

ZAKLJUČNO POROČILO
O REZULTATIH OPRAVLJENEGA RAZISKOVALNEGA DELA
NA PROJEKTU V OKVIRU CILJNEGA RAZISKOVALNEGA
PROGRAMA (CRP) »KONKURENČNOST SLOVENIJE 2006 – 2013«

I. Predstavitev osnovnih podatkov raziskovalnega projekta

1. Naziv težišča v okviru CRP:

2 . Učinkovito ustvarjanje, dvosmerni pretok in uporaba znanja za gospodarski razvoj in kakovostna delovna mesta

2. Šifra projekta:

V5-0417

3. Naslov projekta:

Regionalizacija in slovenski izobraževalni sistem - družbeni in upravni vidiki

3. Naslov projekta

3.1. Naslov projekta v slovenskem jeziku:

Regionalizacija in slovenski izobraževalni sistem - družbeni in upravni vidiki

3.2. Naslov projekta v angleškem jeziku:

Regionalisation and Slovenian educational system - social and administrative aspects

4. Ključne besede projekta

4.1. Ključne besede projekta v slovenskem jeziku:

regionalizacija, izobraževalni sistem, razvojne koalicije, razvojni diskurz, kakovost, adaptivni model, financiranje izobraževanja

4.2. Ključne besede projekta v angleškem jeziku:

regionalisation, educational system, developmental coalitions, developmental discourse, quality, adaptive model, financing of education

5. Naziv nosilne raziskovalne organizacije:

Fakulteta za uporabne družbene študije v Novi Gorici

5.1. Seznam sodelujočih raziskovalnih organizacij (RO):

-

6. Sofinancer/sofinancerji:

Ministrstvo za šolstvo in šport

7. Šifra ter ime in priimek vodje projekta:

19987

Matevž Tomšič

Datum: 15.9.2010

Podpis vodje projekta:

Podpis in žig izvajalca:

II. Vsebinska struktura zaključnega poročila o rezultatih raziskovalnega projekta v okviru CRP

1. Cilji projekta:

1.1. Ali so bili cilji projekta doseženi?

- a) v celoti
 b) delno
 c) ne

Če b) in c), je potrebna utemeljitev.

1.2. Ali so se cilji projekta med raziskavo spremenili?

- a) da
 b) ne

Če so se, je potrebna utemeljitev:

2. Vsebinsko poročilo o realizaciji predloženega programa dela¹:

Vsebinsko poročilo je priloženo

¹ Potrebno je napisati vsebinsko raziskovalno poročilo, kjer mora biti na kratko predstavljen program dela z raziskovalno hipotezo in metodološko-teoretičen opis raziskovanja pri njenem preverjanju ali zavračanju vključno s pridobljenimi rezultati projekta.

3. Izkoriščanje dobljenih rezultatov:

3.1. Kakšen je potencialni pomen² rezultatov vašega raziskovalnega projekta za:

- a) odkritje novih znanstvenih spoznanj;
- b) izpopolnitev oziroma razširitev metodološkega instrumentarija;
- c) razvoj svojega temeljnega raziskovanja;
- d) razvoj drugih temeljnih znanosti;
- e) razvoj novih tehnologij in drugih razvojnih raziskav.

3.2. Označite s katerimi družbeno-ekonomskimi cilji (po metodologiji OECD-ja) sovpadajo rezultati vašega raziskovalnega projekta:

- a) razvoj kmetijstva, gozdarstva in ribolova - Vključuje RR, ki je v osnovi namenjen razvoju in podpori teh dejavnosti;
- b) pospeševanje industrijskega razvoja - vključuje RR, ki v osnovi podpira razvoj industrije, vključno s proizvodnjo, gradbeništvom, prodajo na debelo in drobno, restavracijami in hoteli, bančništvom, zavarovalnicami in drugimi gospodarskimi dejavnostmi;
- c) proizvodnja in racionalna izraba energije - vključuje RR-dejavnosti, ki so v funkciji dobave, proizvodnje, hranjenja in distribucije vseh oblik energije. V to skupino je treba vključiti tudi RR vodnih virov in nuklearne energije;
- d) razvoj infrastrukture - Ta skupina vključuje dve podskupini:
 - transport in telekomunikacije - Vključen je RR, ki je usmerjen v izboljšavo in povečanje varnosti prometnih sistemov, vključno z varnostjo v prometu;
 - prostorsko planiranje mest in podeželja - Vključen je RR, ki se nanaša na skupno načrtovanje mest in podeželja, boljše pogoje bivanja in izboljšave v okolju;
- e) nadzor in skrb za okolje - Vključuje RR, ki je usmerjen v ohranjanje fizičnega okolja. Zajema onesnaževanje zraka, voda, zemlje in spodnjih slojev, onesnaženje zaradi hrupa, odlaganja trdnih odpadkov in sevanja. Razdeljen je v dve skupini:
- f) zdravstveno varstvo (z izjemo onesnaževanja) - Vključuje RR - programe, ki so usmerjeni v varstvo in izboljšanje človekovega zdravja;
- g) družbeni razvoj in storitve - Vključuje RR, ki se nanaša na družbene in kulturne probleme;
- h) splošni napredek znanja - Ta skupina zajema RR, ki prispeva k splošnemu napredku znanja in ga ne moremo pripisati določenim ciljem;
- i) obramba - Vključuje RR, ki se v osnovi izvaja v vojaške namene, ne glede na njegovo vsebino, ali na možnost posredne civilne uporabe. Vključuje tudi varstvo (obrambo) pred naravnimi nesrečami.

² Označite lahko več odgovorov.

3.3. Kateri so **neposredni rezultati** vašega raziskovalnega projekta glede na zgoraj označen potencialni pomen in razvojne cilje?

Neposredni rezultati raziskovalnega projekta se zrealizirajo v razvoju Adaptivnega modela kot (raziskovalnega) instrumenta za identifikacijo ključnih značilnosti določenega okolja, v konkretnem primeru regije, in relevantnih akterjev znotraj le-te. Slednje je platforma za oblikovanje razvojnih koalicij, ki so bistvenega pomena za načrtovanje in morebitno realizacijo vizije oziroma regionalizacije vzgoje in izobraževanja v regijskem prostoru. Prav tako je neposreden rezultat raziskovalnega dela v detektiranju oblikovanja (ne)formalnih razvojnih koalicij ključnih akterjev v regiji, ki pomembno vpliva na regionalizacijo določenega prostora.

3.4. Kakšni so lahko **dolgoročni rezultati** vašega raziskovalnega projekta glede na zgoraj označen potencialni pomen in razvojne cilje?

Med dolgoročne rezultate raziskovalnega dela bi lahko uvrstili morebitno implementacijo Adaptivnega modela na druga področja raziskovanja. Glede na kompleksnost obravnavane problematike regionalizacije slovenskega prostora je Adaptivni model ustrezno zasnovana metoda, ki lahko raziskovalne probleme obravnava oziroma proučuje holistično in s ciljem izboljšanja (družbenih) procesov ali storitev. Zbrani rezultati raziskovanja lahko služijo kot osnova v procesih načrtovanja regionalizacije slovenskega prostora, saj je v poročilu predstavljen proces regionalizacije šolskega sistema v različnih EU državah kot tudi izpostavitve pomena družbenega in administrativno-upravnega aspekta regionalizacije.

3.5. Kje obstaja verjetnost, da bodo vaša znanstvena spoznanja deležna zaznavnega odziva?

- a) v domačih znanstvenih krogih;
- b) v mednarodnih znanstvenih krogih;
- c) pri domačih uporabnikih;
- d) pri mednarodnih uporabnikih.

3.6. Kdo (poleg sofinancerjev) že izraža interes po vaših spoznanjih oziroma rezultatih?

Med izvajanjem CRP so izkazali interes po naših spoznanjih vsi udeleženci v študiji primera, pomeni: predstavniki lokalne oblasti, šolniki kot tudi nevladne organizacije, ki se posvečajo problemom na predmetnih področjih. Z omenjenimi akterji je FUDŠ že navezala tesne stike in v prihodnosti načrtuje izvajanje zastavljene vizije tako v Goriški kot tudi Dolenjski regiji.

3.7. Število diplomantov, magistrorov in doktorjev, ki so zaključili študij z vključenostjo v raziskovalni projekt?

Pri CRP je sodelovala doktorska študentka, ki načrtuje zagovor doktorske disertacije v letu 2013.

4. Sodelovanje z tujimi partnerji:

4.1. Navedite število in obliko formalnega raziskovalnega sodelovanja s tujimi raziskovalnimi inštitucijami.

/

4.2. Kakšni so rezultati tovrstnega sodelovanja?

5. Bibliografski rezultati³ :

Za vodjo projekta in ostale raziskovalce v projektni skupini priložite bibliografske izpise za obdobje zadnjih treh let iz COBISS-a) oz. za medicinske vede iz Inštituta za biomedicinsko informatiko. Na bibliografskih izpisih označite tista dela, ki so nastala v okviru pričujočega projekta.

6. Druge reference⁴ vodje projekta in ostalih raziskovalcev, ki izhajajo iz raziskovalnega projekta:

-

³ Bibliografijo raziskovalcev si lahko natisnete sami iz spletne strani:<http://www.izum.si/>

⁴ Navedite tudi druge raziskovalne rezultate iz obdobja financiranja vašega projekta, ki niso zajeti v bibliografske izpise, zlasti pa tiste, ki se nanašajo na prenos znanja in tehnologije.

Navedite tudi podatke o vseh javnih in drugih predstavitev projekta in njegovih rezultatov vključno s predstavitvami, ki so bile organizirane izključno za naročnika/naročnike projekta.

CRP Konkurenčnost Slovenije 2006-2013: V5-0417-10-05

Regionalizacija in slovenski izobraževalni sistem - družbeni in upravni vidiki

Ciljni raziskovalni program

Zaključno raziskovalno poročilo

Avtorji:

Matevž Tomšič
Borut Rončević
Matej Makarovič
Šinkovec Urša
Alenka Pandiloska Jurak

Fakulteta za uporabne družbene študije v Novi Gorici

Interno gradivo

September 2010

KAZALO:

1. UVOD.....	3
2. REGIONALIZACIJA VZGOJE IN IZOBRAŽEVANJE V PRIMERJALNI PERSPEKTIVI: PRIMERLJIVE EVROPSKE DRŽAVE	6
3. PRAVNO-INSTITUCIONALNI OKVIRI REGIONALIZACIJE VZGOJE IN IZOBRAŽEVANJA V SLOVENIJI	24
4. UPRAVNO POLITIČNA DROBITEV ŠOLSKEGA SISTEMA V SLOVENIJI	37
5. ADAPTIVNI MODEL ZA SPODBUJANJE REGIONALIZACIJE VZGOJE IN IZOBRAŽEVANJA.....	49
6. REGIONALIZACIJA IN SLOVENSKI IZOBRAŽEVALNI SISTEM - DRUŽBENI IN UPRAVNI VIDIKI: ŠTUDIJA PRIMERA GORIŠKE REGIJE.....	72
7. REGIONALIZACIJA IN SLOVENSKI IZOBRAŽEVALNI SISTEM – DRUŽBENI IN UPRAVNI VIDIKI: ŠTUDIJA PRIMERA DOLENJSKE REGIJE	122
8. ZAKLJUČEK: SKLEPI IN PRIPOROČILA.....	177
BIBLIOGRAFIJA.....	183

1. UVOD

Pričujoče besedilo obravnava procese decentralizacije oziroma regionalizacije slovenskega prostora s poudarkom na procesih regionalizacije slovenskega šolskega sistema. V Sloveniji je decentralizacija (šolstva) del aktualnih političnih razprav ter poteka vzporedno s procesom regionalizacije, ki se še dobro začinja z uresničevanjem Zakona o pokrajinah. Ne glede na to, da ustrezna pravna regulativa še ni bila sprejeta je moč zaznati številne tendence, iniciative in procese regionalizacije, ki sicer potekajo že skoraj desetletje in so močno prisotne tudi na področju šolstva, vendar pa so bili zaradi navzkrižja političnih interesov izpostavljen številnim preprekam.

Bistven konflikt se je porajal pri vprašanju, ali naj ima Slovenija močno lokalno samoupravo, ki bi predstavljala primerno ravnovesje centraliziranemu stanju, ali le šibko lokalno samoupravo, ki bi omogočala centralistično upravljanje države (Vlaj 2005: 2) in znotraj tega vprašanja se nahaja tudi ureditev regionalnega razvoja šolskega sistema v smeri prevzemanja odgovornosti za usmerjanje sistema vzgoje in izobraževanja kot enega ključnih dejavnikov za zagotavljanje predpogojev zdržnega regijskega razvoja.

Zato so v prvem delu poročila predstavljene različne oblike regionalizacije vzgoje in izobraževanja v državah EU - Italija, Nemčija, Francija, Španija, Nizozemska, Norveška, in Anglija.

Glede na kompleksnost problematike regionalizacije slovenskega šolskega sistema je le-ta v nadaljevanju obravnavana iz dveh aspektov, ki pa se skozi celotno besedilo (poročilo) prepletata.

Prvi se osredotoča na procese regionalizacije šolskega sistema iz družbenega vidika, saj sistem vzgoje in izobraževanja ne more kakovostno delovati kot samozadosten in avtopoetičen sistem, izoliran od okolja in zato je potrebno oblikovati tako imenovane razvoje koalicije. Razvojne koalicije so opredeljene kot posebna vrsta številnih in raznovrstnih formalnih in neformalnih komunikacij med relevantnimi regijskimi akterji in njihovim institucionalnim okoljem.

Zaradi zagotavljanja zmožnosti (dejavnikov) za zdržen (sustained) regionalni razvoj, predvsem preko zagotavljanja kakovostnih človeških virov, ki so nujen predpogoj za vzpostavitev in vzdrževanje systemske konkurenčnosti v na znanju temelječi družbi, predstavlja celovito področje vzgoje in izobraževanja tipični primer polja, ki je izrazito zanimivo za vzpostavljanje razvojnih koalicij.

Poleg družbenega aspekta pa je potrebno upoštevati tudi upravno-administrativni vidik procesa regionalizacije šolskega sistema, še posebej glede ureditve (ustanovitelskih) razmerij in področje financiranja pri čemer gre tako za razmerje in neprestano strateško komunikacijo med različnimi nivoji oblasti (ob nacionalnem in regijskem tudi lokalni nivo) kot tudi za razmerje med različnimi akterji (npr. vprašanje javno-zasebnega partnerstva).

Družbeni in institucionalni vidik stamedsebojno tesno povezana, saj brez upoštevanja družbenega vidika ni možno zagotoviti zadovoljive in širše sprejemljive ureditve upravno-administrativnih razmerij, ki bi bila hkrati skladna z načeli novega javnega menedžmenta, prav tako pa brez ustreznega institucionalnega okolja, ki zagotavlja jasne smernice glede urejanja formalnih razmerij in zaščite vsebinskih interesov sodelujočih v tem procesu ne bo mogoče ustrezno spodbujati oblikovanja razvojnih koalicij v slovenskih regijah.

Vzgoja in izobraževanje je pomembna tema regionalnega razvoja, ker daje potrebno osnovo za družbeno-ekonomski razvoj, še posebej za skladni regionalni razvoj. Posledično je neizbežno, da vse regije uveljavijo in nato konstantno izboljšujejo svoje javne politike in procese na tem področju. Do teh izboljšav ne more priti le na temelju komparativne pravne analize administrativnih ureditev v drugih evropskih državah, ampak na temelju sistemskega diskurza, ki omogoča oblikovanje razvojnega konsenza v okviru razvojnih koalicij.

Predvsem za dosego slednjega pa je bil v okviru projekta razvit adaptivni model. Ključni namen adaptivnega modela je spodbujanje procesa oblikovanja razvojne koalicije v posamezni regiji za omogočanje vzpostavitve regijsko specifičnih institucionalnih aranžmajev in/ali vzgojno-izobraževalne politike.

Ta model je razvit za udeležence, ki so odgovorni za (ali vključeni v) vodenje konstantnega izboljševanja regionalne politike na področju vzgoje in izobraževanja, ali pa so za to zainteresirani. Tako so lahko glavni uporabniki adaptivnega modela bodoče regionalne in lokalne uprave, vseeno pa je uporabljanje tega modela bistveno učinkovitejše ob participaciji večjega števila različnih udeležencev pri formiranju razvoja regijske politike, implementacijskega procesa in investicijske strategije v regiji. Med temi udeleženci so poleg predstavnikov lokalne in regionalne uprave, lahko še podjetja, gospodarske zbornice, mednarodna podjetja, predstavniki malih in srednjih podjetij, organizacije za podporo podjetništvu, finančni sektor, raziskovalni centri, vladne agencije in izobraževalne organizacije.

Pri oblikovanju adaptivnega modela je šlo za procesni pristop na osnovi študije primera Goriške in Dolenjske regije v kontekstu vzpostavitve sistematičnega preventivnega sistema

preprečevanja (ali bolje omejevanja) prekomernega igranja na srečo med dijaki srednjih šol. Adaptivni model tako za Goriško kot tudi Dolenjsko regijo se prilagaja značilnostim posamezne regije in se usmerja na vzpostavljanje zavezanosti odločitvam, katere so pomembne za razvoj s tem, ko omogoča generalni pregled regionalnih značilnosti kot izhodišče za oblikovanje jasne vizije na področju izboljšanja regionalne šolske politike v kontekstu zagotavljanja ustreznega (učnega) okolja za oblikovanje in izvajanje (preventivnih) programov preprečevanja oziroma omejevanja prekomernega igranja na srečo med dijaki srednjih šol. Adaptivni model zagotavlja participacijo ključnih regijskih udeležencev že v fazi ugotavljanja regijskih značilnosti in oblikovanja vizije ter načrtovanja postopkov uresničevanja vizije. Slednje neposredno vpliva na krepitev zavzetosti udeležencev vsem sprejetim odločitvam ter jih posledično vključuje v proces kontinuiranega razvoja regije in njene razvojne politike na področju regionalizacije in decentralizacije vzgoje in izobraževanja.

2. REGIONALIZACIJA VZGOJE IN IZOBRAŽEVANJE V PRIMERJALNI PERSPEKTIVI: PRIMERLJIVE EVROPSKE DRŽAVE

Slovenija je kot članica Evropske unije vpeta v nadnacionalni prostor, ki tvori kompleksno geografsko, ekonomsko, politično in socialno entiteto. V zadnjih petdesetih letih je bil evropski prostor priča navidezno nasprotujočim si političnim spremembam, ki so po eni strani omogočale nastanek nadnacionalnih evropskih institucij ter po drugi strani spodbujale razvoj regij in lokalnega samoupravljanja v določeni državi. Stari okvirji nacionalnih držav so se začeli rušiti oziroma postajajo bolj transparentni. Hiter tehnološki in komunikacijski razvoj, razmah množičnih medijev, povezovanje ekonomskih interesov ter globalni pretok kapitala so omogočili nove temelje povezovanja, ki prehajajo nacionalne meje. Regionalizacija je postala ključen del evropskih povezovalnih procesov, ki utrjujejo obstoj unije ter vlagajo v socialno stabilnost posameznih regij.

Evropska unija dandanes ni le politični in gospodarski sporazum, ki omogoča liberalizacijo trga in naložb ter tako dopušča lažje prehajanje blaga in kapitala. Je tudi unija, ki vlaga v socialni razvoj posameznih držav članic. Socialno varstvo je koncipirano kot naložbe v sedanje in prihodnje delavce, ki bodo sposobni zagotoviti socialno kohezijo (Dale in Robertson 2002: 25). V skladu s spodbujanjem socialne politike kot temeljnega dejavnika produktivnosti, je izobraževanje dobilo posebno mesto v strategijah Evropske unije.

S podpisom Lizbonske pogodbe leta 2009 je izobraževanje postalo sestavni del politične strategije, ki omogoča prehod k na znanju temelječi ekonomiji in družbi ter daje večji poudarek na informacijsko družbo, raziskave, razvoj ter intenzivno vlaganje v ljudi. Konkretni predlogi omenjene strategije vključujejo dvig standardov učenja z izboljšanjem kakovosti izobraževanja in usposabljanja učiteljev, poudarjanje pomena vseživljenjskega učenja, posodabljanje opredelitev osnovnih znanj, zlasti s pomočjo informacijske tehnologije, omogočanje delovne mobilnosti, uvajanje mehanizmov za boljšo usklajenost med potrebami trga in znanjem, ki bi omogočili šolam podporo v novi, širši vlogi. Usmerjenost evropskih strategij v izobraževanje je velika ter ne vključuje le frastrukturalne podpore, temveč daje velik pomen regionalnosti (Dale in Robertson 2002: 26).

Razvoj regij je ključnega pomena za vzpostavitev principa subsidiarnosti, ki je eno izmed temeljnih načel Evropske unije. Načelo subsidiarnosti izhaja iz ideje, da lahko politična

oblast posega v družbo ter njene sestavne dele le v primeru, ko ti sami ne morejo zadovoljiti svojih potreb. Prednost daje nižjim strukturam oblasti pred višjimi in kot princip socialne organizacije določa, da se višja oblast lahko vmešava samo v primeru, ko nižja izkaže svojo nezmožnost (Vlaj 1998, Brezovnik et. al. 2009: 4). Načelo utemeljuje tudi ideja pomoči nižjim ravnam oblasti, ki krepi in daje pravico do avtonomije, se pa razlikuje glede na okoliščine časa in prostora (Vlaj 1998, Ivanc 2005, Brezovnik et.al. 2009: 4).

Prenos pristojnosti iz centralne na lokalno raven omogoča državljanom bolj aktivno udeležbo v procesih odločanja in tako ohranja legitimnost demokratičnega političnega sistema. Posamezniki in manjše skupine imajo možnost izpostaviti in doseči svoje cilje, ki so neposredno vezani na njihovo okolje in vsakodnevno realnost. Poleg tega obstoj regij predstavlja podlago za črpanje finančnih sredstev iz Evropskih socialnih skladov, ki omogočajo bolj uravnotežen razvoj znotraj meja Evropske unije. Regionalizacijo je potrebno razumeti kot proces, ki omogoča mrežo povezav, institucionalnega dialoga ter večplastnega partnerstva (Lavtar 2002: 209) ter ustvarja uravnoteženost med lokalnimi, nacionalnimi ter tudi nadsionalnimi ravnmi.

Regionalizacija je elementarni del decentralizacije, ki predstavlja sistem razmerij med centralnimi in lokalnimi državnimi organi in označuje prenašanje nalog z države na ostale organizacije, ki delujejo samostojno (Brezovnik et. al. 2009). Decentralizacijo je mogoče razdeliti na več kategorij, med katerimi lahko v prvi vrsti razlikujemo med decentralizacijo kot delegacijo in kot devolucijo. Delegacija na splošno označuje prenos nalog in upravnih odgovornosti na nižje ravni oblasti. Te so povezane s posameznimi funkcijami ter navadno opredeljene s strani osrednjih organov. V tem smislu decentralizacija nalog ne predstavlja nujno prenosa moči, saj so lokalne oblasti bolj zastopniki državne in izvršujejo odločitve sprejete na državni ravni. Delegacija sicer nakazuje na določeno stopnjo lokalne avtonomije preprosto zato, ker je skupni centralni nadzor težko vzdrževati (Lane 1984, Lauglo 1995, Karlsen 2000: 525). Nasprotno pa decentralizacija kot devolucija pomeni dejanski prenos pooblastil in odgovornosti iz osrednje oblasti na lokalna telesa in tako predstavlja edino kategorijo, ki jasno označuje lokalno avtoriteto in avtonomijo (Mc Ginn 1992, Karlsen 2000: 525).

Omenjena razdelitev zaobjema tudi opredelitev procesa glede na način nastanka decentraliziranih organov in razlikuje med birokratično in demokratično decentralizacijo. Za prvi proces je značilno, da višji organi postavljajo in odstavljajo nižje decentralizirane

organe, medtem ko je za drugo značilno, da lokalne organe voli ljudstvo (Friškovec 1979, Brezovnik et. al 2009: 6). Demokratična decentralizacija, kjer organe oblasti voli lokalno prebivalstvo in izvoljen organ ostane pod oblastjo lokalne oblasti, je poznana tudi kot samoupravna decentralizacija (Lukić 1961, Brezovnik et. al 2009: 6). Decentralizacija zajema več dimenzij, kot so redistribucija moči, odločanje o virih in administrativno upravni odgovornosti (Logaj in Trnačević 2008), vendar pa nikoli ne preseže nacionalne oblasti.

REGIONALIZACIJA ŠOLSTVA V SLOVENSKEM PROSTORU IN POSAMEZNIH DRŽAVAH EVROPSKE UNIJE

Gospodarske in institucionalne sile globalizacijskih tokov so spodbudile države Evropske unije k decentralizaciji javno-upravnih zadev, kar pomenljivo vpliva tudi na spreminjanje struktur učnih načrtov, vzgoje in izobraževanja. Tržni kriteriji, ki zahtevajo večjo produktivnost, konkurenčnost in fleksibilnost posameznih držav v mednarodnem prostoru, imajo velik vpliv na izobraževalne sisteme. Decentralizacija šolstva odseva ideje o večji stopnji učinkovitosti in demokratičnosti v procesu izobraževanja ter bolj izobraženi delovni sili, ki omogoča večjo ekonomsko stabilnost (Dale in Robertson 2002; Astiz et. al 2002). Pričakovanja ob reorganizaciji sistema se nanašajo predvsem na večjo odzivnost šol na potrebe lokalne skupnosti in gospodarske situacije, boljše prilagajanje tržni situaciji ter izboljšanje kvalitete vzgojno-izobraževalnega sistema (Karlsen 2000: 526).

Proces decentralizacije oziroma regionalizacije poteka v posameznih državah različno hitro in uspešno. Globalni tokovi so v obstoječih nacionalnih okoljih povzročili spremembe, ki so zaradi različnega zgodovinskega ozadja ter političnega in ekonomskega konteksta posameznih držav med seboj težko primerljivi. Medtem, ko imajo v nekaterih državah regije veliko politično moč, so v drugih omejene le na izvajanje administrativnih funkcij, oziroma do realizacije procesa sploh še ni prišlo. Razlogi za decentralizacijo šolskih sistemov so v evropskem prostoru različni, lahko pa jih na grobo razdelimo v dve kategoriji, politično in ekonomsko. V mnogih državah je politične cilje decentralizacije spremljala reorganizacija izvršnih vej vlade, ki zagotavlja participacijo nacionalnih, regionalnih in lokalnih ravni oblasti v odločitvah, ki zadevajo izobraževanje in oblikovanje učnih načrtov. Prisotnost lokalnih ravni, za katere je značilna pestrost kulturnih imperativov, tradicij, okolij, zgodovinske dediščine in nacionalnih političnih okoliščin, pa je doprinesla k različnim načinom decentralizacije šolstva v posameznih državah. Kot menijo Astiz in drugi (2002), so globalni procesi ter delovanje lokalnih skupnosti v večini držav omogočili ne le

decentralizacijo šolskega sistema, temveč tudi utrdili obstoj določenih pristojnosti centralne oblasti in ponekod celo zmanjšali zastavljeno učinkovitost.

Proces regionalizacije oziroma decentralizacije posameznih funkcij oblasti in pristojnosti omogoča večji ekonomski razvoj, vendar pa hkrati ekonomski razcvet povzroča določene težnje centralizirane oblasti po vzpostavljanju kontrole nad globalnimi pritiski trga. Odnos med osrednjo ter lokalnimi ravni mora biti dinamičen ter predvsem racionalen. Tudi na področju izobraževanja morajo biti decentralizirane in centralizirane težnje usklajene v tej meri, da dejansko omogočajo razvoj izobraževalnega sistema, kar se najbolj eksplicitno kaže v uravnoveženosti standardizacije in raznolikosti v šolskem sistemu ter učnih načrtih (Karlsen 2000). Slednje igra pomembno vlogo tudi v primeru Slovenije, kjer proces decentralizacije šolstva še poteka.

Slovenija

V Sloveniji je decentralizacija šolstva del aktualnih političnih razprav ter poteka vzporedno s procesom regionalizacije, ki se šele dobro začneja z uresničevanjem Zakona o pokrajinah. Proces regionalizacije sicer poteka že skoraj desetletje, vendar je bil zaradi navzkrižja političnih interesov izpostavljen številnim preprekam. Kot meni Vlaj, je bilo danega premalo poudarka na sami vsebini reform, politični boj med t.i. centralisti in regionalisti pa je vodil v nesoglasja pri pripravi potrebne zakonodaje. Bistven konflikt se je porajal pri vprašanju, ali naj ima Slovenija močno lokalno samoupravo, ki bi predstavljala primerno ravnovesje centraliziranemu stanju, ali le šibko lokalno samoupravo, ki bi omogočala centralistično upravljanje države (Vlaj 2005: 2). Temelj problema je zakoreninjen v pomanjkanju tradicije samoupravljanja na regionalni ravni, oziroma še vedno prevladuje prepričanje, da občina lahko deluje le kot razširitev državne uprave (Setnikar Cankar 2002; Vlaj 2005). Vzpostavitev lokalne samouprave je zahtevna naloga, ki se nanaša predvsem na delitev pristojnosti med državo in lokalnimi skupnostmi, ki zahteva racionalno ureditev finančnih in lastniških tokov med obema ravnema. Poleg tega je vzpostavitev regij smiselna samo v primeru, da centralna oblast istočasno prenese politične pristojnosti in finančne vire. Obstoj regij je za Slovenijo postal neizogibna realnost, vendar pa je potrebno zastaviti učinkovito lokalno avtonomijo, ki bo omogočala pravo mero centralizacije in decentralizacije (Setnikar Cankar 2002: 324). Temeljni kriterij za ustanovitev pokrajin v Sloveniji je optimalna regionalizacija in decentralizacija države, ki zaobjema vzpostavitev ravnovesja med štirimi vidiki decentralizacije: teritorialno, politično, upravno in fiskalno decentralizacijo (navedeno

v Modeli regionalizacije in decentralizacije Slovenije 2009). Kot meni Setnikar Cankar (2002), lahko le regije, ki razpolagajo z ustreznimi ekonomskimi, človeškimi in infrastrukturnimi viri, pridobijo finančna sredstva Evropske unije ter dosežejo željen socialni razvoj. S strategijo Slovenije za vključevanje v Evropsko unijo je bila predvidena vzpostavitev pokrajin, ki bi delovale kot vmesne ravni teritorialne upravne organiziranosti ter kot partner evropskih strukturnih skladov in v čezmejnem regionalnem povezovanju. Temeljno izhodišče za oblikovanje pokrajin je v razvojni funkciji, ki naj bi jo pokrajine zagotavljale na posameznih področjih. Cilj predlaganih sprememb je bil zagotoviti jasne in smiselne delitve pristojnosti med državo, pokrajino in občinami, ki se dotika tudi področja primarnega in sekundarnega šolstva (navedeno v Modeli regionalizacije in decentralizacije Slovenije 2009: 1).

Na področju šolstva so ključna vprašanja pri pokrajinski zakonodaji povezana s prerazporejanjem pristojnosti in sicer zlasti na področju ustanoviteljstva, virih financiranja, dolžnostjo izvajanja investicij in investicijskega vzdrževanja, priprave programov, podeljevanjem programov ter nadzorom. Najpomembnejša predlagana sprememba je prenos pristojnosti na področju srednjega in višjega šolstva iz države na pokrajino. Delitev ustanoviteljskih pravic in dolžnosti financiranja ustvarja konflikte in zmanjšuje učinkovitost poslovanja, zato je bil predlagan prenos tako ustanoviteljstva kot tudi financiranja. Pri pripravi zakonskih rešitev je bilo glavno vodilo načelo, da mora država ohraniti funkcijo postavljanja standardov, programske enotnosti, nadzora in koordinacije, medtem ko pokrajine prevzamejo tiste funkcije države, ki jih lahko zaradi boljšega poznavanja razmer v pokrajini opravljajo bolj kakovostno. V pristojnosti občin ter v pravice narodnih skupnosti spremembe ne posegajo. Zakon, ki ureja prenos nalog v pristojnosti pokrajin, določa, da pokrajine zagotavljajo javne mreže srednjih, višjih strokovnih in glasbenih šol ter izobraževanja odraslih. Ustanavljajo in financirajo gimnazije, poklicne in strokovne srednje šole, višje strokovne šole in dijaške domove. Poleg tega bodo dajale soglasje k ustanavljanju glasbenih šol ter ljudskih univerz.

Ob procesu decentralizacije šolskega sistema se poraja vprašanje, kako bodo omenjene reforme vplivale na dejanske razmere v slovenskem izobraževalnem sistemu. Ali bodo zaradi večjega vpliva regionalnih centrov moči šole res bolj povezane s potrebami gospodarstva in regionalnih trgov dela, oziroma kakšna je vloga države v tem procesu? Odgovore bomo skušali poiskati v že ustaljeni praksi decentraliziranih šolskih sistemov

posameznih evropskih držav. Pri tem je treba poudariti, da primerjava sicer ponuja določen vpogled v prednosti in slabosti določenega sistema, vendar pa je še tako uspešen primer težko aplicirati na drugega, manj uspešnega. Nacionalne razlike, ki temeljijo na historičnem in organizacijskem kontekstu, lahko onemogočijo uspešno delovanje določenih praks in političnih strategij v drugem nacionalnem okolju (Vijlder 1996, Levin 1997, Astiz et. al 2002). Proces regionalizacije šolstva v posameznih državah poteka različno in navadno vzporedno s procesom decentralizacije.

V zadnjih desetletjih je na področju regionalizacije pri posameznih državah prišlo do vrste sprememb. Čeprav v Evropi obstaja težnja razvoja lokalne samouprave v smeri regionalizacije, je zaenkrat nemogoče identificirati zasnovo regije, ki bi bila sprejemljiva za vse evropske države. Prav tako je težko potegniti smernice v vzgoji in izobraževanju, ki bi bile učinkovite za vse države oziroma za vsaj eno državo. Precejšnje razlike so očitne že med članicami EU. Tako poznamo na eni strani države, ki imajo na področju regionalizma določene izkušnje oziroma zgodovinsko tradicijo ter take, kjer o regijah, kot o teritorialnih upravnih enotah z lastnimi izvoljenimi organi in izvršnimi pooblastili, še ne moremo govoriti. Medtem ko sodi pri prvih načrtovanju ter izvajanje gospodarskega, socialnega in kulturnega razvoja v veliki meri v pristojnost regionalnih (ali nižjih) ravni lokalne samouprave, ima pri drugih državah oziroma centralna oblast še vedno odločilno vlogo pri usmerjanju in koordiniranju nacionalnega razvoja.

V evropskih državah sta znani dve različni obliki teritorialnih upravnih sistemov na ravni med občinami in državo. Prva oblika so širše samoupravne lokalne skupnosti brez izvirnih samoupravnih pravic, upravnih nalog in izvirnih financ. Take skupnosti imajo zgolj posvetovalno, usklajevalno vlogo med občinami in državo. Druga oblika temelji na širših samoupravnih lokalnih skupnostih kot teritorialnih, političnih, samoupravnih enotah (sui generis skupnosti) (navedeno v Predlogu zakona o prenosu nalog na pristojnosti pokrajin 2008).

Z izbranim konceptom pokrajin v Sloveniji so primerljive le nekatere države kot na primer Francija, Nemčija, Italija, Švedska, Danska, Finska (navedeno v Predlogu zakona o prenosu nalog na pristojnosti pokrajin 2008). Slednje se deloma izraža tudi v izobraževalnih sistemih, ki v posamezni državi odsevajo specifičen zgodovinski, politični in socialni kontekst. Izpostavili bomo nekaj držav z decentraliziranim učnim sistemom, ki je v svoji osnovi

podoben slovenskemu, predstavili pa bomo tudi nekaj držav s popolnoma drugačnim ozadjem regionalnega razvoja. Vsi sistemi v sebi skrivajo določene prednosti in slabosti, ki nudijo smernice za nadaljnji razmislek o decentralizaciji šolstva na splošno in v slovenskem prostoru.

Španija

Dialog med centralno in regionalno ravno v državi se je vzpostavil v času političnih sprememb v prejšnjem stoletju. Španija je v zadnjem obdobju režima generala Francisca Franca, pod vplivom odcepitvenih pritiskov in naraščanja zahtev po bolj stabilnih demokratičnih institucijah, začela s procesi decentralizacije, ki so se dotaknili tudi izobraževanja. Po Francovi smrti leta 1975 so v Španiji ponovno vzpostavili demokracijo. Nova ustava iz leta 1979 je določala 17 avtonomnih skupnosti, ki so pridobile mnogo pomembnih funkcij in nalog, med njimi tudi izobraževanje. Skupnosti sestavljajo pokrajine in občine. Leta 1985 so občine pridobile visoko stopnjo avtonomije, ki jim zagotavlja boljšo pravno varstvo. V njihovo pristojnost spadajo zakonska pooblastila, sprejemanje uredb, pobiranje davkov, določanje načrtov in pravico zaposlovanja svojega osebja.

Regionalne skupnosti zaznamuje močna kulturna in jezikovna tradicija, ki spodkopava centralno oblast in spodbuja težnje po večji avtonomnosti. Zahteva po vključitvi učenja regionalnih jezikov, kot tudi po uporabi teh jezikov v samem procesu učenja, je že kmalu po vzpostavitvi regij povzročila določene spremembe v šolskem sistemu. Po dolgoletnih diskusijah so vzpostavili nov sistem organizacije, ki omogoča lokalnim šolam ustanovitev šolskega odbora, oziroma t.i. »šolskega menedžmenta«, ki vključuje starše, učitelje in učence. Odbor naj bi omogočal večjo prilagodljivost lokalnim potrebam (Astiz et. al. 2002: 74).

Izobraževalni sistem v Španiji je razpet med centralno oblastjo ter med avtonomnimi regijami, ki sooblikujejo učni načrt. Na pot izobraževanja stopijo otroci med tretjim in petim letom starosti z vključitvijo v predšolski program, ki je sicer neobvezen, vendar pa predstavlja integralni del učnega procesa. Je brezplačen za vse otroke. Sledi obvezno osnovno šolanje, ki zaobjema starostno skupino otrok med šestim in enajstim letom starosti ter obvezno sekundarno šolanje, ki traja do petnajstega leta starosti. Oba programa sta brezplačna. Po končanem obveznem šolanju je možna vključitev v nadaljnje šolske, poklicne ter univerzitetne programe. Soobstoj centraliziranih in decentraliziranih praks povzroča

napetost med zahtevami lokalnih skupnosti ter med potrebo centralne oblasti po vzdrževanju določene stopnje enotnosti v državi.

Lokalni šolski odbor ima možnost izbiranja šolskih ravnateljev, medtem ko ima Ministrstvo za šolstvo še vedno v rokah kontrolo nad zaposlovanjem učiteljev ter podeljevanjem diplom. Ministrstvo za šolstvo prav tako postavlja minimalne zahteve v doseganju znanja ter določa splošne učne načrte, ki obsegajo predvsem državne interese, kot so španska zgodovina, jezik, matematika in znanost. Vzporedno s centralnim nadzorom pa imajo avtonomne regije kontrolo nad interpretacijo in prilagoditvijo splošnih učnih načrtov k regionalnim potrebam. Proces decentralizacije v učnem načrtu je torej vgrajen v kontekst državne kontrole nad temeljnim učnim načrtom (Astiz et. al. 2002: 74-75).

Nizozemska

Šolska izobraževalna politika na Nizozemskem je tako v rokah Ministrstva za šolstvo, kulturo in znanost kot tudi občinskih oblasti. Izobraževanje je izrazito usmerjeno k potrebam učencev (van Langen in Dekkers 2001). Obvezno šolanje se začne pri petih letih, čeprav večina šol sprejme učence že pri štirih letih. Po šestnajstem letu je izobraževanje delno obvezno, kar pomeni, da se morajo učenci udeležiti določenih učnih vsebin vsaj dva dni na teden. Ko posamezniki dopolnijo osemnajst let, navadno zaključijo z obveznim šolanjem.

Šole se delijo na javne, posebne (verske) in privatne. Pri dve sta financirani s strani države in uradno brezplačni, čeprav lahko šole zahtevajo prispevek staršev. Javne šole so pod nadzorom lokalnih oblasti, medtem ko so posebne šole pod nadzorom šolskega odbora. Tako javne kot zasebne šole so lahko ob izpolnjevanju določenih pogojev financirane s strani države v enaki meri (van Langen in Dekkers 2001: 369).

Veliko pristojnosti imajo šole same. V osnovnih in srednjih šolah skupina učiteljev določi, ali učenec lahko napreduje v višji letnik, oziroma, v redkih primerih tudi preskoči razred. Vse javne šole pa so pod nadzorom posebnega vladnega organa – šolske inšpekcije, ki lahko tudi spremeni določeno odločitev šole.

Nizozemska vlada skuša že desetletja doseči jasno politiko v izobraževanju, ki se bori proti neenakostim v izobraževanju, ki izhajajo iz gospodarskih, socialnih in kulturnih faktorjev. Najpomembnejša ciljna skupina vladnih strategij so nizozemski otroci iz nižjih socialno-ekonomskih razredov ter etnične manjšine. Lokalne občinske oblasti imajo v političnem

dogajanju pomembno vlogo vse od leta 1998, ko je bil sprejet nov zakon - the Municipal Educational Disadvantage Act (van Langen in Dekkers 2001: 369). S tem zakonom je centralna vlada predala večino svojih pooblastil na lokalne oblasti, hkrati pa še vedno nosi končno odgovornost pri političnem odločanju v izobraževalnem sistemu. Vsaka štiri leta minister pripravi »nacionalni politični okvir«, ki obsega splošne cilje in prednostne naloge nacionalne politike na področju izobraževanja. Okvir občinskim oblastem služi kot vodilo pri pripravi njihovega štiri letnega načrta izobraževanja. Slednji temelji na analizi lokalnih problemov ter posvetov z lokalnimi oblastmi in zasebnimi šolskimi odbori. Medtem ko nacionalni okvirji služijo kot smernice, je na plečih lokalnih oblasti, da določijo prednostne naloge. Finančna sredstva šole prejmejo tako s strani centralne vlade, kot tudi s strani občinskih oblasti, ki prejmejo sredstva v ta namen (van Langen in Dekkers 2001: 370).

Porazdelitev pristojnosti med državo, občinami in šolami je prinesla tudi reforma v letu 2002. Država še vedno vzpostavlja legalni okvir, določa učni načrt, naloge ter razporeja sredstva in preverja dosežke šol in občin v izobraževalnem sistemu. Šole pa so pridobile večjo neodvisnost, prejema lastne vire za izvajanje svojih nalog in plačevanje osebja. Zahtevajo sredstva iz državnega sklada ki temeljijo na pogodbi. Občine ohranjajo splošno odgovornost za mladino, šole, prostore, šolski prevoz, šolske projekte.

Decentralizirana uprava je na splošno obravnavana kot učinkovito in uspešno sredstvo zagotavljanja celovitega razvoja in upoštevanja regionalnih zahtev. Kljub temu se pojavljajo določene kritike, ki dvomijo v učinkovitost lokalnih oblasti pri uporabljanju razpoložljivih sredstev. Veliko finančnih sredstev naj bi se zaradi razpršenosti občin porazgubilo, porabljenega pa naj bi bilo tudi preveč časa za usklajevanje med šolami in lokalnimi oblastmi pri pripravi učnih načrtov (Tesser et. al 1996, Vermeulen 1997, van Langen in Dekkers 2001: 370).

Združeno kraljestvo Velike Britanije

Združeno kraljestvo ima tradicijo bogatih lokalnih oblasti z znatnimi sredstvi, čeprav so v osemdesetih in devetdesetih letih prejšnjega stoletja politične reforme centralne oblasti nekoliko oklestile njihovo avtonomijo in funkcije. Pristojnosti in naloge lokalnih oblasti so določene z zakonom.

Tudi izobraževalni sistem je močno decentraliziran. Lokalne oblasti imajo pomembno vlogo v izobraževanju vse od druge svetovne vojne naprej. Centralna oblast je uvedla široko paleto

strategij v izobraževanju, katerih interpretacija in izvedba je bila v rokah posameznih okrožij in distriktov, ki delujejo kot lokalne izobraževalne oblasti (LEAs). Učni načrt je torej prepustila t.i. »profesionalcem na svojem terenu« (Whitty 1990, van Langen in Dekkers 2001: 374). V osemdesetih letih prejšnjega stoletja je osrednja oblast zavaljo zmanjševanja neenakosti v izobraževalnem procesu lokalnim oblastem (LEAs) odvzela nekoliko pristojnosti. Vpeljala je Nacionalni učni načrt in nacionalno ocenjevanje, kar je predstavljalo korak nazaj proti centraliziranemu sistemu.

Dandanes imajo lokalne oblasti v rokah osemdeset odstotkov šol, ki jih financira država. Posledično so lokalne oblasti odgovorne za upravljanje in delovanje šol, za načrtovanje in izvajanje glavnih naložb v smislu obnove, vzdrževanja in popravil. Omenjene odgovornosti prenesejo na šolsko upravo (Local Management School - LMS), ki je pripeljala do večje avtonomije državnih javnih šol.

Nacionalni Oddelek za izobraževanje in usposabljanje pripravi učne načrte in omogoča večino sredstev, ki so podeljena na podlagi števila učencev. Lokalnim oblastem je prepuščeno, da določijo naložbene prioritete, šole pa so odgovorne za svoje rezultate in rezultate svojih učencev. Lokalne oblasti so obvezane, da javno financirane šole podpirajo z določitvijo ciljev, ki morajo biti doseženi v skladu z nacionalnimi določili. Promovirati morajo tudi implementacijo programov, ki so bili vneseni v osnovnošolski program leta 1998 (navedeno v Local Authority competences in Europe).

Izobraževalni sistem pa je izpostavljen tudi številnim kritikam, ki poudarjajo, da je večja avtonomija šol in večja možnost svobodne izbire staršev pripeljala do poslabšanja položaja učencev. Slednje naj bi bilo razvidno iz raziskave učinkovitosti šol pred uvedbo LMS ter po njej (Levačić 1997, van Langen in Dekkers 2001: 376). Uvedba proste izbire šole za starše je povzročila povečano koncentracijo nepreviligiranih učencev na enem mestu. Kritike pa so bolj proti smislu obstoja avtonomije šolstva uperjene proti določenim praksam, ki bi morale biti bolj usmerjene v samo korist učencev. Nadzor oblasti nad šolami naj bi bil vsaj tako velik, da v primeru nedelovanja šolskega sistema, škode ne utrpijo učenci.

Italija

Ustavne spremembe leta 2001 so Italijo oblikovale v državo z avtonomnimi regijami, ki so naklonjene federalni ureditvi. Sistem lokalnih in regionalnih oblasti še vedno temelji na treh ravneh, ki vključujejo regije, pokrajine in občine, vendar pa so regije pridobile poseben ustavni status. Zakonodajno oblast sedaj izvaja tako država kot tudi regije v skladu z ustavnimi pristojnostmi, medtem ko so vsa ostala pooblastila prenesena na regije. Med regijami in lokalnimi oblastmi obstaja velika razlika. Samo regije imajo zakonodajna pooblastila, medtem ko lokalne oblasti izvršujejo državne in regijske predpise. Slednje imajo znotraj svojih pristojnosti enako veljavo.

V pristojnosti občin je:

- lokalni nadzor
- vzdrževanje in delovanje osnovnih šol (ne pa tudi upravljanje s kadri)
- socialne storitve in socialno varstvo
- sprejetje načrtov mesta, izvajanje mestnega razvoja, ravnanje z okoljem
- šport in prosti čas
- kultura in kulturne dobrine
- ceste in javni prevoz
- pospeševanje turizma
- lokalne javne službe za dobavo blaga in dejavnosti, ki izvršujejo socialne namere

V pristojnosti pokrajin je:

- vzdrževanje in delovanje srednjih šol (ne pa tudi njihovih zaposlenih)
- promet
- prostorsko načrtovanje in usklajevanje občinskih načrtov
- kultura in kulturne dobrine
- varstvo okolja
- turizem, šport in prosti čas
- zelo malo odgovornosti imajo za socialni sektor

(navedeno v Local Authority competences in Europe 2008)

Izobraževalni sistem v Italiji je v primerjavi z ostalimi evropskimi državami prav poseben primer. Šolski sistem je predstavljal enega od poglavitnih temeljev, ki so omogočili vzpostavitev Italije kot enotne države. Leta 1859 je bil sprejet zakon (Legge Casati), ki je določil obvezno osnovnošolsko izobraževanje. Zakon je nadzor nad osnovnim šolanjem

podelil posameznim mestom, srednješolsko izobraževanje v pristojnost določenim provincam oziroma županijam, medtem ko ima nadzor nad univerzitetnim izobraževanjem država.

Šolski sistem se v Italiji sooča z veliki problemi ter je poleg prezgodnjega zapuščanja šolskih klopi zaznamovan predvsem z izraziti razlikami med posameznimi regijami. Razdvojene politične stranke levega in desnega politične krila so skušale doseči določene reforme, ki pa so bile, kot opozarja John Polesel, bolj ideološki obračun, kot pa učinkovit pristop k problemu (2006: 549-551). Regionalizacija šolstva je v Italiji podvržena prevelikemu ekonomskemu in socialnemu prepadu med severom in jugom, ki zahteva pripravo teoretične podlage, ki bi podala nove smernice v samem procesu poučevanja in učenja in pustila ob strani strukturo izobraževalnega sistema.

Francija

Od leta 1970 naprej je bil političen prostor izpostavljen mnogim poskusom decentralizacije kot odraz številnih lokalnih in regionalnih težav. Po letu 1982 je proces decentralizacije počasi napredoval, vendar je pomenil bolj dekoncentracijo upravnih zadev. Korenite spremembe so prinesle šele ustavne reforme leta 2003, ki so utrdile princip decentralizacije in vključile regije v ustavno ureditev. Ustava je med drugim uvedla načelo subsidiarnosti, solidarnosti in finančne samostojnosti enot lokalne samouprave. V Franciji je sistem lokalnih oblasti razdeljen na občine, regije in departmaje. Slednji so nastali kot posledica Napoleonovih reform, medtem ko se prvi dve enoti ponašata le z nekaj desetletnim obstojem. V letu 2005 so z države na regije in departmaje prenesli še dodatne pristojnosti, ki vključujejo prenos finančnih sredstev in prerazporejanje zaposlenih (Local authority competence in Europe 2008, Predlog zakona o prenosu nalog v pristojnost pokrajin 2008)

Po omenjeni reformi so v pristojnost regij ali departmajev prešle v več fazah naslednje pristojnosti:

- ustanoviteljstvo nižjih licejev v pristojnost departmajev, liceji so v pristojnost regij,
- prej državne ceste upravljajo departmaji in regije,
- departma ali regija določi upravljavca pristanišč in letališč,
- regije so pristojne za organizacijo cestnega, železniškega in avtobusnega prometa regionalnega pomena,
- departmaji organizirajo šolske prevoze,

- departmaji sprejemajo načrt graditve socialnih stanovanj in ustanavljajo solidarnostni sklad, ki ga deloma financira tudi država,
- departma je odgovoren za socialne pomoči,
- regija lahko ustanovi regijske naravne parke, departmaji pa lahko določijo območja, ki jih želi posebej varovati,
- regija izdelava načrt zaščite kakovost zraka,
- regija ureja poklicno izobraževanje in izobraževanje mladih (vajeništvo),
- departma je zadolžen za socialne pomoči otrokom (zaščita, posvojitve, domovi za otroke), domove za ostarele, pomoči na domu, za odrasle brez dohodka,
- departma ima ustanoviteljske pravice in obveznosti pri arhivih in knjižnicah ter na področju kulturne dediščine.

(navedeno v Predlog zakona o prenosu nalog v pristojnost pokrajin 2008)

V Franciji je proces decentralizacije počasen, kar se odraža tudi v šolskem sistemu. Razlogi za to so kompleksni in predvsem močno zakoreninjeni v zavesti ljudi. Centralno organizirana državna birokracija ima v državi močno tradicijo in predstavlja sinonim za dobro urejeno skupnost. Posledično je tudi državni nadzor nad izobraževanjem percipiran kot sredstvo doseganja najvišjih standardov izobraževanja. Učitelji večinoma ne izkazujejo podpore decentraliziranemu šolstvu, razlog pa bi lahko po dognanjih Astiz in drugih iskali tudi v pomanjkanju tradicije, kjer bi bili državljani vpleteni v izobraževalne politike (2002: 75-76). Francija predstavlja primer soobstoja decentraliziranih elementov v sicer centraliziranem učnem načrtu, ki obsega primarno, srednješolsko in visokošolsko izobraževanje. Vplivi globalizacijskih tokov so postali neizogiben del tudi šolskega sistema v Franciji, ki velja za enega bolj centraliziranih v evropskem prostoru (Astiz et. al 2002: 75).

Kot omenjeno, so v osemdesetih letih prejšnjega stoletja skušali doseči določene reforme, ki bi omogočale večji nadzor lokalnih skupnosti nad učnimi načrti. Kljub temu je Ministrstvo za šolstvo ohranilo večino pristojnosti. Pomembnejše spremembe v smeri decentralizacije šolstva so se zgodile v letih 1982 in 1983, ko so se določeni administrativni postopki ter pristojnosti v izobraževanju prenesli na departmaje, regije in občine. Nadzor nad učnim načrtom pa je ostal v rokah Ministrstva za šolstvo, kar nakazuje na močno idejno povezavo demokracije s francosko državo (Astiz et. al 2002: 75). Na državni ravni se določa tudi število letnih študijskih ur, medtem ko so nekateri elementi v pedagoškem procesu, kot na

primer izven šolske dejavnosti, vzdrževanje šolskih prostorov ter oprema, postali domena regionalnih skupnosti.

Nemčija

Nemčija je zvezna država, ki jo sestavlja 16 zveznih dežel (Länder) s specifično ureditvijo. Vsaka dežela ima svoj izvoljen parlament (Landtag ali Bürgerschaft), njihova avtonomija pa je omejena predvsem na področju zakonodaje, izobraževanja, okoljskih vprašanj, medijev, policijskega nadzora, socialnih storitev in lokalnih zadev. Lokalna samouprava obsega dve ravni oblasti in temelji na občinah (Gemeinden) in okrajih (*Landkreise*). Večja mesta ležijo izven okrajev ter uživajo lokalno avtonomijo ter enake pristojnosti kot okraji. Posebna vrsta avtonomije je značilna tudi za tri mesta, ki imajo status dežele (Berlin, Bremen in Hamburg) (Local authority competences in Europe 2008, Library of Congress – Federal Research Division 2008).

Občine svoje pristojnosti izvajajo v regulativnem okvirju, ki ga postavi zvezni parlament, oziroma ga določi dežela. Občine prenesajo svoje naloge na okraje le v primeru, ko te presegajo občinsko raven. Okraji so po vsebini nalog in njihovi velikosti primerljivi z slovenskimi pokrajinami. Njihove pristojnosti se razlikujejo od dežele do dežele in se delijo na izvorne in prenesene.

Izvirne pristojnosti okraja so:

- a) obvezne
 - odlaganje odpadkov,
 - socialna pomoč,
 - pomoč mladim,
 - bolnišnice,
 - gradnja in vzdrževanje gimnazij, realk in poklicnih šol
 - skrb za okrajne ceste.

- b) prostovoljne
 - javne visoke šole,
 - knjižnice,
 - muzeji,
 - subvencioniranje skrbi za spomenike,

- financiranje zaščite okolja,
- ustanovitev hranilnic.

Med prenesene pristojnosti okraja pa sodijo:

- financiranje stanovanjskega dodatka,
- vzdrževanje zavarovanja za vojaške obveznike,
- reševalna služba in
- zaščita pred naravnimi nesrečami.

(navedeno v Predlogu zakona o prenosu nalog v pristojnost pokrajin 2008)

Šolski sistem odseva politično razdelitev nemškega teritorija na zvezne dežele. V Nemčiji je izobraževalni sistem v pristojnosti posameznih dežel, medtem ko ima zvezna vlada le manjšo vlogo in je odgovorna predvsem za poklicno izobraževanje. Šolski sistem nikakor ni enoten in se razlikuje med posameznimi deželami. Tudi učitelji so zaposleni s strani Ministrstva za šolstvo posamezne zvezne dežele. Poleg tega ima svoj glas tudi svet staršev, ki lahko soodloča pri šolskih administrativnih zadevah. Vsak razred ima tudi svojega predstavnika, ki sodeluje v svetu učencev oziroma dijakov. Vzdrževanje šolskih poslopij in zaposlovanje administrativnega osebja je v pristojnosti mest in okrajev, medtem ko je šolska uprava pod nadzorom učiteljev, ki s sodelovanjem prejemajo dodatne učiteljske ure (Library of Congress – Federal Research Division 2008).

Norveška

Lokalna samouprava je na Norveškem dobro uveljavljena institucija in predstavlja elementaren del lokalne demokracije. Prve lokalne oblasti in pristojnosti so bile opredeljene že leta 1873. Norveška ima dandanes dve ravni lokalne samouprave, in sicer občinske in okrajne oblasti. Prestolnica Oslo je opredeljena kot občina in okraj hkrati. Občine in okraji imajo enak upravni status in volijo svojega predstavnika, medtem ko ima osrednja oblast izključna pooblastila in nadzor nad delovanjem lokalnih oblasti.

Pristojnosti osrednje oblasti:

- Nacionalna zavarovanja
- Specializirane socialne storitve
- Visoko šolstvo/univerze, trg dela, begunci in priseljenci
- Državno cestno omrežje, železnice, okoljska vprašanja

- Policija, sodišča, zapori, oborožene sile, zunanja politika

Pristojnosti okrajev:

- Višje sekundarno šolstvo
- Regionalni razvoj
- Okrajne ceste in javni prevoz
- Podjetništvo
- Kultura (muzeji, knjižnice, šport)

Pristojnosti občin:

- Primarno in nižje sekundarno šolstvo
- Vrteci
- Skrb za starejše, socialne storitve
- Lokalni razvoj, okoljska vprašanja, lokalne ceste

(navedeno v Information brochure 2009)

V poznih šestdesetih in v začetku sedemdesetih let prejšnjega stoletja so se težnje po lokalni avtonomiji okrepile, kar se je odražalo tudi v decentralizaciji šolstva. Lokalne oblasti so dobile pomembno vlogo na področju izobraževanja. V ospredje političnih prizadevanj je stopila predpostavka, da je decentralizacija nujen pogoj za vzgojno-izobraževalni sistem, posamezne lokalne šole pa pomembne organizacijske enote. Smernice v Vodniku učnega načrta (The Curriculum Guidelines), ki je v pristojnosti osrednje oblasti, so leta 1987 podelile lokalnim šolam večjo svobodo pri oblikovanju in prilagajanju učnega programa lokalnim potrebam. Korak naprej k decentralizaciji šolstva je predstavljala tudi uvedba novih pristojnosti občin leta 1993, ki so lokalnim oblastem in šolam podelile še več lokalne avtonomije in oblasti. Kljub temu je ob koncu devetdesetih letih prišlo do določenega preobrata, ki je v ospredje postavil bolj tradicionalno obliko oblasti od zgoraj navzdol. Slednje je vplivalo tudi na Smernice učnega načrta leta 1997, ki poudarjajo večjo standardizacijo v izobraževanju (Karlsen 2000: 527).

Spremembe trendov v izobraževanju se oblikujejo na nacionalni ravni, kar postavlja pod vprašaj dejansko vlogo lokalnih oblasti. Pristojnosti lokalnih ravni samouprave in šol so se skozi čas spreminjale. Povečan poudarek na proces decentralizacije v sedemdesetih in osemdesetih letih prejšnjega stoletja, ki naj bi povečal stopnjo demokracije in približal

možnost odločanja ljudem, se je izražal v političnem delovanju osrednje oblasti (Kjøel & Telhaug, 1979, Karlsen 2000). Kot meni Karlsen (2000), so nekatere reforme sicer posledica pritiska in delovanja lokalnih ravni, vendar pa so nekatere spremembe povzročile tudi pasivnost ali celo odpor lokalnih organov. Posledično je mogoče trditi, da je decentralizacija sredstvo, ki krepi legitimnost centralne oblasti, saj so reforme v okviru decentralizacije pogosto pripeljale do nove zakonodaje in predpisov na nacionalni ravni.

Pritiski ekonomskih, političnih in socialnih tokov znotraj nadnacionalne skupnosti Evropske unije nalagajo posameznim državam, da se ustrezno prilagodijo postavljenim skupnim smernicam in primerno prispevajo k celostnem razvoju in blaginji unije. Države si v okviru specifičnih zgodovinskih, političnih in ekonomskih razmer prizadevajo, da bi vzpostavile primerne oblike lokalne samouprave ter regije, ki bi kompetentno sodelovale na globalnem, nadnacionalnem trgu. Šolski sistem v vseh obravnavanih primerih odseva regionalno ureditev držav, ki izkazuje različen prenos pristojnosti s centralne na lokalne oblasti. Primerjava posameznih držav omogoča vpogled v uspešnost določenih reform, ki so lokalnim ravnam podelile več moči in obratno. V vseh primerih se je izkazalo, da mora biti med vsemi ravni oblasti vzpostavljen primeren dialog, ki omogoča fleksibilnost in večjo prilagodljivost na dejansko stanje potreb po izobraževalnih vsebinah, posameznikovih željah ter strateškimi smernicami za razvoj države. Lokalne ravni so se izkazale za bolj uspešne v prepoznavanju lokalnih specifik, ki z vključitvijo v učni sistem doprinesejo k boljši učinkovitosti. Prav tako morajo imeti šole določeno avtonomijo, če hočejo uspešno implementirati svoje cilje. Pri tržni naravnosti šol pa so vseeno potrebni določeni mehanizmi, ki zagotavljajo pravice dijakov, kar se je eksplicitno pokazalo na primeru Združenega kraljestva, kjer so šole pridobile zelo visoko stopnjo avtonomije. Kratek pregled stanja vseh obravnavanih evropskih držav jasno prikazuje, da decentralizacija in z njo povezana regionalizacija ni vprašanje. Potrebno pa je vzpostaviti mehanizme, ki ugotavljajo in zagotavljajo kakovost ter tako omogočajo boljšo raven vzgojno-izobraževalnega sistema, večjo odzivnost šol na potrebe lokalne skupnosti in gospodarstva ter hkrati tudi večjo odgovornost šol do skupnosti (več v Logaj in Trnavčević 2008: 107-109). Decentralizacija v izobraževanju mora predstavljati uravnoteženost med standardizacijo ter raznolikostjo v šolski vsebini in učnih načrtih. Decentralizacija šolstva je lahko uspešna le, če je sam proces regionalizacije speljan učinkovito. Kot že omenjeno je izobraževalni sistem odsev regionalizacije v posamezni državi in posledično odraža tudi slabosti, kar je očitno v primeru Italije. Prevelike razlike med regijami in neučinkovit prenos pristojnosti med posameznimi ravni oblasti vodi do

neučinkovitosti izobraževalnih in vzgojnih sistemov. Decentralizacija je relacija med centrom in periferijo. Njun odnos je relativen in temelji na kontekstu, saj kar je gledano v eni smeri decentralizacija, je v drugi centralizacija (Karlsen 2000: 525-526). Posledično je tudi dialog med centrom in periferijo, ki je v izobraževalnem sistemu ključnega pomena, relativen. Regionalizacija šolstva, kljub mnogim dilemam (več v Logaj in Trnavčevič 2008), ob pravilno zastavljenih ciljih ter učinkoviti realizaciji teh ciljev, prinaša mnogo prednosti, omogoča večji regionalni ter posledično tudi nacionalni razvoj.

3. PRAVNO-INSTITUCIONALNI OKVIRI REGIONALIZACIJE VZGOJE IN IZOBRAŽEVANJA V SLOVENIJI

Uvodno o možnostih regionalizacije vzgoje in izobraževanja

Decentraliziran šolski sistem označuje visoka stopnja odgovornosti in pristojnosti na nižjih teritorialnih ravneh (bodisi lokalni, pokrajinski, na ravni šol ipd), medtem ko centralna državna raven ohranja le neko mero nadzora (Florestal et Cooper, 1997); tako npr. v Kanadi ministrstvo pristojno za šolstvo sploh ne obstaja, v ZDA pa je upravljanje praktično v celoti prepuščeno lokalnim ravnam (Winkler, 2010), na Danskem državna oblast kreira le najbolj osnovni pravni okvir, medtem ko je osnovna pristojnost predana občinam (Mitter, 1995 v Čurin Janžeković, 2010). V primeru centraliziranega šolskega sistema pa so sprejemanje odločitev, nadzor in menedžerske funkcije dane v roke ministrstvu odgovornemu za šolstvo. (Centralna) Vlada regulira vse aspekte centraliziranega sistema; postavlja smernice ter sprejema upravljalske odločitve (Florestal et Cooper, 1997, str. 1); kot primer le-tega lahko izpostavimo Francijo (Winkler, 2010) ali pa Irsko (Lavtar, 2004, str. 214). V veliki meri pa v šolstvu v zadnjih dveh desetletjih potekajo procesi decentralizacije (Welsh et MCGinn, 1999), čeprav so seveda tudi v centraliziranih sistemih obstajajo poteze decentralizacije (Florestal et Cooper, 1997).

Poskusi procesov decentralizacije šolskih sistemov v svetu so različni, potekajo pa v dveh smereh: 1) kot devolucija odgovornosti z državnih na lokalne ali regionalne (pokrajinske) oblasti, ob čemer so le-te lahko potem deloma ali v celoti odgovorne tudi za financiranje; ali pa 2) prek delegacije pristojnosti na nivoje šol ali zveze šol (podobno tudi Winkler, 2005). Tako je npr. proces decentralizacije potekal kot arbitraren poskus različnih (vojaških) sil (npr. v Čilu in Argentini) ali pa kot premišljeni vladni plan sledeč nacionalni politiki (npr. v Španiji). Med načini lahko najdemo različne: od revizije procesa odločanja na najvišjih ravneh (npr. v Kolumbiji), dopuščanju vpliva privatizacije (npr. v Čilu) ali pa prenos odgovornosti na lokalno raven (npr. v Nikaragvi) (Hansen, 2006).

Do sedaj smo torej govorili le o decentralizaciji kot taki, čeprav lahko dejansko govorimo o treh tipih (povzeto po Florestal et Cooper, 1997):

1. dekoncentraciji (njen vpliv je na področju šolskega sistema majhen), kot prenosu dela odgovornosti na nižji nivo odločanje, vendar še vedno znotraj vladnih ministrstev ali agencij (Rodinelli, 1984, str. 10)
2. delegaciji (decentralizaciji v ožjem pomenu) je organ, ki je pridobil (izvedeno) pristojnost praviloma javna ustanova ali pa regionalni (pokrajinski) organ ali agencija, ob čemer pa nadzor zadržuje državno ministrstvo in
3. devoluciji kjer pa je možnost nadzora prenesena na nižje (v našem primeru) teritorialne enote ter njihove organe ali agencije, ob čemer le-to izvajajo izvirno. Pri tem so do neke mere svobodne, vendar se morajo držati zakonskih okvirov.

Vsak poskus decentralizacije šolskega sistema je seveda pospremljen z spremembami v pravni zakonodaji, vendar pa mnogi opozarjajo na dejstvo, da le-te spremembe mnogokrat niso odločujoče, ampak lahko procesi decentralizacije potekajo tudi brez njih (glej npr. Blair, 1995 v Florestal et Cooper, 1997, str. Vii). Tako pravna regulacija konstituira le institucionalni okvir znotraj katerega potekajo tudi procesi regionalizacije v šolstvu ali z drugimi besedami procesi predvsem devolucije in pa delegacije v šolstvu. Na drugi strani pa procesi dekoncentracije, ki so v Sloveniji prisotni (glej tudi naprej), na regionalizacijo šolstva ne vplivajo. Ravno zato lahko ponovimo, da kljub temu da je pojem »decentralizacija /.../ v sodobnih sistemih upravljanja ključen /.../ sam pojem ne pove ničesar natančnejšega o sistemih upravljanja šolstva.« (Peček, 1999)

Stanje ad legem leta na področju opravljanja nalog in pristojnosti na področju vzgoje in izobraževanja v Sloveniji

V slovenskem izobraževalnem sistemu lahko zasledimo veliko razpršenost pristojnosti (Zver et al, 2008) pa tudi veliko število akterjev (Zaman et Pinterič, 2008). Pristojnosti in odgovornosti za razvoj in delovanje sistema vzgoje in izobraževanja so razporejene med Ministrstvom za šolstvo in šport, Ministrstvom za visoko šolstvo, znanost in tehnologijo, lokalnimi skupnosti (tj. občinami) ter organi in zavodi, ki so bili ustanovljeni posebej za področje vzgoje in izobraževanja (tj. strokovnimi sveti, Zavod RS za šolstvo, Državni izpitni center, Andragoški center RS ter Center za poklicno izobraževanje (29.člen ZOFVI). Ob tej obilici akterjev lokalne skupnosti ne zasedajo osrednjega mesta. Hkrati pa je bilo v zadnjih letih zaznati številne reforme tako na področju osnovnega šolstva, kot tudi srednjega in visokega šolstva; deloma so bile te reforme manjše (npr. reforma ocenjevanja vedenja v osnovnih šolah), deloma pa so bile reforme sistemske narave (npr. bolonjska reforma v

visokem šolstvu). Upoštevajoč tako institucionalno in socialno okolje, moramo gledati tudi na vprašanje regionalizacije in šolstva, ki je tesno povezano z vprašanjem decentralizacije le-tega. Ob tem moramo poudariti, da v večini držav, (z izjemo Belgije in Nemčije, ki sta zaradi federativne sestave decentralizirani) imajo centralne oblasti poglavitno - če ne izključno - politično, upravno in zakonodajno vlogo pri splošni organizaciji šolskega sistema (Lipužič, 1997).

V nadaljevanju se (deloma) naslanjamo na kriterije podane v Zaman et Pinterič (2008), ki trdita, da je nam pokaže stopnjo centralizacije ali decentralizacije šolske uprave v posamezni državi, analiza stopnje odločanja na posamezni ravni teritorialne organiziranosti pri naslednjih nalogah:

1. načrtovanje izobraževalnega sistema (kdo opredeljuje ravni in stopnje, ki sestavljajo izobraževalni sistem, trajanje izobraževanja na posamezni stopnji, trajanje obveznega šolanja, zahteve pri prehodu na sekundarno in visokošolsko stopnjo),
2. odločanje o učnih programih (kdo določa cilje, vsebino, metode, merila za vrednotenje na vsaki šolski stopnji)
3. skrb za učno in neučno osebje (kdo zaposluje šolsko osebje, kdo odloča o njegovem napredovanju),
4. vrednotenje ter skrb za kakovost
5. financiranje izobraževanja (iz katerih virov se financirajo šole in kdo je odgovoren za upravljanje s finančnimi sredstvi).

Temu dodajamo še 6. vprašanja pristojnosti za posamezne ukrepe zagotavljanja enakega dostopa do šolanja, 7. ustanoviteljstvo šol ter določanje izvajalcev.

Pregled pristojnosti in odgovornosti za (1) načrtovanje izobraževalnega sistema nam pokaže, da je le-ta praktično popolnoma v rokah - v sodelovanju s strokovnimi organi (predvsem obema strokovnima svetoma) in zavodi, ki so bili ustanovljeni z njene strani. Enako lahko trdimo tudi za trajanje in prehode iz ene stopnje v drugo (glej npr. tudi Pravilnik o vpisu v srednje šole). Lokalne skupnosti tu ne igrajo bistvene vloge. Prav tako je (2) odločanje o učnih programih visoko centralizirano – glej predvsem (glej predvsem 1-3. odstavek 15. člen ZOFVI) (do nedavnega je vključevalo tudi odločanje o učbenikih). (3) Učno in neučno

osebje znotraj vzgoje in izobraževanja je umeščeno znotraj sistema javnih uslužbencev, odločitev o napredovanju v nazive pa je v rokah Službe za razvoj kadrov v šolstvu. Omejen vpliv lahko lokalne skupnosti izvajajo prek svetov šol (46. člen ZOFVI) ter neformalen vpliv prek ravnatelja šole. (4) Vprašanja nadzora in zagotavljanja kakovosti v šolstvu lahko razdelimo na dva dela: eno se navezuje na vprašanja prehodov med različnimi stopnjami v obliki nacionalnih preverjanj znanja, ob čemer poznamo obvezno preverjanje znanja na koncu zadnjega tretjega obdobja osnovne šole (64. člen Zakona o osnovni šoli) ter zelo centraliziran način preverjanja znanja z maturo ob koncu srednješolskega izobraževanja v sklopu programov, ki se končajo z njo. Zaradi doseganja pričakovane kvalitete in zaradi primerljivosti šol v državi je v izobraževalni sistem namreč vgrajeno načelo eksternega (zunanjega) preverjanja rezultatov izobraževanja. Na koncu izobraževanja, pa tudi med izobraževanjem, se preverjajo rezultati na podlagi nalog, vprašanj in različnih testov, ki jih pripravljajo skupine strokovnjakov na Državnem izpitnem centru (MŠŠ, 2010). Kot drugo pa moramo omeniti sistem samoevalvacij, ki ga nadzoruje Svet za evalvacijo (MŠŠ, 2010). (5) O financiranju nam govorita 81. ter 82. člen ZOFVI. Iz sredstev državnega proračuna se zagotavljajo plače s prispevki in davki ter drugi osebni prejemki na podlagi sistemizacije in zasedbe delovnih mest v skladu z zakonom, normativi in standardi ter s kolektivno pogodbo ter plače s prispevki in davki in drugi osebni prejemki za pripravnike (1. odstavek 81. člena ZOFVI), sredstva za materialne stroške v skladu z normativi in standardi ter za investicijsko vzdrževanje in obnovo nepremičnin in opreme (2. odstavek 81. člena ZOFVI), sredstva za kritje materialnih stroškov v skladu s standardi in normativi za izvedbo osnovnošolskega izobraževanja (3. odstavek 81. člena ZOFVI) ter sredstva za investicije v poklicne, srednje tehniške in druge strokovne šole, gimnazije, šole oziroma zavode za vzgojo in izobraževanje otrok in mladostnikov s posebnimi potrebami, osnovne šole narodne skupnosti, višje strokovne šole, dijaške domove in druge šole, katerih ustanovitelj je država (4. odstavek 81. člena ZOFVI). Iz sredstev lokalne skupnosti pa se zagotavljajo: sredstva za plačilo stroškov za uporabo prostora in opreme za osnovne in glasbene šole in druge materialne stroške (razen materialnih stroškov iz 81. člena) OŠ, glasbenim šolam sredstva za nadomestila stroškov delavcem v skladu s kolektivno pogodbo, sredstva za prevoze učencev osnovne šole, sredstva za investicijsko vzdrževanje nepremičnin in opreme, javnim osnovnim in glasbenim ter sredstva za investicije za osnovne šole, glasbene šole in organizacije za izobraževanje odraslih ter del sredstev za investicije v šolstvo narodne skupnosti (82. člen ZOFVI). (6) med ukrepe za zagotavljanje enakega dostopa do šolanja lahko štejemo učbeniške sklade, štipendije in posojila, subvencionirano prehrano,

subvencioniranje predšolske vzgoje ter omogočanje šole v naravi (za več glej Modic et Blažič, 2007). Kljub temu, da gre za socialne korektive, ki naj bi načeloma bili izvajani s strani nižjih nivojev, lahko tudi tu ugotovimo, da lokalne skupnosti (če že) izvajajo le servisno vlogo. (7) Kot zadnje izpostavljamo vprašanje ustanoviteljstva in določanja izvajalcev, ki ga vsekakor ne smemo razumeti kot hierarhično zadnje vprašanje. Ob tem pa lahko ugotovimo, da je tu pomen lokalne skupnosti (ali lokalnih skupnosti nekoliko bolj poudarjen), saj le te določajo izvajalce izobraževalnega programa osnovnošolskega izobraževanja, osnovnega glasbenega izobraževanja ter vzgojnega programa domov za učence, razen izobraževalnih oziroma vzgojnih programov zasebnih šol oziroma domov za učence (1. odstavek 16. člena ZOFVI) ter ustanavljajo javne vrtce, glasbene šole, osnovne šole in domove za učence (41. člen v povezavi z 40. členom ZOFVI). Država pa določa izvajalce izobraževalnih programov nižje in srednje poklicne šole, srednje in višje strokovne šole, poklicnega tečaja, gimnazije, maturitetnega tečaja, vzgojnih programov dijaških domov, oziroma programov vzgoje in izobraževanja za otroke in mladostnike s posebnimi potrebami, razen izobraževalnih oziroma vzgojnih programov zasebnih šol oziroma dijaških domov (2. odstavek 16. člen ZOFVI) ter ustanavljanja javne poklicne šole, srednje tehniške in srednje strokovne šole, višje strokovne šole, zavode za vzgojo in izobraževanje otrok in mladostnikov s posebnimi potrebami ter dijaške domove (41. člen v povezavi z 40. členom ZOFVI). Posebno vlogo imajo mestne občine pri ustanavljanju javnih gimnazij (ibidem). Posebej je potrebno izpostaviti tudi vprašanje koncesij za opravljanje javne službe v vzgoji in izobraževanju, ki jo dodeli minister (73. in 74. člen ZOFVI), razen za področje predšolske vzgoje, kjer jo dodeli lokalna skupnost (ibidem).

O vlogi strokovnih svetov (Strokovnega sveta Republike Slovenije za splošno izobraževanje, Strokovna sveta Republike Slovenije za poklicno in strokovno izobraževanje in Strokovnega sveta Republike Slovenije za izobraževanje odraslih, čeprav je slednji za nas v tem kontekstu nerelevanten), kot oblike dekoncentracije, v tem delu ne bomo debatirali, vendar pa je bistveno, da si pogledamo naloge posameznih strokovnih svetov na področju izobraževanja, kot možnosti za prenos pristojnosti na regionalno raven. Strokovni svet Republike Slovenije za splošno izobraževanje (25. člen ZOFVI): 1) sprejema programe za predšolske otroke in prilagojene programe za predšolske otroke s posebnimi potrebami, 2) sprejema vzgojne in posebne programe vzgoje in izobraževanja za otroke in mladostnike s posebnimi potrebami, 3) določa vzgojne in izobraževalne programe za pripadnike italijanske in madžarske narodne skupnosti, 4) sprejema vzgojni program domov za učence in vzgojni program dijaških

domov, 5) določa predmetnike in učne načrte predmetov ali predmetnih področij za osnovno in glasbeno šolo, 6) določa predmetnike in predmetne kataloge znanj za gimnazijo in za maturitetni tečaj, 7) določa izpitne kataloge znanj za preverjanje ob koncu posameznega obdobja v osnovni šoli, glasbeni šoli in za maturo, 8) določa predmetne in izpitne kataloge znanj splošno-izobraževalnih predmetov v poklicnem oziroma strokovnem izobraževanju, 9) določa navodila za prilagojeno izvajanje izobraževalnih programov, 10) določa dejavnosti, potrebne za optimalen razvoj otrok in mladostnikov s posebnimi potrebami, 11) sprejme navodila za prilagojeno izvajanje programa za učence Romov, 12) potrjuje učbenike za splošnoizobraževalne predmete, 12) ugotavlja enakovredni izobrazbeni standard izobraževalnih programov zasebnih šol na področju osnovnošolskega izobraževanja ter splošnega srednjega izobraževanja, 13) ugotavlja javno veljavnost izobraževalnih programov zasebnih šol iz tretjega odstavka 17. člena tega zakona, 14) daje mnenje o ustreznosti programa za predšolske otroke in predlaga ministru: 15) programe osnovnošolskega izobraževanja in osnovnega glasbenega izobraževanja, 16) program dopolnilnega izobraževanja otrok izseljencev in zdomcev, 17) program dopolnilnega izobraževanja za otroke Romov, 18) prilagojene izobraževalne programe za otroke in mladostnike s posebnimi potrebami in 19) izobraževalni program gimnazije in maturitetnega tečaja in opravlja druge naloge v skladu z zakonom. Strokovni svet za poklicno in strokovno izobraževanje (26. člen ZOFVI) pa: 1) določi predmetne kataloge znanj in izpitne kataloge za strokovno teoretične predmete in za mojstrski izpit, 2) določi obseg in vsebino izobraževanja v nižjem in srednjem poklicnem izobraževanju, ki se izvaja pri delodajalcu, 3) določi organizacijo izvajanja izobraževalnega programa (celoletna, periodična), 4) določa vsebino vmesnega preizkusa, 5) ugotavlja enakovredni izobrazbeni standard izobraževalnih programov za odrasle na področjih, na katerih je pristojen za določanje katalogov znanj, 6) potrjuje učbenike za strokovno teoretične predmete, 7) predlaga izobraževalne programe poklicnega oziroma strokovnega izobraževanja, 8) predlaga prilagojene izobraževalne programe za mladostnike s posebnimi potrebami, 9) predlaga normative in standarde za opremo šol in šolskih delavnic in 10) opravlja druge naloge v skladu z zakonom.

V okviru tega posamezni drugi organi (tudi kot oblike dekoncentracije) opravljajo strokovne naloge; Zavod Republike Slovenije za šolstvo, Center Republike Slovenije za poklicno izobraževanje in Andragoški center Republike Slovenije (29.člen ZOFVI).

Na koncu se lahko posvetimo še možnostim ti. šolskih uprav, ki jih je predvideval ZOFVI. Le-te naj bi bile odraz »šolske samouprave« oz odraz »ločitve šolske uprave od politične« (Učiteljski tovariš, 1924), ob čemer bi se predmetne naloge prenesle iz upravnih enot na šolske uprave (152. člen ZOFVI). Z novelo ZOFVI-E pa so bile naloge šolskih uprav, določene z Zakonom o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja (Uradni list RS, št. 12/96, 23/96 – popr., 22/00 – ZJS, 64/01, 108/02, 34/03 in 79/03) in drugimi zakoni ter na njihovi podlagi sprejetimi predpisi, z prenesene nazaj na ministrstvo, pristojno za predšolsko vzgojo oziroma šolstvo (7. člen ZOFVI-E), hkrati pa se je nadaljevalo tudi izvajanje nalog, ki naj bi jih imela šolske uprave glede na 40. člen Zakona o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami s strani Zavoda za šolstvo, kar je pomenilo (ponovno) centralizacijo. Hkrati s tem je bil odpravljena tudi edina šolska uprava v Kopru (8. člen ZOFVI-E), ki je bila ustanovljena z Odredbo o določitvi okoliša Šolske uprave Koper (Ur. l.RS, št. 100/2000). Že na seji, na kateri so bile šolske uprave ukinjene, je bilo govora o tem, da bi bilo potrebno to tematiko odpreti ponovno, ko bo prišlo do ustanovitve pokrajin.

Generalno torej lahko rečemo, da ima državo praktično prevladujočo vlogo pri kriterijih 1-4, znotraj katerih lahko praktično govorimo le o procesih dekoncentracije, medtem ko je zaslediti nekoliko večji vpliv lokalnih skupnosti pri kriterijih 5-7. V nadaljevanju se posvečamo možnim nosilcem (nadaljnje) regionalizacije v vzgoji in izobraževanju v Sloveniji.

Dva možna nivoja regionalizacije vzgoje in izobraževanja

Današnjo strukturo šolskega upravljanja, brez intermedialne strukture upravljanja, se je v preteklosti že skušalo preseči na različne načine; najsi bodo to deželna in krajevna šolska telesa (Avstro-Ogrska), bodisi kasneje z različnimi strukturami šolskih teles in pristojnosti v odnosu od načina regionalizacije tistega obdobja (Resman, 1999). Po prvi in drugi svetovni vojni je nato prišlo do poskusov centralizacij, vendar se je medialni nivo upravljanja vseeno obdržal prek okrajev. Kasneje pa se je začel prenos nalog in odločanja postopoma prenašati na občine iz občinske in mestne izobraževalne skupnosti (ibidem). Ta decentralizacija pa se je kazala predvsem na finančnem in (deloma institucionalnem) področju in ne tudi na vsebinskem, odraz česar je moč videti tudi na današnjih pogledih na nadaljnjo decentralizacijo, kar bomo lahko videli tudi v nadaljevanju (podobno sledi tudi iz pregleda Zakona o vrtcih ter Zakona o osnovni šoli, iz katerih lahko vidimo, da so izvedene predvsem številne pristojnosti s prvega področja, medtem ko npr. tvorba (vsebinskih) standardov in

normativov). Če govorimo o regionalizaciji v šolstvu se moramo zavedati dveh potencialnih nivojev na katere so ali bi se lahko prinesle (nadaljne) pristojnosti in odgovornosti na področju šolstva; gre za nivo občin (vključujoč mestne občine) ali pa na nivo morebitnih pokrajin. Zaradi tega je ključen pregled nalog, ki jih (naj bi) opravljale ene ali druge na področju šolstva, kot jih predvidevajo pravni akti ali pa predlogi le-teh.

Občine po določbi 140. člena Ustave urejajo »lokalne zadeve, ki jih lahko ureja samostojno in ki zadevajo samo prebivalce občine«. Gre za javne zadeve, ki so pretežnega pomena za občino in ki jih je le-ta sposobna samostojno urejati (glej tudi odločbo US opr. št. U-I-98/95). Glede na abstraktnost ustavne določbe je nedvomno, da je bilo moč s področnimi zakoni urediti številna posamezna področja med katere spada tudi šolstvo (Lavtar, 2004). Pristojnosti občin s področja šolstva smo navajali že zgoraj, ob uvedbi vmesnega nivoja regionalizacije pa bi določene naloge s področja določanja izvajalcev, ustanavljanja in financiranja, kar bi lokalnim skupnostim po drugi strani lahko doprineslo usmeritev v bolj specifične naloge.

Zakon o lokalni samoupravi (Uradni list RS, št. 100/05 – UPB), ki je bil sprejet konec leta 1993, je na podlagi 143. člena Ustave uredil povezovanje občin v pokrajine zaradi urejanja in opravljanja lokalnih zadev širšega pomena, vendar te zakonske določbe niso bile nikoli izvedene (Predlog Zakona o pokrajinah: delovni osnutek). Regionalizem in krepitev regionalne samouprave sta v središču procesa politične demokratizacije ter socialnega in gospodarskega razvoja v večini držav članic SE, hkrati pa so bile pokrajine identificirane tudi kot tiste upravopolitične strukture, ki naj bi prispevale k skladnejšemu razvoju Slovenije s tem, da bi opravljale naloge v zadevah širšega lokalnega pomena, naloge v zadevah regionalnega pomena in pa prenesene naloge upravnih nalog iz državne pristojnosti (Trpin et al, 2007, str. 1-2).

Z besedami Resmana je eno izmed ključnih vprašanj regionalizacije ali bo le-ta pomenila tudi porazdelitev ali pa prenos odgovornosti za posamezna šolska vprašanja na regije /pokrajine/ ali ne (Resman, 1999, str. 13). Tako je predlog Ministrstva za šolstvo, znanost in šport predvideval decentralizacijo nalog na področju osnovnega, srednjega (pa tudi višjega) šolstva. Na področju prvega se je predvideval prenos dejavnosti ministrstva na področju osnovnega šolstva, mladine in odraslih. Pokrajine bi izvajale ustanoviteljske pravice javnih šol, ki izvajajo programe nižjega poklicnega izobraževanja, programe srednjega poklicnega izobraževanja, programe srednjega strokovnega in tehniškega izobraževanja, gimnazijske

programe in programe višjega strokovnega izobraževanja za mladino in odrasle. Naloge na področju šolstva (in športa) pa bi se izvajale kot (izvirne) naloge s področja zadev regionalnega pomena (13. člen Predloga Zakona o pokrajinah).

Tako kot je občina odgovorna za organizacijo primarne ravni vzgoje in izobraževanja (vrtci, osnovne šole, glasbene šole), bi pokrajina prevzela odgovornost za srednjo raven šolstva, to je za poklicne šole, srednje in višje strokovne šole ter gimnazije in dijaške domove, fakultativno pa (poleg občine) tudi zavode za izobraževanje odraslih. Pokrajina bi prevzela ustanoviteljstvo nad naslednjimi javnimi zavodi: poklicnimi šolami, srednjimi tehničskimi in srednjimi strokovnimi šolami, višjimi strokovnimi šolami in gimnazijami (Lavtar, 2004, str. 187). Navedeno bi pomenilo, da bi se iz pristojnosti mestnih občin (kot specificuma) preneslo ustanavljanje javnih gimnazij, kar bi bilo bolj smotno. Po drugi strani pa gre tudi za vprašanje določanja izvajalcev, ob čemer bi ob korekciji 16. člena ZOFVI na pokrajine lahko prešlo določanje izvajalcev tako za predšolsko kot tudi za osnovnošolsko in srednješolsko raven. Nadalje bi bilo potrebno razmisliti, ob številnih problemih na nivoju predšolskega nivoja, ali ne bi bilo smotrno prenos le-tega na področje pokrajin za zagotavljanje boljše distribucije prostih mest in financiranja, saj se v zadnjih letih tozadevno pojavljajo številni problemi. Trenutno evidenco prostih mest vodi MŠŠ, vendar so vneseni podatki direktno s strani vrtcev. Prenos teh evidenc na področje občin s specifičnimi zahtevami, bi bil najbrž smotrno. Po drugi strani pa bi ob razbremenitvi občin z določenimi nalogami, le-tem lahko prepustili večje pristojnosti na področju predšolske vzgoje. Občine imajo namreč v odnosu do izvajalcev predšolske vzgoje (tj. vrtcev) različne pristojnosti (predelano po Devčič v Devjak, 2008 in Devjak, 2008): 1) pristojnosti, ki izhajajo iz naslova ustanavljanja vrtcev (npr. pomen predstavnikov občine v svetih vrtca; ob čemer bi lahko ti, tako kot v primeru ustanovitve s strani države, ostali) 2) pristojnosti iz naslova financiranja in organizacije predšolske vzgoje (le-te bi potem v večji meri, v primeru prvega scenarija, prešle na pokrajine, v primeru drugega pa ostale na občini), 3) pristojnosti iz naslova nadzora (ki bi v večji meri lahko prešle na pokrajine) in 4) zagotavljanje takih programov predšolske vzgoje, ki bi zadovoljevali specifične potrebe uporabnikov v okolju (ob razbremenitvi drugih pristojnosti, bi se občine temu lahko bolje posvetile).

Na pokrajino bi bilo mogoče prenesti tudi pristojnost podeljevanja koncesij na področju vzgoje in izobraževanja, predvsem bi tu šlo lahko za podeljevanje koncesij na področju predšolske vzgoje, osnovnošolskega ter srednješolskega izobraževanja. To bi po eni strani

pomenilo odvzem pristojnosti državi (za osnovnošolsko in srednješolsko izobraževanje) ter odvzem pristojnosti občinam (za predšolsko izobraževanje). Druge naloge bi se lahko dotikale tudi ustanavljanja medpodjetniških izobraževalnih centrov, dijaških domov ter soustanavljanje javnih visokošolskih zavodov ter drugih zavodov ter študentskih domov (Lavtar, 2004, str. 112). V zgornjem delu gre predvsem za vprašanja, ki so se dotikala 7. kriterija (ustanoviteljstvo in določanje izvajalcev), kar se tiče nomotehnične zakonske izpeljave pa bilo potrebno specificirati termin »lokalna skupnost«, kot »občina« ali pa kot »pokrajina«, 1. odstavek 77. člena Zakona o pokrajinah pa je predvideval prenos ustanoviteljskih pravic države v javnih zavodih na področju srednjega šolstva se prenesejo na pokrajino, na območju katere imajo sedež (ob čemer pa bi ob našem predlogu bilo potrebno urediti tudi prenos le-tega z nivoja občin). V nadaljevanju pa si bomo pogledali vprašanja povezana s 5. kriterijem (financiranje) ter prek njih tudi povezavo z nekaterimi drugimi kriteriji.

Pri tem pa bi bilo potrebno urediti finančna in upravljavska razmerja med državo in pokrajino (enako velja tudi za občine in pokrajine). To konkretno pomeni, da bi bilo treba določiti (Lavtar, 2004, str. 188):

1. kakšne so obveznosti države glede financiranja izvedbe obveznega programa (npr.: država zagotavlja sredstva za plače in materialne stroške),
2. kakšno vlogo ima država pri upravljanju javnih zavodov, ki jih ustanovi pokrajina (npr. soglasje k sistemizaciji delovnih mest, za katera zagotavlja plače),
3. kakšne so finančne obveznosti pokrajine (izgradnja, tekoče in investicijsko vzdrževanje nepremične šolske infrastrukture).

Glede na 2. odstavek 77. člena Predloga Zakona o pokrajinah bi se javno infrastrukturo in stvarno premoženje države v upravljanju oziroma uporabi javnih zavodov s pogodbo preneslo neodplačno v last pokrajine (zopet enako za občine).

Glede na Predlog Zakona o pokrajinah, bi bilo na pokrajine prenesene tudi nekatere naloge s področja visokega šolstva in znanosti, vendar le-te niso bile bolj specificirane. Glede na mnenje Trpin et al, 2007 bi bilo lahko na pokrajine preneseno tudi sprejemanje raziskovalnih in razvojnih programov pokrajinskega pomena, predlog pa je šel še dlje in je predvidel tudi ustanavljanje visokošolskih in raziskovalnih zavodov, pri čemer pa bi njihova akreditacija in

akreditacija njihovih programov (ter seveda evalvacija) ostala pristojnost države (oziroma po novem torej na nivoju Nacionalne agencije za kakovost v visokem šolstvu).

V tem delu smo prvič soočeni tudi z vprašanji 1., 2. in 4. kriterija. V teh delih smo lahko (tudi glede na nekatere izkušnje s področja visokega šolstva) nekoliko bolj skeptični. Vprašanje prenosov programskih pristojnosti na pokrajine, je hkrati tudi vprašanje razmisleka o ponovni zakonski uvedbi šolskih uprav (tokrat z nekoliko spremenjenimi pristojnostmi, ki bi deloma lahko posegale v pristojnosti strokovnih svetov in pa z vezanostjo ne na občine, ampak na pokrajine) ter njihovi de facto vpeljavi. 3. kriterij (skrb za učno in neučno osebje) bi po drugi strani ob ustreznih zakonodajnih spremembah, v večji meri prešlo na pokrajine, medtem ko bi naloge v okviru 6. kriterija (ukrepi za zagotavljanje pravice do šolanja) ob odstranitvi nekaterih drugih pristojnosti lahko v večji meri prešli na občine, kot najnižji (formalni) nivo lokalne samouprave, zaradi poznavanja specifičnih problematik povezanih z dejanskimi stani pri socialnih transferjih. Spodaj sledi okvirni tabelarni prikaz sedanjih pristojnosti in pristojnosti v luči (nadaljne) regionalizacije vzgoje in šolstva.

Pristojnosti/naloge	Pravni akt	Sedaj prist.	(P= pokrajina, O= občina, MO= mestna občina, P? = dva možna scenarija)		
ustanavljanje javnih vrtcev in/ali šol	40. člen ZOFVI	D O		P	O
ustanavljanje poklicnih šol, srednjih tehničnih in srednjih strokovnih šol, višjih strokovnih šol, zavodov za VIZ otrok in mladostnikov s posebnimi potrebami ter dijaških domov	41. člen ZOFVI	D		P	
ustanavljanje javnih gimnazij	41. člen ZOFVI	D MO		P	
Ustanavljanje javnih zavodov za vzgojo in izobraževanje otrok	41. člen ZOFVI	D		P	

in mladostnikov s posebnimi potrebami in javnih šol za tujce					
osnovnošolsko izobraževanje	41. člen ZOFVI	O			O
predšolska vzgoja	41. člen ZOFVI	D O		P	O
javna glasbena šola	41. člen ZOFVI	O		P	O
Visoko šolstvo	43. člen ZVis	D	D	P?	
Izobraževanja odraslih	15. člen ZIO	D O		P	O
Javne službe na področju raziskovalne dejavnosti	36. člen ZRRD	D	D	P?	
Kakovost in nadzor	ZOFVI, ZOsn, ZVrt	D	D	P?	
Koncesije	73. in 74. člen ZOFVI	D, O	D	P	

Zaključne opombe

Zgoraj smo naredili pregled možnih prenosov pristojnosti predvsem v tudi v luči debat o vpeljevanju pokrajin v Sloveniji. Ob tem se vračamo na začetek prejšnjega odseka, kjer smo izhajali iz kontekste velike razpršenosti pristojnosti, hkrati ob tem pa poudarjamo tudi veliko difuzijo pravnih aktov s tega področja; predvsem podzakonskih aktov in ob tem na nomotehnično preciznost in usklajenost raznolikih pravnih predpisov na različnih nivojih in z različnih področij (predvsem šolske zakonodaje in pokrajinske zakonodaje). Poleg tega ni primerna rešitev dekoncentracij, ampak prenos zgoraj opisanih pristojnosti v izvirne pristojnosti pokrajin. Kot zadnje pa je vprašanje vloge pokrajin in občin tudi vprašanje števila, velikosti in siceršnjih pristojnosti (morebitnih) pokrajin (za več možnih scenarijev glej: Modeli regionalizacije in decentralizacije Slovenije). Kljub temu torej, da smo že zgoraj

napisali, da spremembe pravnih predpisov za vse vrste (tudi neformalnih) decentralizacij sistemov vzgoje in izobraževanja niso *conditio sine qua non*, pa ni moč zanikati vpliva pravnega okvirja na te procese, še posebej ob vpeljavi regionalizacijskih sprememb kot odraza sprememb centralne vlade v skladu s programsko določenimi spremembami na nacionalni ravni (ko je regionalizacija v šolstvu torej spremljevalka širših procesov regionalizacije in prek tega decentralizacije).

4. UPRAVNO POLITIČNA DROBITEV ŠOLSKEGA SISTEMA V SLOVENIJI

Uvod

Naslov tega poglavja predpostavlja, da politično upravna regionalizacija šolskega sistema v Sloveniji obstaja. Seveda se pri tem poraja prvo vprašanje ali je temu dejansko tako. Drugo vprašanje je merilo odgovora na prvo vprašanje in se glasi, kaj sploh naj bi bila politično upravna regionalizacija šolskega sistema. Temu sledi precejšen sklop bolj ali manj natančnega definiranja razlogov za in proti regionalizaciji šolstva v Sloveniji.

Zgodba o regionalizaciji ima v Sloveniji dolgov vrsto neuspešnih poskusov in se večinoma nanaša na upravno politično razdelitev države. Sočasno obstaja več drugih regionalizacij oziroma modelov delitve države na manjše zaključene enote glede na različne kriterije. Tako imamo relativno nesporno geografsko regionalizacijo, ki deli državo na zaključene sklope geografskih danosti, imamo statistično regionalizacijo, ki je sicer striktno umetna pa vendar najbolj stabilna in jasno definirana, imamo jezikovno regionalizacijo na podlagi jezikovnih značilnosti v posameznih predelih države, itd. Celo upravna regionalizacija ni absolutno neuspešna, prej lahko rečemo, da je kompleksna in neracionalna saj ima državni aparat v okviru upravne regionalizacije precejšno pestrost, ki je nepotrebna z vidika organizacije upravnih procesov. Tako ima policija lastno razdelitev teritorijev na posamična območja, davčna uprava drugačno, vojska ponovno drugačno, sistem upravnih enot ponovno lahko razumemo kot samostojno delitev regije na posamezne regionalne centre. Pravosodni sistem ponovno deluje po sebi lastni logiki pokrivanja teritorija, tovrstna disperzija različnih določanj administrativne centričnosti povzroča v najboljšem primeru zmedo med prebivalstvom, katero pogosto ne pozna ustroja političnega sistema na horizontalni ali vertikalni organiziranosti države.

Politična regionalizacija v Sloveniji se poskuša uveljaviti nekje od začetka devetdesetih let preteklega stoletja oziroma od časa, ko so bili postavljeni temelji nacionalnega političnega sistema, pri čemer pa so bile izpuščene sekundarne politične strukture, kot so na primer to kar razumemo v današnjem diskurzu slovenskega upravno političnega konteksta kot pokrajine oziroma regije. Potreba po politični regionalizaciji je naraščala z drobljenjem lokalne samouprave, ki je preraslo iz 63 lokalnih samoupravnih enot v letu 1993 na 210 v letu 2006 s

ponavljajočimi se težnjami po novih in novih občinah. Razmerje političnih moči v kombinaciji z nepripravljenostjo za preseganje ideoloških nasprotij je od samega začetka razvija ideje o vzpostavitvi regij preprečevalo nastanek le teh.

Slovenija je v tem pogledu regionalno razdrobljena država pri čemer se manjko regionalizacije pojmuje enostransko v smislu vzpostavitve drugega nivoja politično upravne strukture med lokalno in nacionalno ravno države.

Vsakršna regionalizacija, ki se nanaša na umetne strukture, ki naj bi zagotavljale določene storitve, produkte je nujno povezana z vzpostavitvijo in ohranjanjem delovanja določene organizacijske strukture, z določenimi pristojnostmi in zadolžitvami. To pa avtomatsko implicira pojav določenih stroškov, potrebnih za vzpostavitev in delovanje tovrstnega sistema. Iz tega sledi, da je ključno vprašanje vzpostavitve določene strukture vezano na človeške in finančne vire, ki so v danem trenutku razpoložljivi za izvedbo določene aktivnosti. Glede na to, da govorimo o dejavnosti, ki jo regulira država je na podlagi načela zagotavljanja javnih sredstev za javne aktivnosti potrebno razumeti, da govorimo o razpoložljivosti javnih uslužbencev z ustreznimi kvalifikacijami in razpoložljivosti javnih sredstev za vzpostavitev tovrstnega sistema. Pri odgovarjanju na to vprašanje pa je potrebno ob pomoči ustreznih metodoloških orodij oceniti stanje in primernost vpeljave nečesa kar ima dolgoročnejsše posledice in širše družbene učinke, ki so bistveno nepredvidlivejši od zgolj potrebe po zagotavljanju proračunskih sredstev za vzdrževanje sistema.

Subsidiarnost, decentralizacija, dekoncentracija in regionalizacija

Moderna politologija se na področju razprševanja moči in pristojnosti srečuje s sorodnimi koncepti subsidiarnosti, decentralizacije in dekoncentracije, pri čemer praksa v okviru političnega diskurza pogosto neselektivno in napačno meša posamezne izraze. Subsidiarnost je v osnovi na Evropsko unijo vezano načelo izvajanja določenih nalog na najnižji upravni ravni, ki še omogoča učinkovito izvedbo. Decentralizacija je prenos pristojnosti in obveznosti za njihovo izvajanje na nižje nivoje, kot je državni. Dekoncentracija je vzpostavitev centralno vodenega sistema enot, ki zagotavlja izvajanje določenih storitev na terenu, pri čemer odgovornost za storitve še vedno pritiče centralnemu nivoju. Regionalizacija pa je v tem kontekstu zgolj sredstvo decentralizacije ali dekoncentracije in nima posebnega zvoka pomen pomembnosti, kot bi bilo lahko razvidno iz političnega diskurza. V podkrepitev tega lahko navedemo, da je Slovenija praktično od vzpostavitve lastne teritorialno upravne strukture

podvržena poskusom »regionalizacije« pri čemer sočasno ugotavljamo, da regionalizacija kot taka zaradi nesposobnosti doseganja kompromisa slovenskega političnega prostora vzpostavitev drugega (regionalnega) nivoja upravnega aparata na sub-državni ravni ni mogoča¹, hkrati pa je upravni aparat države relativno dobro dekoncentriran, medtem ko do decentralizacije dejansko ne prihaja, saj država še vedno nadzoruje in usklajuje veliko večino nalog in sredstev, ki bi lahko bile prevešene na sistem občin. Vsaka relevantnejša sprememba v smeri prenosa pristojnosti na občine bi bila s strani levosredinske politične elite označena za rušenje sistema javnih financ in slabitev države navznoter in navzven, medtem ko bi desnosredinske stranke v duhu svojega obračunavanja s polpreteklo zgodovino verjetno trdile, da gre za ponovne poskuse uvajanja sodobnega samoupravnega socializma.

Ne glede na to kako ideološka sta oba argumenta, namenjena ustvarjanju vtisa, da država potrebuje močno centralno oblast in s tem opravičuje nesmotrno porabo davkoplačevalskih sredstev, sta sočasno oba argumenta tudi resnična. Decentralizacija (naj si gre za regionalizacijo ali prenos pristojnosti na obstoječ sistem lokalne samouprave) dejansko je usmerjena h ključnim vrednotam samoupravnega socializma in sočasno slabi moč centralne državne strukture. Pri tem razumemo, da je nepolitično gledano samoupravni socializem model upravljanja določenega teritorija na način, da daje sub-teritorialnim enotam pristojnosti, da same upravljajo lastne razvoj v smeri družbene blaginje za vse sodelujoče². V moderni terminologiji, opirajoč se na sodobne poskuse upravljanja v svetu, bi bil samoupravni socializem lahko danes poimenovan upravljanje skupnosti v smeri trajnostnega razvoja. Trdimo namreč, da različni poskusi zagotavljanja avtonomije lokalnim skupnostim s strani države ali regijske politično upravne strukture predstavljajo sodobno izvedbo temelja samoupravljanja. Višje ravni oblasti v različnih državah nižjim ravnam dajejo možnost samostojnega upravljanja določenih zadev in alocirajo za to potrebna sredstva, s čimer tudi v praksi omogočajo izvajanje prenesenih pristojnosti. Na drugi strani pa je pozitivna ideja socializma usmerjena v pravično družbeno delitev premoženja, kar se odraža predvsem v socialni varnostni posameznika, ne glede na njegovo lastno sposobnost zagotavljanja lastne socialne varnosti, ideja trajnostnega razvoja pa socialno varnost širi še na ekonomsko varnost oziroma zagotavljanje možnosti za stalen ekonomski napredek ter na zagotavljanje

¹ Čeprav smo v istem obdobju brez večjih zapletov kar nekajkrat popravljali slovensko ustavo, pri čemer je v obeh primerih zahtevana enaka kvalificirana večina.

² Pri tem je potrebno ponovno opozoriti, da obstaja razkorak med idejo samoupravnega socializma in njegovo praktično izvedbo. Slednja bi tudi v sistemu demokracije propadla zaradi istih razlogov kot se je to zgodilo v preteklosti, t.j. zaradi želje po ohranjanju pozicije moči in zadovoljevanju partikularnih interesov tistih, ki imajo moč.

ekološkega ravnovesja z namenom ohranjanja naravnih virov na način, da se zagotavlja enake pogoje preživetja in kakovosti življenja tudi kasnejšim generacijam.

Država je za prenos pristojnosti na druge državne organe dolžna zagotoviti tudi ustrezne finančne vire oziroma alocirati tista sredstva, ki jih je za opravljanje prenesenih nalog porabljala sama. Zagotavljanje sredstev lahko poteka v iskanju novih javnofinančnih virov, kar je v Sloveniji precej težko izvedljivo, glede na dejstvo, da je celotna obdavčitev v Sloveniji dejansko najvišja v Evropi. Na drugi strani pa je prenos sredstev iz države na občine precej nepriljubljena aktivnost, saj zmanjšuje možnost javnofinančnih manipulacij na državnem nivoju, saj je prelivanje proračunskega denarja med posameznimi postavkami težje v kolikor se operira z manjšim proračunskim obsegom in se težje zagotavlja splošna zunanja stabilnost javnih financ oziroma se povečuje možnosti, da bi vsi nepričakovani izdatki pomenili zadolževanje države, čeprav bi jih lahko ob prvotnem (nealociranem) stanju servisirali zgolj z rebalansom proračuna na v smislu spremembe postavk med posameznimi proračunskimi porabniki brez spreminjanja obsega vseh proračunskih odhodkov. Iz javnofinančnega vidika je prenos pristojnosti iz nacionalnega na sub-nacionalni nivo nujno gledati skozi prizmo učinkovitejše in smotrnejše rabe javnih financ. Saj je v primeru, da ob neznanem učinku decentralizacija določenega dela državnoupravne dejavnosti dodatno proračunsko breme tovrstna reorganizacija škodljiva in neprimerna.

Upravno politični pomen šolskega sistema

Slovenija ima radicionalno razvit šolski sistem, ki je posledica zgodovinske »ne-sreče«, da je ozemlje Slovenije pripadalo političnim tvorbam, ki so znanje postavljale na ključno mesto družbenega razvoja, kar velja tako za razsvetljenske reforme v habsburški monarhiji, za Napoleonov popustljivost v času Ilirskih provinc, kar nenazadnje velja za socialistično obdobje sovjetskega faktografizma. Ne glede na to, da šolski sistem zagotavlja predvsem znanje pa pod državnim nadzorom zagotavlja tudi nivo in selektivnost znanja, zaradi česar posredno vpliva tudi na stanje duha v določeni družbi. Država je vedno poskušala ohranjati določen nivo znanja skozi različne organe in postopke, ki določajo oziroma akreditirajo javnopriznane izobraževalne programe ter jih ločujejo od javnoneveljavnih programov, katere ne prepoznavajo in ne priznavajo, kot programe, ki imajo pomen za nadaljnji družbeni razvoj. Stopnja avtonomije pri oblikovanju izobraževalnega programa je v precejšnji meri vezana na stopnjo izobraževanja pri čemer je očiten razkorak med visokošolskimi programi ter srednje in osnovnošolskimi programi. Sistem privatnega izobraževanja je glede na izobraževalno

politiko v Sloveniji relativno zanemarljiv, saj še vedno predstavlja majhen delež v kontekstu stika z učenci/dijaki/študenti. Večina šolajoče se/študirajoče populacije to še vedno počne v okviru sistema javnega šolstva. Pri tem javne univerze same oblikujejo študijske programe ter jih dajejo državi zgolj v akreditacijo, na drugi strani pa predvsem osnovno šolske programe centralno določajo nacionalne institucije z zelo omejenimi možnostmi njihovega formalnega spreminjanja. Tako je posamezen odraščajoč človek v času, ko se dejansko osebnostno oblikuje podvržen devetim letom sistematičnega usposabljanja in posvečanja v določena znanja brez možnosti izbire. Prve možnosti izbire sledijo z izborom srednje šole, pri čemer so programi glede na tip srednje šole relativno podobni, pestrost znanja pa je omogočena šele tistim, ki se uspejo prebiti do izobraževanja na terciarnem nivoju. Slovenija je bila po osamosvojitvi v duhu obračunavanja s politično zgodovino priča številnim reformam, ki so med drugim zajele tudi reformo šolskega sistema. Med katere je država dodala podaljšanje obvezne osnovne šole na 9 let s predhodnim začetkom, s čimer se pridobi nadzor nad pridobivanjem znanja že leto prej, spremembo sistema ocenjevanja znanja, spremembo zahtevnosti določenih predmetov ter spremembo vsebin posameznih predmetov. Javna razprava v Sloveniji in sprejete spremembe so šle v smeri povečanja nadzora nad izobraževanjem otrok, nižanjem standardov znanja (v prvem obdobju se namesto jasnih pisnih ocen podaja opisne ocene, ki nimajo navidezno jasnega kriterija razločevanja med dejanskimi obsegi znanja. Prišlo je do menjave nekaterih vsebin oziroma do krčenja obsega faktografskega znanja, ki samo po sebi dejansko ni pomembno, zagotavlja pa dolgoročno višjo stopnjo splošne razgledanosti in omogoča lažje vklapljanje v srednješolsko in terciarno izobraževanje. Ukinjeno je bilo obvezno eksterno preverjanje znanja v osnovnih šolah, ki bi omogočalo sistematično sledenje stanju znanja učencev. Zadeva sama po sebi ne zgleda pretirano problematična, dokler znanja ne povežemo s stanjem v državi in svetu. V kolikor pa razumemo vlogo znanja širše je pa za državo še kako pomembno, da določa katera znanja in informacije so posredovane ljudem saj to znanje dejansko predstavlja prizmo skozi katero ljudje gledajo na svet okoli sebe in posledično kot volivci/ državljanji presojujejo delo države. Najbolj tipičen dokaz je spreminjanje družbene vzgoje skozi čas, kjer je v Sloveniji značilen prehod od posebnih predmetov, vezanih na državljansko vzgojo v smislu vrednot predhodnega režima na nove vrednote, ki poudarjajo pomen demokratične ureditve in obsojajo druge politične ureditve, pri čemer sistematično spregledajo, da nekateri akti države niso bistveno različni ne glede na obliko političnega sistema. Skozi predpisovanje potrebnih osnovnih znanj in načinov razumevanja realnosti država na centralni ravni zagotavlja

ustrezno indoktrinacijo v sistem družbene normalnosti, ki podpira obstoječe stanje družbe in poskuša zmanjšati odklonska vedenja in načine razmišljanja.

Država sistem izobraževanja veže na izobraževalno politiko, ki je ena v naboru javnih politik na področju državoservisnih nalog. Okrog vsake javne politike se oblikuje javnopolitična arena t.i. javnopolitičnih igralcev oziroma akterjev, ki so zainteresirani za določeno vsebino regulacije področja, pri čemer končna rešitev predstavlja razmerje njihovih moči v smislu sposobnosti uveljavitve lastnega pogleda na način urejanja določenega področja (glej Grdešić, 1995). Relevantni akterji v izobraževalni javni politiki so sindikati s področja vzgoje in izobraževanja, starši, predstavniki izobraževalnih institucij, v primeru Slovenije Ministrstvo za šolstvo in šport ter Ministrstvo za visoko šolstvo, znanost in tehnologijo, Vlada, Državni zbor, Državni svet, in politične stranke. Seveda pa ne smemo pozabiti na predstavnike gospodarstva, ki z oblikovanjem gospodarske politike določajo bodoče potrebe po izobraženem kadru, kar nadalje vpliva na zaposlitveno politiko, skozi katero se glede na možnost zaposlitve določene oblike znanja in spretnosti spodbuja, druge pa se izriva.

V tem kontekstu se oblikuje še ena velika skupina deprivilegiranih objektov, katerim se določa njihovo prihodnost in se jo prepušča razmerjem političnih silnic med naštetimi in drugimi akterji. Uradno se tej skupini objektov reče učenci, dijaki in študentje, vendar pa je njihova vloga v veliki meri v času normalnega delovanja države relativno omejena in nima posebne vloge, saj zaradi pomanjkanja izkušnje in vedenja niso zmožni sistematičnega vplivanja temveč zgolj ad-hoc akcijskega delovanja v primerih, ko so ogrožene njihove "pravice". Pri čemer je z menjavo generacij moč zaznati tudi spremembo v dojemanju njihovih pravic, kar je razvidno predvsem iz sprememb izobraževalne politike, ki so v zadnjem obdobju prešle relativno mirno in brez večjih uporov, čeprav niso bile vedno v korist tistim, katerim je večina izobraževalnih programov namenjenih.

Objektom v veliki meri ostaja predvsem demonstriranje gole moči v srečanjih s solzivcem in palicami, saj se v veliki meri politične akcije izkažejo za manj učinkovite kot grožnja z zasedbo prostora in hromitvijo tekočega življenja, tovrstne demonstrativne akcije pa se navadno oblikujejo, ko so ogrožene osnove socialne varnosti, kot je pravica do študentskega dela, do študentske prehrane ter drugih ugodnosti, do takšnega poenotenja v skupni akciji pa ne pride v primeru prenove sistema vsebine in načina podajanja znanja. Tipičen dokaz, sicer

ne neposredno vezan na izobraževalno politiko se je zgodil s študentskimi demonstracijami 2010, ki so se sprevrgle v kratek prikaz nemoči državljanov razmerju do države.

Subjekti imajo bistveno večji vpliv ter zmožnost političnega dogovarjanja pred odločitvijo za odhod na ulico, pri čemer je slednje najpogosteje rešitev v primeru ekstremnega nezadovoljstva s plačnim sistemom, glede drugih področij pa, odvisno od narave akterjev, aktivnosti variirajo od neaktivnosti pa do aktivnega oviranja nemotenega delovanja procesov v tistih delih kjer prihaja do navskrižja interesov oziroma sodelovanja tam kjer različni akterji identificirajo skupne interese – ponovno najpogosteje finančne.

Osnovna izhodišča posameznih vpletenih je mogoče identificirati skozi naslednjo preglednico odnosa do izobraževanja.

Preglednica 1: Temeljni politični akterji in njihovi interesi v izobraževalni politiki

Učenci, dijaki, študentje	Maksimizirati socialne pravice in minimizirati obremenitev učenja ob maksimalni uradno priznani kompetenci.
Starši	Minimizirati stroške izobraževanja, pridobiti ustrezne informacije in sodelovati v upravljanju šolstva.
Učitelji, profesorji, izobraževalne institucije	Maksimizirati finančne prihodke, minimizirati delovno obremenitev in minimizirati finančne odhodke za vzdrževanje in razvoj
Ministrstvo za šolstvo in šport	Nadzirati kurikulum in uravnavati vsebino izobraževanja
Ministrstvo za visoko šolstvo, znanost in tehnologijo	Nadzirati kurikulum in uravnavati vsebino izobraževanja
Ministrstvo za finance	Zmanjševati izdatke za izobraževanje (uravnoveženost proračuna)
Vlada	Iskanje konsenza
Državni zbor/Državni svet	Potrjevanje konsenza na vladi oziroma popravljanje vladnih usmeritev izobraževalne politike

Politične stranke	Določanje vsebinskih poudarkov kurikulumu (predvsem v državah, kjer obstajajo močne družbene ločnice), skozi javno razpravo in parlamentarno odločanje
Predstavniki gospodarstva	Dobiti najcenejšo delovno silo z ustreznim predznanjem, ki omogoča ustrezno socializacijo v delovno okolje institucije ter katerih kvalifikacija ne zahteva dodatnega plačila

Gornja preglednica prikazuje glavne premise posameznih ključnih skupin, ki sooblikujejo izobraževalno politiko ter politično arena okrog nje. Seveda so možne tudi druge opcije odnosa, ki pa so pogosto podrejene zgoraj navedenim, kot jih je mogoče zaznati v dnevnem časopisju, javnomnenjskih raziskavah ter na podlagi sistema klasičnih načel maksimizacije značilnih za posamezne institucije oziroma akterje.

V kolikor poskušamo elemente prejšnje tabele vključiti v celoto, lahko pridemo do določenih skupnih interesov, ki lahko ključno vplivajo na učinke izobraževalne politike. Tako nosilci izobraževanja kot izobraževani lahko relativno hitro sklenejo kompromise, ki vplivajo na kvaliteto znanja v smislu nižanja zahtevnosti pedagoškega procesa. Ministrstvo za šolstvo in šport ter Ministrstvo za visoko šolstvo, znanost in tehnologijo pod okriljem Vlade oziroma na podlagi prevladujočih političnih razmerij v državi (odražajočih se skozi glasovalna razmerja v Državnem zboru) določajo in nadzirajo izobraževalne vsebine na vseh stopnjah izobraževanja tako v javnem kot zasebnem šolstvu (skozi akreditacijo izobraževalnih institucij in programov). Na to opozarja tudi Apple (1992: 47-51, 121-123), ko trdi, da je določanje takih programov tesno povezano s pojmi nadzora, pri čemer vednosti, podajane skozi izobraževalni sistem nujno implicirajo predstave oblasti in ekonomskih deležnikov. Gospodarstvo v tem kontekstu igra relativno pasivno neposredno vlogo, saj vpliva predvsem skozi povpraševanje po določenih profilih izobrazbe.

Iz situacije, kjer izobraževalci in izobraževani lahko najdejo konsenz glede nižjih standardov znanja, izvira prva past, katero lahko uzakoni tudi izobraževalna politika. Na ta način se iz učnih načrtov posameznih predmetov umikajo posamezne vsebine (npr. integrali iz

matematike v splošnih gimnazijah), se znižujejo kriteriji ocenjevanja (uvedba opisnega ocenjevanja nič več ne rangira učencev, sočasno pa daje potuho učiteljem, da ne postavijo jasnih kriterijev za ocenjevanje, itd.). Na drugi strani politično upravna struktura javne politike in njihovo vsebino določa na podlagi lastnih prioritet, ki so podprte z določenimi predvolilnimi obljubami (tako tistimi javnimi, kot tudi tistimi o katerih sicer uradno nihče nič ne ve vendar nedvomno obstajajo). V kolikor se oddaljimo od slovenskega primera, so nam najbližje znani sistematični poskusi zgodovinskega revizionizma v italijanskih učbenikih zgodovine, kjer se sistematično poskuša prevrednotiti razmerja v drugi svetovni vojni in oprati fašistično zgodovino ter očrtni upor proti fašizmu pod vplivom komunizma. Drug primer je določanje ustrezne definicije odklonskosti v priročniku državljanska kultura kjer je avtorica Bezenškova (1999: 40-41) definirala odklonskost, vendar ne obravnava pravice do odklonskosti v smislu gesla "vsi drugačni vsi enakopravni" niti ne opozarja, da je državljanska nepokorščina, kot oblika odklonskosti nujno potreben element izraza demokratične družbe s čimer sistematično odklanja pozitivno odklonsko vedenje in dejansko spodbuja uniformnost.

Starši in zasebni sektor imajo na tem področju sicer navidezno pomembno vlogo, vendar niso sposobni učinkovitega poseganja na področje oblikovanja politike izobraževanja, saj starši v tem kontekstu večinsko nimajo ustreznega znanja niti možnosti vplivanja, da bi lahko resno določali izobraževalnih politik. Tako najpogosteje sodelujejo kot plačniki (z interesom za najmanj denarja dobiti za svojega otroka največ kar je možno) ter kot podporniki (predvsem na nižjih stopnjah izobraževanja), ki skupini šolajočih stojijo ob strani v njihovi zahtevi po zmanjšanju obremenitev. Gospodarski subjekti imajo sicer močne vzvode na področju izobraževanja, vendar niso pripravljeni prepoznati svojega interesa, še bolj pa jih država s celovitim nadzorom nad akreditacijo izobraževalnih programov onemogoča v želji po pridobitvi specifično izobraženega oziroma usposobljenega kadra, ki bi bil lažje zaposljiv. Tako je močno omejena možnost ustanavljanja zasebnih izobraževalnih ustanov, katere bi lahko sistematično izobraževale za potrebe gospodarstva, ne da bi v same vloge posegale državne institucije in tako zavirale razvoj zasebnih izobraževalnih institucij. Pri tem je seveda potrebno sočasno poudariti, da t.i. zasebne izobraževalne institucije težijo k prevaljevanju stroškov izobraževanja na državo, kar bi moralo seveda biti zasebnim izobraževalnim institucijam v celoti nedosegljivo, saj v nasprotnem primeru niso več zasebne. Finančna neodvisnost zasebnih izobraževalnih institucij od državnih subvencij bi namreč zagotavljala tudi bistveno večjo avtonomnost in fleksibilnost, po drugi strani pa bi v pogojih popolne

konkurence na trgu ponujanja znanja morale tovrstne izobraževalne ustanove ponujati ustrezno kvaliteto znanja znotraj formalnega izobraževanja, predvsem na visokošolski ravni.

Utopija in destruktivizem decentralizacije šolstva v Sloveniji

Združene države Amerike so federativna politična tvorba na več kot 9,5 mio. kvadratnih kilometrih s preko 300 mio. prebivalci, upravno razdeljene na 50 zveznih držav. Federativna raven nima pomembne vloge pri oblikovanju izobraževalne politike, ki jo tako v defnitrnanju kot izvajanju v veliki meri prepušča posameznim zveznim državam. Na drugi strani ima Slovenija vsega 2 mio. Prebivalcev na dobrih 20.000 kvadratnih kilometrih, s čimer je površinsko manjša od 47. zvezne države ZDA, po številu prebivalcev pa je primerljiva približno s 37. zvezno državo ZDA (vedno primerjano glede na isti kriterij). Ameriške zvezne države so razdeljene na več različnih manjših upravno političnih enot, medtem ko ima Slovenija samo en nižji nivo upravljanja. Na podlagi te primerjave med tretjo in 153. državo po površini se zdi precej nesmotrno (čeprav to zagovorniki določenih izobraževalnih reform počnejo) primerjati izobraževalni sistem ZDA in Slovenije. Naš namen v tem kontekstu pa ni primerjava temveč postavitev prvega argumenta o regionalizaciji šolskega sistema v Sloveniji. Ta se glasi, da glede na geografsko demografske danosti, regionalizacija ali kakršna koli druga oblika decentralizacije šolskega sistema v Sloveniji ni smotrna ter še manj javnofinančno vzdržna.

V kolikor se vztraja pri drobljenju šolskega sistema, je potrebno zagotoviti na eni strani nacionalne standarde znanja, in ne ukinjati eksternih zaključnih preverjanj znanja v imenu razbremenjevanja učencev. Učenci s tem niso bistveno razbremenjeni, zmanjšan je pa pritisk na preverjane kakovosti dela učiteljev/profesorjev zaradi odsotnosti lestvic šol, ki bi kazale razlike v splošnih uspehih in na ta način bile osnova za preverjanje dela pedagoškega kadra. Nadalje drobljenje zagotavljanja izobraževanja pomeni vzpostavitev novih sub-nacionalnih uradov, ki bi pokrivali posamezna področja, kar je očitna potrata davkoplačevalskega denarja, brez katere pa v tem primeru ne bi mogli vzpostaviti sistema upravljanja z izobraževalno politiko. V kolikor se vzpostavi mreža predlaganih institucij, so slednje brez vsakršne vloge v kolikor nimajo pravice določanja prioritet izobraževalnega sistema na svojem področju brez vmešavanja države. Kar je z vidika logike državnega delovanja v nasprotju z državnim interesom in slabi t.i. ideološki aparat države, s pomočjo katerega se zagotavlja določen družbeni ustroj na dolgi rok.

Iz povedanega sledi, da je vsak poskus t.i. decentralizacije šolskega sistema realno gledano predvsem nekaj drugega. V prvi vrsti gre za vzpostavitev novega poddržavnega sistema enot v vezi med državo in izobraževalnimi institucijami, ki bo namenjen predvsem filtriranju javnopolitičnih zahtev, katere bodo prehajale do državnega nivoja. Regionalni centri izobraževalne politike, bi tako postali sistemski vratarji, oziroma prestrezniki množice zahtev, ki jih danes mreža osnovnih ter srednjih šol neposredno naslavlja na pristojno ministrstvo, v primeru vzpostavitve vmesne institucije pa bi te zahteve bile pogosteje naslovljene na regijske centre, slednji pa bi skupke zahtev (ki so posledično abstrahirani, neceloviti in selekcionirani) posredovala državnemu nivoju. Na drugi strani ni pričakovati, da bi država prepustila področje šolske politike regionalnemu nivoju zaradi česar to javno politično področje ostaja enako centralizirano, kot če vmesnega sistema institucij ni. Iz povedanega je mogoče sklepati, da bi država v primeru oblikovanja sistema regionalnih centrov za področje izobraževanja z omejenimi pristojnostmi zgolj povečala proračunske izdatke, ne da bi ob tem spremenila samo šolsko politiko, ki ostaja v pristojnosti nacionalnega centra v smislu pristojnega ministrstva ter njegovih organov za določanje standardov kakovosti znanja na določeni stopnji in v določeni usmeritvi izobraževanja.

Glede na to, da je dopusten (čeprav nelogičen) tudi nasproten scenarij, ko država potrdi sistem regionalizacije izobraževalne politike s popolnim prenosom kompetenc za njeno oblikovanje ter zagotovitvijo potrebnih virov (kar bi dejansko nujno pomenilo ukinitve pristojnega ministrstva oziroma njegovo skrčenje na finančni minimum ter vsebinsko zgolj na vlogo koordinatorja med regijskimi institucijami) pa lahko postanemo priča razpada izobraževalne politike na več različnih izobraževalnih politik, vključujoč vzpostavitvi sistema večih različnih sistemov vrednotenja znanja pri čemer je mogoče pričakovati v veliki meri odklone v smeri usihanja prenosa znanja na učečo se generacijo, ter prehajanje v stanje, ki ga lahko najbolje opišemo s primerom ene izmed ljubljanskih gimnazij, ko dijakinja četrtega letnika pri geografiji za maturo išče Sočo na področju Prekmurja.

Sklep

Poseganje v sistem nacionalnega izobraževanja v smislu njegove drobitve na manjše enote je v majhnih državah relativno nesmiselen, še posebno v primerih, ko vzpostavlja nove institucije, katere se napajajo iz proračunskih sredstev. Sočasno pa je vsakršna reorganizacija na področju organiziranja izobraževalne politike nujno konservativna (torej naj bo izvedena s potrebno stopnjo pripadnosti tradiciji v smislu organiziranja) saj lahko prenašane

spremembe na tem področju povzročajo nepopravljive posledice v smislu znižanja kvalitete znanja. Tipičen tovrsten primer je bolonjska reforma, ki v imenu poenotenja standardov znanja v Evropski uniji pelje ne toliko do enotenja znanja temveč niža kriterije in sistematično razvrednoti pridobljene izobrazbene nazive saj omogoča sistematično nižanje kriterijev za pridobitev določenih nazivov. Tovrstna ravnanja dolgoročno povzročajo obstoj vrste diplomantov, magistrantov, doktorandov, ki v splošni razgledanosti in poznavanju določenega področja znanosti ne dosegajo niti drugega letnika predhodnih izobraževalnih programov. Podobne učinke ima lahko tudi neselektivno reformiranje v smislu dekoncentracije pristojnosti na področju primarnega in sekundarnega izobraževanja, s čimer lahko prihaja do sistematičnega razpada sistema nacionalnega znanja in ima negativne učinke za razvoj kritične družbene strukture, ki bi jo bilo mogoče primerjati z želenim ciljem to je vzpostavitvijo družbe znanja. Namesto tega lahko razpad izobraževalnega sistema povzroči pojav družbe neznanja, ki pa po drugi strani ustreza polit-ekonomski eliti, ki se z nevednostjo množice zavaruje pred neprijetnimi vprašanji in komentarji.

5. ADAPTIVNI MODEL ZA SPODBUJANJE REGIONALIZACIJE VZGOJE IN IZOBRAŽEVANJA

Pričujoči “*Adaptivni model za regionalizacijo slovenskega šolskega prostora*” ponuja podporo regijam in podjetjem, ki želijo razviti in konstantno izboljševati svojo investicijsko strategijo in politiko, ki temelji na razvoju regionalizacije šolskega prostora in šolske politike. V tem pogledu gre za procesni pristop, ki se prilega regionalnim značilnostim in se usmerja na vzpostavljanje zavezanosti odločitvam, katere so pomembne za regijski razvoj.

Specifični nameni adaptivnega modela so pospešiti načrtovanje in management procesa, ki (1) generira pregled specifičnega, finančno zdržnega in širše sprejemljivega umeščanja regionalizacije vzgoje in izobraževanja, s tem povezano javno politiko in procese: dokumentirane v Poročilu o statusu (Status report); (2) vodi k jasni viziji procesa regionalizacije slovenskega šolskega sistema: dokumentirane v Vizijah; (3) identificira izvedljivo strategijo kako doseči zeleno situacijo zdržnega regijskega razvoja: dokumentiran v regijskem akcijskem načrtu; (4) se obvezuje za vse sorodne odločitve; (5) vključuje vse relevantne regionalne akterje v procese in (6) zagotavlja izvršitev in popolno integracijo nadaljnjih procesov izboljšave, ki sodijo v spreminjanje regionalnih zahtev in priložnosti

Adaptivni model je namenjen za udeležence oz. akterje odgovorne za (ali vključene v) vodenje konstantnega izboljševanja regijske javne politike, procesov in investicijskih strategij v regijah. Glavni uporabniki adaptivnega modela so predstavniki lokalne ali regionalne oblasti. Vsekakor je uporabljanje tega modela bistveno učinkovitejše v okolju, kjer je v razvoj relevantnih politik, implementacijskega procesa in investicijske strategije v regiji vključeno čim več različnih udeležencev. Med temi udeleženci so torej lokalna in/ali regionalna oblast, domača igralniška podjetja, gospodarske zbornice in interesna združenja, mednarodna podjetja, predstavniki malih in srednjih podjetij, organizacije za podporo podjetništvu, finančni sektor, raziskovalni centri in izobraževalne organizacije, vladne agencije, civilna družba z zainteresirano javnostjo itd.

Uporaba adaptivnega modela je odvisna od regionalnih potreb. To predpostavlja tudi uporabo adaptivnega modela z namenom oblikovanja in izvedbe popolnoma novega pristopa za razvoj

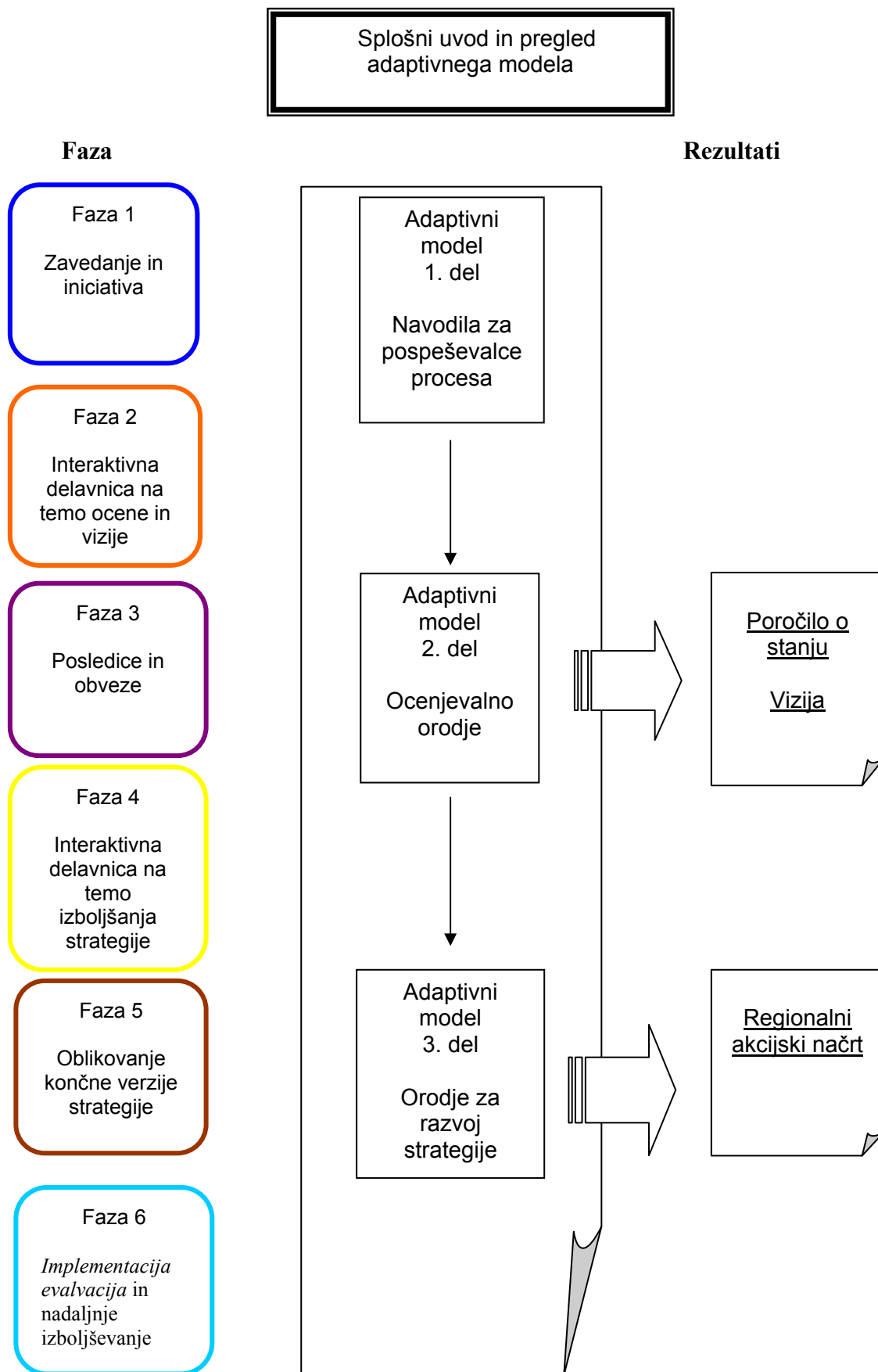
regionalne RTD politike in procesa v posamezni regiji. Z drugimi besedami, deli adaptivnega modela so lahko uporabljeni tudi za nadzor in nadaljnje izboljševanje aktualne politike, procesov in investicijske strategije v regiji.

Učinkovita uporaba adaptivnega modela zahteva vsaj temeljno poznavanje načel procesnega menedžmenta. Zato je ob izvedbi procesa v regiji zelo priporočljiva vključitev izkušenih procesnih menedžerjev/pospeševalcev v okviru uporabe adaptivnega modela.

Kombinacija ciljev in potencialnih uporabnikov modela zagotavlja gradnike in ovire samega modela. Gradniki so vključeni v adaptivni model, katerega struktura je predstavljena v shemi 1. Cilji kažejo na številne različne izide procesa. Učinkovit projektni menedžment vključuje razbitje procesa na posamezne faze. Gre za procesni pristop, ki je razdeljen v šest faz pri čemer ima vsaka faza specifično definirane aktivnosti in posamične rezultate (outputs). Najpomembnejši proizvodi so dokumenti: Poročilo o statusu, Vizije in Regijski akcijski načrt.

Shema 1: struktura adaptivnega modela

Shema 1. Adaptivni model

Sledi kratek opis celotnega procesa po posameznih fazah, pri čemer je struktura oziroma predstavitev posamezne faze identična, ob upoštevanju da je znotraj adaptivnega modela možna uporaba šestih faz v okviru treh delov. Sočasno so nakazane tudi glavne aktivnosti in rezultati. Za učinkovito rabo adaptivnega modela je priporočljiva izmenjujoča se uporaba pripravljalnih aktivnosti in interaktivnih srečanj z udeleženci znotraj posamezne faze.

Struktura in vsebina vsake faze adaptivnega modela

1. Procesni in vsebinski cilji posamezne faze - (t.i. produkcija dokumentov)
2. Predstavitev orisa (in pregleda) glavnih inputov, procesnih aktivnosti in produktov
3. Predlog, ki se nanaša na vloge in glavne odgovornosti za posamezne aktivnosti.
4. Povzetek glavnih korakov posamezne faze.
5. Smernice in pomembna vprašanja s katerimi se normalno soočamo v določni obliki (segmentu) faze. Vprašanja so osnova za predstavljanje smernic, ki podpirajo ugotavljanje kateri pristop odgovarja situaciji v regiji. "Uspešni in neuspešni faktorji" spremljajo te opombe ali smernice. Navedene smernice je smiselno obravnavati kot primer(e) za tako imenovane pristope procesa k "dobri praksi": t.i. dodatne predloge, ki naj bi bili dragoceni za druge regije in procese.

Pregled šestih faz procesa

Spodnja tabela nam kaže pregled šestih faz: predstavljajo glavne korake in produkte.

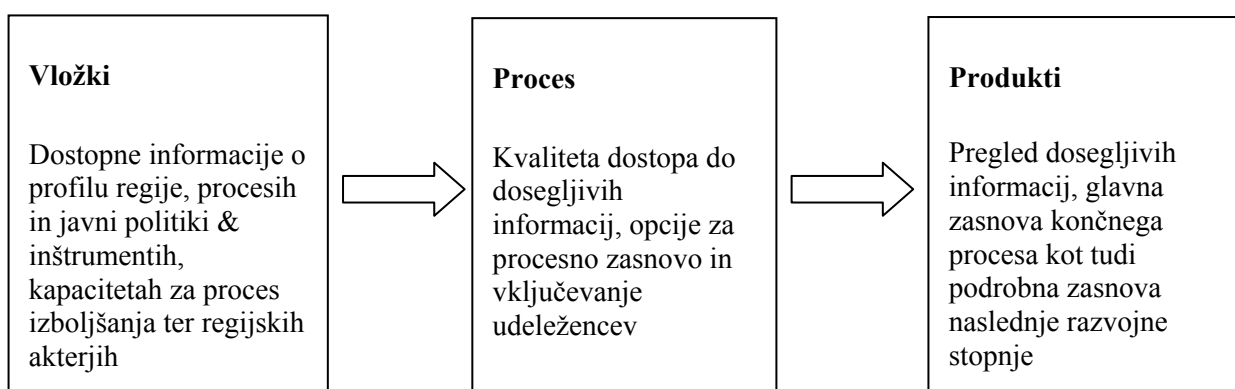
Faze	Glavni koraki	Glavni produkti
Zavedanje & iniciativa	<ol style="list-style-type: none"> 1. Zgraditi zavedanje in predanost procesu 2. Vključiti relevantne udeležence iz regije 3. Oceniti vpliv sistema odločanja in kulture na oblikovanje procesa 4. Zbrati in oceniti pomen dokumentov (javne politike) in obstoječih pobud, ki se lahko osredotočijo in pospešijo proces. Uporabiti rezultate pri načrtovanju procesa. 5. Načrtovanje proces: glavni načrt za končni proces in podrobno načrtovanje za naslednjo fazo 6. Zbiranje potrebne dodatne podatke 	Načrtovanje in planiranje procesa
Interaktivna delavnica na temo ocene in vizije	<ol style="list-style-type: none"> 1. Razpravljanje o vseh vprašanih, ki se nanašajo na relevantne procese in javne politike; doseganje skupnega pogleda (soglasja) na situacijo v regiji: Poročilo o statusu 2. Glede na poročilo o statusu razviti osnutek vizije ali vsaj postavi cilje procesa regionalizacije slovenskega šolskega sistema. 	Osutek poročila o statusu Osutek Vizij (ali zbirka ciljev)
Posledice & obveznosti	<ol style="list-style-type: none"> 1. Analiza rezultatov predhodnih interaktivnih delavnic z vidika potrebnih dodatnih informacij, spremembe v vključevanju udeležencev in nove aktivnosti za izgrajevanje predanosti. 2. Zbiranje potrebne dodatne informacije in zaključitev Poročilo o statusu 3. Zgraditi predanost za cilje/vizije 4. Če je potrebno, prilagoditi osnutek Vizij / množico ciljev 5. Glede na udeležencevo vpletenost se odločiti za naslednjo delavnico 6. Zbiranje ideje in izgradnja predanosti za strategije za izboljšavo 7. Načrtovanje naslednje delavnice na temo izboljšanja strategije 	Statusno poročilo Zaključeno / izpopolnjeno v orodje za revizijo & odločanje o podpori. Vizija (ali množica ciljev)
Interaktivna delavnica na temo Strategije	<ol style="list-style-type: none"> 1. Predstavitev ideje za elemente strategije 2. Razpravljanje in ocenjevanje idej, ki se nanašajo na učinkovitost vs. organizacijske ovire in finančno izvedljivost 3. Izbor ali oblikovanje osnutka strategije za izboljšavo, ob maksimalni predanosti regijskih akterjev. 	Osutek Regijskega akcijskega načrta
Oblikovanje končne verzije strategije	<ol style="list-style-type: none"> 1. Zbiranje potrebnih dodatnih informacij 2. Najti rešitve za (možne) konflikte 3. Končati strategijo za izboljšavo 	Regijski akcijski načrt
Implementacija, evalvacija in nadaljnje izboljševanje	<ol style="list-style-type: none"> 1. vključevanje kombinacije ciljev (iz Vizije) in strategij izboljšav v implementacijski načrt. Zagotovitev, da je zadostna pozornost usmerjena v načrtovanje neprestanih ciklov izboljšav. 2. Izvedba načrta 3. Spremljanje in ocenitev razvoja in relevantnih procesov, pri tem redno posodabljanje Statusnega poročila 4. Identifikacija sorodnih potreb za prilagajene vizije / cilje, strategije ali načrte 5. V kolikor je potrebno, razvijanje in udejanjanje nove Vizije/ciljev, strategije in implementacijskega načrta 	Implementacijski načrt Integrirano neprestano izboljševanje

1. Faza: Zavedanje & iniciative

Faza "Zavedanje in iniciativa" ima namen vzpostavitve procesa, ki ustreza stanju v regiji. V prvi fazi se dodatno določi ali je predlagani šest-fazni model izvedljiv oziroma ali regijske karakteristike zahtevajo določene (manjše) spremembe.

Glavni cilj prve faze je razviti procesno zasnovo, ki vključuje vsaj dostopnost do potrebnih informacij in identifikacijo ter dostopnost do ključnih udeležencev.

Ključni vložki, proces in produkti 1. faze

Vloge in glavne odgovornosti za posamezne aktivnosti

Prva faza je organizirana in vodena, delo je v osnovi narejeno s pomočjo procesne vodilne ekipe. Ekipa je sestavljena iz nevtralnih ekspertov.

Glavni koraki prve faze:

1. Ustvariti zavest in zgraditi predanost
2. Vključiti regionalne udeležence na podlagi razumevanja pričakovanega vpliva na proces;
3. Oceniti vpliv systemskega odločanja in kulture na procesne zasnove
4. Zbrati in oceniti pomembnosti (javne politike) dokumentov, ki so lahko usmerjeni in pospešijo proces načrtovanja
5. Razviti procesno zasnovo in načrtovanje: glavni načrt za popolni proces in natančno načrtovanje za naslednje faze
6. Zbrati potrebne dodatne podatke

Smernice in glavna vprašanja prve faze

Katera so glavna vprašanja procesa in kako jih lahko naslovimo?	Kateri so dejavniki Usp eha in Neusp eha ?
<p><i>Kako lahko ustvarimo zavest, zgradimo predanost in začnemo proces?</i></p> <p>Akter(-ji), ki sprožijo iniciativo, (npr. podjetja, regionalne in lokalne oblasti itd.) morajo vključiti regionalne akterje podrobno načrtovanje procesa. V prvem koraku lahko ustvari majhen procesni vodilni tim, ki naj bi ga sestavljali vsaj predstavniki oblastni, podjetij, raziskovalcev in civilne družbe. Poskrbi, da je v ekipi zadostno število strokovnjakov, ki se ukvarjajo s projektom in vodenjem procesov: pri tem pa vsebuje izkušene procesne managarje / pospeševalce.</p> <p>Združi že razpoložljive podatke o regionalnih problemih in priložnostih, ki kažejo na pomen učinkovitih regijskih procesov. Poudari pomen sodelovanja med ključnimi akterji. Poveže proces z regionalnimi ambicijami in načrti. Poskrbi za zadostno podporo vsakega udeleženca / organizacije še preden vstopijo v skupni proces. Udeležence obvešča o tem, kaj natančno je pričakovani vložek in kdaj: t.j. razjasni njihove vloge v procesu in pojasni, kaj bodo storili z rezultati.</p>	<p>U: Kaže priložnosti in njihove pozitivne učinke konkretne kot je le mogoče.</p> <p>U: Prisili regijo, da sprejme “lastništvo” nad procesom.</p> <p>U: Poskuša ustvariti in utrditi občutek pomembnosti in nujnosti.</p> <p>N: Proces je percipiran le kot aktivnost oblasti ali podjetja, brez vključevanja ostalih zainteresiranih.</p>
<p><i>Koga naj bi vključili v proces in zakaj?</i></p> <p>Vključuje udeležence glede na pričakovane vplive procesa glede na</p> <ol style="list-style-type: none"> Zagotavljanje dostopa do informacij; Pregled in razumevanje situacije, Interesi v izidu in procesu, Vpliv na uspešno implementacijo. <p>Vključuje predstavnike raziskovalnih centrov, izobraževalnih organizacij, podjetji, oblastnikov in ključnih posredniških organizacij.</p>	<p>U: Uporabi “force-field” institucionalno analizo, da bi predvideli interese, obveznosti, vpliv, pričakovanja, ideje in želje udeležencev</p> <p>N: Izključitev udeležencev s konfliktnimi mnenji, z željo poenostaviti proces.</p>
<p><i>Kako lahko upoštevamo vpliv sistema odločanja in kulture v načrtovanju procesa?</i></p> <p>Oceni regionalni sistem odločanja in kulture. V večini</p>	<p>U: Upoštevajte, da postopki</p>

<p>‘ukazovalnih in nadzorovanih’ hirarhičnih sistemih/kulturah je mogoče uporabiti preprost linearn pristop k planiranju (linear planning approach). V bolj odprtih situacijah bi bilo možno ponoviti aktivnosti ali zaključiti faze možno vključevati spreminjajoče udeležence in interese dokler je dosežena zadostna predanost.</p>	<p>odločanja (in potreben čas) delujejo drugače v organizacijah kot so podjetja, regionalna oblast, raziskovalni centri in pedagoške organizacije.</p>
<p><i>Kako bi lahko s svojim obstoječim znanjem še osredotočili in pospešili proces?</i></p> <p>Oceniti vpliv dokumentov javne politike, ki so na voljo in drugih dokumentov, ki so relevantni za igralniški turizem. Dostopnost regionalne ekonomske vizije, ki vključujejo cilje za specifične teme, so še posebej pomembna za načrtovanje procesa.</p> <p><u>Dostopna Ekonomske vizija.</u> To pomeni, da pregled socialno-ekonomske situacije vključuje tudi prednosti in slabosti. Če je dostopno oboje, se osredotočimo na identifikacijo specifičnih izboljšav, ki so potrebne za doseg ciljev Ekonomske vizije in možne dodatne izboljšave regionalnih procesov in javne politike.</p> <p><u>Ni dostopne Ekonomske vizije</u> Pregled splošnih regionalnih prednosti in slabnosti je morda vseeno dosegljiv. Uporabiti revizijsko orodje (2. del adaptivnega modela) za indentifikacijo glavnih prednosti in slabosti v regiji kot tudi razviti glavno vizijo in z njo povezano strategijo za izboljšave.</p>	<p>U: Navzočnost ekonomske vizije zagotavlja obseg in fokus za izboljšanje regijskih procesov.</p> <p>U: Osredotočenje na potrebe podjetji ter kako oblasti, posredniki, podjetja in raziskovalni centri ter pedagoške organizacije samostojno in skupinsko pospešujejo izboljšano izvedbo.</p>
<p><i>Kako planirati proces?</i></p> <p>Oceniti celoten čas za razvoj Poročila o statusu, Vizije in Regijski akcijski načrt. Potreben čas bo bil odvisen od, npr. dostopnosti Ekonomske vizije in dostopnih informacij. Načrtovati interaktivno delavnico z udeleženci iz regije. Priporočljivi sta najmanj dve delavnici (in obdelane v teh smernicah): prva delavnica o Poročilu o statusu in vizija ter druga delavnica načrtu za izboljšave. V vseh primerih je potrebno za načrtovanje tečajev vzeti dostopne vire, izhodiščne informacije in ambicije v obzir. Najpomembnejši izziv je zasnovati proces, ki sodi v vaš položaj regije glede na običajne poti razvoja in kooperacije.</p>	<p>U: Uporabite fleksibilni načrt planiranja združen s čistimi prespektivami dolgoročnih ciljev.</p> <p>U: Načrt glede na 80/20 - princip: bistvene informacije in vključenost uporabnika namesto popolnosti.</p> <p>U: Za indentifikacijo in naslavljanje negotovosti uporabite analize tveganja</p> <p>N: Proces, ki ga načrtujejo oblasti brez vključenosti industrije</p> <p>N: Načrtovanje na podlagi slabe</p>

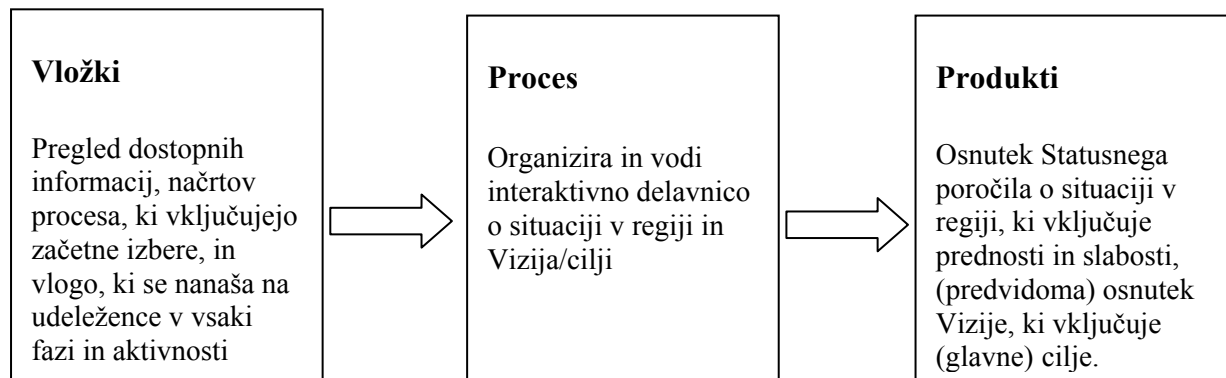
	predanosti
<p><i>Kako dobimo dostop do potrebnih informacij?</i></p> <p>Identificirati in zbrati vse relevantne vire kot so statistični materiali, poročila, in dokumenti javne politike, ki temeljijo na pristopu “<u>potrebno vedeti</u>” za odgovarjanje vprašanj o ocenjevalnem orodju (orodju za revizijo).</p>	<p>U: Ključne uporabnike uporabiti za vire informacij: izkušnje in razumevanje so pogosto bolj pomembna kot podatki.</p> <p>N: Preveč usmerjanja na kvantitativne informacije</p>
<p><i>Kako pripravimo prvo delavnico za ocenjevalno / statusno poročilo?</i></p> <p>Dve opciji za povečanje učinkovitosti in efektivnosti:</p> <p>1. Ne rabite nepotrebnega časa za odgovarjanje na glavna vprašanja, ki se nanašajo na profil regije (prvi del vprašanj v Ocenjevalnih orodjih) skozi delavnico. Zaključite jih kakor hitro je možno.</p> <p>2. Prosite udeležence delavnice, da vnaprej individualno dokončajo ostala vprašanja (dati točke za vsako vprašanje in izpostavljanje slabosti in prednosti) v Ocenjevalnih orodjih regijskih procesov in javne politike in instrumentov. Rezultati so predstavljeni kot iztočna točka za diskusijo na začetku delavnica.</p>	<p>U: Identificira (nepričakovane) odgovore na glavna vprašanja, ki so kritična za diskusijo.</p> <p>U: Dejavná nadgradnja procesa z individualnim zaključkom Ocenjevalnega orodja za zagotavljanje razumevanja in občasnega vračila.</p>

2. faza: Interaktivna delavnica(-e) o vrednotenju in viziji

Glavni cilji

- Identificirati obstoječo situacijo v regiji (vključno z participacijo udeležencev) prednosti in slabosti regijskih procesov in javnih politik in instrumentov.
- Identificiranje vrzeli v znanju in informacij, ki se nanašajo na proces regionalizacije slovenskega šolskega sistema.
- Razviti (osnutek) vizijo regionalne predstavitve koncepta regijsko specifičnega, finančno zdržnega in širše sprejemljivega urejanja pristojnosti na področju vzgoje in izobraževanja.

Ključni vložki, procesi in produkti

Vloge in glavne odgovornosti za posamezne aktivnosti

Potrebna je aktivna udeležba predstavnikov vseh glavnih udeležencev. Moderatorska ekipa je odgovorna za organizacijo in vodenje interaktivne delavnice (delavnic).

Glavni koraki

1. Diskusija o vseh vprašanjih, ki se nanašajo na regijske procese in javno politiko in dosega skupnega pogleda na situacijo v regiji: Statusno poročilo
2. Razvoj, ki temelji na Statusnem poročilu, osnutku Vizije ali vsaj zbirka ciljev za izboljšanje regionalne izvedbe.

Pomembna vprašanja

<p>Kaj so glavna vprašanja o procesu in kako naj bodo naslovljena?</p>	<p>Kaj so faktorji <u>U</u>speha - in <u>N</u>euspeha?</p>
<p><i>Kako izvedemo ocenjevanje?</i></p> <p>Ta del se nanaša na zaključevanje / izpolnjevanje v Ocenjevalnem orodju. Uporabite <u>kratke</u> diskusije, da bi pridobili točke za vsako vprašanje in poznejše preglede v mrežnem diagramu ter identificirati slabosti in moči. Če so bili ti obrazci izpolnjeni individualno vnaprej, bo ta proces vzel (mnogo) manj časa.</p>	<p>U: Predlagajte točke za vprašanja pred začetkom diskusije. Vključite vsaj vprašanja, kjer so nesoglasja. Poudarek damo tudi pri nizkih točkah, ampak previdno, da se ne osredotočite le na zaznane slabosti.</p>
<p><i>Kako lahko dobimo deljeno mnenje o točkovanju v razponu od 1-5 točk?</i></p> <p>Skoraj vsa vprašanja v Ocenjevalnem orodju sprašujejo za kvalitativne ocene. Približki rezultatov bodo subjektivni. Diskusija med (in po) delavnici: ocenjujejo na temelju izgradnje skupnega razumevanja stopnje točkovanja (kaj točka 1 ali 3 itd. Pomenijo).</p>	<p>U: Osredotočite se na glavne razlike in ne preveč na podrobnosti</p>
<p><i>Kaj lahko naredimo pri širokih razponih pri individualnem točkovanju?</i></p> <p>Razlogi za razpone pri točkovanju so lahko na primer a) različna zaznavanja (posledica subjektivne ocene) b) dostopne informacije (vedeti več ali manj o vprašanjih), ali c) interesi (e.g. videnja situacije kot zelo negativno, zato ker deluje svoje interese. Identificira in naslavlja razloge za razlike. Deluje stimulatивно do deljenega boljšega razumevanja in inter-subjektivno soglasno na rezultatih.</p>	<p>U: S to aktivnostjo se na delavnici ukvarjajte samo, če je ključnega pomena za napredek in soglasje.</p>
<p><i>Kaj naredimo, če je napredek (pre)počasi?</i></p> <p>Delavnice so lahko (ali je potrebno, da so) dlje časa kot je načrtovano. Procesni vodja/pospeševalec lahko omeji diskusijo in cilje samo na glavne probleme. Naslednja opcija je dodatna delavnica, če je to potrebno.</p>	<p>N: Dodatne delavnice bi lahko vodile k zmanjšanju predanosti.</p> <p>N: Preveliki časovni pritiski na delavnici lahko vodijo k temu, da se cilji ne dosežejo.</p>
	<p>U: Obravnava dosežena</p>

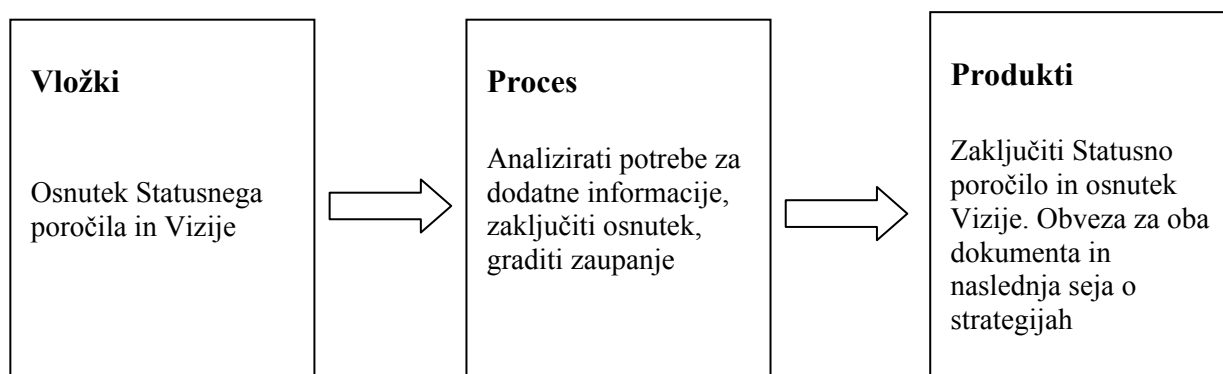
<p><i>Kako dosežemo soglasje?</i></p> <p>Osredotočimo se na glavni problem in začnemo z identifikacijo vseh problemov kjer (vsaj glavnih) obstaja strinjanje. Iščemo konflikte v problemih, kjer je možno soglasje: t.i. poskušamo zmanjšati nesoglasje. Identificiramo dejanski konflikt in / ali nejasne probleme in jih “rezerviramo” za nadaljnjo posvečanje pozornosti po interaktivni delavnici.</p>	<p>soglasja kot prvi korak v proces in ne kot končni rezultat.</p> <p>U: Identificira potrebe za nadaljnja delovanja grajenja pripadnosti.</p> <p>N: Osredotočenje na podrobnosti lahko vzame preveč časa in povzroči negotovanje med prisotnimi.</p>
<p><i>Kaj naj bi morali vključiti v Vizijo?</i></p> <p>Običajno vizija predstavlja skupno sliko (prednostni scenarij) prihodnosti: v primeru, da se osredotočite na regijske procese in javno politiko in instrumente. To poenostavi a) podporo vpletenih udeležencev b) povezan pogled zelene situacije v določenem letu vizije, in c) jasni cilji.</p>	<p>U: Preiti k popolni Viziji ni vedno najboljša rešitev. Omejeno število jasnih ciljev je boljša rešitev.</p> <p>U: Poskušajte zagotoviti, da cilji vsebujejo vse glavne točke regionalnih udeležencev.</p>
<p><i>Kako izberemo teme in cilje za Vizijo?</i></p> <p>“Mrežni diagrami” skupaj s prepoznanimi prednostmi in slabostmi tvorijo temelje. Informacije so lahko strukturirane in združene skoz SWOT metodologijo (Prednosti, slabosti, priložnosti in grožnje). Nadaljnji (bežni) vpliv ocenjevanja, tveganja – in multi-kriterijskih analiz je lahko uporabljen kot orodja za odločanje in podporo.</p>	<p>U: Poskušajte se sporazumeti o glavnih ciljih. Pustite podrobnosti za naslednjo fazo.</p>

3. faza: Posledice in obveze

Glavni cilji

- Zaključiti Statusno poročilo in (osnutek) Vizije (ali skupino ciljev).
- Zgraditi zaupanje za (osnutek) Vizije (ali množice ciljev)
- Pripraviti sledečo delavnico (delavnice).

Ključni vložki, procesi in produkti

Vloge in glavne odgovornosti za posamezne aktivnosti

Moderatorska ekipa je odgovorna za glavne aktivnosti. Ekipo sestavljajo regionalni udeleženci odvisno od potrebe.

Glavni koraki

1. Analizirati izid prejšnje interaktivne delavnice (delavnic) odvisno od potreb po dodatnih informacijah, sprememb vpletenosti udeležencev, in dejanj za grajenje predanosti.
2. Zbirati potrebne dodatne informacije in zaključiti Statusno poročilo.
3. Delati na izgrajevanju predanosti za cilje / vizijo.
4. Prilagoditi osnutek vizij/skupino ciljev, če je to potrebno.
5. Odločiti se o vključenosti udeležencev na naslednji delavnici.
6. Zbirati ideje in graditi predanost za načrt za izboljšave.
7. Načrtovati naslednjo delavnico na podlagi načrta za izboljšave.

Pomembna vprašanja

Kaj so glavna vprašanja o procesu in kako naj bodo naslovljena?	Kaj so faktorji U speha - in N euspeha?
<p><i>Kaj potrebujemo za dokončanje Statusnega poročila?</i></p> <p>Zberite potrebne dodatne informacije. Če resna nesoglasja, ki se nanašajo na ocenjevanje (razpon rezultatov) še obstajajo, poskušajte poiskati razlog in poskušajte pridobiti soglasje. V nasprotnem primeru uporabite povprečne vrednosti in, če je potrebno, povejte razlog.</p>	<p>U: Oglejte si Statusno poročilo ne samo kot cilj ocenjevanja regije, ampak tudi kot “zrcalo” delno nasprotujočih si interesov.</p>
<p><i>Ali moramo zbrati več informacij za osnutek Vizij (ali za skupino ciljev)?</i></p> <p><i>Če je bil razvit osnutek vizij, so zbrane informacije, ki podprejo (osnutek) izbire.</i></p>	<p>U: Identificiraj sinergijo med cilji..</p>
<p><i>Ali bi morali spremeniti sestavo skupine vpletenih udeležencev?</i></p> <p>Običajno ostajajo iste sestave vodij, da bi pospešili proces. Navsezadnje je to lahko ugodneje aktivnejše za vključevanje vodijv razvojne faze Vizije in Strategije.</p>	<p>N: Omejena udeležba lahko vodi v ‘tunnel-vision’ in/ali premajhno zavezanost projektu.</p>
<p><i>Kako zgradimo predanost za Vizijo in nato končamo, (osnutek) Vizijo?</i></p> <p>Status osnutka Vizije je odvisen od vključevanja udeležencev v proces in njihov vpliv na odločanje. V vsakem primeru mora biti razvita zadostna zavezanost, preden se začne kakršna koli implemintacija. Vizija je bolj rezultat predanosti regionalnih oblasti, podjetji, raziskovalnih središč, pedagoških organizacij in ostalih pomembnih organizacij. Računajo na izbrane teme in cilje, predanost pa je potrebno graditi ločeno in po meri (a tailor-made fashion) z relavantnimi mrežami in organizacijami. Ta process je pomoč za identifikacijo ozkih grl (bottlenecks) kot tudi, če imajo cilji zadostno podporo. Grajenju zaupanja dajejo prednost regionalni akterji, ki pripadajo ciljnim skupinam. Raziskovalna skupina ostaja tesno v kontaktu z regionalnimi udeleženci in razvija podporo po meri (tailor-made support), ko je to potrebno. Odvisno od zelenega statusa dokumenta o viziji so potrebne različne formalne procedure o odločanju. Proces grajenja predanosti je lahko rezultat prilagojene Vizije.</p>	<p>U: Strinjanje o Viziji, ali vsaj skupina izbranih ciljev, je kritični korak k načrtu izboljšave (Improvement Plan).</p> <p>N: Brez strinjanja o ciljnih nimamo zadostne osnove za odločanja o implementaciji.</p>
<p><i>Kako lahko pripravimo sledečo interaktivno delavnico?</i></p> <p>Preverite omejitve in možnosti, ki se nanašajo na vizijo/cilje, ki zadevajo človeške vire in finance. Iščite realizirane strategije, ki</p>	<p>U: Imeti korenito razumevanje strategij za</p>

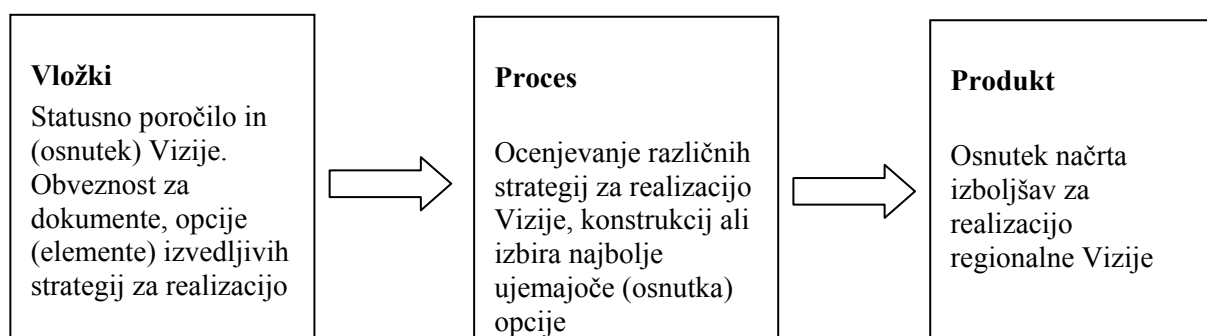
<p>sodijo v obstoječe regionalne proces, plane, ambicije, in jih podpirajo regionalni akterji. Vključite regionalne udeležence v proces. Glavni cilj priprav je identifikacija omejenega števila realnih izboljševalnih strategij, ki lahko služijo tudi kot vložek (input) za odločitve. Strategije nudijo alternativne “mostove” med zdajšnjo situacijo (Statusno poročilo) in zaželeno situacijo (Vizijo).</p>	<p>katere lahko računamo na zadostno odporo predenj je organizirana delavnica o načrtu za izboljšave (improvement Plan).</p>
---	--

4. faza: Interaktivne delavnice na temo izboljšanih strategij

Glavni cilj

Razvoj fleksibilnega in učinkovitega načrta za izboljšavo za regionalne procese in javno politiko & instrumente.

Ključni vložki, procesi in produkti

Vloge in glavne odgovornosti za posamezne aktivnosti

Potrebna je aktivna udeležba predstavnikov vseh glavnih udeležencev. Moderatorska ekipa je odgovorna za organizacijo in vodenje interaktivnih delavnic.

Glavni koraki

1. Predstaviti idej za elemente načrtov izboljšav (Improvement Plans)
2. Diskutirati in oceniti ideje, ki se nanašajo na učinkovitost do organizacijskih problemov, in finančno izvedljivost (financial feasibility).
3. Izbrati ali postaviti osnutek načrta izboljšav pri tem pa imeti optimalno podporo regionalnih udeležencev.

Pomembna vprašanja

Kaj so glavna vprašanja o procesu in kako naj bodo naslovljena?	Kaj so faktorji U speha - in N euspeha?
<p><i>Kako lahko ocenimo različne opcije za izboljšanje načrtov?</i></p> <p>Do kakšnega obsega izvesti opcije:</p> <ol style="list-style-type: none"> uporabite sedanja regionalna omrežja, vire, projekte in programe? Vključiti po meri narejene pristope za realizacijo za vsako ciljno skupino kot so podjetja in oblast? Določite “ozka grla” (“the bottlenecks”) in priložnosti za sodelovanje med različnimi ciljnimi skupinami? Potrebovati dodatne (zunanje) kapacitete, financiranje etc.? Vključiti elemente (regionalnega) učnega procesa? Graditi sedanjo (in potencialno) predanost? pripomoči k doseganju ciljev? ustrezati v trajajoče delovanje (političnega) razvoja regionalne javne politike? 	<p>U: Loči ocenjevanje od aktivnosti viharjenja možganov. Najprej zbirajte ideje – potem ocenite njihovo vrednost.</p> <p>U: Osredotočiti se na presojo strokovnjakov in pustiti podrobno oceno za naslednjo fazo</p> <p>N: Izdelati preveč kompleksno ocenjevanje.</p>
<p><i>Kako lahko izberemo ali postavimo strategijo, ki najbolj ustreza regiji?</i></p> <p>Iskanje ravnotežja med predanostjo, pričakovanimi vplivi na učinkovitost razvojnih procesov v regiji in omejitve vodenja procesov. Uravnoveženost vpliva na izvedljivost vsake strategije.</p> <p>Poleg tega je začetna strategija razvojnega procesa običajno izvedena kot »step-wise development«, ki običajno vključuje samo individualne udeležence ali majhne skupine. Potemtakem bi bila velika interaktivna delavnica pogosto prvo srečanje in razprava o različnih opcijah med vsemi udeleženci. Čeprav lahko na delavnici pride do izbora <u>ene</u> od predlaganih strategij, je lahko to obravnavano kot izjema. Običajnejše je rezultat diskusije v elementih različnih opcij, ki so združeni v novo (bolj izvedljivo) strategijo. To normalno predstavlja obnovitveni proces, kjer so predstavljene nove ideje in hitra ocena vrednosti ter specifične izvedljivosti. Ta proces mora previdno voditi vodja delavnice. Cilj je: a) identificirati in preložiti probleme (“park” issues), ki so lahko bolje naslovljeni po delavnici (če je potrebno več informacij ali rešiti konflikt) in b) problemi, kjer obstaja dovolj široka predanost. Zadostno je soglašanje o glavnih smernicah strategij in puščanje podrobnosti za fazo planiranja. Razvijanje strategije pomeni tudi jasnejšo predstavo udeležencev o posledicah.</p>	<p>U: “Prava” strategija vključuje realnost in ambicije. Če je obeh preveč ali premalo lahko udeleženci strategijo ne vzamejo resno in/ali to vodi do razočaranja.</p> <p>U: Dovolite udeležencem, da so kreativni. Ljudje običajno podprejo svoje ideje.</p> <p>U: Bodite previdni da ne razvijete strategij, ki so v nasprotju z glavnimi vrednotami/interesi vpletenih udeležencev. Preprosto povedano: ne pričakujte, da bodo organizacije podprle rešitve, ki bi zelo škodile njihovim interesom.</p>

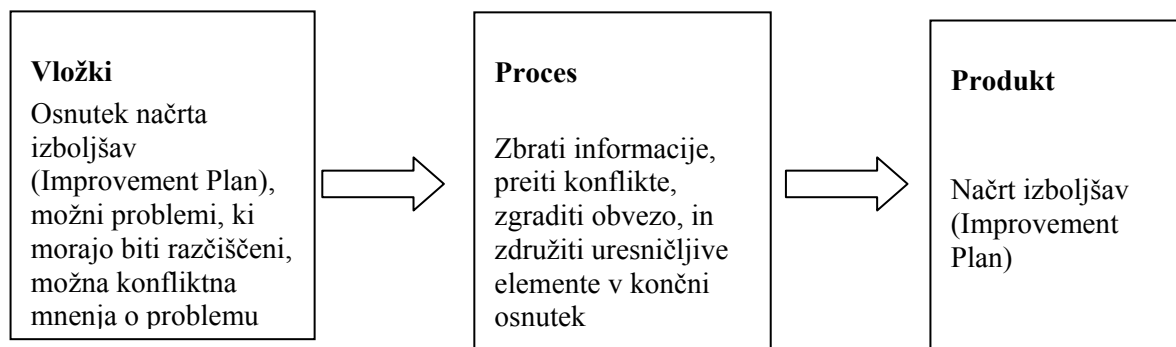
<p>Individualni udeleženci se lahko na tej točki (grozijo) umaknejo iz procesa: t.i. ne sodelujejo več pri razvijanju in implimentaciji strategij. Poskušajte identificirati razlog za to in vključite relevantne udeležence v iskanje sprejemljive rešitve.</p>	
--	--

5. faza: Zaključiti strategijo

Glavni cilji

Končati načrt izboljšav.

Ključni vložki, procesi in produkti

Vloge in glavne odgovornosti za posamezne aktivnosti

Moderatorska ekipa je odgovorna za glavne aktivnosti. Ekipo sestavljajo regionalni udeleženci odvisno od potrebe.

Glavni koraki

1. Zbrati potrebne dodatne informacije
2. Najti rešitve za (možne) konflikte
3. Zaključiti načrt izboljšav (Improvement Plan)

Pomembna vprašanja

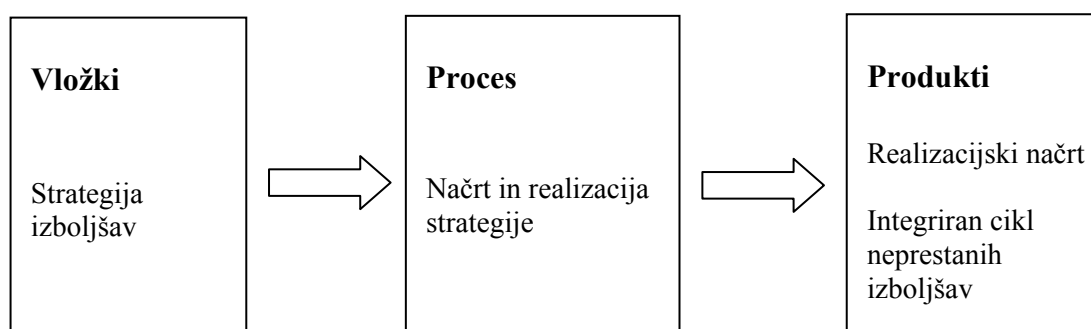
<p>Kaj so glavna vprašanja o procesu in kako naj bodo naslovljena?</p>	<p>Kaj so faktorji <u>U</u>speha - in <u>N</u>euspeha?</p>
<p><i>Kako naslovimo konfliktna mnenja?</i></p> <p>Identificirati razlog(e) za konflikte. Poskušajte najti ustrezne alternative zmagovati – zmagovati (win – win), ali v nasprotnem primeru sklepajte kompromise, rešitve. Razmislite o merjenju, če je konflikt omejen na dva dela. Če konfliktni problemi ostanejo se odločite ali so kritični za implementacijo. Če niso kritični, omejite strategijo na probleme, kjer je bilo doseženo soglasje.</p>	<p>U: Glejte na konflikte kot priložnost za izboljšanje kvalitete strategije: izboljšanje informacij, razjasnitev problemov..</p> <p>U: Če je mogoče: premaknite konflikte stran od prevladujočega procesa odločanja. Omejite konflikt, da ostanejo samo glavni udeleženci.</p>
<p><i>Kaj mora biti vključeno v načrt izboljšav?</i></p> <p>V strategiji je zapisano kako lahko dosežemo cilje: “most” med sedanjo situacijo (Statusnim poročilom) in željno predhodno situacijo (Vizije/skupina ciljev).</p> <p>Načrt izboljšav opiše po jasni poti glavnih smernic, kako morajo organizacije in mreže spremeniti sedanje sodelovanje in procese koordinacije, da bi dosegle vsak formuliran cilj. Lahko vključuje mešano izbiro top-down proti bottom-up in uporabo pilotnih projektov. Ne vključuje konkretnega načrtovanja (poglejte naslednjo fazo) organizacije, časa in finance.</p>	<p>U: Išcite win-win rešitve: poskušajte identificirati rešitve, ki bodo kolikor je možno zadovoljive regionalne udeležence.</p> <p>U: Išcite sinergijo: ena rešitev lahko vodi do več pozitivnih efektov.</p> <p>U: Vključiti kratkoročni “quick-win” elemente v strategijo za prikaz pozitivnih rezultatov in predanost.</p> <p>U: Ohranite strategijo fleksibilno. Spremenite jo v odvisnosti od potreb.</p>

6. faza: Realizacija, razvoj in nadaljnji napredek

Glavni cilji

1. Razviti fleksibilni načrt za realizacijo načrta izboljšav (Improvement Plan)
2. Realizirati načrt.
3. Zagotoviti učinkovit nadaljnji proces izboljšav regionalnih procesov in javne politike.

Ključni vložki, proces in produkti

Odgovornost za glavne aktivnosti?

Za realizacijski načrt in poznejši neprestani cikel izboljšav so odgovorni različni regionalni udeleženci.

Glavni koraki

1. Prevesti kombinacijo ciljev (Vizij) in strategij izboljšav v realizacijski načrt, ki vključuje naloge in odgovornosti regionalnih udeležence, organizacijo, financiranje in časovno planiranje. Zagotavljati zadostno pozornost planiranju nadaljnjih ciklov načrtovanja procesa regionalizacije slovenskega šolskega sistema.
2. Implementirati načrt
3. Opazovanje in merjenje relevantnih vidikov razvoja na trgu in v regiji, skozi stalno posodabljanje Statusnega poročila
4. Identificirati sorodne potrebe za prilagajanje vizij/ciljev, strategij ali načrtov
5. Razviti in realizirati (novo) vizijo/cilje, strategije izboljšanja in realizacijski načrt

Pomembna vprašanja

<p>Kaj so glavna vprašanja o procesu in kako naj bodo naslovljena?</p>	<p>Kaj so faktorji <u>Uspeha</u> - in <u>Neuspeha</u>?</p>
<p><i>Kaj so kritični problemi načrtovanih elementov?</i></p> <p>Pogosta zavezanost za zelo ambiciozne v Viziji in strategiji izboljšav so omejene z dogovorom o tem kaj mora biti še narejeno: vsebinski del. Prav tako se bo načrtovanje usmerjalo v kritične probleme financiranja in časovnih investicij.</p> <p>Sočasno primerjanja: kaj je lahko naredimo z obstoječimi viri in vzporednim iskanjem za sofinanciranje in nadaljnjo predanost. Kratkoročno planiranje bo potekalo usmerjalo razvoj organizacije vključno z razporejanjem dostopnih virov (čas in ljudje) in njihovih nalog ter odgovornosti. Splošno dolgoročno planiranje se bo osredotočilo na fleksibilni model rasti.</p>	<p>U: Bodite pripravljeni na presenečenja. Udeleženci lahko nenadoma v proces prinesejo nove omejitve. Osredotočite se na udeležence, ki imajo moč, da (začasno) ustavijo napredek.</p> <p>U: Razviti različne scenarije za implementacijo, ki vključujejo različne odvisnosti od glavnih individualnih udeležencev; npr. scenariji za samo omejitev števila udeležencev.</p>
<p><i>Kako lahko realiziramo (implementiramo) načrt?</i></p> <p>Na začetku realizacije je seveda potrebna organizacija, ki pokriva dolgoročni projektni management. Projektno vodenje je integrirano z procesnim vodenjem.</p> <p>Spremenjen proces, ki je ključ vsakega realizacijskega načrta, se pravzaprav prične z odločitvijo regije za posodobitev njihovega regijskega procesa. Realizacija se nanaša na postopoma spreminjajoče procese sodelovanja in postopke. Dva izpostavljena pomembna problema sta negotovost in spremenljivi vplivi. Procesno vodenje se usmerja na reduciranje negotovosti, da bi se izognili odporu. Poleg tega olajša iskanje sprejemljivih rešitev glede spremenljivega vplivnega vzorca (influence-patterns): t.i. organizacije in (določeni) posamezniki bodo v novi situaciji spremenili vpliv.</p>	<p>U: Glejte na implementacijo kot spremenjen proces.</p> <p>U: Prepoznavajte in ustvarite “zlate trenutke”, ko se dobra ideja, zavezanost udeležencev in financiranje pojavijo v istem času.</p> <p>N: Pričakovati, da bo proces potekal točno po planu.</p> <p>N: Zanimarjenje / podcenjevanje “političnih” dimenzij realizacije procesa.</p>
<p><i>Kako lahko integriramo cikel neprestanega izpopolnjevanja igralniškega turizma za večjo učinkovitost in družbeno odgovornost?</i></p> <p>Koraki v takem ciklu vključujejo spremljanje, ocenjevanje, odločanje in implementacijo. Uporaba procesa opisana v prejšnjih petih fazah zagotavlja osnove za tak cikel. Vseeno pa ne rabijo izboljšavo samo regijski procesi in javna politika. Skladno z družbenimi spremembami in spremembami trga mora</p>	<p>U: Ustvariti majhno ključno ekipo, ki je odgovorna za olajševanje in vodenje procesa. Dati tej ekipi jasne naloge in odgovornosti kot tudi strukturirati dostop do regionalnih procesov odločanja.</p> <p>U: Usmeriti se na dinamiko in akcijo: hitri doživi na potrebe</p>

<p>biti izboljššan tudi načrt in vsebina dokumentov (takih kot je Ocenjevalno orodje) prav tako pa tudi metode za izvedbo spremljanja in ocenjevanja.</p> <p>Navsezadnje, kontinuiteta kaže na bistveno ekipo, ki je odgovorna za proces.</p>	<p>regionalnih udeležencev združene z dolgoročnim planiranjem.</p>
---	--

6. REGIONALIZACIJA IN SLOVENSKI IZOBRAŽEVALNI SISTEM - DRUŽBENI IN UPRAVNI VIDIKI: ŠTUDIJA PRIMERA GORIŠKE REGIJE

Uvod

Študija primera, ki je pred nami nam razkriva prednosti in slabosti ter možnosti, ki jih specifična regija – v konkretnem primeru Goriška, ima na področju implementacije sistematičnega preventivnega sistema za preprečevanje (ali bolje omejevanje) prekomernega igranja na srečo med dijaki srednjih šol. Skladno s tem je oblikovana tudi strategija razvoja omenjene preventivne dejavnosti za analizirano regijo. Obstoječe raziskave s področja igralništva v Sloveniji razkrivajo neobstoje sistematičnega preventivnega sistema preprečevanja oziroma omejevanja prekomernega igranja na srečo med mladimi. Tako so občinske oblasti na tem področju prepuščene lastni iniciativi in potrebam, ki jim ga predstavlja okolje.

Goriška regija, kar bo tudi razvidno iz nadaljnje analize je regija, kjer je igralništvo oziroma igralniška industrija močno prisotna. Ponudba, ki jo ponujajo igralnice in igralni saloni je raznolika, dijakom pa postane dostopna ob dopolnjeni polnoletnosti. Ob tem pa velja omeniti, da mlade obkroža tudi ostala ponudba igranja na srečo, kot smo lahko opazili ob predstavitvi rezultatov ankete med srednješolci, ki je bila izvedena v letošnjem letu na Fakulteti za uporabne družbene študije. Tako je mogoče opaziti, da je med mladimi poleg velike prisotnosti posluževanja igranja na srečo v igralnicah in igralnih salonih tudi mogoče opaziti aktivnosti pri drugih tipih igranja na srečo – od športnih stav, preko igranja preko interneta in medsebojnega igranja za denar do igranja klasičnih iger na srečo, ki sicer niso prisotne v taki meri, kot ostali navedeni tipi iger na srečo. Študija primera Goriške regije nam tako omogoča vpogled v možnost oblikovanja strategije, ki bi lahko služila kot podlaga nadaljnjemu delu pri vzpostavljanju modela preventive za preprečevanju oziroma omejevanju prekomernega igranja na srečo med dijaki srednjih šol na Goriškem.

V pričujočem poročilu bo najprej predstavljen CRIPREDE model, ki nam je služil kot glavno vodilo pri oblikovanju strategije preventivne dejavnosti za dijake srednjih šol. Skladno s tem je predstavljeno časovno sosledje dela, glede na faze, ki oblikujejo omenjeni model. V samem poročilu o poteku dela so zajeta poročila o delu, ki je izhajalo iz posamezne faze

modela. Tako znotraj prve faze modela lahko zasledujemo potek definiranja problematike igranja na srečo med dijaki višjih letnikov srednjih šol. S tem namenom so predstavljeni sekundarni podatki anketne raziskave, ki je bila na FUDŠ izvedena v začetku leta 2010 (Makarovič, et. al. 2010), ki razkrivajo nekatere zaskrbljujoče navade mladih, ki se, v prostem času srečujejo z igranjem na srečo. Prikazani podatki razkrivajo stiske mladih z igrami na srečo – tako posredne, kot neposredne. Slednji so za pričujočo študijo primera izjemnega pomena, saj razkrivajo zaskrbljujoč podatek o prisotnosti težav, povezanih z igranjem na srečo. Za boljšo ponazoritev obsega tovrstnih težav so le-ti predstavljeni v primerjavi z rezultati o prisotnosti težav s prekomernim igranjem na srečo med odraslo slovensko populacijo. Nadalje, definirani so ključni akterji v regiji, ki lahko vitalno pripomorejo k oblikovanju strategije preventivne dejavnosti in ki so sodelovali pri CRIPREDE interaktivnih delavnicah ter na tak način doprinesli svoj prispevek k oblikovanju omenjene strategije. Ob tem ne zanemarjamo še profila Goriške regije, kot ga vidijo udeleženci delavnice, prednosti in slabosti specifičnih segmentov delovanja in položaja regije, ki so tudi številčno ocenjene – mrežni diagram rezultatov je predstavljen v nadaljevanju. Na enak način je predstavljena situacija v regiji glede regijskih procesov in politik na področju vzpostavljanja in zagotovitve izvajanja preventivnih programov za preprečevanje oziroma omejevanje prekomernega igranja na srečo med srednješolci. Sledi predstavitev mnenj ključnih akterjev o možnostih in elementih za oblikovane strategije, ki definira sistema preventive za preprečevanje oziroma omejevanje prekomernega igranja na srečo med srednješolci. V zaključnem delu poročila pa je podana dokončna verzija strategije preventivne dejavnosti na področju, kot je bila zasnovana ob skupnih naporih vseh udeleženih akterjev znotraj Goriške regije, ki so dejavni na področju katerega se strategija dotika.

CRIPREDE model

Criprede model, ki nam bo služil kot orodje za oblikovanje strategije preventivne dejavnosti na regijski ravni za preprečevanje oziroma omejevanje prekomernega igranja na srečo med dijaki zaključnih letnikov srednjih šol, je bil razvit za udeležence oziroma akterje, ki so odgovorni za vodenje javnih politik in drugih razvojnih procesov v regiji (CRIPREDE, 2007: 9). Iz tega sledi, da so glavni uporabniki lahko tako lokalna in regijska podjetja, predvsem pa za lokalne oziroma regionalne oblasti. Glavni namen in cilj modela je, da se v snovanje strategije preventivne dejavnosti v določenem okolju združi kar se da največ udeležencev, ki s svojim delovanjem in izkušnjami bistveno prispevajo h kvaliteti strategije in predvsem k

njenemu uresničevanju v smislu zavezanosti k izvajanju mehanizmov, ki so za doseganje skupnih ciljev opredeljeni v strategiji.

Sam adaptivni model (glej tabelo spodaj) je sestavljen iz petih faz, ki si sledijo v naslednjem sosledju: prvo fazo zaznamuje ustvarjanje zavedanja med akterji in pobudo za samo delovanje v smeri oblikovanja strategije preventivne dejavnosti, drugo fazo karakterizirajo interaktivne delavnice glede ovrednotenja problema in vizije rešitve problema, faza tri predstavlja posledice in zavezanost v smislu postavitve osnutka strategije in testiranja možnih ter potrebnih preventivnih mehanizmov, predzadnja faza pomeni ponovno interaktivno delavnico glede možnosti izboljšanja strategije, zadnja, peta faza, pa je namenjena dokončanju strategije. Adaptivni model v interaktivnih delavnicah predlaga delavnice, katerih se predvidoma udeležita vsi pomembnejši akterji na področju problematike, ki se jo obravnava (povzeto iz CRIPREDE, 2007b).

Tabela 1: ADAPTIVNI MODEL

Faza:	Naloge:	Rezultati:
Zavedanje & pobuda	<ol style="list-style-type: none"> 1. Opredelitev problema. 2. Vključitev regionalnih akterjev. 3. Ovrednotenje vpliva sistema odločanja pri oblikovanju strategije. 4. Izbor in ovrednotenje pomembnih iniciativ, ki lahko pospešijo proces. Uporaba rezultatov v glavnem procesu oblikovanja. 5. Oblikovanje splošnega načrta za celoten proces, podrobno planiranje naslednje faze. 6. Zbiranje potrebnih dodatnih informacij. 	<p>Oblikovanje procesa in načrtovanje</p>
Interaktivne delavnice glede ovrednotenja in vizije	<ol style="list-style-type: none"> 1. Razprava o vseh vprašanjih, ki zadevajo igranje na srečo med mladimi in politiko preventivnega delovanja ter pridobitev skupnega pogleda glede situacije v regiji: Statusno poročilo. 2. Razvoj osnutka vizije razvoja preventivnega sistema na podlagi statusnega poročila, ali pa vsaj garniture ciljev za izboljšanje regionalnega preventivnega sistema za preprečevanje oziroma omejevanje prekomernega igranja na srečo med dijaki. 	<p>Osutek Statusnega poročila</p> <p>Osutek vizije (ali garniture ciljev)</p>
Posledice & zavezanost	<ol style="list-style-type: none"> 1. Analiza rezultata prejšnjih interaktivnih delavnic nanašajoč se na potrebo po dodatnih informacijah, spremembe glede vključitve regionalnih akterjev in delovanje v smeri dosega zavezanosti. 2. Zbiranje potrebnih dodatnih informacij in dokončanje Statusnega poročila. 3. Delovanje v smeri zavezanosti k ciljem. 	<p>Statusno poročilo</p> <p>Vizija (ali</p>

	<ol style="list-style-type: none"> 4. Prilagoditev osnutka vizije/garniture ciljev. 5. Odločitev glede vključitve regionalnih akterjev na naslednjih delavnicah. 6. Zbiranje idej za in zavezanosti k Strategiji izboljšanja. 7. Načrtovanje naslednjih delavnic na temo Strategije izboljšanja. 	garnitura ciljev)
Interaktivne delavnice glede strategije izboljšanja	<ol style="list-style-type: none"> 1. Predstavitev idej za elemente Strategije preventivnega sistema na regijski ravni. 2. Razprava in ovrednotenje idej glede na učinkovitost vs. organizacijski problemi in finančne zmogljivosti. 3. Priprava osnutka Strategije izboljšanja z optimalno zavezanostjo regionalnih akterjev. 	Osnutek Strategije izboljšanja
Dokončanje strategije	<ol style="list-style-type: none"> 1. Zbiranje potrebnih dodatnih informacij. 2. Iskanje rešitev za (možne) konflikte. 3. Dokončanje Strategije izboljšanja. 	Strategija izboljšanja

Vir: CRIPREDE, 2007b, str. 9

Poročilo o delu po izvedenih fazah

1. Faza: Opredelitev problema – igranje na srečo med dijaki srednjih šol

Kot že omenjeno, je potekala, v začetku leta 2010, natančneje v februarju in marcu, po vseh srednjih šolah Goriške in Dolenjske regije, kvantitativna raziskava o preživljanju prostega časa in navadah igranja na srečo med dijaki višjih oziroma zaključnih letnikov (Makarovič, et. al., 2010). Rezultati, ki so na tem mestu zanimivi in se dotikajo obravnavane tematike ponujajo podrobnejši vpogled v stanje na področju navad igranja na srečo med tovrstno populacijo, ki je bila iz predhodnih podobnih raziskav prevalence igranja na srečo (Makarovič et. al. 2008) izpuščena. V raziskavi, katere rezultate prikazujemo na spodnjih straneh je sodelovalo 1113 dijakov in dijakinj srednjih šol na Goriškem in Dolenjskem. Spodnji rezultati sicer prikazujejo podatke, ki veljajo za dijake Goriške regije.

Dijaki so odgovarjali o nekaterih posrednih izkušnjah z igrami na srečo in avtorji raziskave (Makarovič, et. al., 2010) so prišli do ugotovitev, da je skoraj polovica Goriških dijakov na vprašanje o tem ali kdo od vrstnikov igra na srečo, odgovorilo pritrdilno, medtem ko je na vprašanje o tem ali kateri od staršev igra na srečo pritrdilno odgovorilo 10,6% vprašanih. Podoben odstotek dijakov je posumil, da ima kateri do sošolcev težave s prekomernim igranjem na srečo. Sicer pa se jih kar 35,35% o temi igranja na srečo pogovarja s sošolci.

Dobrih 20% ve na kateri naslov bi se obrnili v primeru potrebe po informacijah ali pomoči v zvezi z igranjem na srečo, skoraj 10% več pa jih trdi, da so že bili udeleženi na predavanju o zasvojenosti z igrami na srečo. Ob tem pa ni presenetljiv podatek, da jih kar dve tretjini, 75,69% meni, da je tovrstno izobraževanje potrebno.

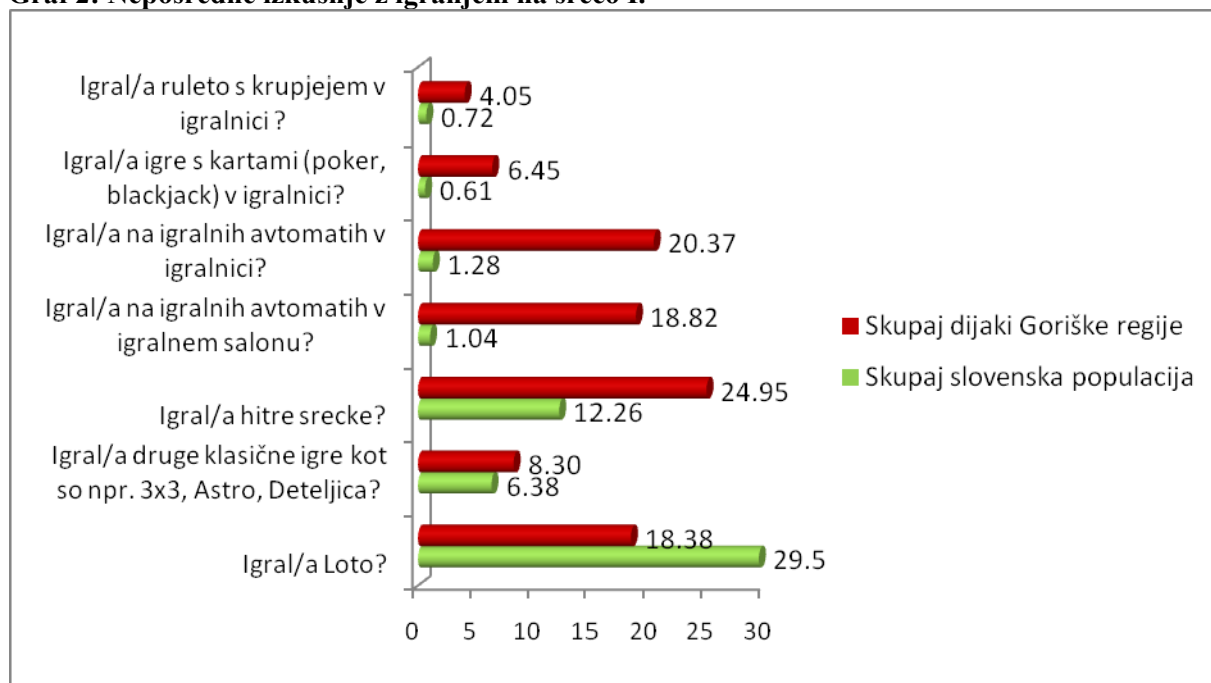
Graf 1: Posredne izkušnje z igranjem na srečo

Vir: Prežvljanje prostega časa in igranje na srečo med srednješolci, (Makarovič, et. al. 2010).

Graf 2 nam prikazuje neposredne izkušnje z igranjem na srečo v primerjavi z rezultatom ankete o prevalenci igranja na srečo, ki je bila izvedena v novembru 2008, na vzorcu celotne slovenske populacije, in je obsegala 10.001 anketiranca (Makarovič, et. al. 2008). Številke v obeh stolpcih prikazujejo prisotnost določene igre na srečo pri vsaki od populacij. Odstopanja med priljubljenostjo posamezne igre na srečo so iz grafa razvidne pri vsakem tipu igre, najbolj očitna pa so pri igranju na srečo preko igralnih avtomatov igralnici (20,37% med dijaki in 1,28% med slovensko populacijo). Podobno razmerje velja tudi za igranje na srečo preko igralnih avtomatov lociranih v igralnih salonih. Razlika je prisotna tudi pri igranju hitrih srečk, medtem ko se precej več odraslih Slovencev, kot pa dijakov, poslužuje igranja Lota.

Graf 2: Neposredne izkušnje z igranjem na srečo I.

Vir: Preživljanje prostega časa in igranje na srečo med srednješolci, (Makarovič, et. al. 2010).

Graf 3 nam prikazuje primerjavo glede na prisotnost nekaterih drugih iger na srečo, kjer je ravno tako mogoče zaznati bistveno višjo prisotnost igranja pri dijakih kot pa pri odrasli populaciji. Na tem grafu izstopa podatek, da se je kar 23,39% dijakov v preteklem letu vsaj enkrat srečalo z igranjem kart s prijatelji za denar. Tovrstnega igranja na srečo se sicer poslužuje 1,27% Slovencev. Med mladimi so sicer prisotne še stave na športne dogodke (17,90% med Goriškimi dijaki proti 4,51% med slovensko populacijo), igranje na elektronsko ruleto (17,10% med Goriškimi dijaki proti 0,62% med slovensko populacijo) in igranje na srečo preko interneta (16,76% med Goriškimi dijaki proti 0,62% med slovensko populacijo).

Graf 3: Neposredne izkušnje z igranjem na srečo II.

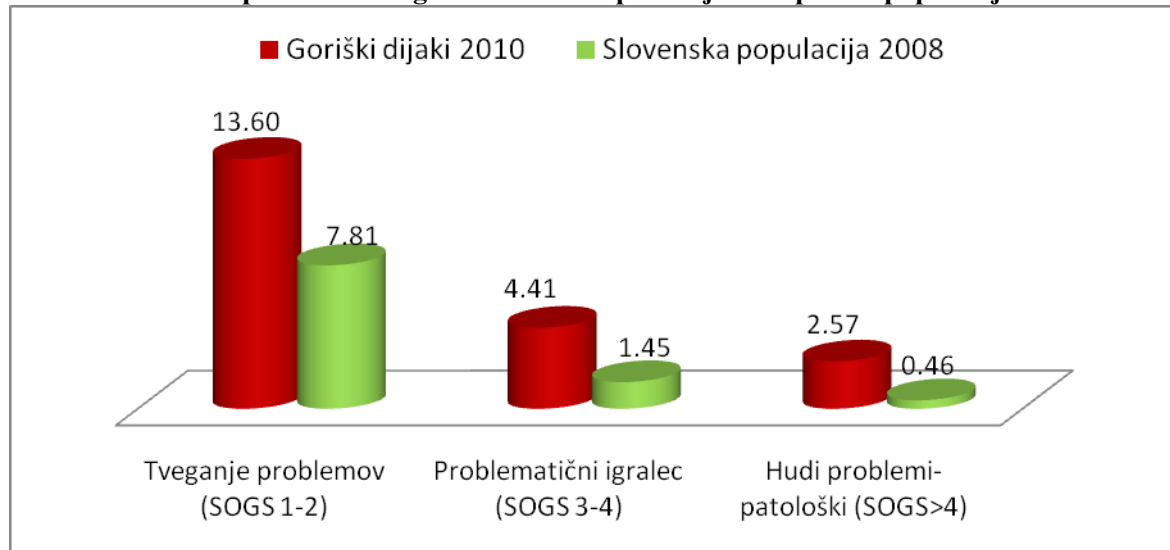

Vir: Preživljanje prostega časa in igranje na srečo med srednješolci, (Makarovič, et. al. 2010).

Pri ocenjevanju prisotnosti težav s prekomernim igranjem na srečo je bil pri raziskavi med dijaki, kot tudi pri raziskavi na celotni Slovenski populaciji uporabljen mednarodno uveljavljen test za detektiranje stopnje težav s prekomernim igranjem na srečo SOGS (South Oaks Gambling Screen). Slednji je v uporabi že od leta 1987, ko sta ga razvila in v raziskovalno sfero prenesla Henry Lesieur in Sheila Blume. Test je sestavljen in serije vprašanj o frekvenci igranja na srečo, o tipih igranih iger na srečo in o posameznikovih občutjih, ki spremljajo igranje na srečo, vključno z odnosom družine do igranja na srečo in sprememb, ki jih je igranje na srečo vneslo v družinsko življenje (več o testu SOGS je na voljo v Battersby, et. al. 2002). Test SOGS je bil preveden in prirejen srednješolski populaciji s strani raziskovalcev FUDŠ (Makarovič, et. al., 2010).

S pomočjo omenjenega SOGS testa lahko definiramo tri glavne skupine igralcev na srečo. V prvo skupino, ki je poimenovana kot skupina kjer se pojavlja tveganje za nastanek problemov s prekomernim igranjem na srečo, so uvrščeni tisti, ki na testu dosežejo 1-2 točki. Takih je v primeru slovenske populacije 7,81%, medtem ko je med Goriškimi dijaki kar 13,6% takih. V drugo skupino, kjer posameznik, ki mu uspe zbrati 3-4 točke že kaže določeno stopnjo problemov s svojim igranjem na srečo se med slovensko populacijo uvršča 1,45% ljudi, medtem, ko je problematičnih igralcev na srečo med Goriškimi dijaki 4,41% takih. V tretjo skupino, ki je skupina kamor se uvrščajo tisti, ki dosežejo 4 točke in več, pa je uvrščenih 0,46% splošne populacije in kar 2,57% dijakov Goriške regije. V tej skupini so združeni posamezniki, ki kažejo najvišjo stopnjo težav z igranjem na srečo, to je patološke težave s prekomernim igranjem na srečo.

Graf 4: Prisotnost problemov z igrami na srečo: primerjava s splošno populacijo

Vir: Preživljanje prostega časa in igranje na srečo med srednješolci, (Makarovič, et. al. 2010).

Iz povedanega je mogoče razbrati stanje, ki je, sploh ob primerjavi prisotnosti igranja na srečo med splošno populacijo in dijaki, ter še posebej ob primerjavi rezultatov prisotnosti in stopenj težav s prekomernim igranjem na srečo med splošno populacijo in Goriškimi dijaki, dokazano zaskrbljujoče. Odstotek oseb, ki kažejo patološkost pri svojem igranju na srečo je namreč visoko in kar kliče po vpeljavi modela preventivnih dejavnosti, ki bi mlade, tudi skladno z njihovimi željami, opozarjali na nevarnosti prekomernega igranja na srečo in predvsem opremili z informacijami o iskanju pomoči v primeru soočanja s tovrstnimi težavami. Iz vprašanj je namreč razbrati, da mladi ocenjujejo, da je tovrstno izobraževanje potrebno, iz tega torej sklepamo, da obstaja neke vrste refleksija na samo dogajanje med mladimi na področju igranja na srečo.

Vsekakor pa je tudi v svetu zaznaven trend povečane prisotnosti igranja na srečo med mladimi. To nakazujejo tudi naslednje raziskave (več o tem glej Besednjak, 2009): V aprilu 1995 je bil v okviru Harvardske medicinske šole organiziran posvet o težavah, ki jih imajo z igrami na srečo mladi. Zbrani akademiki so poskušali iskati rešitve na naraščajoč problem mladinskega hazardiranja (podrobneje poročata Derevensky & Gupta, 2004). Zgodnejša poročila (Acuri, Lester & Smith 1985 kot citirano v Derevensky & Gupta 2004) kažejo jasne podatke, da srednješolci igrajo na srečo v igralnicah v Atlantic City-u navkljub zakonskim prepovedim. Nadalje, Lesieur in Klein (1987) kot citirata Derevensky & Gupta (2004) poročajo o 86% srednješolcev, ki so v preteklem letu igrali na srečo in 91% respondentov, ki

so tekom svojega življenja sodelovali v določeni obliki igranja na srečo. Ti rezultati nakazujejo nov val raziskav na področju igranja na srečo med adolescenti.

Precej zaključkov iz izvedenih raziskav kaže na to, da je prevalenca igranja na srečo med adolescenti višja kot tista med odraslimi (Gupta & Derevensky 1998; Jacobs 2000; NRC 1999; Shaffer & Hall 1996). Drugi zanimiv zaključek iz raziskav opravljenih (Derevensky & Gupta 1996, 1999; Gupta & Derevensky 1998) gre v smeri, da je med mladimi opaziti hitrejši prehod od družabnega igralca na srečo do problematičnega igralca na srečo. Študija opravljena na Švedskem, je zajela 178 moških adolescentov med 16 in 18 letom starosti, je pokazala, da je problematično igranje na srečo povezano z življenjskim stilom in osebnostjo – še posebej pa v povezavi z drugimi (Gerdner & Svensson 2003). Raziskava je pokazala še, da so igralci na srečo družabni in ne impulzivni. Wickwire et al. (2007) so opravili raziskavo o okoljskih dejavnikih in hazarderskim obnašanjem pri adolescentih, ki živijo v urbanih področjih. V raziskavi je sodelovalo 188 adolescentov iz dveh urbanih javnih srednjih šol. Vpliv igranja na srečo pri starših in igranje pri prijateljih se je izkazalo kot povezano s pogostostjo igranja na srečo.

Osebe, ki so na pragu polnoletnosti, ko se jim tudi formalno gledano odpirajo vrata v svet odraslih - v večini primerov to vključuje tudi razne oblike igranja na srečo, potrebuje sistematičen preventivni sistem izobraževanja o manj lepih straneh igranja na srečo. Iz rezultatov anket, predstavljene na zgornjih straneh, kjer je moč opaziti, da je določeno število dijakov že šlo skozi neke vrste predavanje o igrah na srečo nakazuje, da se na tem področju na Goriškem nekaj dogaja, vendar šele pogovor z relevantnimi akterji s področja bo ponudil vpogled v sliko stanja.

Definiranje ključnih akterjev regiji

Svetovalni delavci, ki delujejo v okviru srednjih šol

Ključni akterji, ki se nam v tej zgodbi večkrat pojavljajo so vsekakor akterji na področju šolstva. In sicer gre na tem mestu predvsem za svetovalne delavce, ki delujejo znotraj posameznih šol. Svetovalni delavci so namreč tisti, ki skrbijo za nemoteno delo na šoli v smislu svetovanja dijakom s takimi in drugačnimi težavami. Svetovalni delavci so tudi neke vrste šolski koordinatorji izvenšolskih dejavnosti in imajo, kot je bilo mogoče razbrati iz neformalnih pogovorov, stike s predstavniki zdravstva in tudi nevladnega sektorja, tako kot na drugi strani komunicirajo s predstavniki lokalnih oblasti. Iz tega vidika zaključujemo, da

so svetovalni delavci na šoli vitalnega pomena za obstoječe stanje in delovanje izobraževanja o nevarnostih prekomernega igranja na srečo, svojo nalogo pa lahko – na ravni šole, opravljajo še naprej.

Regionalni oziroma lokalni politični akterji

Predstavniki občin, ki pokrivajo specifično regijo so drugi relevanten akter za uspešno postavitve in morebitno implementacijo strategije. Sodelovanje ključnih akterjev na nekem področju, kjer so ti akterji nosilci politične moči in ob tem tudi deloma ekonomske moči v smislu razpolaganja z določenimi sredstvi (na tem mestu je mišljen predvsem občinski proračun) so lahko ključnega pomena za izvajanje akcij načrtovanih v okviru strategije. S svojim delovanjem, ko pripoznajo nek problem in ga ocenijo kot relevantnega, mu podajo določeno težo tudi v javnosti in na tak način dosežejo, da se o problematiki začne oblikovati širše mnenje, pa četudi gre zgolj v smeri podpore načrtovani preventivni dejavnosti. Nosilci lokalne politične moči so tudi medijsko prepoznavne osebnosti in tudi na tak način lahko vplivajo na prepoznavanje problematike in s pomočjo množičnih občil iščejo potrditev za vzpostavitev preventivnega sistema za preprečevanje oziroma omejevanje prekomernega igranja na srečo med mladimi in tudi med ostalo populacijo v regiji oziroma lokalni skupnosti.

Akterji na področju zdravstva

Akterji, oziroma akter, ki je v tem kontekstu pomemben za Goriško regijo je predvsem Ambulanta za bolezni odvisnosti, ki deluje v okviru Novogoriškega Zdravstvenega doma. Vodja omenjene ambulante se že več kot osem let ukvarja s problematiko prekomernega igranja na srečo, znotraj regije in tudi širše pripravlja delavnice, ki služijo kot osnova preventivni dejavnosti, čeprav je njegovo osnovno poslanstvo v terapevtskem smislu, torej v smislu zdravljenja in odpravljanja težav povezanih z igranjem na srečo. Omenjena ambulanta pa sodeluje tudi z akterji izven regije, natančneje z Ambulanto za odvisnosti iz Gorizije. Večletno plodno sodelovanje je rezultiralo tudi v pripravi krajšega izobraževalnega programa za zdravstvene delavce, ki se bo izvajalo na Videmski univerzi.

V regiji deluje tudi Nacionalni inštitut za psihoterapijo, ki deluje v okviru zasebne FUDŠ in ki se ukvarja tudi s problematiko odpravljanja težav s prekomernim igranjem na srečo. Obe omenjeni instituciji sta vzpostavili neke vrste sodelovanje, predvsem tisto, vezano na

dejavnosti izven regije – omenjeni inštitut namreč deluje tudi v Ljubljani, kamor pa Ambulanta za bolezni odvisnosti nima namena širitve.

Nedržavni akterji – nevladne organizacije, društva

V tem kontekstu velja opozoriti na dva tipa nedržavnih akterjev, ki delujejo v okviru regije in jih je bilo mogoče uporabiti kot zanimive sogovornike za to področje.

Prvi akter je vodja širšega, nacionalno, zasnovanega projekta preventivne dejavnosti, ki je znana pod imenom Neodvisen.si. Znotraj te široke kampanje, ki se odvija po srednjih šolah širom Slovenije je govora o vseh vrstah odvisnosti, tako kemičnih (droge, alkohol) kot tudi nekemičnih (igre na srečo, računalniške igrice, internet). Tovrstni akterji lahko bistveno pripomorejo k doseganju učinkovitih rezultatov preventive, saj uporabljajo svež pristop, s katerim mlade pritegnejo k sodelovanju. Mladim ne predstavljajo avtoritete in izpostavljajo, da lahko tovrsten pristop – sploh pri tematikah odvisnosti, pri mladih doseže nasproten učinek.

Mladinska društva, na drugi strani, mladim ponujajo alternativno preživljanje prostega časa ter razne oblike neformalnega izobraževanja. Slednje predvsem v smislu Mladinskih delavnic, kjer je močno izpostavljen tako imenovani 'peer to peer' pristop učenja oziroma podajanja izobraževalnih vsebin. Vodilni priznavajo, da se mladi tovrstnemu načinu dela lažje prilagajajo in tudi bolje osvojijo nekatere vsebine, oziroma se jih te bolj dotaknejo, kot če bi bile predstavljene na drugačen način. Tovrstni akterji so lahko, z željo po preventivni dejavnosti lahko pomembni, v smislu doseganja mladih dobri partnerji. Enako velja za vsa društva, ki se ukvarjajo z mladimi tudi na drugih področjih, npr. glasbene šole, skavti, taborniki, športni klubi, ipd.

Akterji v znanstveno raziskovalni sferi

Pomen znanstveno raziskovalne sfere za to področje je dejansko vitalnega pomena. Brez kredibilnih raziskav, ki jih ta sfera izvaja na področju igranja na srečo je namreč sploh nemogoče detektirati nek problem oziroma izmeriti njegov obseg in resnost. Tako je prisotnost Fakultete za uporabne družbene študije iz Nove Gorice in njenega raziskovalnega dela bistveno prispevala k zavedanju akterjev v regiji o obstoju tako razširjene problematike prekomernega igranja na srečo med dijaki srednjih šol. Ravno tako pa so ostali akterji izrazili veliko potrebo po večjem številu tovrstnih raziskav, ki se lahko na dolgi rok spremenijo v

monitoring uspešnosti preventivne politike, v smislu evalvacije. S svojo raziskovalno dejavnostjo pa lahko FUDŠ prispeva k definiranju tudi drugih tveganih skupin, ki so dodatno izpostavljeni težavam povezanim s prekomernim igranjem na srečo – starejši, migranti in zaposleni v igralniški dejavnosti. S svojim raziskovalnim delom pa lahko vpliva tudi na mehanizme preventivne dejavnosti, v kolikor se izkaže, da ne delujejo, oziroma, da ne dosežajo zelenih učinkov.

Akterji na področju zasebnega sektorja

Za uspešno oziroma učinkovito preventivno dejavnost je bila ponudba zabave za mlade znotraj lokalne oziroma regijske skupnosti izpostavljena kot velikega pomena. Na tak način je smiselno pritegniti akterje s področja zasebnega sektorja v samo izvajanje strategije preventivne dejavnosti iz dveh razlogov: prvi se omejuje na sofinanciranje specifičnih dejavnosti – tu je govora predvsem o igralniških podjetjih, ki bi na tak način lahko dejansko prispevala k uresničevanju družbeno odgovornega igralništva, drugi pa se omejuje na akterje zasebnega sektorja, ki niso povezana z igralništvom ampak ponujajo druge tipe zabave. Ti slednji bi lahko bili aktivno vključeni v samo preventivno dejavnosti na načine informiranja mladih o poteku preventivnih akcij ipd.

Vsekakor pa velja za ta dva tipa predstavnikov zasebnega sektorja, da so k samemu izvajanju preventivne dejavnosti na opisani način povabljeni šele ob že oblikovanem načrtu izvajanja preventivne dejavnosti, saj sami nimajo direktnega interesa za oblikovanje preventivne strategije in bi potemtakem vabilo k snovanju strategije negativno vplivalo na samo angažiranost teh akterjev pri izvajanju predlogov strategije.

Oblikovanje splošnega načrta za celoten proces

Našteti pet faz, ki karakterizirajo CRIPREDE model je bilo sistematično zasledovanih in izpolnjenih v pazljivo načrtovanem in definiranem časovnem sosledju. V obdobju od februarja 2010 pa tja do julija 2010 je bilo opravljeno naslednje delo: daleč največ časa smo raziskovalci posvetili prvi fazi, ki je za samo izvedbo CRIPREDE modela ključnega pomena – oblikovanje zavedanja med akterji v regiji in spodbuda za samo sodelovanje pri oblikovanju strategije preventivne dejavnosti za preprečevanje oziroma omejevanje prekomernega igranja na srečo med dijaki višjih letnikov srednjih šol. Ta faza je trajala od februarja 2010 do maja 2010. Zaradi pazljivo zasnovane prve faze modela je bilo delo

predvideno za ostale faze olajšano, saj smo lahko v juniju 2010 izvedli kar dve fazi, torej fazo dva, ki predvideva izvedbo interaktivne delavnice ter fazo tri, ki predvideva zasnovo osnutka strategije za vzpostavitev preventivne dejavnosti na regijskem nivoju. V juliju 2010 pa je bila izvedena še druga interaktivna delavnica glede strategije, kjer je bilo govora o možnostih izboljšave strategije, po tem pa je bila strategija tudi ustrezno dopolnjena, dodelana in s tem je bila zaključena še zadnja faza implementacije CRIPREDE modela.

Tabela 2: Časovno sosledje izvajanja CRIPREDE modela

	Feb10	Mar10	Apr10	Maj10	Jun10	Jul10
Zavedanje in pobuda						
Interaktivne delavnice glede ovrednotenja in vizije						
Posledice & zavezanost						
Interaktivne delavnice glede strategije						
Dokončanje strategije						

2. Faza: Interaktivne delavnice glede ovrednotenja in vizije

Interaktivne delavnice, ki so bile aktivno vključevale akterje s področja šolstva – svetovalne delavke, so se izvajale po natančnih navodilih, ki jih opredeljuje CRIPREDE model (več o tem v CRIPREDE, 2007c: 4). Vsebinsko se vprašanja delijo na dva sklopa, v katerem se prvi nanaša na situacijo v regiji in s pomočjo katerih je možno grafično ponazoriti profil regije, drugi del vprašanj pa je namenjen pospeševanju procesov, ki jih želimo na področju vzpostaviti. Tudi omenjeni drugi sklop vprašanj omogoča izris mrežnega profila statusa, s pomočjo katerega ocenimo možnost uspeha, ki ga regija oziroma lokalna skupnost ima na nekem področju, konkretno na področju vzpostavitve preventivnega sistema za preprečevanje oziroma omejevanje prekomernega igranja na srečo med mladimi.

Situacija v regiji: statusno poročilo

Socio-ekonomski razvoj regije karakterizirajo, po mnenju sogovornic na interaktivnih delavnicah – svetovalnih delavk, predvsem v regiji prisotne izobraževalne inštitucije,

razvijajoče se podjetništvo in malo gospodarstvo (predvsem v občini Ajdovščina) ter dobra infrastruktura, predvsem v smislu povezovanja z drugimi večjimi centri, tako izven regije, kot tudi izven države. Kot prednost je bil naveden občutek pripadnosti svojemu kraju, ki je bil zaznan predvsem v občini Ajdovščina, medtem ko je bila občina Nova Gorica, predvsem zaradi mladosti samega mesta Nova Gorica označena kot kraj, kjer bo potrebno tovrstno občutenje v prihodnosti bolj negovati in vzpodbujati. Med aspekti, ki so bili izpostavljeni zaradi svojega negativnega vpliva na socio-ekonomski razvoj regije pa je bila omenjenega stagnacija razvoja v primerjavi z ostalimi slovenskimi regijami – kot glavni krivec je bilo omenjeno igralništvo. Opazna pa je še stagnacija gospodarstva ob razpadu velikih podjetij ter nizka možnost zaposlovanja. Ob siceršnji prisotnosti malega gospodarstva je bilo slednje izpostavljeno kot slab zaposlovalec. To je razlog tudi za številne dnevne migracije, ki pa negativno vplivajo predvsem na, že zgoraj omenjeno pripadnost regiji, oziroma lokalni skupnosti. Ocena tega segmenta, podana s strani udeležencev delavnice, je na lestvici med ena in pet zasedla vrednost tri.

Regija ima, po mnenju sogovornikov relativno dobro ekonomsko-geografsko pozicijo, saj leži ob meji z Italijo, kar je predvsem v preteklosti ponujalo ugodne zaposlitvene možnosti. Ugodna lega ponuja tudi mladim možnost izobraževanja v drugem kulturnem okolju. Regija ima sicer tudi ugodne podnebne razmere, ki pozitivno vplivajo na kmetijstvo, vrtnarstvo in sadjarstvo. Vse to pa je pomembno tudi z vidika pojava in gojenja novih kultur. Ob vsem pa velja omeniti še dober mestni promet, ki zaznamuje predvsem Mestno občino Nova Gorica, saj je mestni promet dobro urejen in brezplačen, kar pomeni, da je na voljo najširši množici uporabnikov. Negativni aspekti, ki vplivajo na ekonomsko-geografski položaj regije pa so predvsem slabe medkrajevne infrastrukturne povezave – tu je mišljen predvsem javni avtobusni in železniški promet. Oboje je pomembno tudi z vidika dijakov, ki so med šolskim letom glavni uporabniki tovrstnega prevoza. Vse to pa lahko posredno tudi vpliva na obšolske dejavnosti, ki jih posamezna šola organizira – vezanost dijaka na prevoz lahko zlahka pomeni neudeležbo pri organizirani obšolski dejavnosti. Nadalje, slabe medkrajevne transportne povezave se kažejo tudi v smeri povezave do Kopra, ki bi, kot eden od centrov Jugozahodne Slovenije, ponujal dodatno možnost razvoja Goriške regije. Ob tem pa velja omeniti še dejstvo, da je, po mnenju sogovornic, turistična dejavnost v Vipavski dolini premalo razvita, sploh ob upoštevanju naravnih danosti. Ocena dosega vrednost štiri.

Kar se tiče življenjskih pogojev v regiji so ti ugodni, več ponudbe predstavljajo tudi večji centri, ki so v bližini regije, dobro pa so zastopane tudi lokalne kulturne institucije, predvsem v smislu knjižnic in galerij. Žal pa se ponudba zabave za mlade preveč fokusira na zaprte skupine mladih, ob tem pa je bil poudarjen manjko oziroma odsotnost tako imenovane komercialne zabave za mlade. Kot izpostavljeno, mladi se udeležujejo v okviru društev in klubov, vendar velika večina mladih ostaja neaktivnih. Vse to pa lahko pomeni, da bo Nova Gorica kmalu postala le spalno naselje za mlade. Ob tem velja omeniti še, da rekreacijska in športna infrastruktura obstaja, vendar je velikokrat namenjena poklicnim športnikom, tistim rekreativnim pa zlahka zmanjka prostora. Ob tem velja omeniti še plačljivost vseh aktivnosti, ki je bila izražena kot negativen aspekt. Življenjski pogoji so bili ocenjeni z vrednostjo štiri.

Odnos prebivalstva do kreativnosti in podjetništva je bil opazovan, s strani sogovornic, skozi prizmo razlik, ki jo je mogoče zaznati med mlajšo in starejšo generacijo. Prvi so, po mnenju udeleženk delavnice, zelo podjetni in tudi institucije podpornega okolja v tem kontekstu dobro opravljajo svojo nalogo. Pri mladih je ravno tako že mogoče zaznati netradicionalno razmišljanje, zavedajo se, da postajajo službe in načini dela vse bolj fluidni. Pojavljajo pa se tudi prva navezovanja želja mladih po opravljanju poklica svojih staršev in s tem nadaljevanje morebitne zastavljene tradicije v bodisi kmetijstvu, turistični dejavnosti bodisi pri kateri od drugih oblik malega gospodarstva. Na drugi strani pa je starejša generacija, ki se v kontekstu odnosa do podjetništva bolj boji tvegati, se pa ta generacija hkrati težje privaja na spremembe. Odnos prebivalstva do kreativnosti in podjetništva je bil ocenjen z oceno tri.

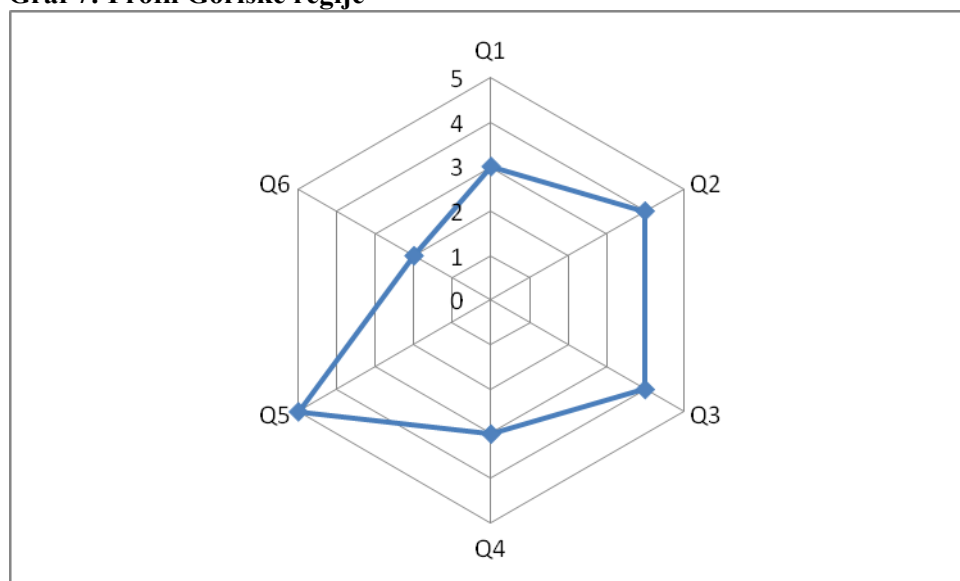
Prisotnost institucij visokega šolstva in drugih raziskovalnih institucij je za regijo velikega pomena, sogovornice pa se strinjajo, da je regija dobro prepredena z obema tipoma institucij. Kot pozitiven aspekt je izpostavljeno sodelovanje visokošolskih institucij s šolami v regiji, medtem ko raziskovalne institucije pritegnejo visoko izobražen kader in na tak način omejujejo beg možganov iz regije. Kot negativen aspekt je na tej točki omenjena prisotnost mišljenja, da je potrebno študirati v drugi regiji, običajno v Osrednjeslovenski, natančneje v Ljubljani. Pri mladih se, menijo udeleženske delavnice, že pojavlja razmišljanje o ugodnostih študija doma, predvsem s finančnega vidika. Kot negativen aspekt pa so omenjeni predsodki, ki se v javnosti pojavijo pred novonastalimi visokošolskimi institucijami, ki se morajo s svojim delom šele dokazati in dokazovati. Ta segment je, po mnenju udeleženk delavnice, ocenjen z najvišjo oceno, pet.

Struktura gospodarstva, ki si je v mrežnem diagramu pridobila najnižjo oceno zaznamuje relativna pestrost industrije v občini Ajdovščina, kjer je prisotna prehrambena in gradbena industrija. Je pa omenjena občina zaznamovana z razpadom drugih večjih industrijskih panog, lesne in tekstilne. Nova Gorica na drugi strani je večinsko vezana na eno vrsto industrije, to je igralniška, omenjeno občino pa zaznamuje propad prehrambene industrije. Struktura gospodarstva je bila ocenjena z oceno dva, kar je najnižja ocena v tem sklopu vprašanj.

Na spodnji sliki (Graf 7) lahko opazujemo gibanje ocen posameznega regijskega dejavnika, kot so bile podane na prvi interaktivni delavnici. Kot že omenjeno, so respondenti za vsakega od segmentov profila regije podajale oceno, ki se giblje na lestvici od ena do pet. Ocena ena predstavlja najslabše stanje, ocena pet pa najboljše stanje. Optimalen mrežni profil regije bi potemtakem bil krožne oblike in zelo širok, saj se ocena pet nahaja na skrajnem zunanem robu mrežnega diagrama.

Situacija na Goriškem je, kot vidimo dokaj dobra, v eni točki tudi dosega oceno pet, v drugih oceno štiri, žal pa se pojavi tudi ocena dva, ki občutno spremeni končni izgled diagrama in mu spremeni, vsaj v grobem, načrtano krožno obliko. To nakazuje na dejstvo, da v regiji obstaja segment, ki je v relativno slabem stanju in kjer bi bilo potrebno dodatno delo (več o tem v CRIPREDE, 2007: 16).

Graf 7: Profil Goriške regije

Vir: Interaktivna delavnica Criprede, izvedena za potrebe CRP

Drugi del prve interaktivne delavnice je posvečen regijskim procesom in politikam, ki imajo vpliv na možnosti vzpostavitve preventivnih ukrepov za preprečevanje oziroma omejevanje prekomernega igranja na srečo med dijaki srednjih šol. Tako se prvo vprašanje nanaša na možnosti vzpostavljanja preventivnih ukrepov za preprečevanje oziroma omejevanje prekomernega igranja na srečo med mladimi. Udeleženci priznavajo, da prisotnost igralniške industrije v regiji pripomore k večjemu zavedanju problematike prekomernega igranja na srečo. Hkrati lahko, po njihovem mnenju ta razširjenost deluje tudi v manj želeni smeri – kot ponudba, ki mladim nudi možnost igranja na srečo. V tem kontekstu se udeleženske strinjajo, da je šola vir osveščanja in izobraževanja, čeprav je opazna občutna prednost in favoriziranje preventivnih programov, ki delujejo na nacionalnem nivoju in se v glavnem osredotočajo na druge in alkohol, torej nevarnosti kemičnih odvisnosti. Posledično se šole soočajo z pomanjkanjem strokovnjakov s področja, tisti eden, s katerim pa je bilo sodelovanje že vzpostavljeno in nekatera izobraževanja tudi uspešno izvedena, pa se sooča s kadrovsko stisko in preobilico dela na kurativnem področju. Iz tega naslova, so šole poiskale tudi strokovnjake iz drugih regij –v obstoječi je namreč ponudba inštitucij, ki bi izvajale preventivne programe izjemno skopa in omejena na obstoječo Ambulanto za boleznih odvisnosti. Udeleženske priznavajo še, da jih pri organizaciji preventivnih izobraževanj, ki vključujejo vabila strokovnjakov s področja iz drugih regij, omejujejo tudi finančna sredstva. Splošno gledano je segment prejel oceno štiri, kar kaže na uspeh že postavljenega sodelovanja, z nekaterimi omejitvami, ki so med drugim tudi vplivale na tako oceno. Ob tem

je glavni negativni aspekt finančni, ki se kaže tako v pomanjkljivem financiranju Ambulante kot tudi v financiranju izobraževalnih dejavnosti.

Situacija na področju zbiranja, procesiranja in širjenja informacij o učinkovitih preventivnih ukrepih je precej drugačna od prej opisane. Udeleženke interaktivne delavnice priznavajo, da je šola lahko vir informacij, vendar je po njihovem mnenju glavno poslanstvo šole v tem, da mlade opremi z znanjem in kompetencami za kritično sprejemanje informacij, ki so dandanes na voljo vsepovsod. Ob tem se zavedajo, da šola za mlade ne predstavlja najpomembnejšega vira informacij – to vlogo je dandanes prevzel internet. Sicer pa poudarjajo še, da je za izpolnjevanje poslanstva šole nujno potrebno sodelovanje družine. Segment o zbiranju in procesiranju informacij sicer vsebuje več negativnih aspektov, kjer je bilo izpostavljeno izrazito pomanjkanje podatkov o prisotnosti igranja na srečo med populacijo. Udeleženke priznavajo, da so podatki FUDŠ prvi podatki o tej tematiki, ki so jim bili kadarkoli predstavljeni. Obenem priznavajo, da so tisti podatki ki obstajajo, širši javnosti nedostopni, saj so bili zbrani po naročilu igralniških podjetij in so posledično v njihovi lasti. Kar pa je še posebej zaskrbljujoče na tem področju in je povezano s pomanjkanjem podatkov o razširjenosti igranja na srečo med prebivalstvom je, po mnenju udeleženk delavnice, predvsem tako imenovana prikritost težav z igranjem na srečo in s tem povezana toleranca do te problematike oziroma idealizirano gledanje na problematiko. Ta segment si potemtakem, po mnenju udeleženk delavnice, zasluži oceno ena.

Lokalne in regijske oblasti so se izkazale s financiranjem obšolskih preventivnih dejavnosti, pomanjkljivosti pa se dotikajo predvsem ukinitve omenjenega financiranja in pomanjkljivemu financiranju terapevtskih institucijam. Ta segment po mnenju udeleženk delavnice zasluži oceno ena.

Kar se tiče sodelovanja udeležencev znotraj regije je bila podana ocena tri, saj so, na eni strani, prisotni dobri nastavki za sodelovanje med šolami in Ambulanto, ki lahko izvaja delavnice tako za mlade, kot za starejše. Sodelovanje občine v smislu financiranja je bilo dobro, dokler je potekalo, dobro pa šole sodelujejo s Centri za socialno delo. Vsekakor pa si šole želijo več podpore, saj je na področju izvajanja preventivne dejavnosti za preprečevanje oziroma omejevanje prekomernega igranja na srečo med dijaki. Kot slabosti tega področja pa omenjajo predvsem skoraj neobstoje sodelovanja na relaciji srednja šola-osnovna šola. Ravno tako pa jih skrbi slab zgled na državni ravni, ki kaže izrazito nesodelovanje vodilnih institucij

z različnih področij. Skrbi jih tudi zmanjševanje sodelovanja z Ambulanto za bolezni odvisnosti, omenjajo pa tudi težavo z zdravstvenimi delavci, ki bi lahko svojo strokovnost usmerili tudi na področje nekemičnih odvisnosti, kamor se uvrščajo težave s prekomernim igranjem na srečo.

O sodelovanju regijskih akterjev z akterji izven regije je bilo govora že zgoraj. To sodelovanje se je običajno odvijalo v smislu vabljenih predavanj predvsem strokovnjakov iz Ljubljane. Udeleženke delavnice priznavajo, da je zunaj regije znatno več ponudbe strokovnjakov, ki izvajajo različne preventivne dejavnosti s področja vseh vrst zasvojenosti. Hkrati pa priznavajo, da se šole redko odločijo za tovrstno sodelovanje, predvsem, ker je finančno zahteven zalogaj. Obenem še priznavajo, da je ob obilici ostale ponudbe le malo oseb, ki se pri svojem delu fokusirajo na igranje na srečo (omenjena je bila Sanja Rozman). Ocena tega segmenta je najnižja možna, torej ena.

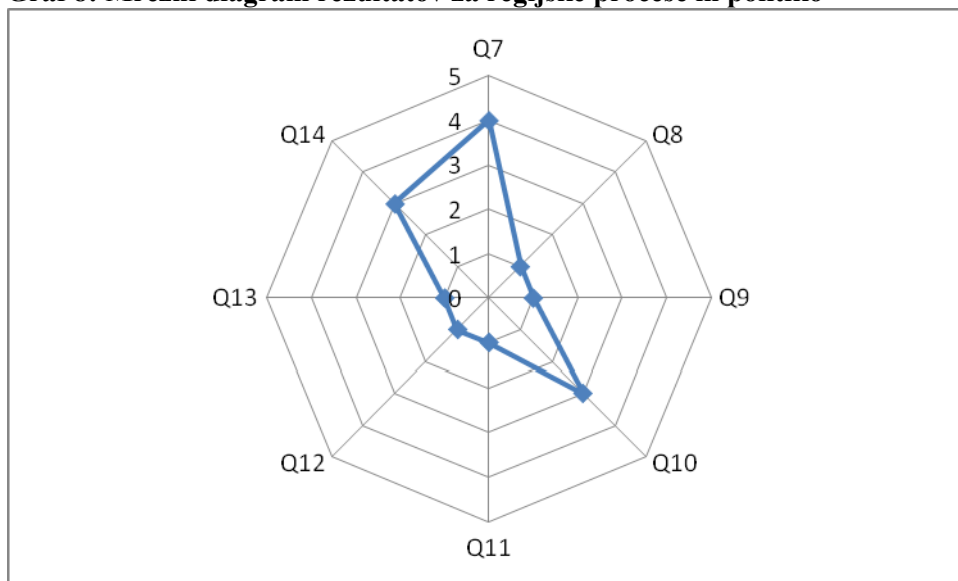
Enaka ocena je bila dodeljena naslednjemu segmentu – segmentu o človeških virih z obravnavanega področja v regiji. Ambulanta za bolezni odvisnosti, ki edina deluje na področju preventive in kurative ima sicer v načrtu zaposliti dodatno osebo, ki jo nameravajo poslati na izobraževanje v italijanski Videm. Gre za osebo, ki bo po svoji osnovni izobrazbi psiholog. Obenem udeleženke priznavajo, da so težave s človeškimi viri tudi na drugih področjih, npr. v regiji primanjkuje psihiatrov. Po njihovem mnenju je tudi omenjena situacija del zatiskanja oči pred problematiko igranja na srečo, o čemer je bilo govora že zgoraj.

O prisotnosti regijske politike na področju vzpostavljanja preventivnih ukrepov za preprečevanje oziroma omejevanje prekomernega igranja na srečo med dijaki srednjih šol so imeli udeleženke enotno mnenje, da taka politika ne obstaja, obstajajo le iniciative ob javnih polemikah. Ravno tako, po njihovem mnenju niti regijska niti lokalna skupnosti nimata oblikovanih bodisi strategije bodisi vizije kako to področje uravnati v prihodnosti. Poudarjajo, da delovanje lokalnih oblasti na tem področju še najbolj spominja na »ad hoc« ukrepe, ki se sprejemajo, ko se pokaže potreba, ob tem pa je še najbolj očitna odsotnost sistematičnosti. Po drugi strani pa obstaja v regiji možnost za vzpostavitev sodelovanja tudi z igralniškimi podjetji, ki si na svoj način prizadevajo k implementaciji družbeno odgovornega igralništva. Ocena segmenta je skladno s povedanim nizka, in dosega vrednost ena.

Prednosti glede uporabe različnih orodij za vzpostavljanje preventivnih mehanizmov za preprečevanje oziroma omejevanje prekomernega igranja na srečo se kažejo predvsem v pripravljenosti, ki jo akterji kažejo v smislu pripravljenosti na sodelovanje. Ob tem je pozitiven obstoj Ambulante za bolezni odvisnosti, ki deluje na strokovnem nivoju, ob tem pa so pomembne še druge mladinske organizacije, kot je Mladinski center, ki ponuja drugačen prisotp do mladih. Minuse področju prispevajo neurejeno financiranje, pomanjkanje strokovnjakov, ki bi preventivne programe izvajala, hkrati pa se pojavljajo težave pri zaposlovanju tovrstnih strokovnjakov. Kljub veliki pripravljenosti na sodelovanje pa se kaže relativno malo realiziranega sodelovanja med obstoječimi inštitucijami. Kljub vsemu so udeleženske delavnice segmentu prisodile oceno tri.

V spodnji sliki Grafa 8 lahko opazujemo situacijo na področju procesov in politike. Slika nam razkriva relativno neugodno situacijo, saj je relativno veliko ocen zelo blizu jedra diagrama - precej segmentov je namreč dobilo oceno ena. Da potenciali v regij obstajajo pa kažejo nekatere ocene, ki so relativno visoke, čeprav najvišja podeljena ocena ni nikoli najvišja možna, torej pet. Mrežna struktura, ki ponazarja uspešnost procesov in politik, ki bi morala bit čim bolj odprta in potekati čim bližje zunanlega roba mrežnega diagrama je tako dokaj izmaličena in koničasta, kar nam ponuja specifično sliko dokaj neugodnega položaja v regiji.

Graf 8: Mrežni diagram rezultatov za regijske procese in politiko

Vir: Interaktivna delavnica Criprede, izvedena za potrebe CRP

Ocena stanja, ki služi kot osnutek razvoja vizije

PREDNOSTI dosedanjega načina vzpostavljanja in izvajanja preventivnih ukrepov za preprečevanje oziroma omejevanje igranja na srečo med mladimi

Zavedanje problema zaradi prisotnosti igralniške industrije v mestu

Prisotnost strokovno usposobljenega kadra

Možnost sodelovanja tudi s strokovnjaki izven regije

Odločilna vloga šole kot obstoječega koordinatorja preventive

Prisotnost neformalnih vezi med predstavniki ključnih institucij pri reševanju problemov odvisnosti

Visoka motiviranost ključnih akterjev za sooblikovanje in izvajanje preventivnih ukrepov

Številne obšolske dejavnosti, delavnice

SLABOSTI dosedanjega načina vzpostavljanja in izvajanja preventivnih ukrepov za preprečevanje oziroma omejevanje igranja na srečo med mladimi

Veliko igralniške in druge igralne ponudbe

Dajanje prednosti nacionalnim programom preventive pred drogo in alkoholom

Pomanjkanje usposobljenega kadra

Manjko ponudbe s strani obstoječih terapevtskih institucij

Umanjkanje zbiranja, procesiranja in širjenja informacij med učenci, starši in strokovnjaki glede igranja na srečo in težav s prekomernim z igranjem na srečo

Nizka stopnja vpliva na učence v srednjih šolah (védenje, vrednote, prioritete,...)

Umanjkanje (so)financiranja preventivnih ukrepov glede igranja na srečo med mladimi

Umanjkanje (so)financiranja obšolskih dejavnosti za mlade

Nesodelovanje med šolami (relacija OŠ-SŠ)

Nesodelovanje med inštitucijami, ki bi celostno lahko skrbele za izvajanje preventivnih ukrepov

Preobremenjenost obstoječih terapevtskih inštitucij

Toleranca do problematike prekomernega igranja na srečo

Odsotnost regijskih strategij, vizij na področju oblikovanja preventivnih ukrepov

PRILOŽNOSTI, ki se na tem področju kažejo v prihodnosti

Zavedanje in prepoznavanje problematike prekomernega igranja na srečo med mladimi kot relevantnega.

Tesnejše sodelovanje med ključnimi akterji v regiji (država, šola, terapevtske inštitucije, raziskovalne organizacije, igralniška podjetja...) in izven regije (nevladne organizacije, drugi strokovnjaki s področja).

Razvijanje družbene odgovornosti igralniških podjetij

Šola kot ključni akter implementacije preventivnih ukrepov igranja iger na srečo med mladimi

Tesnejše sodelovanje med šolami tudi na relaciji SŠ-OŠ

Delovna mesta v povezavi z izvajanjem preventivnih programov, možnosti za visokokvalificirane zaposlitve

Dodatna finančna sredstva za koordinacijo, implementacijo in evalvacijo preventivnih programov za preprečevanje oziroma omejevanje prekomernega igranja na srečo med mladimi

GROŽNJE, ki se na tem področju kažejo v prihodnosti

Tveganja povezana z neprepoznavanjem problema igranja na srečo in posledic le-tega med mladimi (šolski uspeh, kriminal med mladimi, osebne stiske, samomori, ...)

Tveganja, povezana s posledicami nekontroliranega prekomernega igranja na srečo v odrasli dobi (finančni bankrot, propad družine, ločitve, dvig kriminalitete, samomori,...)

Prevladovanje reševanja gospodarskih vprašanj/problemov (recesija) nad zagotavljanjem širše ozaveščenosti prebivalcev o nevarnostih prekomernega igranja na srečo med mladimi

Prevladovanje upoštevanja ekonomskih vidikov igralništva nad družbenimi posledicami, ki jih ekspanzija te dejavnosti prinaša s seboj.

3. Faza: Posledice & zavezanost

Iz analize prve interaktivne delavnice je bilo mogoče razbrati potrebo po dodatnih sogovornikih, torej po vključitvi še nekaterih drugih akterjev poleg svetovalnih delavk, ki se bodo pridružili drugi interaktivni delavnici. Tako so bili k sodelovanju povabljeni strokovnjaki s področja preventivne dejavnosti, oseba, ki je v občinski službi zadolžena za področje zdravstva in socialnega varstva ter direktor Mladinskega centra, ki s svojo dejavnostjo svojevrstno dosega populacijo mladih.

Iz povedanega je bilo mogoče oblikovati seznam predlogov in njihovo oceno, saj nam bodo ti predlogi in ocena njihove možne uspešnosti služili kot dobra osnova za oblikovanje strategije. Toda pred tem je potrebno definirati prioritete glede na tri faktorje, ki jih je potrebno upoštevati. Ti faktorji so: (1) vpliv: na katere aspekte delovanja politik v regiji bo preventivna politika imela vpliv?; (2) javno politične vrzeli – ali obstajajo na določenem področju javno politične vrzeli, ki trenutno niso upoštevane?; (3) priložnosti – ali obstajajo

priložnosti pri postavljanju preventivne dejavnosti, ki bi jih bilo mogoče označiti za javno-politične intervencije? (več o tem v CRIPREDE, 2007d: 6).

Tako je v Tabeli 3 mogoče razbrati analizo situacije v regiji glede na vse tri faktorje, kot jih predvideva CRIPREDE model. Več o samih priložnostih oziroma predlogih, vključno z njihovim testom pa je mogoče prebrati v CRIPREDE, 2007d: str. 8. Ukrepi, ki so navedeni v tabeli 3 pod rubriko »priložnosti so bili podvrženi preverjanju izvedljivosti in na tak način jim je bila podana ocena izvedljivosti. Ocena izvedljivosti je bila namreč podana glede na (1) Regionalno pokritje – ali je izvedba dejavnosti možna na ravni regije?; (2) Partnerji – ali je mogoče pridobiti podporo partnerjev za izvedbo aktivnosti?; (3) Zmožnosti – ali bodo imele vključene organizacije zmožnosti za doseg aktivnosti?; (4) Financiranje – ali so finančni viri za izvedbo aktivnosti dostopni?; (5) Ovire – ali obstajajo v regiji ovire, ki bi lahko omejile možnosti uspeha? (ibid.)

Tabela 3: Tabela prioritet

	Tema	Verjetnost vpliva	Javno-politična vrzel	Priložnosti
1	Socio-ekonomski razvoj v regiji	Občutek pripadnosti regiji Povečanje zaposlovanja	Stagnacija v razvoju Majhnost novonastalih podjetij	Da, s strateškim načrtovanjem in krepitevijo občutka pripadnosti regiji
2	Ekonomski in geografski položaj regije	Zaposlovanje na drugi strani meje Kvaliteta medkrajevnega javnega transporta Raba prostora za kmetijstvo in sadjarstvo	Razvoj turizma v Vipavski dolini Skrb za medkrajevni javni transport - avtobusni in železniški	Da, s poudarkom na sektorski raznolikosti gospodarstva, med drugim na kmetijstvu, sadjarstvu in turizmu v Vipavski dolini
3	Privlačnost bivalnih pogojev v regiji	Bližina do velikih kulturnih centrov (Trst, Ljubljana) Prisotnost kulturne infrastrukture Omejena ponudba aktivnosti za mlade Obstoj rekreacijske infrastrukture	Omejenost kulturne infrastrukture Pomanjkanje raznovrstne ponudbe preživljanja prostega časa za mlade Pomanjkanje rekreacijske infrastrukture za rekreativne športnike	S smotnim načrtovanjem in vlaganjem v razvoj kulturne in rekreacijske infrastrukture ter s skrbjo za razvedrilne dejavnosti za mlade
4	Kultura in odnos prebivalcev do kreativnosti in podjetništva	Kažejo se potenciali in interesi mladih na podjetniškem področju Strah pred tveganji pri starejših generacijah Podpora podjetniških zbornic	Razvijanju podjetniškega duha med mladimi	Z nadaljevanjem dela podjetniških zbornic in načrtnim vzpodbujanjem podjetniškega duha pri mladih.
5	Izobraževanje, raziskovanje in svetovanje	Prisotnost visokošolskih inštitucij v regiji Preprečevanje bega	Miselnost o nujnosti študija izven domačega kraja Pedsodki pred	Aktivno promoviranje možnosti študija v regiji kot alternative

	v regiji	možganov	novonastalimi fakultetami	študiju drugje
6	Struktura gospodarstva	Raznovrstnost gospodarskega sektorja	Razpad velikih gospodarskih podjetij Izguba delovnih mest	Spodbujanje podjetništva in vlaganje v terciarni sektor
7	Stanje v regiji na področju možnosti razvoja preventivnih politik za preprečevanje prekomernega igranja na srečo	Zavedanje zaradi prisotnosti igralništva Možnost sodelovanja z ostalimi društvi na področju preventive Šola kot obstoječi koordinator preventive Nezadovoljiva prisotnost strokovnjakov v regiji	Pomanjkanje financiranja programov preventive Pomanjkanje ponudbe tovrstnih programov Pomanjkanje strokovnjakov za izvajanje programov Prevladovanje drugih, nacionalnih, preventivnih programov	Vlaganje v izobraževanje strokovnjakov Vlaganje v razvoj preventivnih programov Zagotavljanje financiranja izvajalcem programov
8	Regionalni procesi zbiranja, procesiranja in širjenja informacij	Sistematično zbiranje podatkov o stanju na področju prekomernega igranja na srečo Vključevanje šole in družine v ozaveščanje Kritična presoja dostopnih podatkov o tematiki igranja na srečo	Obstoj družbene tolerance do problema prekomernega igranja na srečo Pomanjkanje kredibilnih virov informacij o stanju na tem področju	S sistematičnim urejanjem raziskovalne dejavnosti na področju raziskav navad igranja na srečo med prebivalstvom Z aktivno osveščevalno kampanijo, da se prekine toleranca s katero je problematika obravnavana
9	Vloga javne uprave	Zavedanje in prepoznavanje problematike Financiranje obšolskih dejavnosti – delavnic Financiranje terapevtskih inštitucij	Ukinitve financiranja aktivnosti	Zagotovitev zanesljivega vira financiranja preventivnih aktivnosti na področju preprečevanja prekomernega igranja na srečo
10	Sodelovanje med udeleženci znotraj regije	Sodelovanje med SŠ in terapevtsko institucijo je že bilo vzpostavljeno Sodelovanje s starši in CSD Želje po sodelovanju je veliko, tako s strani šol, kot ostalih akterjev	Pomanjkanje sodelovanja med SŠ in OŠ Pomanjkanje sodelovanja z zdravstvenimi delavci	Vzpostavitev inštitucije, ki bi prevzela izvajanje preventivnih programov

11	Sodelovanje med regijskimi udeleženci in partnerji zunaj regije	Sodelovanje je že bilo vzpostavljeno	Pomanjkanje finančnih virov za tovrstno sodelovanje	Vzpostavitev mehanizmov za vzpostavitev tudi tovrstnega sodelovanja
12	Razvoj človeških zmožnosti	Pomanjkanje izobraženih strokovnjakov na tem področju Zatiskanje oči pred problematiko prekomernega igranja na srečo	Izobraževanje posameznikov Ohranjanje statusa quo	V izobraževanju posameznikov Aktivno poseganje in soočanje s problematiko prekomernega igranja na srečo med dijaki.

Vir: Interaktivna delavnica Criprede, izvedena za potrebe CRP

Testiranje izvedljivosti predlogov

V prilogah od 1 do 14 so podrobneje razdelane ocene vsakega od predlogov na način kot to zahteva CRIPREDE model. Na tej točki pa predstavljamo le predlog in številčno oceno možnosti izvedljivosti. Kot je razvidno iz prilog, se ocene gibljejo na treh intervalih: v kolikor predlog doseže manj kot 10 točk pomeni, da aktivnost v danih okoliščinah nima možnosti za uspeh (več o tem v CRIPREDE, 2007d: 13). Ocena med 10 in 14 točkami nakazuje, da je v regiji sicer interes za izvedbo aktivnosti, vendar bo potrebnega še precej dela, da bo aktivnost lahko uspešna (ibid.). Več kot 15 točk pa pomeni, da bi aktivnost morala biti prioriteta v regiji, saj ima visoke možnosti, da postane uspešna (ibid.).

Prvi predlog, ki izhaja iz interaktivne delavnice in dosega oceno 8 gre v smeri strateškega načrtovanja razvoja regije in krepitve pripadnosti regiji med prebivalstvom. Drugi predlog, ki gre v smeri poudarjanja gospodarstva s poudarkom na kmetijstvu, sadjarstvu in turizmu v Vipavski dolini, dosega oceno 14. Tretji predlog gre v smeri smotrnega načrtovanja in vlaganja v razvoj kulturne in rekreacijske infrastrukture, skupaj s skrbjo za razvedrilne dejavnosti za mlade, dosega skupno oceno 11. Naslednji predlog predvideva nadaljevanje dela podjetniških zbornic in drugih podpornih inštitucij pri načrtnem podpiranju razvoja podjetniškega duha pri mladih, in dosega oceno 12. Naslednji predlog, ki govori o aktivnem promoviranju možnosti študija v regiji kot alternativo študiju izven regije dosega oceno 9, kar nakazuje na to, da je za tovrstno aktivnost v tem trenutku mogoče še prezgodaj. Šesti predlog govori o spodbujanju podjetništva in vlaganju v terciarni sektor ter dosega oceno 11. Sedmi predlog se naša na vlaganja v izobraževanje strokovnjakov, vlaganje v razvoj preventivnih programov ter zagotavljanje financiranja izvajalcem programov, in dosega oceno 10. Osmi

predlog govori o sistematičnem urejanju raziskovalne dejavnosti ter predvideva aktivno obveščevalno kampanjo, z namenom prekinitve tolerance s katero je problematika prekomernega igranja na srečo med mladimi trenutno obravnavana. Dosežena ocena predloga je 8, kar kaže na to, da regija za tovrsten ukrep morebiti še ni pripravljena. Naslednji predlog gre v smeri zagotovitve zanesljivega vira financiranja preventivnih aktivnosti na področju preprečevanja oziroma omejevanja prekomernega igranja na srečo med dijaki srednjih šol. Ocena predloga je skromnih 9. Z enako oceno je bil ocenjen naslednji predlog, ki predvideva vzpostavitev inštitucije, ki bi prevzela izvajanje preventivnih programov. Enajsti predlog, ki predvideva vzpostavitev mehanizmov za sodelovanje z akterji izven regije dosega oceno 9. Enako oceno dosega predlog o razvoju človeških kapacitet na področju preventive za mlade. Znatno višjo oceno, 10 pa dosega predlog o snovanju strategije razvoja in implementacije preventivne politike za preprečevanje oziroma omejevanje prekomernega igranja na srečo med dijaki srednjih šol. Štirinajsti predlog predpostavlja uporabo izkušenj inštitucij, ki so med seboj že sodelovala pri izvajanju raznovrstnih preventivnih delavnic, ob odločanju o morebitnem koordinatorju preventivnih programov. Ocena predloga dosega oceno 12. Več o ocenah predlogov pa lahko zasledite v prilogah od 1 do 14.

4. Faza: Interaktivne delavnice glede strategije izboljšanja

Dodatna interaktivna delavnica in intervju sta bila izvedena, da bi pokrila potrebe, ki jih zahteva četrta faza CRIPREDE modela. Gre za delavnice o izboljšanju strategije oziroma samega položaja znotraj katerega se regija nahaja.

Za potrebe obstoječe študije primera je bilo potrebno izvesti interaktivno delavnico, ki je združevala strokovnjake s področja preventive, kjer se eden tudi v praksi ukvarja s preventivno dejavnostjo na področju preprečevanja oziroma omejevanja prekomernega igranja na srečo, drugi pa se ukvarja z vodenjem vseslovenske kampanje osveščanja tako o kemičnih kot vseh vrstah nekemičnih odvisnosti. Tretja udeleženka delavnice je bila predstavnica MONG, in sicer oddelka, ki skrbi za zdravstvo in socialno varstvo.

Poudarki, ki izhajajo iz interaktivne delavnice, ki so pomanjkljivo opredeljeni v grobo zastavljeni strategiji so naslednji: v občini Nova Gorica potekajo preventivna predavanja po šolah in nekatere druge oblike preventivnih dejavnosti že sedaj, čeprav v zadnjih letih dokaj okrnjeno. Med akterji pa obstaja konsenz, da so ravno tovrstne preventivne dejavnosti ena od

možnih niš, ki jih občina lahko zapolni v slovenskem merilu in postane znana po njih. Ob tem pa velja poudariti, da so programi, ki se izvajajo zastavljeni širše od zgolj fokusiranja na programe preventive za preprečevanje oziroma omejevanje prekomernega igranja na srečo med mladimi ampak se osredotočajo na vse vrste kemičnih in nekemičnih zasvojenosti. Strokovnjaki se strinjajo, da je potrebno razširiti pozornost nekemičnih zasvojenosti z zgolj igranja na srečo v igralnicah tudi na druge tipe zasvojenosti. Omenjeno je bilo predvsem igranje igrice preko računalnika ali mobilnega telefona ob poudarku, da je mladim potrebno vzbuditi zavest, da gre pri tehnologiji predvsem za delovne pripomočke, ne pa za pripomočke namenjena zgolj zabavi.

Vse udeležence delavnice bremeni časovna nezmožnost koordiniranja morebitne preventivno naravnane akcije ali programa, zato se strinjajo, da je potrebno definirati inštitucijo ali osebo, ki bo pripravljena prevzeti nadzor nad izvajanjem tovrstne povezovalne in organizacijske vloge. Koordinator, kot vodja izvajanja načrtanega programa, bi bil financiran bodisi s strani občine bodisi s strani države, njegova primarna vloga pa bi bila v pritegovanju različnih akterjev k sodelovanju. Na tej točki je bila poudarjena smiselnost vključevanja tudi akterjev iz gospodarstva – program bi potemtakem moral biti zelo inkluzivno naravnano in skladno s tem bi morale biti opredeljene naloge vsakega akterja, ki je v program vključen. Predlog, ki so ga udeleženci delavnice podali – da bi že z začetkom prihajajočega šolskega leta pripravili izobraževanja in strokovno konferenco kaže na to, da je v tematiko bilo že nekoliko dela vloženega s strani akterjev samih. V mesecu novembru, ki je določen kot mesec preprečevanja zasvojenosti predlagajo vključevanje študentov v same preventivne akcije, dogajanje pa je zaželeno kot široko zastavljeno. Vsekakor, pa je pred vsako tovrstno idejo potrebno določiti cilje in potek dela, kar pa še ni bilo opravljeno. Bistvenega pomena pa je na tej točki angažma koordinatorja preventivnih programov, ta oseba ali inštitucija bo morala poskrbeti, da bo v same programe vključeno največje možno število inštitucij, od represivnih organov do gospodarskih subjektov. Vsem potencialnim akterjem bo potrebno prikazati načrt preventive in na tak način poiskati možnost sodelovanja vseh ravni regije in morebiti države pri izvajanju tovrstnih programov. Kar se tiče ostalih akterjev v regiji, pa udeleženci priznavajo, da med njimi ni ovir za samo sodelovanje. Omenjajo sicer, da je prihajalo v preteklosti do razhajanj, vendar so sedaj pripravljene na sodelovanje v smeri oblikovanja in izvajanja preventivnih programov.

Poleg določitev koordinatorja pa je potrebno natančno opredeliti potek dela. Ob tem je bila poudarjena potreba po samem definiranju obsega preventivnih dejavnosti. Obstajata namreč dva načina, prvi, ki se osredotoča zgolj na opozarjanje pred nevarnostmi ter drugi, ki je po mnenju sogovornikov bolj globalen in se nanaša na spreminjanje vzorcev delovanja posameznikov. Ta način je po besedah strokovnjakov bistveno bolj dolgotrajen in bolj zahteven, saj predvideva delovanje, ki vključuje vse družinske člane – pokriva vse nivoje v družbi. Vsekakor pa se udeleženci strinjajo, da je v same programe preventive potrebno vključiti tudi družine, saj so ravno družine jedrni del družbe. Ob tem je potrebno poudariti, da, po mnenju sodelujočih pri interaktivni delavnici, se mladi težko soočajo z avtoriteto in skladno s tem je potrebno poiskati pristop, ki se jih bo dotaknil, saj je v nasprotnem primeru delo zaman.

Udeležencem delavnice se zdi, da mladi lažje sprejemajo informacije – in jim tudi verjamejo, če te informacije pridejo iz njihovih lastnih krogov. Tu se pokaže možnost ključne vloge samih dijakov pri postavljanju preventivnih programov – sami morajo izpostaviti svoje težave in želje po reševanju le-teh. Med dijaki bi bilo potrebno definirati močne osebe, ki bi lahko tovrstne probleme izpostavljali in se posledično udejstvovali kot aktivni del preventivnih programov. Ob tem je poudarjeno še medijsko udejstvovanje mladih, torej akterjev, ki bi postali medijsko prepoznavni obrazi preventivnih akcij. Skladno s tem bi bilo potrebno v same preventivne programe pritegniti vse organizacije, ki delajo z mladimi oziroma kjer mladi preživljajo prosti čas. Gre za organizacije kot so: taborniki, skavti, glasbene šole, športna društva in druge mladinske organizacije, dijaški domovi in širše, samski domovi in podjetja.

Kar se tiče samega preventivnega programa, pa so mnenja udeležencev delavnice naslednja: delovati bi bilo potrebno na nivojih vseh starostnih skupin, preventivne dejavnosti bi morale ciljati tako na mlajše kot tudi na starejše generacije. Vzbuditi bi bilo potrebno neke vrste medgeneracijsko sodelovanje in s tem doseči, da se otroci doma pogovarjajo s starši o isti tematiki in da ne prihaja do diskreditacije podanih informacij znotraj družin s strani staršev. Vsekakor pa mora biti program zastavljen na način, da zbuja pozornost. Doseči je potrebno, da se o problematiki začne govoriti, torej da se problematike začne zavedati lokalna javnost. To bi lahko naredili med drugim tudi z odmevnim sloganom, ki bi moral hkrati prebuditi zanimanje ljudi za tematiko, hkrati pa ljudi odvrniti od mišljenja da so za prisotnost problematike 'kriva' igralniška podjetja v regiji. S tem bi preprečili negativen odziv ljudi na

samo izvajanje preventivnih programov. Sam program preventive pa bi bilo potrebno izjemno pazljivo dodelati in ga tudi kakšno leto pazljivo preizkušati, preden bi se podali v samo izvajanje omenjenega programa. Odzivnost šol na tej točki ni problematična. Je pa potrebno mladim, poleg preventivnih programov, kjer se jim sporoča o nevarnosti ene aktivnosti, ponuditi alternativno možnost preživljanja prostega časa. Po mnenju strokovnjakov pa tega Nova Gorica v tem trenutku ni sposobna zagotoviti. Naveden je bil primer Brežic, kjer imajo mladi urejen mladinski center, »youth hostel«, sami pa organizirajo tematske večere, vodijo bar ter skrbijo za neke vrste ekonomsko dejavnost. Tovrstne aktivnosti, lahko dolgoročno poskrbijo za razvoj samoiniciativnosti mladih.

Vsekakor pa ostaja še odprto vprašanje človeških virov – posameznikov, strokovnjakov s področja igranja na srečo v regiji preprosto ni, terapevti, ki se izobražujejo pa so po mnenju udeležencev preveč mehanicistično naravnani in zato skoraj neprimerni za svoje delo. Pri samem izvajanju preventivnih programov je ključnega pomena, kako so stvari mladim podane. Primer predstavlja situacijo v Mladinskem centru kjer organizirajo tako imenovane mladinske delavnice, ki jih vodijo študentje in katerih uspeh je velik. Vsekakor pa so respondenti mnenja, da formalna izobrazba ni pogoj za izvajanje nekih dejavnosti in da je včasih dovolj le entuziazem in delo s srcem. Ob tem se zavedajo, da je lahko oblikovanje kvalitetne ekipe, ki bi skrbela za preventivne dejavnosti dolgotrajen postopek, ki traja tudi po več let. Iz izkušenj namreč vedo, da so strokovnjaki, ki so bolj izobraženi, v odnosu do mladih relativno zaprti in z mladimi ne vzpostavijo stika, ki pa je za uspešnost določenega predavanja, delavnice, nujno potreben. Vsekakor pa mora biti izvajalec določenega programa voden še s strani enega vodje, slednji skrbi za uravnavanje dinamike med skupino in strokovnjakom – podajalcem vsebine.

Drugo mnenje o izboljšavi strategije prihaja s strani direktorja Mladinskega centra v Novi Gorici, kjer se soočajo z mladostniki in osebami s težavami v odraščanju. Izkušnje imajo predvsem z mladimi, ki v zadnjem času aktivno igrajo poker, torej kartajo, vendar v njihovem centru nikoli za denar, ter mladimi, ki se aktivno udeležujejo športnih stav. Ob tem se zavedajo, da je kartanje med slovensko populacijo izjemno prisotna zabava, ki ni novejšega značaja ampak je dokaj zakoreninjena v tradiciji npr. taroka. Ob tem predstavnik mladinskega centra priznava, da samo kartanje ni težava ampak lahko to postane, ko postane posameznik preobremenjen z igranjem, ko zaradi tega trpijo njegove socialne vezi in finance. Priznava, da mora biti cilj preventivnega programa predvsem v tem, da mlade opremi z znanji, ki bi jim

omogočili prepoznavanje znakov, ki šele vodijo v težave s prekomernim igranjem na srečo. Skladno s tem morajo biti programi zasnovani na način vključevanja. Sami namreč ne želijo izvajati programov, ki bi le preprečevali in izključevali posameznikov ampak bi želeli v programe, predvsem mlade, tudi aktivno vključevati. Tako se nameravajo povezati s strokovnjakom iz Zdravstvenega doma, ki je znan po svojih delavnicah. Nameravajo predlagati oblikovanje lastne preventivne akcije, ki je v osnovi že oblikovana. Predstavniki Mladinskega centra priznava, da pri oblikovanju katerihkoli preventivnih akcij ali programov potrebujejo podporo strokovnjakov. Le na tak način se namreč lahko oblikuje kvaliteten program. Sami so trenutno v fazi opazovanja in detektiranja obnašanja mladih, ki igrajo na srečo, pa naj bodo to igre s kartami ali pa športne stave. Posamezniki spremljajo in opazujejo njihov angažma in opazujejo nekatere zakonitosti, ki se kažejo na ravneh posameznikov. Skladno s tem prepoznavajo potrebo po preventivnih programih.

Slednje so začeli snovati tudi zaradi izkušenj, ki jih imajo s svojimi uporabniki. Preventivni program, ki ga snujejo je sestavljen iz dveh dogodkov, prvi del se bo odvil v okviru poker turnirja, kjer bodo mladi, ki se bodo turnirja udeležili hkrati morali slediti svetovalno naravnani igri v obliki zabavnega kviza. Drugi način preventive pa bo oblikovan v smislu javne predstave pouličnega gledališča, ki bo skozi komedijo pokazalo na negativne rezultate prekomernega igranja na srečo. To predstavo bo spremljala tudi delavnica.

Sogovornik poudarja, da je sodelovanje z nekaterimi inštitucijami že dodobra načrtano, tako poudarja dobro sodelovanje s Centrom za socialno delo ter z eno od novogoriških srednjih šol, zavedajo pa se, da bo, za oblikovanje kvalitetnega in sistematičnega preventivnega programa, potrebno pritegniti več akterjev. Ravno tako so pripravljene sodelovati v okviru večje regijske zasnovane preventivne akcije – seveda v okviru svojih zmogljivosti. Ravno tako je sogovornik mnenja, da bi preventivni programi morali vključiti čim več organizacij, ki delajo z mladimi, razmisliti pa bi bilo potrebno tudi o vključitvi privatnega sektorja v smislu večernih klubov in lokalov.

Vsekakor pa je oblikovanje in domet preventivnih programov odvisen predvsem od finančnega vidika. Sogovornik zatrjuje, da bi bilo v prvi vrsti potrebno zagotoviti ekipo ljudi, ki bi prevzela nadzor in koordinacijo nad izvajanjem preventivnih programov. Ob tem poudarja, da morajo imeti ti vodilni predvsem izkušnje iz menedžmenta in vodenja projektov – zanje ni nujno, da so eksperti s področja igranja na srečo. Koordinatorja, ki bo bdel nad

preventivnimi programi mora zaznamovati samoiniciativnost, v smislu odločanja o velikosti kampanje. Ta oseba pa mora biti med drugim tudi večča komunikacije z mediji in vsemi relevantnimi inštitucijami, poskrbeti za ustrezne časovne priprave projektov, ki so vključeni v šolske programe. Slednji so npr. vezani na zahteve ministrstev.

Nikakor pa ne moremo mimo dodelanih programov, ki morajo biti tudi izpeljani kvalitetno, tovrstne akcije namreč vse preveč pogosto zvedenijo in postajajo same sebi namen.

5. Faza: Dokončanje strategije

1. del strategije: vizija: ključni cilji; kaj želimo doseči

- regija dosega blaginjo najmanj na ravni povprečja EU
- regijsko okolje omogoča odlično kakovost bivanja
- dvigovanje stopnje pripoznavanja problematičnega igranja na srečo kot družbeno relevantnega problema.
- dvigovanje stopnje ozaveščenosti o problematiki prekomernega igranja na srečo med mladimi
- kontrolirano igranje iger na srečo med mladimi
- razvoj regije na preventivnih ukrepih igranja iger na srečo med dijaki temelji na trajnem vzdrževanju konsenza med vsemi ključnimi deležniki
- enakopravno sodelovanje in vključevanje deležnikov v procesih oblikovanja in izvrševanja preventivnih ukrepov iger na srečo

2. del strategije: ocena stanja (SWOT analiza): prednosti, slabosti, priložnosti, grožnje ***PREDNOSTI dosedanjega načina vzpostavljanja in izvajanja preventivnih ukrepov za preprečevanje oziroma omejevanje igranja na srečo med mladimi***

Zavedanje problema zaradi prisotnosti igralniške industrije v mestu

Prisotnost strokovno usposobljenega kadra

Možnost sodelovanja tudi s strokovnjaki izven regije

Odločilna vloga šole kot obstoječega koordinatorja preventive

Prisotnost neformalnih vezi med predstavniki ključnih institucij pri reševanju problemov odvisnosti

Visoka motiviranost ključnih akterjev za sooblikovanje in izvajanje preventivnih ukrepov

Številne obšolske dejavnosti, delavnice

SLABOSTI dosedanjega načina vzpostavljanja in izvajanja preventivnih ukrepov za preprečevanje oziroma omejevanje igranja na srečo med mladimi

Veliko igralniške in druge igralne ponudbe

Dajanje prednosti nacionalnim programom preventive pred drogo in alkoholom

Pomanjkanje usposobljenega kadra

Manjko ponudbe s strani obstoječih terapevtskih institucij

Umanjkanje zbiranja, procesiranja in širjenja informacij med učenci, starši in strokovnjaki glede igranja na srečo in težav s prekomernim z igranjem na srečo

Nizka stopnja vpliva na učence v srednjih šolah (védenje, vrednote, prioritete,...)

Umanjkanje (so)financiranja preventivnih ukrepov glede igranja na srečo med mladimi

Umanjkanje (so)financiranja občolskih dejavnosti za mlade

Nesodelovanje med šolami (relacija OŠ-SŠ)

Nesodelovanje med inštitucijami, ki bi celostno lahko skrbele za izvajanje preventivnih ukrepov

Preobremenjenost obstoječih terapevtskih inštitucij

Toleranca do problematike prekomernega igranja na srečo

Odsotnost regijskih strategij, vizij na področju oblikovanja preventivnih ukrepov

PRILOŽNOSTI, ki se na tem področju kažejo v prihodnosti

Zavedanje in prepoznavanje problematike prekomernega igranja na srečo med mladimi kot relevantnega.

Tesnejše sodelovanje med ključnimi akterji v regiji (država, šola, terapevtske inštitucije, raziskovalne organizacije, igralniška podjetja...) in izven regije (nevladne organizacije, drugi strokovnjaki s področja).

Razvijanje družbene odgovornosti igralniških podjetij

Šola kot ključni akter implementacije preventivnih ukrepov igranja iger na srečo med mladimi

Tesnejše sodelovanje med šolami tudi na relaciji SŠ-OŠ

Delovna mesta v povezavi z izvajanjem preventivnih programov, možnosti za visokokvalificirane zaposlitve

Dodatna finančna sredstva za koordinacijo, implementacijo in evalvacijo preventivnih programov za preprečevanje oziroma omejevanje prekomernega igranja na srečo med mladimi

GROŽNJE, ki se na tem področju kažejo v prihodnosti

Tveganja povezana z neprepoznavanjem problema igranja na srečo in posledic le-tega med mladimi (šolski uspeh, kriminal med mladimi, osebne stiske, samomori, ...)

Tveganja, povezana s posledicami nekontroliranega prekomernega igranja na srečo v odrasli dobi (finančni bankrot, propad družine, ločitve, dvig kriminalitete, samomori,...)

Prevladovanje reševanja gospodarskih vprašanj/problemov (recesija) nad zagotavljanjem širše ozaveščenosti prebivalcev o nevarnostih prekomernega igranja na srečo med mladimi

Prevladovanje upoštevanja ekonomskih vidikov igralništva nad družbenimi posledicami, ki jih ekspanzija te dejavnosti prinaša s seboj.

3. del strategije: ukrepi: kaj bi (glede na obstoječe prednosti, slabosti, priložnosti in grožnje) morali storiti (na ravni države, regije, občine, lokalnih skupnosti, državljanov ipd.), da bi dosegli cilje iz vizije

- Okrepitev vlaganj v preventivne programe igranja iger na srečo tako na državni kot tudi regijski ravni.
- Korektno in celovito seznanjanje javnosti s tveganji in posledicami prekomernega igranja iger na srečo (širjenje informacij).
- Vlaganje v raziskovalno dejavnost na tem področju.
- Določitev aktivnosti, ki bi pripomogle k večji občutljivosti za problematiko prekomernega igranja na srečo in k samem prepoznavanju problema prekomernega igranja iger na srečo pri dijakih.
- Zagotoviti dovolj število strokovnjakov s področja za delo po šolah.
- Vzpostaviti mehanizme za vzpodbujanje in spremljanje sodelovanja med relevantnimi institucijami (šole (relacija SŠ-OŠ), CSD, terapijske institucije, raziskovalne institucije, nevladne organizacije, ...).
- Bolj konsistentna in hkrati aktivna vloga države pri oblikovanju in uresničevanju preventivnih programov.
- Zastopniki posameznih deležnikov (države, občine, lokalnih skupnosti, gospodarstva, stroke...) morajo biti nesporno kredibilne in ugledne osebe.
- Preventivni programi morajo biti izpeljani na različnih nivojih, izvedba pa mora biti na visoki ravni.
- Izkoristiti velja že vzpostavljena sodelovanja med različnimi institucijami.
- Mlade je potrebno opremiti z znanji, da bodo znali prepoznavati prve znake težav z igranjem na srečo.

- Poskrbeti je potrebno, da bodo mladi v zadovoljivem številu vključeni v akcije preventive.
Mladi sami morajo postati prepoznavni obrazi preventivnih programov.

Priloge:

Priloga 1: Test izvedljivosti predloga 1

PODROČJE AKTIVNOSTI	<i>Profil regije</i>		
Vprašanje št.	1	Diagnostično vprašanje	<i>Katere so regijske prednosti in slabosti glede socio-ekonomskega razvoja?</i>
Diagnostična ocena	3		

AKTIVNOSTI	Katere aktivnosti je mogoče izvesti za izboljšanje v regiji?	Strateško načrtovanje razvoja regije in krepitev občutka pripadnosti regiji
-------------------	--	---

TOČKE		1		2		3		4	
REGIONANO POKRITJE	Ali so lahko predvidene aktivnosti izvedene na ravni regije?	Aktivnost na regionalni ravni ni možna in je neprimerna		Aktivnost na regionalni ravni je možna ampak ne bo pretirano učinkovita	x	Aktivnost na regionalni ravni je možna in bi lahko bila učinkovita		Aktivnost je najprimernejša na regionalni ravni in je lahko visoko učinkovita	
PARTNERJI	Kako enostavno bo pridobiti podporo s strani ustreznih partnerjev za izvedbo aktivnosti v regiji?	Primerne partnerje je težko identificirati in morda trenutno v regiji ne obstajajo	x	Primerni partnerji v regiji obstajajo vendar je težko vplivati na njihovo delovanje		Primerni partnerji obstajajo v regiji toda lahko traja precej časa da se vključijo v proces		Primerni partnerji v regiji obstajajo in bodo verjetno sodelovali pri aktivnostih	
ZMOŽNOSTI	Ali menite, da bodo vključene organizacije imele zmožnosti da izvedejo predvidene aktivnosti?	Ni virov in institucij za izvajanje aktivnosti		Obstajajo ustrezne institucije, vendar bo potreben znaten razvoj da bodo primerne za izvedbo aktivnosti	x	Ustrezne institucije obstajajo, vendar potrebujejo dodatna sredstva za izvedbo aktivnosti		Ustrezne institucije obstajajo in imajo zmožnosti za izvajanje aktivnosti	
FINANCIRANJE	Ali so potrebni finančni viri za izvedbo aktivnosti dostopni?	Ni virov za izvedbo teh aktivnosti	x	Na voljo je nekaj virov, ki pa niso zadostni za financiranje aktivnosti		Viri so na voljo in zadoščajo za koordinacijo		Viri so na voljo in so relativno enostavno dostopni	
OVIRE	Poleg omenjenega, kako pomembne so morebitne druge ovire, ki bi lahko omejile možnosti za uspeh?	Obstajajo pomembne ovire, ki lahko ogrozijo uspeh		Ovire obstajajo in bo potrebno nekaj časa za njihovo premostitev	x	Ovire obstajajo, vendar jih je mogoče relativno hitro premestiti		Ni pomembnejših drugih ovir	

Izračunaj skupni rezultat (minimum 5, maksimum 20)	8	15+: število točk nakazuje, da bi te aktivnosti morale biti pomembna prioriteta in da je prisotna visoka stopnja možnosti za izboljšanje znotraj regije.	10-14: število točk nakazuje, da so te aktivnosti zaželene vendar zahtevajo dodatno pozornost in oceno ali opravičujejo tveganje.	<10: Število točk nakazuje, da te aktivnosti nimajo potenciala za uspeh v danih okoliščinah v določeni regiji. V kolikor gre za kritične aktivnosti je nujna analiza s strani ključnih udeležencev.
--	---	--	---	---

Priloga 2: Test izvedljivosti predloga 2

PODROČJE AKTIVNOSTI	<i>Profil regije</i>		
Vprašanje št.	2	Diagnostično vprašanje	<i>Katere so prednosti in slabosti ekonomsko – geografskih značilnosti regije?</i>
Diagnostična ocena	4		

AKTIVNOSTI	Katere aktivnosti je mogoče izvesti za izboljšanje v regiji?	Poudarjanje sektorske raznolikosti gospodarstva s kmetijstvom, sadjarstvom in turizmu v Vipavski dolini
-------------------	--	---

TOČKE		1		2		3		4	
REGIONANO POKRITJE	Ali so lahko predvidene aktivnosti izvedene na ravni regije?	Aktivnost na regionalni ravni ni možna in je neprimerna		Aktivnost na regionalni ravni je možna ampak ne bo pretirano učinkovita		Aktivnost na regionalni ravni je možna in bi lahko bila učinkovita		Aktivnost je najprimernejša na regionalni ravni in je lahko visoko učinkovita	x
PARTNERJI	Kako enostavno bo pridobiti podporo s strani ustreznih partnerjev za izvedbo aktivnosti v regiji?	Primerne partnerje je težko identificirati in morda trenutno v regiji ne obstajajo		Primerni partnerji v regiji obstajajo vendar je težko vplivati na njihovo delovanje		Primerni partnerji obstajajo v regiji toda lahko traja precej časa da se vključijo v proces	x	Primerni partnerji v regiji obstajajo in bodo verjetno sodelovali pri aktivnostih	
ZMOŽNOSTI	Ali menite, da bodo vključene organizacije imele zmožnosti da izvedejo predvidene aktivnosti?	Ni virov in institucij za izvajanje aktivnosti		Obstajajo ustrezne institucije, vendar bo potreben znaten razvoj da bodo primerne za izvedbo aktivnosti		Ustrezne institucije obstajajo, vendar potrebujejo dodatna sredstva za izvedbo aktivnosti	x	Ustrezne institucije obstajajo in imajo zmožnosti za izvajanje aktivnosti	
FINANCIRANJE	Ali so potrebni finančni viri za izvedbo aktivnosti dostopni?	Ni virov za izvedbo teh aktivnosti		Na voljo je nekaj virov, ki pa niso zadostni za financiranje aktivnosti	x	Viri so na voljo in zadoščajo za koordinacijo		Viri so na voljo in so relativno enostavno dostopni	
OVIRE	Poleg omenjenega, kako pomembne so morebitne druge ovire, ki bi lahko omejile možnosti za uspeh?	Obstajajo pomembne ovire, ki lahko ogrozijo uspeh		Ovire obstajajo in bo potrebno nekaj časa za njihovo premostitev	x	Ovire obstajajo, vendar jih je mogoče relativno hitro premostiti		Ni pomembnejših drugih ovir	

Izračunaj skupni rezultat (minimum 5, maksimum 20)	14	15+: število točk nakazuje, da bi te aktivnosti morale biti pomembna prioriteta in da je prisotna visoka stopnja možnosti za izboljšanje znotraj regije.	10-14: število točk nakazuje, da so te aktivnosti zaželeno vendar zahtevajo dodatno pozornost in oceno ali opravičujejo tveganje.	<10: Število točk nakazuje, da te aktivnosti nimajo potenciala za uspeh v danih okoliščinah v določeni regiji. V kolikor gre za kritične aktivnosti je nujna analiza s strani ključnih udeležencev.
--	----	--	---	---

Priloga 3: Test izvedljivosti predloga 3

PODROČJE AKTIVNOSTI		Profil regije								
Vprašanje št.	3	Diagnostično vprašanje	Katere so prednosti in slabosti regije glede življenjskih pogojev?							
Diagnostična ocena		4								
AKTIVNOSTI		Katere aktivnosti je mogoče izvesti za izboljšanje v regiji?		Smotno načrtovanje in vlaganje v razvoj kulturne in rekreacijske infrastrukture ter skrb za razvedrilne dejavnosti za mlade						
TOČKE		1		2		3		4		
REGIONANO POKRITJE	Ali so lahko predvidene aktivnosti izvedene na ravni regije?	Aktivnost na regionalni ravni ni možna in je neprimerna		Aktivnost na regionalni ravni je možna ampak ne bo pretirano učinkovita		Aktivnost na regionalni ravni je možna in bi lahko bila učinkovita	x	Aktivnost je najprimernejša na regionalni ravni in je lahko visoko učinkovita		
PARTNERJI	Kako enostavno bo pridobiti podporo s strani ustreznih partnerjev za izvedbo aktivnosti v regiji?	Primerne partnerje je težko identificirati in morda trenutno v regiji ne obstajajo		Primerni partnerji v regiji obstajajo vendar je težko vplivati na njihovo delovanje	x	Primerni partnerji obstajajo v regiji toda lahko traja precej časa da se vključijo v proces		Primerni partnerji v regiji obstajajo in bodo verjetno sodelovali pri aktivnostih		
ZMOŽNOSTI	Ali menite, da bodo vključene organizacije imele zmožnosti da izvedejo predvidene aktivnosti?	Ni virov in institucij za izvajanje aktivnosti		Obstajajo ustrezne institucije, vendar bo potreben znaten razvoj da bodo primerne za izvedbo aktivnosti	x	Ustrezne institucije obstajajo, vendar potrebujejo dodatna sredstva za izvedbo aktivnosti		Ustrezne institucije obstajajo in imajo zmožnosti za izvajanje aktivnosti		
FINANCIRANJE	Ali so potrebni finančni viri za izvedbo aktivnosti dostopni?	Ni virov za izvedbo teh aktivnosti		Na voljo je nekaj virov, ki pa niso zadostni za financiranje aktivnosti	x	Viri so na voljo in zadoščajo za koordinacijo		Viri so na voljo in so relativno enostavno dostopni		
OVIRE	Poleg omenjenega, kako pomembne so morebitne druge ovire, ki bi lahko omejile možnosti za uspeh?	Obstajajo pomembne ovire, ki lahko ogrozijo uspeh		Ovire obstajajo in bo potrebno nekaj časa za njihovo premostitev	x	Ovire obstajajo, vendar jih je mogoče relativno hitro premostiti		Ni pomembnejših drugih ovir		
Izračunaj skupni rezultat (minimum 5, maksimum 20)	11	15+: število točk nakazuje, da bi te aktivnosti morale biti pomembna prioriteta in da je prisotna visoka stopnja možnosti za izboljšanje znotraj regije.		10-14: število točk nakazuje, da so te aktivnosti zaželeno vendar zahtevajo dodatno pozornost in oceno ali opravičujejo tveganje.			<10: Število točk nakazuje, da te aktivnosti nimajo potenciala za uspeh v danih okoliščinah v določeni regiji. V kolikor gre za kritične aktivnosti je nujna analiza s strani ključnih udeležencev.			

Priloga 4: Test izvedljivosti predloga 4

PODROČJE AKTIVNOSTI		Profil regije								
Vprašanje št.	4	Diagnostično vprašanje	Katere so prednosti in slabosti kulture in odnosa prebivalstva do kreativnosti in podjetništva?							
Diagnostična ocena		3								
AKTIVNOSTI		Katere aktivnosti je mogoče izvesti za izboljšanje v regiji?		Nadaljevanje dela podjetniških zbornic in nacrtno vzpodbujanje podjetniškega duha pri mladih.						
TOČKE		1		2		3		4		
REGIONANO POKRITJE	Ali so lahko predvidene aktivnosti izvedene na ravni regije?	Aktivnost na regionalni ravni ni možna in je neprimerna		Aktivnost na regionalni ravni je možna ampak ne bo pretirano učinkovita		Aktivnost na regionalni ravni je možna in bi lahko bila učinkovita		Aktivnost je najprimernejša na regionalni ravni in je lahko visoko učinkovita	x	
PARTNERJI	Kako enostavno bo pridobiti podporo s strani ustreznih partnerjev za izvedbo aktivnosti v regiji?	Primerne partnerje je težko identificirati in morda trenutno v regiji ne obstajajo		Primerni partnerji v regiji obstajajo vendar je težko vplivati na njihovo delovanje	x	Primerni partnerji obstajajo v regiji toda lahko traja precej časa da se vključijo v proces		Primerni partnerji v regiji obstajajo in bodo verjetno sodelovali pri aktivnostih		
ZMOŽNOSTI	Ali menite, da bodo vključene organizacije imele zmožnosti da izvedejo predvidene aktivnosti?	Ni virov in institucij za izvajanje aktivnosti		Obstajajo ustrezne institucije, vendar bo potreben znaten razvoj da bodo primerne za izvedbo aktivnosti	x	Ustrezne institucije obstajajo, vendar potrebujejo dodatna sredstva za izvedbo aktivnosti		Ustrezne institucije obstajajo in imajo zmožnosti za izvajanje aktivnosti		
FINANCIRANJE	Ali so potrebni finančni viri za izvedbo aktivnosti dostopni?	Ni virov za izvedbo teh aktivnosti		Na voljo je nekaj virov, ki pa niso zadostni za financiranje aktivnosti	x	Viri so na voljo in zadoščajo za koordinacijo		Viri so na voljo in so relativno enostavno dostopni		
OVIRE	Poleg omenjenega, kako pomembne so morebitne druge ovire, ki bi lahko omejile možnosti za uspeh?	Obstajajo pomembne ovire, ki lahko ogrozijo uspeh		Ovire obstajajo in bo potrebno nekaj časa za njihovo premostitev	x	Ovire obstajajo, vendar jih je mogoče relativno hitro premostiti		Ni pomembnejših drugih ovir		
Izračunaj skupni rezultat (minimum 5, maksimum 20)	12	15+: število točk nakazuje, da bi te aktivnosti morale biti pomembna prioriteta in da je prisotna visoka stopnja možnosti za izboljšanje znotraj regije.		10-14: število točk nakazuje, da so te aktivnosti zaželeno vendar zahtevajo dodatno pozornost in oceno ali opravičujejo tveganje.			<10: Število točk nakazuje, da te aktivnosti nimajo potenciala za uspeh v danih okoliščinah v določeni regiji. V kolikor gre za kritične aktivnosti je nujna analiza s strani ključnih udeležencev.			

Priloga 5: Test izvedljivosti predloga 5

PODROČJE AKTIVNOSTI		Profil regije							
Vprašanje št.	5	Diagnostično vprašanje	Katere so regionalne prednosti in slabosti v povezavi s prisotnostjo visoke izborazbe in javnih oziroma privatnih raziskovalnih organizacij?						
Diagnostična ocena		5							
AKTIVNOSTI		Katere aktivnosti je mogoče izvesti za izboljšanje v regiji?		Aktivno promoviranje možnosti studija v regiji kot alternative studiju drugje					
TOČKE		1		2		3		4	
REGIONANO POKRITJE	Ali so lahko predvidene aktivnosti izvedene na ravni regije?	Aktivnost na regionalni ravni ni možna in je neprimerna		Aktivnost na regionalni ravni je možna ampak ne bo pretirano učinkovita		Aktivnost na regionalni ravni je možna in bi lahko bila učinkovita	x	Aktivnost je najprimernejša na regionalni ravni in je lahko visoko učinkovita	
PARTNERJI	Kako enostavno bo pridobiti podporo s strani ustreznih partnerjev za izvedbo aktivnosti v regiji?	Primerne partnerje je težko identificirati in morda trenutno v regiji ne obstajajo		Primerni partnerji v regiji obstajajo vendar je težko vplivati na njihovo delovanje	x	Primerni partnerji obstajajo v regiji toda lahko traja precej časa da se vključijo v proces		Primerni partnerji v regiji obstajajo in bodo verjetno sodelovali pri aktivnostih	
ZMOŽNOSTI	Ali menite, da bodo vključene organizacije imele zmožnosti da izvedejo predvidene aktivnosti?	Ni virov in institucij za izvajanje aktivnosti	x	Obstajajo ustrezne institucije, vendar bo potreben znaten razvoj da bodo primerne za izvedbo aktivnosti		Ustrezne institucije obstajajo, vendar potrebujejo dodatna sredstva za izvedbo aktivnosti		Ustrezne institucije obstajajo in imajo zmožnosti za izvajanje aktivnosti	
FINANCIRANJE	Ali so potrebni finančni viri za izvedbo aktivnosti dostopni?	Ni virov za izvedbo teh aktivnosti		Na voljo je nekaj virov, ki pa niso zadostni za financiranje aktivnosti	x	Viri so na voljo in zadoščajo za koordinacijo		Viri so na voljo in so relativno enostavno dostopni	
OVIRE	Poleg omenjenega, kako pomembne so morebitne druge ovire, ki bi lahko omejile možnosti za uspeh?	Obstajajo pomembne ovire, ki lahko ogrozijo uspeh	x	Ovire obstajajo in bo potrebno nekaj časa za njihovo premostitev		Ovire obstajajo, vendar jih je mogoče relativno hitro premostiti		Ni pomembnejših drugih ovir	
Izračunaj skupni rezultat (minimum 5, maksimum 20)	9	15+: število točk nakazuje, da bi te aktivnosti morale biti pomembna prioriteta in da je prisotna visoka stopnja možnosti za izboljšanje znotraj regije.		10-14: število točk nakazuje, da so te aktivnosti zaželeno vendar zahtevajo dodatno pozornost in oceno ali opravičujejo tveganje.			<10: Število točk nakazuje, da te aktivnosti nimajo potenciala za uspeh v danih okoliščinah v določeni regiji. V kolikor gre za kritične aktivnosti je nujna analiza s strani ključnih udeležencev.		

Priloga 6: Test izvedljivosti predloga 6

PODROČJE AKTIVNOSTI		Profil regije								
Vprašanje št.	6	Diagnostično vprašanje	Katere so regionalne prednosti in slabosti vezane na strukturo gospodarstva?							
Diagnostična ocena		2								
AKTIVNOSTI		Katere aktivnosti je mogoče izvesti za izboljšanje v regiji?		Spodbujanje podjetništva in vlaganje v terciarni sektor						
TOČKE		1		2		3		4		
REGIONANO POKRITJE	Ali so lahko predvidene aktivnosti izvedene na ravni regije?	Aktivnost na regionalni ravni ni možna in je neprimerna		Aktivnost na regionalni ravni je možna ampak ne bo pretirano učinkovita		Aktivnost na regionalni ravni je možna in bi lahko bila učinkovita	x	Aktivnost je najprimernejša na regionalni ravni in je lahko visoko učinkovita		
PARTNERJI	Kako enostavno bo pridobiti podporo s strani ustreznih partnerjev za izvedbo aktivnosti v regiji?	Primerne partnerje je težko identificirati in morda trenutno v regiji ne obstajajo		Primerni partnerji v regiji obstajajo vendar je težko vplivati na njihovo delovanje	x	Primerni partnerji obstajajo v regiji toda lahko traja precej časa da se vključijo v proces		Primerni partnerji v regiji obstajajo in bodo verjetno sodelovali pri aktivnostih		
ZMOŽNOSTI	Ali menite, da bodo vključene organizacije imele zmožnosti da izvedejo predvidene aktivnosti?	Ni virov in institucij za izvajanje aktivnosti		Obstajajo ustrezne institucije, vendar bo potreben znaten razvoj da bodo primerne za izvedbo aktivnosti	x	Ustrezne institucije obstajajo, vendar potrebujejo dodatna sredstva za izvedbo aktivnosti		Ustrezne institucije obstajajo in imajo zmožnosti za izvajanje aktivnosti		
FINANCIRANJE	Ali so potrebni finančni viri za izvedbo aktivnosti dostopni?	Ni virov za izvedbo teh aktivnosti		Na voljo je nekaj virov, ki pa niso zadostni za financiranje aktivnosti	x	Viri so na voljo in zadoščajo za koordinacijo		Viri so na voljo in so relativno enostavno dostopni		
OVIRE	Poleg omenjenega, kako pomembne so morebitne druge ovire, ki bi lahko omejile možnosti za uspeh?	Obstajajo pomembne ovire, ki lahko ogrozijo uspeh		Ovire obstajajo in bo potrebno nekaj časa za njihovo premostitev	x	Ovire obstajajo, vendar jih je mogoče relativno hitro premostiti		Ni pomembnejših drugih ovir		
Izračunaj skupni rezultat (minimum 5, maksimum 20)	11	15+: število točk nakazuje, da bi te aktivnosti morale biti pomembna prioriteta in da je prisotna visoka stopnja možnosti za izboljšanje znotraj regije.		10-14: število točk nakazuje, da so te aktivnosti zaželeno dodatno pozornost in oceno ali opravičujejo tveganje.			<10: Število točk nakazuje, da te aktivnosti nimajo potenciala za uspeh v danih okoliščinah v določeni regiji. V kolikor gre za kritične aktivnosti je nujna analiza s strani ključnih udeležencev.			

Priloga 7: Test izvedljivosti predloga 7

PODROČJE AKTIVNOSTI		Regijski procesi in politike								
Vprašanje št.	7	Diagnostično vprašanje	Katere so regionalne prednosti in slabosti v kontekstu vzpostavljanja preventivnih ukrepov (prekomernega) igranja na srečo med učenci?							
Diagnostična ocena		4								
AKTIVNOSTI		Katere aktivnosti je mogoče izvesti za izboljšanje v regiji?		Vlaganje v izobraževanje strokovnjakov, Vlaganje v razvoj preventivnih programov, Zagotavljanje financiranja izvajalcem programov						
TOČKE		1		2		3		4		
REGIONANO POKRITJE	Ali so lahko predvidene aktivnosti izvedene na ravni regije?	Aktivnost na regionalni ravni ni možna in je neprimerna		Aktivnost na regionalni ravni je možna ampak ne bo pretirano učinkovita		Aktivnost na regionalni ravni je možna in bi lahko bila učinkovita	x	Aktivnost je najprimernejša na regionalni ravni in je lahko visoko učinkovita		
PARTNERJI	Kako enostavno bo pridobiti podporo s strani ustreznih partnerjev za izvedbo aktivnosti v regiji?	Primerne partnerje je težko identificirati in morda trenutno v regiji ne obstajajo		Primerni partnerji v regiji obstajajo vendar je težko vplivati na njihovo delovanje	x	Primerni partnerji obstajajo v regiji toda lahko traja precej časa da se vključijo v proces		Primerni partnerji v regiji obstajajo in bodo verjetno sodelovali pri aktivnostih		
ZMOŽNOSTI	Ali menite, da bodo vključene organizacije imele zmožnosti da izvedejo predvidene aktivnosti?	Ni virov in institucij za izvajanje aktivnosti		Obstajajo ustrezne institucije, vendar bo potreben znaten razvoj da bodo primerne za izvedbo aktivnosti	x	Ustrezne institucije obstajajo, vendar potrebujejo dodatna sredstva za izvedbo aktivnosti		Ustrezne institucije obstajajo in imajo zmožnosti za izvajanje aktivnosti		
FINANCIRANJE	Ali so potrebni finančni viri za izvedbo aktivnosti dostopni?	Ni virov za izvedbo teh aktivnosti	x	Na voljo je nekaj virov, ki pa niso zadostni za financiranje aktivnosti		Viri so na voljo in zadoščajo za koordinacijo		Viri so na voljo in so relativno enostavno dostopni		
OVIRE	Poleg omenjenega, kako pomembne so morebitne druge ovire, ki bi lahko omejile možnosti za uspeh?	Obstajajo pomembne ovire, ki lahko ogrozijo uspeh		Ovire obstajajo in bo potrebno nekaj časa za njihovo premostitev	x	Ovire obstajajo, vendar jih je mogoče relativno hitro premostiti		Ni pomembnejših drugih ovir		
Izračunaj skupni rezultat (minimum 5, maksimum 20)	10	15+: število točk nakazuje, da bi te aktivnosti morale biti pomembna prioriteta in da je prisotna visoka stopnja možnosti za izboljšanje znotraj regije.		10-14: število točk nakazuje, da so te aktivnosti zaželeno dodatno pozornost in oceno ali opravičujejo tveganje.			<10: Število točk nakazuje, da te aktivnosti nimajo potenciala za uspeh v danih okoliščinah v določeni regiji. V kolikor gre za kritične aktivnosti je nujna analiza s strani ključnih udeležencev.			

Priloga 8: Test izvedljivosti predloga 8

PODROČJE AKTIVNOSTI		Regijski procesi in politike							
Vprašanje št.	8	Diagnostično vprašanje	Katere so regionalne prednosti in slabosti na področju zbiranja, procesiranja in širjenja informacij o učinkovitih preventivnih ukrepih?						
Diagnostična ocena		1							
AKTIVNOSTI		Katere aktivnosti je mogoče izvesti za izboljšanje v regiji?		S sistematičnim urejanjem raziskovalne dejavnosti, Z aktivno osveseovalno kampanijo, da se prekine toleranca s katero je problematika obravnavana					
TOČKE		1		2		3		4	
REGIONANO POKRITJE	Ali so lahko predvidene aktivnosti izvedene na ravni regije?	Aktivnost na regionalni ravni ni možna in je neprimerna		Aktivnost na regionalni ravni je možna ampak ne bo pretirano učinkovita		Aktivnost na regionalni ravni je možna in bi lahko bila učinkovita	x	Aktivnost je najprimernejša na regionalni ravni in je lahko visoko učinkovita	
PARTNERJI	Kako enostavno bo pridobiti podporo s strani ustreznih partnerjev za izvedbo aktivnosti v regiji?	Primerne partnerje je težko identificirati in morda trenutno v regiji ne obstajajo	x	Primerni partnerji v regiji obstajajo vendar je težko vplivati na njihovo delovanje		Primerni partnerji obstajajo v regiji toda lahko traja precej časa da se vključijo v proces		Primerni partnerji v regiji obstajajo in bodo verjetno sodelovali pri aktivnostih	
ZMOŽNOSTI	Ali menite, da bodo vključene organizacije imele zmožnosti da izvedejo predvidene aktivnosti?	Ni virov in institucij za izvajanje aktivnosti		Obstajajo ustrezne institucije, vendar bo potreben znaten razvoj da bodo primerne za izvedbo aktivnosti	x	Ustrezne institucije obstajajo, vendar potrebujejo dodatna sredstva za izvedbo aktivnosti		Ustrezne institucije obstajajo in imajo zmožnosti za izvajanje aktivnosti	
FINANCIRANJE	Ali so potrebni finančni viri za izvedbo aktivnosti dostopni?	Ni virov za izvedbo teh aktivnosti	x	Na voljo je nekaj virov, ki pa niso zadostni za financiranje aktivnosti		Viri so na voljo in zadoščajo za koordinacijo		Viri so na voljo in so relativno enostavno dostopni	
OVIRE	Poleg omenjenega, kako pomembne so morebitne druge ovire, ki bi lahko omejile možnosti za uspeh?	Obstajajo pomembne ovire, ki lahko ogrozijo uspeh	x	Ovire obstajajo in bo potrebno nekaj časa za njihovo premostitev		Ovire obstajajo, vendar jih je mogoče relativno hitro premostiti		Ni pomembnejših drugih ovir	
Izračunaj skupni rezultat (minimum 5, maksimum 20)	8	15+: število točk nakazuje, da bi te aktivnosti morale biti pomembna prioriteta in da je prisotna visoka stopnja možnosti za izboljšanje znotraj regije.		10-14: število točk nakazuje, da so te aktivnosti zaželeno vendar zahtevajo dodatno pozornost in oceno ali opravičujejo tveganje.			<10: Število točk nakazuje, da te aktivnosti nimajo potenciala za uspeh v danih okoliščinah v določeni regiji. V kolikor gre za kritične aktivnosti je nujna analiza s strani ključnih udeležencev.		

Priloga 9: Test izvedljivosti predloga 9

PODROČJE AKTIVNOSTI		Regijski procesi in politike							
Vprašanje št.	9	Diagnostično vprašanje	Katere so prednosti in slabosti vezane na lokalne in regijske oblasti?						
Diagnostična ocena		1							
AKTIVNOSTI		Katere aktivnosti je mogoče izvesti za izboljšanje v regiji?		Zagotovitev zanesljivega vira financiranja preventivnih aktivnosti na področju preprečevanja prekomernega igranja na sreco					
TOČKE		1		2		3		4	
REGIONANO POKRITJE	Ali so lahko predvidene aktivnosti izvedene na ravni regije?	Aktivnost na regionalni ravni ni možna in je neprimerna		Aktivnost na regionalni ravni je možna ampak ne bo pretirano učinkovita		Aktivnost na regionalni ravni je možna in bi lahko bila učinkovita	x	Aktivnost je najprimernejša na regionalni ravni in je lahko visoko učinkovita	
PARTNERJI	Kako enostavno bo pridobiti podporo s strani ustreznih partnerjev za izvedbo aktivnosti v regiji?	Primerne partnerje je težko identificirati in morda trenutno v regiji ne obstajajo		Primerni partnerji v regiji obstajajo vendar je težko vplivati na njihovo delovanje	x	Primerni partnerji obstajajo v regiji toda lahko traja precej časa da se vključijo v proces		Primerni partnerji v regiji obstajajo in bodo verjetno sodelovali pri aktivnostih	
ZMOŽNOSTI	Ali menite, da bodo vključene organizacije imele zmožnosti da izvedejo predvidene aktivnosti?	Ni virov in institucij za izvajanje aktivnosti		Obstajajo ustrezne institucije, vendar bo potreben znaten razvoj da bodo primerne za izvedbo aktivnosti	x	Ustrezne institucije obstajajo, vendar potrebujejo dodatna sredstva za izvedbo aktivnosti		Ustrezne institucije obstajajo in imajo zmožnosti za izvajanje aktivnosti	
FINANCIRANJE	Ali so potrebni finančni viri za izvedbo aktivnosti dostopni?	Ni virov za izvedbo teh aktivnosti	x	Na voljo je nekaj virov, ki pa niso zadostni za financiranje aktivnosti		Viri so na voljo in zadoščajo za koordinacijo		Viri so na voljo in so relativno enostavno dostopni	
OVIRE	Poleg omenjenega, kako pomembne so morebitne druge ovire, ki bi lahko omejile možnosti za uspeh?	Obstajajo pomembne ovire, ki lahko ogrozijo uspeh		Ovire obstajajo in bo potrebno nekaj časa za njihovo premostitev	x	Ovire obstajajo, vendar jih je mogoče relativno hitro premostiti		Ni pomembnejših drugih ovir	
Izračunaj skupni rezultat (minimum 5, maksimum 20)	9	15+: število točk nakazuje, da bi te aktivnosti morale biti pomembna prioriteta in da je prisotna visoka stopnja možnosti za izboljšanje znotraj regije.		10-14: število točk nakazuje, da so te aktivnosti zaželeno dodatno pozornost in oceno ali opravičujejo tveganje.			<10: Število točk nakazuje, da te aktivnosti nimajo potenciala za uspeh v danih okoliščinah v določeni regiji. V kolikor gre za kritične aktivnosti je nujna analiza s strani ključnih udeležencev.		

Priloga 10: Test izvedljivosti predloga 10

PODROČJE AKTIVNOSTI	Regijski procesi in politike
---------------------	------------------------------

Vprašanje št.	10	Diagnostično vprašanje	Katere so regijske prednosti in slabosti na področju sodelovanja udeležencev znotraj regije						
Diagnostična ocena	3								
AKTIVNOSTI	Katere aktivnosti je mogoče izvesti za izboljšanje v regiji?	Vzpostavitev institucije, ki bi prevzela izvajanje preventivnih programov							
TOČKE		1		2		3		4	
REGIONANO POKRITJE	Ali so lahko predvidene aktivnosti izvedene na ravni regije?	Aktivnost na regionalni ravni ni možna in je neprimerna		Aktivnost na regionalni ravni je možna ampak ne bo pretirano učinkovita		Aktivnost na regionalni ravni je možna in bi lahko bila učinkovita		Aktivnost je najprimernejša na regionalni ravni in je lahko visoko učinkovita	x
PARTNERJI	Kako enostavno bo pridobiti podporo s strani ustreznih partnerjev za izvedbo aktivnosti v regiji?	Primerne partnerje je težko identificirati in morda trenutno v regiji ne obstajajo	x	Primerni partnerji v regiji obstajajo vendar je težko vplivati na njihovo delovanje		Primerni partnerji obstajajo v regiji toda lahko traja precej časa da se vključijo v proces		Primerni partnerji v regiji obstajajo in bodo verjetno sodelovali pri aktivnostih	
ZMOŽNOSTI	Ali menite, da bodo vključene organizacije imele zmožnosti da izvedejo predvidene aktivnosti?	Ni virov in institucij za izvajanje aktivnosti	x	Obstajajo ustrezne institucije, vendar bo potreben znaten razvoj da bodo primerne za izvedbo aktivnosti		Ustrezne institucije obstajajo, vendar potrebujejo dodatna sredstva za izvedbo aktivnosti		Ustrezne institucije obstajajo in imajo zmožnosti za izvajanje aktivnosti	
FINANCIRANJE	Ali so potrebni finančni viri za izvedbo aktivnosti dostopni?	Ni virov za izvedbo teh aktivnosti	x	Na voljo je nekaj virov, ki pa niso zadostni za financiranje aktivnosti		Viri so na voljo in zadoščajo za koordinacijo		Viri so na voljo in so relativno enostavno dostopni	
OVIRE	Poleg omenjenega, kako pomembne so morebitne druge ovire, ki bi lahko omejile možnosti za uspeh?	Obstajajo pomembne ovire, ki lahko ogrozijo uspeh		Ovire obstajajo in bo potrebno nekaj časa za njihovo premostitev	x	Ovire obstajajo, vendar jih je mogoče relativno hitro premostiti		Ni pomembnejših drugih ovir	
Izračunaj skupni rezultat (minimum 5, maksimum 20)	9	15+: število točk nakazuje, da bi te aktivnosti morale biti pomembna prioriteta in da je prisotna visoka stopnja možnosti za izboljšanje znotraj regije.		10-14: število točk nakazuje, da so te aktivnosti zaželeno dodatno pozornost in oceno ali opravičujejo tveganje.			<10: Število točk nakazuje, da te aktivnosti nimajo potenciala za uspeh v danih okoliščinah v določeni regiji. V kolikor gre za kritične aktivnosti je nujna analiza s strani ključnih udeležencev.		

Priloga 11: Test izvedljivosti predloga 11

PODROČJE AKTIVNOSTI		Regijski procesi in politike							
Vprašanje št.	11	Diagnostično vprašanje	Katere so prednosti in slabosti regije glede sodelovanja regijskih akterjev s partnerji zunaj regije na vzpostavljanja preventivnih ukrepov (prekomernega) igranja na srečo med učenci?						
Diagnostična ocena		1							
AKTIVNOSTI		Katere aktivnosti je mogoče izvesti za izboljšanje v regiji?		Vzpostavitev mehanizmov za vzpostavitev tudi tovrstnega sodelovanja					
TOČKE		1		2		3		4	
REGIONANO POKRITJE	Ali so lahko predvidene aktivnosti izvedene na ravni regije?	Aktivnost na regionalni ravni ni možna in je neprimerna		Aktivnost na regionalni ravni je možna ampak ne bo pretirano učinkovita		Aktivnost na regionalni ravni je možna in bi lahko bila učinkovita	x	Aktivnost je najprimernejša na regionalni ravni in je lahko visoko učinkovita	
PARTNERJI	Kako enostavno bo pridobiti podporo s strani ustreznih partnerjev za izvedbo aktivnosti v regiji?	Primerne partnerje je težko identificirati in morda trenutno v regiji ne obstajajo		Primerni partnerji v regiji obstajajo vendar je težko vplivati na njihovo delovanje	x	Primerni partnerji obstajajo v regiji toda lahko traja precej časa da se vključijo v proces		Primerni partnerji v regiji obstajajo in bodo verjetno sodelovali pri aktivnostih	
ZMOŽNOSTI	Ali menite, da bodo vključene organizacije imele zmožnosti da izvedejo predvidene aktivnosti?	Ni virov in institucij za izvajanje aktivnosti	x	Obstajajo ustrezne institucije, vendar bo potreben znaten razvoj da bodo primerne za izvedbo aktivnosti		Ustrezne institucije obstajajo, vendar potrebujejo dodatna sredstva za izvedbo aktivnosti		Ustrezne institucije obstajajo in imajo zmožnosti za izvajanje aktivnosti	
FINANCIRANJE	Ali so potrebni finančni viri za izvedbo aktivnosti dostopni?	Ni virov za izvedbo teh aktivnosti	x	Na voljo je nekaj virov, ki pa niso zadostni za financiranje aktivnosti		Viri so na voljo in zadoščajo za koordinacijo		Viri so na voljo in so relativno enostavno dostopni	
OVIRE	Poleg omenjenega, kako pomembne so morebitne druge ovire, ki bi lahko omejile možnosti za uspeh?	Obstajajo pomembne ovire, ki lahko ogrozijo uspeh		Ovire obstajajo in bo potrebno nekaj časa za njihovo premostitev	x	Ovire obstajajo, vendar jih je mogoče relativno hitro premostiti		Ni pomembnejših drugih ovir	
Izračunaj skupni rezultat (minimum 5, maksimum 20)	9	15+: število točk nakazuje, da bi te aktivnosti morale biti pomembna prioriteta in da je prisotna visoka stopnja možnosti za izboljšanje znotraj regije.		10-14: število točk nakazuje, da so te aktivnosti zaželeno dodatno pozornost in oceno ali opravičujejo tveganje.			<10: Število točk nakazuje, da te aktivnosti nimajo potenciala za uspeh v danih okoliščinah v določeni regiji. V kolikor gre za kritične aktivnosti je nujna analiza s strani ključnih udeležencev.		

Priloga 12: Test izvedljivosti predloga 12

PODROČJE AKTIVNOSTI		Regijski procesi in politike								
Vprašanje št.	12	Diagnostično vprašanje	Katere so regijske prednosti in slabosti na področju razvoja človeških kapacitet?							
Diagnostična ocena		1								
AKTIVNOSTI		Katere aktivnosti je mogoče izvesti za izboljšanje v regiji?		Izobraževanje posameznikov, zainteresiranih za delovanje na na področju preventive za mlade						
TOČKE		1		2		3		4		
REGIONANO POKRITJE	Ali so lahko predvidene aktivnosti izvedene na ravni regije?	Aktivnost na regionalni ravni ni možna in je neprimerna		Aktivnost na regionalni ravni je možna ampak ne bo pretirano učinkovita		Aktivnost na regionalni ravni je možna in bi lahko bila učinkovita	x	Aktivnost je najprimernejša na regionalni ravni in je lahko visoko učinkovita		
PARTNERJI	Kako enostavno bo pridobiti podporo s strani ustreznih partnerjev za izvedbo aktivnosti v regiji?	Primerne partnerje je težko identificirati in morda trenutno v regiji ne obstajajo		Primerni partnerji v regiji obstajajo vendar je težko vplivati na njihovo delovanje	x	Primerni partnerji obstajajo v regiji toda lahko traja precej časa da se vključijo v proces		Primerni partnerji v regiji obstajajo in bodo verjetno sodelovali pri aktivnostih		
ZMOŽNOSTI	Ali menite, da bodo vključene organizacije imele zmožnosti da izvedejo predvidene aktivnosti?	Ni virov in institucij za izvajanje aktivnosti	x	Obstajajo ustrezne institucije, vendar bo potreben znaten razvoj da bodo primerne za izvedbo aktivnosti		Ustrezne institucije obstajajo, vendar potrebujejo dodatna sredstva za izvedbo aktivnosti		Ustrezne institucije obstajajo in imajo zmožnosti za izvajanje aktivnosti		
FINANCIRANJE	Ali so potrebni finančni viri za izvedbo aktivnosti dostopni?	Ni virov za izvedbo teh aktivnosti	x	Na voljo je nekaj virov, ki pa niso zadostni za financiranje aktivnosti		Viri so na voljo in zadoščajo za koordinacijo		Viri so na voljo in so relativno enostavno dostopni		
OVIRE	Poleg omenjenega, kako pomembne so morebitne druge ovire, ki bi lahko omejile možnosti za uspeh?	Obstajajo pomembne ovire, ki lahko ogrozijo uspeh		Ovire obstajajo in bo potrebno nekaj časa za njihovo premostitev	x	Ovire obstajajo, vendar jih je mogoče relativno hitro premostiti		Ni pomembnejših drugih ovir		
Izračunaj skupni rezultat (minimum 5, maksimum 20)	9	15+: število točk nakazuje, da bi te aktivnosti morale biti pomembna prioriteta in da je prisotna visoka stopnja možnosti za izboljšanje znotraj regije.		10-14: število točk nakazuje, da so te aktivnosti zaželeno dodatno pozornost in oceno ali opravičujejo tveganje.			<10: Število točk nakazuje, da te aktivnosti nimajo potenciala za uspeh v danih okoliščinah v določeni regiji. V kolikor gre za kritične aktivnosti je nujna analiza s strani ključnih udeležencev.			

Priloga 13: Test izvedljivosti predloga 13

PODROČJE AKTIVNOSTI		<i>Regijski procesi in politike</i>								
Vprašanje št.	13	Diagnostično vprašanje	<i>Katere so prednosti in kaj slabosti regije glede prisotnosti in razvoja njene javne politike na področju vzpostavljanja preventivnih ukrepov (prekomernega) igranja na sreco med ucenci, še posebej z vidika gospodarske učinkovitosti in družbene odgovornosti igralniske industrije.</i>							
Diagnostična ocena		1								
AKTIVNOSTI		Katere aktivnosti je mogoče izvesti za izboljšanje v regiji?		Zasnovati strategijo razvoja in implementacije preventivne politike prekomernega igranja na sreco med dijaki						
TOČKE		1		2		3		4		
REGIONANO POKRITJE	Ali so lahko predvidene aktivnosti izvedene na ravni regije?	Aktivnost na regionalni ravni ni možna in je neprimerna		Aktivnost na regionalni ravni je možna ampak ne bo pretirano učinkovita		Aktivnost na regionalni ravni je možna in bi lahko bila učinkovita	x	Aktivnost je najprimernejša na regionalni ravni in je lahko visoko učinkovita		
PARTNERJI	Kako enostavno bo pridobiti podporo s strani ustreznih partnerjev za izvedbo aktivnosti v regiji?	Primerne partnerje je težko identificirati in morda trenutno v regiji ne obstajajo		Primerni partnerji v regiji obstajajo vendar je težko vplivati na njihovo delovanje	x	Primerni partnerji obstajajo v regiji toda lahko traja precej časa da se vključijo v proces		Primerni partnerji v regiji obstajajo in bodo verjetno sodelovali pri aktivnostih		
ZMOŽNOSTI	Ali menite, da bodo vključene organizacije imele zmožnosti da izvedejo predvidene aktivnosti?	Ni virov in institucij za izvajanje aktivnosti	x	Obstajajo ustrezne institucije, vendar bo potreben znaten razvoj da bodo primerne za izvedbo aktivnosti		Ustrezne institucije obstajajo, vendar potrebujejo dodatna sredstva za izvedbo aktivnosti		Ustrezne institucije obstajajo in imajo zmožnosti za izvajanje aktivnosti		
FINANCIRANJE	Ali so potrebni finančni viri za izvedbo aktivnosti dostopni?	Ni virov za izvedbo teh aktivnosti	x	Na voljo je nekaj virov, ki pa niso zadostni za financiranje aktivnosti		Viri so na voljo in zadoščajo za koordinacijo		Viri so na voljo in so relativno enostavno dostopni		
OVIRE	Poleg omenjenega, kako pomembne so morebitne druge ovire, ki bi lahko omejile možnosti za uspeh?	Obstajajo pomembne ovire, ki lahko ogrozijo uspeh		Ovire obstajajo in bo potrebno nekaj časa za njihovo premostitev		Ovire obstajajo, vendar jih je mogoče relativno hitro premostiti	x	Ni pomembnejših drugih ovir		
Izračunaj skupni rezultat (minimum 5, maksimum 20)	10	15+: število točk nakazuje, da bi te aktivnosti morale biti pomembna prioriteta in da je prisotna visoka stopnja možnosti za izboljšanje znotraj regije.		10-14: število točk nakazuje, da so te aktivnosti zaželeno dodatno pozornost in oceno ali opravičujejo tveganje.			<10: Število točk nakazuje, da te aktivnosti nimajo potenciala za uspeh v danih okoliščinah v določeni regiji. V kolikor gre za kritične aktivnosti je nujna analiza s strani ključnih udeležencev.			

Priloga 14: Test izvedljivosti predloga 14

PODROČJE AKTIVNOSTI		Regijski procesi in politike							
Vprašanje št.	14	Diagnostično vprašanje	Katere so prednosti in slabosti glede prisotnosti in uprabe orodij za vzpostavljanje preventivnih ukrepov (prekomernega) igranja iger na srečo med učenci (dostopnih na regijskih ter višjih ravneh)?						
Diagnostična ocena		3							
AKTIVNOSTI		Katere aktivnosti je mogoče izvesti za izboljšanje v regiji?		Uporabiti izkusnje institucij, ki so med seboj že sodelovale, določitev koordinatorja preventivnih programov					
TOČKE		1		2		3		4	
REGIONANO POKRITJE	Ali so lahko predvidene aktivnosti izvedene na ravni regije?	Aktivnost na regionalni ravni ni možna in je neprimerna		Aktivnost na regionalni ravni je možna ampak ne bo pretirano učinkovita		Aktivnost na regionalni ravni je možna in bi lahko bila učinkovita	x	Aktivnost je najprimernejša na regionalni ravni in je lahko visoko učinkovita	
PARTNERJI	Kako enostavno bo pridobiti podporo s strani ustreznih partnerjev za izvedbo aktivnosti v regiji?	Primerne partnerje je težko identificirati in morda trenutno v regiji ne obstajajo		Primerni partnerji v regiji obstajajo vendar je težko vplivati na njihovo delovanje		Primerni partnerji obstajajo v regiji toda lahko traja precej časa da se vključijo v proces	x	Primerni partnerji v regiji obstajajo in bodo verjetno sodelovali pri aktivnostih	
ZMOŽNOSTI	Ali menite, da bodo vključene organizacije imele zmožnosti da izvedejo predvidene aktivnosti?	Ni virov in institucij za izvajanje aktivnosti		Obstajajo ustrezne institucije, vendar bo potreben znaten razvoj da bodo primerne za izvedbo aktivnosti		Ustrezne institucije obstajajo, vendar potrebujejo dodatna sredstva za izvedbo aktivnosti	x	Ustrezne institucije obstajajo in imajo zmožnosti za izvajanje aktivnosti	
FINANCIRANJE	Ali so potrebni finančni viri za izvedbo aktivnosti dostopni?	Ni virov za izvedbo teh aktivnosti	x	Na voljo je nekaj virov, ki pa niso zadostni za financiranje aktivnosti		Viri so na voljo in zadoščajo za koordinacijo		Viri so na voljo in so relativno enostavno dostopni	
OVIRE	Poleg omenjenega, kako pomembne so morebitne druge ovire, ki bi lahko omejile možnosti za uspeh?	Obstajajo pomembne ovire, ki lahko ogrozijo uspeh		Ovire obstajajo in bo potrebno nekaj časa za njihovo premostitev	x	Ovire obstajajo, vendar jih je mogoče relativno hitro premostiti		Ni pomembnejših drugih ovir	
Izračunaj skupni rezultat (minimum 5, maksimum 20)	12	15+: število točk nakazuje, da bi te aktivnosti morale biti pomembna prioriteta in da je prisotna visoka stopnja možnosti za izboljšanje znotraj regije.		10-14: število točk nakazuje, da so te aktivnosti zaželeno vendar zahtevajo dodatno pozornost in oceno ali opravičujejo tveganje.			<10: Število točk nakazuje, da te aktivnosti nimajo potenciala za uspeh v danih okoliščinah v določeni regiji. V kolikor gre za kritične aktivnosti je nujna analiza s strani ključnih udeležencev.		

7. REGIONALIZACIJA IN SLOVENSKI IZOBRAŽEVALNI SISTEM – DRUŽBENI IN UPRAVNI VIDIKI: ŠTUDIJA PRIMERA DOLENJSKE REGIJE

Uvod

Študija primera je metoda zbiranja relevantnih podatkov, pri kateri se raziskovalci poslužujejo različnih postopkov, ki bi jim omogočili holističen uvid v izbrani pojav raziskave. Zato takšne študije poudarjajo proceduralnost skupine in ugotavljajo udeleženčevo doživljanje pojava, kar pa je težje zaznati s kvantitativnimi instrumenti merjenja določenega pojava (Flere 2000: 95). V nadaljevanju predstavljena študija primera je fokusirana v odkrivanje prednosti in slabosti ter priložnosti, ki jih JV regija ima pri uspešnem umeščanju strategije preventivnih ukrepov (prekomernega) igranja na srečo med mladimi. Merilo, in s tem vodilo, uspešnosti študije primera je prispevek k izboljšanju preventivnih procesov igranja na srečo v konkretnih-življenjskih situacijah. Kot taka je lahko študija primera pomemben doprinos k razvoju znanja oziroma dvigovanju stopnje ozaveščenosti glede prekomernega igranja na srečo ali izboljšanju situacije na področju preventivnih politik.

Dolenjska regija je regija v kateri igralniška industrija ni prisotna in zato tudi težje dostopna mladim. Vendar mlade obkrožajo tudi druge oblike oziroma načini igranja na srečo, kot so športne stave, medsebojne stave ali kartanje za denar ali celo kupone za šolsko malico, igranja iger na srečo preko interneta in klasičnih iger na srečo. Izvedena raziskava oziroma študija primera JV regije nam bo osvetlila

V prvem delu poročila je predstavljen CRIPREDE model kot osnovno vodilo pri oblikovanju strategije preventivnih politik v JV regiji, ki je razdeljen v pet faz. Pet fazna struktura modela nam je služila kot ogrodje tako za časovno načrtovanje in izvajanje posameznih delov študije kot tudi okvir pri izboru raziskovalnih tehnik in vsebin le-teh. Tako je drugi sklop poročila segmentiran glede skladno s fazami CRIPRED modela in vsebuje: v prvem delu opredelitev problema igranja na srečo med dijaki srednjih šol na Dolenjskem in definiranja ključnih akterjev na tem področju ter oblikovanje splošnega načrta za celoten proces izvedbe Adaptivnega modela, v drugem delu analizo podatkov prve interaktivne delavnice oziroma statusno poročilo situacije v regiji in oceno stanja regije glede za predhodno zbrane podatke, ki služi kot osnutek oblikovanja strategije za vzpostavitev preventivnih ukrepov igranja na srečo, v tretji fazi oziroma tretjem delu je podan seznam predlogov in ocena njihove

morebitne uspešnosti, ki pa je izvedena na osnovi testov preverljivosti (glej prilogo 1), v četrtem delu je predstavljena analiza podatkov zbranih z drugo interaktivno delavnico katere namen je evalvacija osnutka strategije vzpostavitve preventivnih mehanizmov igranja na srečo med mladimi in kot zadnji del poročila je predstavljena končna oblika strategije.

CRIPREDE model

Criprede mode, ki nam bo služil kot (raziskovalno) orodje za oblikovanje strategije preventivne dejavnosti na ravni regije tako za dvigovanje stopnje ozaveščenosti med ključnimi akterji kot tudi za preprečevanje oziroma omejevanje prekomernega igranja na srečo med dijaki zaključnih letnikov srednjih šol, je bil razvit za udeležence oziroma akterje, ki so odgovorni za vodenje javnih politik in drugih razvojnih procesov v regiji (Adaptive model for creating... 2006: 7). Izhajajoč iz modela se kot ključne uporabnike prepozna lokalna oziroma regijska podjetja, predvsem pa lokalne oziroma regionalne oblasti. Pri čemer sta glavni cilj in namen modela povezovanje (prepoznanih) ključnih udeležencev v regiji oziroma okolju, pri oblikovanju strategije preventivne dejavnosti, ki s svojo vpetostjo v prostor, izkušnjami in delovanjem bistveno prispevajo k kvaliteti strategije in predvsem k njenemu uresničevanju v smislu zavezanosti k izvajanju mehanizmov, ki so potrebni za uresničevanje opredeljenih ciljev v strategiji.

Sam adaptivni model (glej tabelo spodaj) je sestavljen iz petih faz, ki si sledijo v naslednjem sosledju: prvo fazo zaznamuje ustvarjanje zavedanja med akterji in pobudo za samo delovanje v smeri oblikovanja strategije preventivne dejavnosti, drugo fazo karakterizirajo interaktivne delavnice glede ovrednotenja problema in vizije rešitve problema, faza tri predstavlja posledice in zavezanost v smislu postavitve osnutka strategije in testiranja možnih in potrebnih preventivnih mehanizmov, predzadnja faza pomeni ponovno interaktivno delavnico glede možnosti izboljšanja strategije, zadnja, peta faza, pa je namenjena dokončanju strategije. Adaptivni model v interaktivnih delavnicah predlaga delavnice, katere naj bi se udeležili vsi pomembnejši akterji na področju problematike, ki se jo obravnava (povzeto iz Adaptive model for creating ... 2006).

Tabela 2: ADAPTIVNI MODEL

Faza:	Naloge:	Rezultati:
Zavedanje & pobuda	<ol style="list-style-type: none"> 7. Opredelitev problema. 8. Vključitev regionalnih akterjev. 9. Ovrednotenje vpliva sistema odločanja pri oblikovanju strategije. 10. Izbor in ovrednotenje pomembnih iniciativ, ki lahko pospešijo proces. Uporaba rezultatov v glavnem procesu oblikovanja. 11. Oblikovanje splošnega načrta za celoten proces, podrobno planiranje naslednje faze. 12. Zbiranje potrebnih dodatnih informacij. 	Oblikovanje procesa in načrtovanje
Interaktivne delavnice glede ovrednotenja in vizije	<ol style="list-style-type: none"> 3. Razprava o vseh vprašanih, ki zadevajo igranje na srečo med mladimi in politiko preventivnega delovanja ter pridobitev skupnega pogleda glede situacije v regiji: Statusno poročilo. 4. Oblikovanje osnutka vizije razvoja preventivnega sistema na podlagi statusnega poročila, ali pa vsaj garniture ciljev za izboljšanje regionalnega preventivnega sistema za preprečevanje oziroma omejevanje prekomernega igranja na srečo med dijaki. 	Osnutek Statusnega poročila Osnutek vizije (ali garniture ciljev)
Posledice & zavezanost	<ol style="list-style-type: none"> 8. Analiza rezultata prejšnjih interaktivnih delavnic nanašajoč se na potrebo po dodatnih informacijah, spremembe glede vključitve regionalnih akterjev in delovanje v smeri dosega zavezanosti. 9. Zbiranje potrebnih dodatnih informacij in dokončanje Statusnega poročila. 10. Delovanje v smeri zavezanosti k ciljem. 11. Prilagoditev osnutka vizije/garniture ciljev. 12. Odločitev glede vključitve regionalnih akterjev na naslednjih delavnicah. 13. Zbiranje idej za in zavezanosti k Strategiji izboljšanja. 14. Načrtovanje naslednjih delavnic na temo Strategije izboljšanja. 	Statusno poročilo Vizija (ali garnitura ciljev)
Interaktivne delavnice glede strategije izboljšanja	<ol style="list-style-type: none"> 4. Predstavitev idej za elemente Strategije preventivnega sistema na regijski ravni. 5. Razprava in ovrednotenje idej glede na učinkovitost vs. organizacijski problemi in finančne zmogljivosti. 6. Priprava osnutka Strategije izboljšanja z optimalno zavezanostjo regionalnih akterjev. 	Osnutek Strategije izboljšanja
Dokončanje strategije	<ol style="list-style-type: none"> 4. Zbiranje potrebnih dodatnih informacij. 5. Iskanje rešitev za (možne) konflikte. 6. Dokončanje Strategije izboljšanja. 	Strategija izboljšanja

Vir: Adaptive model for creating ... 2006: 7

Poročilo o delu po izvedenih fazah

6. Faza: Opredelitev problema – igranje na srečo med dijaki srednjih šol na Dolenjskem

O navadah igranja na srečo mladih do letošnjega leta v Sloveniji nismo imeli podatkov. Tako je bila v začetku leta, natančneje v februarju in marcu na Novogoriški Fakulteti za uporabne družbene študije izvedena raziskava v obliki ankete med 1113 dijaki, ki so obiskovali zaključne letnike srednjih šol na Goriškem in Dolenjskem (Makarovič, et. al., 2010). Za pričujočo studijo primera bodo prikazani nekateri rezultati, ki dajejo boljši vpogled v situacijo na tem področju, kot se je iz anketnega vprašalnika pokazala na Dolenjskem.

Ko je govora o posrednih izkušnjah z igranjem na srečo pridemo do ugotovite, da je bilo zgolj 5.89% dijakov že udeleženi na izobraževanju, kjer je bilo govora o nevarnostih prekomernega igranja na srečo. Obenem se zdi, da sami zaznavajo potrebo po tovrstnem izobraževanju, saj jih kar 67.80% meni, da je tovrstno izobraževanje potrebno. Kljub nizki številki tistih, ki so bili udeleženi na preventivnih predavanju pa je malenkost višja številka tistih, ki vedo kam se obrniti po pomoč v primeru potrebne informacij o prekomernem igranju na srečo – takih je skoraj 13% (Makarovič, et. al., 2010). Se pa dobra četrtnina vprašanih o temi igranja na srečo pogovarja med sošolci, medtem ko jih je 9.30% posumilo, da ima kateri od sošolcev težave s prekomernim igranjem na srečo. Sicer pa jih 44.48% trdi da poznajo katerega od svojih vrstnikov, ki igrajo na srečo (ibid.). Rezultati so prikazani na grafu 1: Posredne izkušnje z igranjem na srečo.

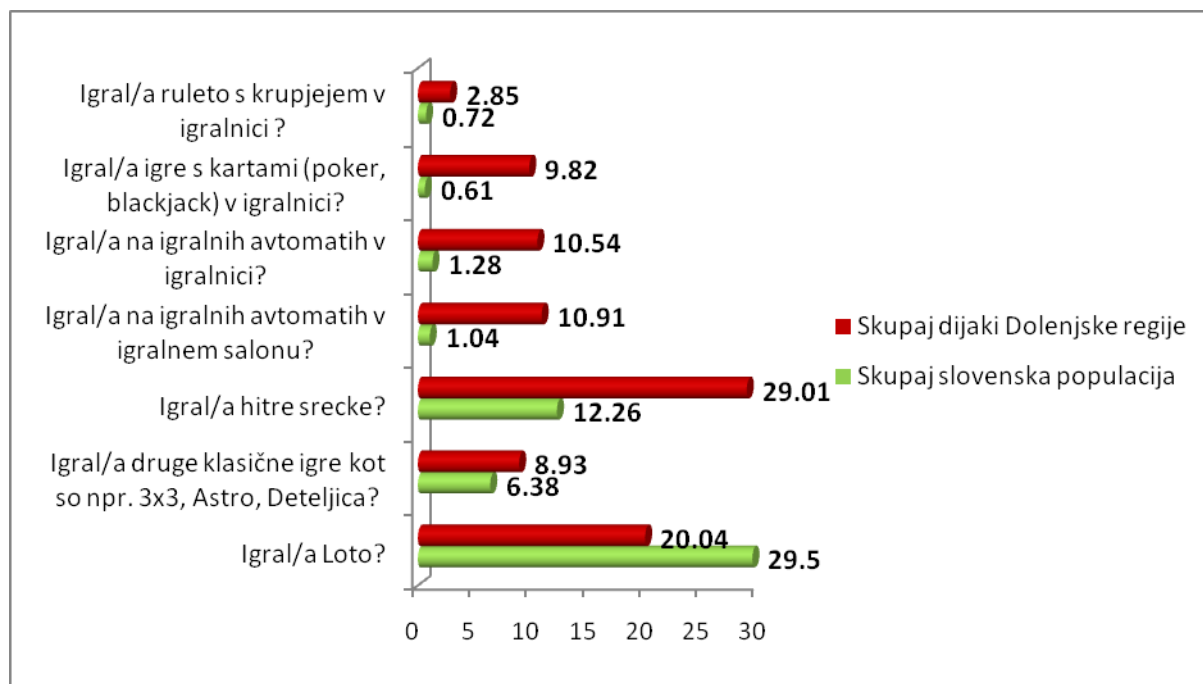
Graf 1: Posredne izkušnje z igranjem na srečo

Vir: Preživljanje prostega časa in igranje na srečo med srednješolci, (Makarovič, et. al. 2010).

Iz pregleda grafa 2, ki nam razkriva nekatere izkušnje z igranjem na srečo med mladimi z Dolenjske regije v primerjavi s Slovensko populacijo lahko vidimo, da mladi igrajo na srečo večkrat v letu kot odrasla Slovenska populacija. Tako lahko iz grafa razberemo, da so med mladimi daleč najbolj priljubljene hitre srečke, kar dobra tretjina mladih jih je v preteklem letu poskusila vsaj enkrat, malce manj zanimiv je mladim Loto, ki pa je zelo blizu odraslim pripadnikom populacije. Druge oblike igranja, tako imenovanih klasičnih iger na srečo – 3x3, Astro, Deteljica, so med mladimi manj priljubljeni. Mladi sicer precej večkrat kot odrasli posežejo po igranju bodisi kart v igralnicah (9.82%) bodisi po igralnih avtomatih (10.54% za igralne avtomate v igralnici in 10.91% za igralne avtomate v igralnem salonu). Vse naštetje igre so znatno manj priljubljene pri odrasli polnoletni populaciji, kjer igra karte v igralnici 0.61% ljudi, na igralnih avtomatih v igralnici je v preteklem letu igralno 1.28% in na igralnem avtomatu v igralnem salonu je v preteklem letu igralno 1.04% ljudi.

Graf 2: Neposredne izkušnje z igranjem na srečo I.

Vir: Preživljanje prostega časa in igranje na srečo med srednješolci, (Makarovič, et. al. 2010).

Graf 3 nam prikazuje podobno sliko kot zgornji graf: dijaki Dolenjskih srednjih šol znatno več igrajo na srečo kot pa to počne odrasla slovenska populacija. Predvsem se kažejo velike razlike pri naslednjih vrstah iger na srečo: mladi znatno več igrajo karta ali druge igre s prijatelji za denar. Kar 19.32% jih je to v preteklem letu počelo vsaj enkrat, medtem ko to velja le za 1.27% Slovencev. Podoben odstotek mladih se je udeležuje športnih stav, oziroma stav na športne dogodke, kar 18.79% je takih, medtem ko so športne stavi med odraslo populacij bolj prisotne kot kateri drug tip iger na srečo, pa ostaja odstotek še vedno skromnih 4.51%. Med mladimi so sicer z 16.7% priljubljene igre na srečo preko interneta, ki so v splošni populaciji slabše zastopani – z njimi se ukvarja 0.62% populacije. Med mladimi je sicer priljubljeno tudi igranje običajnih družabnih iger za denar – v tem kontekstu smo spraševali o biljaru, kegljanju golfu in podobnem. 13.17% mladih je na tovrsten način že stavilo svoj denar, medtem ko je ta odstotek med odraslo populacijo precej nižji in dosega vrednost 0.57%. Med manj priljubljenimi tipi igranja na srečo pa med Dolenjsko mladino opazimo igranje elektronske rulete, saj se je preteklem letu le 4.63% mladih vsaj enkrat poslužilo tovrstnega načina igranja na srečo, medtem ko je takih med Slovensko populacijo le 0.62%. se najmanj priljubljene pa so tako med mladimi (1.78%) kot tudi med odraslo populacijo (0.62%) igre s kockami v igralnici.

Graf 3: Neposredne izkušnje z igranjem na srečo II.

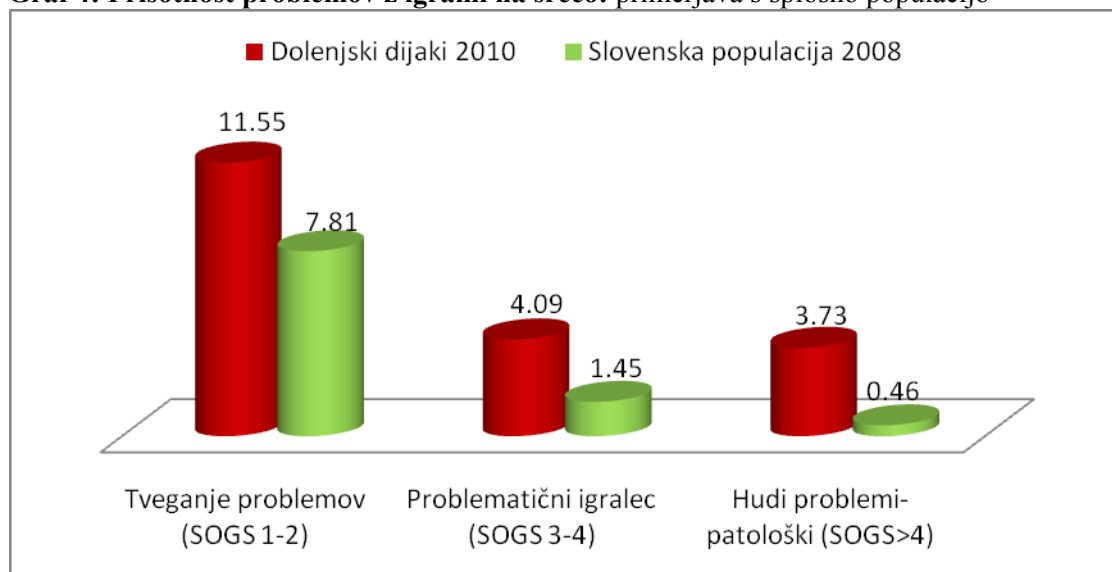

Vir: Preživljanje prostega časa in igranje na srečo med srednješolci, (Makarovič, et. al. 2010).

Pri ocenjevanju prisotnosti težav s prekomernim igranjem na srečo je bil pri raziskavi med dijaki, kot tudi pri raziskavi na celotni Slovenski populaciji uporabljen mednarodno uveljavljen test za detektiranje stopnje težav s prekomernim igranjem na srečo SOGS (South Oaks Gambling Screen). Slednji je v uporabi že od leta 1987, ko sta ga razvila in v raziskovalno sfero prenesla Henry Lesieur in Sheila Blume (več o tem Battersby, et. al. 2002). Test je sestavljen in serije vprašanj o frekvenci igranja na srečo, o tipih igranih iger na srečo in o posameznikovih občutjih, ki spremljajo igranje na srečo, vključno z odnosom družine do igranja na srečo in sprememb, ki jih je igranje na srečo vneslo v družinsko življenje. Test SOGS je bil preveden in prirejen srednješolski populaciji s strani raziskovalcev FUDŠ (Makarovič, et. al., 2010).

S pomočjo omenjenega SOGS testa lahko definiramo tri glavne skupine igralcev na srečo. V prvo skupino, ki je poimenovana kot skupina kjer se pojavlja tveganje za nastanek problemov s prekomernim igranjem na srečo, so uvrščeni tisti, ki na testu dosežejo 1-2 točki. Takih je v primeru slovenske populacije 7,81%, medtem ko je med Dolenjskimi dijaki 11.55% takih. V drugo skupino, kjer posameznik, ki mu uspe zbrati 3-4 točke že kaže določeno stopnjo problemov s svojim igranjem na srečo se med slovensko populacijo uvršča 1,45% ljudi, medtem, ko je problematičnih igralcev na srečo med Dolenjskimi dijaki 4.09% takih. V tretjo skupino, ki je skupina kamor se uvrščajo tisti, ki dosežejo 4 točke in več, pa je uvrščenih 0,46% splošne populacije in kar 3.73% dijakov Dolenjske regije. V tej skupini so združeni posamezniki, ki kažejo najvišjo stopnjo težav z igranjem na srečo, to je patološke težave s prekomernim igranjem na srečo.

Graf 4: Prisotnost problemov z igrami na srečo: primerjava s splošno populacijo

Vir: Preživljanje prostega časa in igranje na srečo med srednješolci, (Makarovič, et. al. 2010).

Iz povedanega in predstavljenih podatkov je mogoče razbrati trend, ki gre v smeri večje legitimacije in s tem prisotnosti igranja na srečo kot prostočasne dejavnosti. Že iz rezultatov raziskave o prevalenci igranja na srečo med celotno populacijo je bilo mogoče razbrati, da je več mladih tistih, ki pogosteje izbirajo igre na srečo kot prostočasno aktivnost, rezultati raziskave, ki je bila podrobneje predstavljena pa to trditev se zgolj potrjujejo. Skladno s povedanim in predstavljenim pa se dogajajo tudi neprijetne strani igranja na srečo. Tudi odstotki oseb, ki kažejo različne nivoje težav z lastnim igranjem na srečo so med mladimi bistveno višji kot med odraslo populacijo in zahtevajo večjo pozornost in skrb. Slednje pa lahko rezultira zgolj v pazljivo zastavljenem in kvalitetno izvajanem preventivnem sistemu, torej sistemu ukrepov, ki bi mlade seznanila z nevarnostmi in posledicami prekomernega igranja na srečo.

Je pa to mogoče zametek trenda, ki se kaže tudi drugod po svetu, kjer zaznavajo med mladimi bistveno višjo prisotnost igranja na srečo kot pa med ostalo populacijo (več o tem glej Besednjak, 2009): V aprilu 1995 je bil v okviru Harvardske medicinske šole organiziran posvet o težavah, ki jih imajo z igrami na srečo mladi. Zbrani akademiki so poskušali iskati rešitve na naraščajoč problem mladinskega hazardiranja (podrobneje poročata Derevensky & Gupta, 2004). Zgodnejša poročila (Acuri, Lester & Smith 1985 kot citirano v Derevensky & Gupta 2004) kažejo jasne podatke, da srednješolci igrajo na srečo v igralnicah v Atlantic City-u navkljub zakonskim prepovedim. Nadalje, Lesieur in Klein (1987) kot citirata Derevensky & Gupta (2004) poročajo o 86% srednješolcev, ki so v preteklem letu igrali na srečo in 91% respondentov, ki so tekom svojega življenja sodelovali v določeni obliki igranja na srečo. Ti rezultati nakazujejo nov val raziskav na področju igranja na srečo med adolescenti. Precej zaključkov iz izvedenih raziskav kaže na to, da je prevalenca igranja na srečo med adolescenti višja kot tista med odraslimi (Gupta & Derevensky 1998; Jacobs 2000; NRC 1999; Shaffer & Hall 1996). Drugi zanimiv zaključek iz opravljenih raziskav (Derevensky & Gupta 1996, 1999; Gupta & Derevensky 1998) gre v smeri, da je med mladimi opaziti hitrejši prehod od družabnega igralca na srečo do problematičnega igralca na srečo.

Študija opravljena na Švedskem, je zajela 178 moških adolescentov med 16 in 18 letom starosti, je pokazala, da je problematično igranje na srečo povezano z življenjskim stilom in osebnostjo – še posebej pa v povezavi z drugimi (Gerdner & Svensson 2003). Raziskava je

pokazala še, da so igralci na srečo družabni in ne impulzivni. Wickwire et al. (2007) so opravili raziskavo o okoljskih dejavnikih in hazarderskim obnašanjem pri adolescentih, ki živijo v urbanih področjih. V raziskavi je sodelovalo 188 adolescentov iz dveh urbanih javnih srednjih šol. Vpliv igranja na srečo pri starših in igranje pri prijateljih se je izkazalo kot povezano s pogostostjo igranja na srečo.

Definiranje ključnih akterjev v regiji

Svetovalni delavci, ki delujejo v okviru srednjih šol na Dolenjskem

Glede na dejstvo, da je področje raziskovanja neposredno vezano na dijake in posledično temu tudi na njihovo šolsko okolje so vsekakor eden izmed ključnih akterjev svetovalni delavci, ki delujejo znotraj posameznih šol. Svetovalni delavci skupaj z vodstvom šole, z drugimi strokovnimi sodelavci in (po potrebi) tudi s straši sodelujejo pri sooblikovanju vsakdanjega življenja mladostnika/ov v šoli. Ena izmed primarnih nalog svetovalnih delavcev je pomoč mladostniku pri učenju (razvijanje učinkovitih metod in tehnik učenja) in svetovanje učencem pri reševanju (osebnih) težav. Ravno slednje zaobsega svetovanje in nudenje pomoči mladostniku, ki se sooča s težavami igranja iger na srečo kot tudi koordinacijo sodelovanja med starši mladostnika, predstavniki zdravstvenega sektorja ali predstavniki nevladnih-svetovalnih organizacij in vodstvom šole. Iz tega vidika zaključujemo, da so svetovalni delavci v šolskem okolju vitalnega pomena za učinkovito dvigovanje stopnje ozaveščenosti o posledicah prekomernega igranja iger na srečo med mladimi kot tudi za učinkovito izvajanje izobraževalnih dejavnosti o nevarnostih prekomernega igranja na srečo.

Regionalni oziroma lokalni politični akterji

Predstavniki občin so zaznani kot drugi relevanten akter za uspešno postavitve in morebitno implementacijo strategije, saj so nosilci politične moči in v povezavi s tem tudi ekonomske moči v smislu razpolaganja z določenimi (finančnimi) sredstvi (na tem mestu je mišljen predvsem občinski proračun). Svojo politično moč pa izražajo (ne)posredno s tem, ko določen problem prepoznajo in ocenijo kot relevantnega za nadaljnji razvoj regije ter mu s tem priznajo težo v širši javnosti. s tem dosežejo, da se o problematiki začne oblikovati širše mnenje, ki pa lahko gre, v analiziranem primeru, zgolj v smeri podpore načrtovani preventivni dejavnosti. V sled temu so regionalni oziroma lokalni politični akterji ključnega pomena za kakovostno izvajanje začrtanih akcij v okviru strategije, saj so nenazadnje nosilci lokalne politične oblasti tudi medijsko prepoznavne osebnosti in lahko tudi na tak način vplivajo na prepoznavanje problematike in s pomočjo množičnih občil iščejo potrditev za vzpostavitev

preventivnega sistema za preprečevanje oziroma omejevanje prekomernega igranja na srečo med mladimi tudi med ostalo populacijo v regijo oziroma lokalni skupnosti.

Akterji na področju zdravstva

Na Dolenjskem bi lahko kot akterja na področju zdravstva prepoznali Centra za preprečevanje in zdravljenje odvisnosti od prepovedanih drog, ki deluje pod okriljem Zdravstvenega doma Novo mesto in je eden od 18-ih tovrstnih centrov v Sloveniji. V Centru nudijo pomoč posameznikom, ki so se srečali z nedovoljenimi drogami in potrebujejo ustrezno obravnavo. Nudijo jim pomoč pri vzpostavitvi in vzdrževanju abstinence od drog v obliki svetovanja, psihiatrične pomoči in zdravljenja z nadomestnimi terapijami. Svetovanje in preventivno dejavnost nudijo tudi staršem uporabnikov oziroma svojcem. V zadnjem času se povezujejo tudi z delodajalci, osnovnimi in srednjimi šolami. Center neposredno ne nudi svetovanja in pomoči posameznikov, ki se soočajo s težavami prekomernega igranja na srečo, lahko pa ravno na osnovi vzpostavljenega sodelovanja s šolami mladostnikom in njihovim staršem približa aspekt vzvodov in posledic bodisi odvisnosti od prepovedanih drog bodisi samega pojma odvisnosti.

Nedržavni akterji – nevladne organizacije, društva, posamezniki

LAS Novo mesto je formalno opredeljen kot lokalna koordinacijska skupina strokovnjakov in ostalih zainteresiranih posameznikov s področja preprečevanja zasvojenosti. Po Nacionalnem programu na področju drog 2003–2008 je na nivoju lokalne samouprave LAS opredeljen kot strokovno posvetovalni organ župana in občinskega sveta, ki skrbi za pripravo, usklajevanje in spremljanje izvajanja ukrepov na področju zasvojenosti, pri čemer pojem zasvojenosti zaobjema različne odvisnosti od prepovedanih drog (mamil), alkohola, iger na srečo, kajenja tobaka, odnosov itd. Njihova dejavnost je deljena v dva sklopa: dejavnosti konkretne pomoč in soočanje s problematiko zasvojenosti, ki jo nudijo tako odvisnikom kakor tudi njihovim najbližjim, ter preventivne dejavnosti v lokalnem okolju. Glede na pridobljene podatke, z izvedbo interaktivnih delavnic, ugotavljamo, da so tovrstni akterji ključnega pomena pri doseganju učinkovitih rezultatov preventive, saj se poslužujejo inovativnih načinov s katerimi mlade soočajo s problemi zasvojenosti. Poleg tega pristop tovrstnih akterjev -kljub temu, da se velika večina njihovih preventivnih dejavnosti odvija znotraj šolskega okolja - mladim ne predstavlja avtoritete ali »vsiljenega načina dojemanja problematike« in posledično temu pri

mladih doseže višjo stopnjo dovzetnosti za sodelovanje ali (vsaj) razmislek o problem zasvojenosti.

Akterji v znanstveno-raziskovalni sferi

Pomen znanstveno raziskovalne sfere za to področje je dejansko vitalnega pomena. Brez kredibilnih raziskav, ki jih ta sfera izvaja na področju igranja na srečo je namreč sploh nemogoče detektirati nek problem oziroma izmeriti njegov obseg in resnost. Tako je prisotnost Fakultete za uporabne družbene študije iz Nove Gorice in njenega raziskovalnega dela bistveno prispevala k zavedanju akterjev v regiji o obstoju tako razširjene problematike prekomernega igranja na srečo med dijaki srednjih šol. Ravno tako pa so ostali akterji izrazili veliko potrebo po večjem številu tovrstnih raziskav, ki se lahko na dolgi rok spremenijo v monitoring uspešnosti preventivne politike, v smislu evalvacije. S svojo raziskovalno dejavnostjo pa lahko FUDS prispeva k definiranju tudi drugih tveganih skupin, ki so dodatno izpostavljeni težavam povezanim s prekomernim igranjem na srečo – starejši, migranti. S svojim raziskovalnim delom pa lahko vpliva tudi na mehanizme preventivne dejavnosti, v kolikor se izkaze, da ne delujejo, oziroma, da ne dosegajo zelenih učinkov.

Mladostniki – dijaki zaključnih letnikov srednjih šol

Za uspešno oziroma učinkovito izvajanje preventivno dejavnosti – strategije- je smiselno in velikega pomena pritegniti tudi akterje katerim je strategija v največji meri namenjena. Razlog vključevanja mladostnikov oziroma dijakov zaključnih letnikov srednjih šol je pridobitev uvida v njihovo dožemanje in doživljanje problematike (prekomernega) igranja na srečo. V študiji so sodelovali dijaki zaključnih letnikov različnih srednješolskih programov.

Oblikovanje splošnega načrta za celoten proces izvedbe Adaptivnega modela

Našteti pet faz, ki karakterizirajo CRIPREDE model je bilo sistematično zasledovanih in izpolnjenih v pazljivo načrtovanem in zasledovanem časovnem sosledju. V obdobju od februarja 2010 do julija 2010 je bilo opravljeno naslednje delo: daleč največ časa smo raziskovalci posvetili prvi fazi, ki je za samo izvedbo CRIPREDE modela ključnega pomena – oblikovanje zavedanja med akterji v regiji in spodbuda za samo sodelovanje pri oblikovanju strategije preventivne dejavnosti za preprečevanje oziroma omejevanje prekomernega igranja na srečo med dijaki višjih letnikov srednjih šol. Ta faza je trajala od februarja 2010 do maja 2010. Zaradi pazljivo zasnovane prve faze modela je bilo delo predvideno za ostale faze olajšano, saj smo lahko v juniju 2010 izvedli kar dve fazi, torej fazo ki predvideva izvedbo

interaktivne delavnice ter fazo tri, ki predvideva zasnovo osnutka strategije za vzpostavitev preventivne dejavnosti na regijskem nivoju. V juliju 2010 pa je bila izvedena še druga interaktivna delavnica glede strategije, kjer je bilo govora o možnostih izboljšave strategije, ustrezno dopolnitev strategije in s tem je bila zaključena še zadnja faza implementacije CRIPREDE modela.

Tabela 2: Časovno sosledje izvajanja CRIPREDE modela

	Feb10	Mar10	Apr10	Maj10	Jun10	Jul10
Zavedanje in pobuda						
Interaktivne delavnice glede ovrednotenja in vizije						
Posledice & zavezanost						
Interaktivne delavnice glede strategije						
Dokončanje strategije						

7. Faza: Interaktivne delavnice glede ovrednotenja in vizije

Interaktivne delavnice, ki so bile izvajane z vključenimi akterji iz regije oziroma lokalne skupnosti, so izvajanje po natančnih navodilih, ki jih opredeljuje CRIPREDE model. Vsebinsko se vprašanja delijo na dva sklopa, v katerem se prvi nanaša na situacijo v regiji in s pomočjo katerih je možno grafično ponazoriti profil regije, drugi del vprašanj pa je namenjen za pospeševanje procesov, ki jih želimo vzpostaviti. Tudi slednji sklop vprašanj omogoča izris mrežnega profila statusa, s pomočjo katerega ocenimo možnost uspeha, ki ga regija oziroma lokalna skupnost ima na nekem področju, konkretno na področju vzpostavitve preventivnega sistema za preprečevanje oziroma omejevanje prekomernega igranja na srečo med mladimi.

Izvajalci CRIPREDE modela morajo težiti k izvedbi fokusnih skupin, saj kot metoda kvalitativnega raziskovanja, ki sodelujočim v pogovoru ponuja možnost aktivne interakcije v procesu raziskovanja hkratno ponuja možnost bolj reflektivnega razmišljanja in s tem bolj plodnega razmišljanja o obravnavani tematiki - fokusna skupina v določenih situacijah lahko deluje tudi po principu 'možganske nevihte', tj. brain storminga'. Slednji je eden glavnih elementov dodane vrednosti, ki jo lahko fokusna skupina ponudi običajnemu pristopu v

kvalitativnem raziskovanju – intervjuju. Samo poimenovanje 'fokusna' pomeni, da skupinski intervju združuje ljudi, katerih pozornost je namenjena skupnemu cilji, fokusna skupina potemtakem združuje enako misleče osebe, ki jih raziskovalci sprašujejo o njihovih pogledih na izbrano temo (Kitzinger, 1994) in običajno zajema 5-8 sodelujočih, ki se v nevtralnem okolju pogovarjajo o tematiki, ki jim je skupna.

CRIPREDE adaptivni model predvideva fokusno skupino z dvojnimi moderiranjem, kar pomeni, da pogovor eden moderator vsebinsko spremlja in po potrebi postavlja dodatna vprašanja, drugi moderator pa skrbi, da so v diskusiji pokrite vse predvidene tematike. Tak način moderiranja fokusne skupine z delitvijo dela moderiranja med dva moderatorja pomeni možnost boljših rezultatov, saj eden od moderatorjev vsebinsko spremlja diskusijo.

Interaktivne delavnice, ki so bile izvajane z vključenimi akterji iz regije oziroma s predstavniki lokalnega partnerstva, so izvajane po natančnih navodilih, ki jih opredeljuje CRIPREDE model. Vsebinsko se vprašanja delijo na dva sklopa, v katerem se prvi nanaša na situacijo v regiji in s pomočjo katerih je možno grafično ponazoriti profil regije, drugi del vprašanj pa je namenjen za pospeševanje procesov, ki jih želimo vzpostaviti. Tudi slednji sklop vprašanj omogoča izris mrežnega profila statusa regije, s pomočjo katerega ocenimo možnost uspeha, ki ga regija oziroma lokalna skupnost ima na nekem področju, konkretno na področju vzpostavitve in (kasnejše) implementacije strategije za vzpostavljanje preventivnih ukrepov (prekomernega) igranja na srečo med učenci v Dolenjski regiji.

Prva interaktivna delavnica je bila izvedena v obliki fokusne skupine s svetovalnimi delavci srednjih šol. Pri tem moramo izpostaviti dejstvo, da so bili svetovalni delavci zelo slabo odzivni in pripravljeni sodelovati v raziskavi. Kljub večkratnemu povabilu, ki je bilo poslano na (službene) elektronske naslove enajstim svetovalnim delavkam sta v prvi interaktivni delavnici sodelovali le dve.

Drugi dejavnik, ki je delno otežil izvedbo prve interaktivne delavnice in (posledično) proces zbiranja relevantnih podatkov je bilo težavno usklajevanje vseh identificiranih ključnih akterjev v regiji, da bi se sočasno udeležili delavnice. Zato so bili izvedeni strukturirani intervjuji še s svetnikom MO Novo mesto, z zaposlenim na Centru za preprečevanje in zdravljenje odvisnosti od prepovedanih drog in predstavnikom LASa Novo mesto. Pri čemer smo svetniku MO Novo mesto zastavili samo prvih šest vprašanj iz CRIPREDE modela.

Zaposlen na Centru za preprečevanje in zdravljenje odvisnosti od prepovedanih drog pa nam ni dovolil snemanja pogovora.

Situacija v regiji: statusno poročilo

Za socio-ekonomske značilnosti JV regije je simptomatično dejstvo, da se regija nikoli ni v večji meri soočala s problemom (pretirane) brezposelnosti oziroma, da je zaposljivost v regiji relativno visoka. Na to nakazujejo tudi dejstvo, da so v preteklosti pomanjkanja delovne sile za potrebe avtomobilske industrije (konkretno Revoza) iskali v drugih regijah, ki so bile, po prepričanju svetnika MO Novo mesto, ekonomsko bolj ogrožene kot JV regija. Ravno slednje pa nakazuje na problem pomanjkanja nižje kvalificirane delovne sile. Poleg tega je v JV regiji zaskrbljujoča izobrazbena struktura, še posebej v Novem mestu, kot središču JV regije, ki je že daljše obdobje nizka oziroma po prepričanju svetnika, je povprečna izobrazbena struktura v regiji poklicna šola. Sodeč po tem, bi lahko rekli, da ima JV regija določene gospodarske prednosti oziroma priložnosti, vendar ne vlaga v razvoj znanja. Posledično temu se v regiji zaznava pomanjkanje določenega, tako visoko kot tudi nižje izobraženega kadra. Čuti se pomanjkanje visoko izobraženega kadra v zdravstvu – zdravnikov specialistov in v avtomobilski industriji, ki pa se srečuje s pomanjkanjem obeh omenjenih ravni kadra. Udeleženci delavnice ugotavljajo, da ge za neke vrste absurd v smislu, da se v eni najbolj gospodarsko razvitih regij dogaja fenomen »bega možganov« in ponavljanje zgodovine pred II. svetovno vojno, ko v JV regiji ni bila prisotna (tako razvita) gospodarska dejavnost in je lokalno prebivalstvo odhajalo »s trebuhom za kruhom« na Gorenjsko ali Ljubljano, torej v centre moči. Socialno-ekonomske značilnosti regije po mnenju zaposlenega na Centru za preprečevanje in zdravljenje odvisnosti od prepovedanih drog (v nadaljevanju CPZ) ne predstavljajo dejavnika, ki bi posameznike neposredno spodbujal ali zaviral pri prekomernem igranju na srečo. Videnje pomena socio-ekonomske značilnosti JV regije pa je iz zornega kota predstavnika LASa nekoliko drugačno. Goji prepričanje, da se je ravno z ekspanzivnim razvojem gospodarstva v miselno strukturo prebivalstva vselila percepcija uspeha, ki pa predvsem bazira na doseganju materialnih dobrin. Skozi prizmo tega fenomena se igranje na srečo zaznava kot vstopnica do materialnih dobrin oziroma uspeha. Po prepričanju predstavnika LASa se soočamo s slabo percepcijo uspeha in sreče. Problem, ki se na tem področju kaže je tudi ta, da je pot oziroma proces za doseg materialnih dobrin načeloma dolgotrajna in zato je igranje na srečo videno kot priložnost hitrega in enostavnega načina ustvarjanja zaslužka. Vendar opisani fenomen se ne veže izključno na gospodarsko uspešnost regije, saj predstavnik LASa podobno percepcijo uspeha in želje po hitrem bogatenju

materialnih dobrin zaznava tudi v gospodarsko siromašnih območjih, kot je Bela krajina. V tem primeru, ko regija gospodarsko ne prosperira, pa se naštetim stimulansom igranja na srečo dodaja še dejavnik upanja izboljšanja nizkega socialnega položaja oziroma »bega iz revščine« in posledično temu izboljšanje socialnih vezi v neposrednem okolju. Skupna ocena prvega segmenta je 3.

Ekonomsko-geografski položaj, je po oceni svetnika MO Novo mesto, idealen, saj sta JV regiji enako oddaljena tako Ljubljana kot Zagreb – dva centra moči. Ključna anomalija, izgradnja avtoceste, ki je pomenila veliko oviro za gospodarstvo, je odpravljena in s tem zagotovljena povezava JV regije s Hrvaško kot tudi evropskimi središči in Ljubljano. Prednost, ki se zaznava na področju ekonomsko-geografskega položaja regije sta dve enako oddaljeni letališči tako letališče v Ljubljani kot tudi letališče v Zagrebu. Pomanjkljivost regije se kaže v tem, da slabo izkorišča svoj geografski položaj, še posebej v odnosu do Hrvaške, natančneje Karlovec-Split, ki je bila v preteklosti pomembna tranzitna žila preko Bele krajine. To pomanjkljivost naj bi v prihodnosti odstranila izgradnja Tretje razvojne osi glade katere pa je svetnik zelo črnogled. Drugo pomanjkanje JV regije je zelo slaba železniška povezava, ki bi jo obstoječa industrija v regiji lahko uporabljala/izrabljala v veliki meri. Tretja pomanjkljivost pa je javni transport, ki ga v regiji skoraj da ni, saj se prebivalci JV regije javnega transporta skorajda ne poslužujejo. Kot primer je bil naveden okrnjen lokalni mestni promet, ki kljub subvencijam že 10 let ne more zaživeti. V tem kontekstu velja omeniti tudi pomanjkljiv transport v relaciji evropskih povezav, saj je slab že s prestolnico. Ekonomsko-geografska prednost regije je, v okviru preventivnih politik prekomernega igranja na srečo v tem, da igralniška industrija ni zelo razvejana in posledično temu so stimulansi za igranje na srečo, v primerjavi z Goriško regiji, manjši. Oddaljenost igralniških salonov je po mnenju predstavnika LASa tako prednost saj mladostnikom predstavlja oviro v kontekstu potnih stroškov, kot slabost saj odraslim osebam omogoča (fizični) umik in izogib stigmatizacije (psihološki vidik) domačega okolja. Geografsko majhnost ne samo JV regije temveč celotne Slovenije predstavnik LASa ne vidi kot veliko prednost, saj če tudi si posameznik, ki pri sebi prepoznava simptome zasvojenosti z igranjem na srečo, zagotovi prepoved v igralna središča, lahko v primeru izgube volje ali motivacije za ozdravitev odide v igralne salone v sosedne države, kot sta Italija ali Hrvaška. Pri tem opozarja, da sama oddaljenost igralniških salonov ne preprečuje prvih srečanj z igranjem na srečo, ki se načeloma začne s športnimi stavami in vplačili Lotto listkov. Končna ocena tega segmenta, podana s strani sodelujočih je 4.

Razsežnosti življenjskih pogojev so strani sodelujočih različno ovrednoteni. Zaposleni na CPZ ocenjuje, da so življenjski pogoji v JV regiji zelo dobri, saj je v regiji zagotovljena tako socialna varnost kot tudi dobri bivalni pogoji ter infrastruktura. Po oceni mestnega svetnika pa so življenjski pogoji podpovprečni in naj bi bili posledica osnovnega problema Novega mesta, regionalnega središča Dolenjske, »da ne ve ali je velika vas ali je majhno mesto«. Skozi prizmo te dileme so sami bivalni pogoji relativno dobri, saj ima Novo mesto sprejete urbanistične zasnove oziroma načrte za razvoj površin namenjenih individualni gradnji ali stanovanjski soseski ter dobro osmišljanje pozicioniranja industrijskih con v neposredno okolje. Zopet pa, po prepričanju mestnega svetnika, naletimo na disproporcio učinkovitega gospodarstva in podhranjene infrastrukture v športnih objektih. Pri tem so bili navedeni primeri: (1) velodroma, ki je edini tovrsten objekt na JV Evrope in ki propada že vrsto let; (2) razpadajoče športne dvorane, ki gosti tudi koncerte simfoničnega orkestra, (3) kulturna dvorana, ki je »podedovana« zapuščina bivšega JLA s (komaj) 300 sedeži. Pravzaprav je osnovni nosilec malo bolj razvejanega kulturnega življenja v MO Novo mesto Dolenjski muzej, pri katerem mestni svetnik izpostavi predvsem arheološko in etnološko dejavnost. Podobne disproporce pa se zrcalijo tudi na področju socialne varnosti. Pereč problem je Dom starejših občanov, ki je bil zgrajen pred približno tremi desetletji in absolutno ne more zagotoviti potrebam regije glede oskrbe starejših občanov. Zato je v pripravi izgradnja novega objekta, ki je tudi sprejet s strani občinskega sveta Novo mesto, ki je predviden varovanim stanovanjskim enotam namenjen za bivanje starejših občanov. Bolj kot slaba oskrba starejših občanov pa je problematičen odnos do Romov in reševanja njihovega bivalnega okolja. Romska naselje je bilo zgrajeno, glede na informacije mestnega svetnika, na robu smetišču, ki (sedaj) kaže svoje znake razkroja, saj v naselju ni urejene infrastrukture in je daleč pod minimalnimi higienskimi pogoji. V sklopu socialne varnosti pa so v regiji detektirane prednosti glede otroške varnosti in osnovnošolskega izobraževanja. Predstavniki LASa pojem socialne varnosti obravnava skozi prizmo problematike odvisnosti in izpostavi pomembnost socialne varnosti, ki jo mladostnik čuti v domačem okolju, saj je ravno neprimerno, torej socialno nevarno družinsko okolje, eden izmed vzvodov prekomernega igranja na srečo. Šlo naj bi za nadomeščanje ali izpolnjevanje zelenih občutij, ki jih mladostnik ne čudi v domačem okolju, kot so izražanje pozornosti, kontrole ali/in moči. Zaposleni na CPZ izpostavlja pomanjkljivost JV regije, natančneje MO Novo mesto glede nezagotavljanja prostorskih kapacitet oziroma »Dnevnega centra« namenjenega postopnemu vključevanju (v primeru CPZ) uporabnikov prepovedanih drog v vsakdanjik. Omenjeni Dnevni center naj bi predvsem omogočal zaposlovanje odvisnikov v dopoldanskem času, saj v CPZ opažajo veliko željo

odvisnikov, ki zaključijo kurativne programe po opravljanju različnih del oziroma izogibanju občutka dolgočasje, ki pa je največkrat tudi vodilni razlog za pojav (vseh vrst) odvisnosti. Ob tem zaposleni na CPZ izpostavlja nizko stopnjo razumevanja oziroma naklonjenosti lokalne politike potrebam CPZ za kakovostno izvajanje dejavnosti – preventivnih in kurativnih ukrepov. Slednje se najbolj evidentno kaže v prenehanju sofinanciranja preventivnih dejavnosti, kot so (v preteklosti izvedene) likovne delavnice, oblikovanje biltena in druge. Predstavnik LASa, in nekdaj zaposleni na MO Novo mesto, svoje videnje življenjskih pogojev podaja na osnovi izvedenih intervjujev z mladimi, ki so imeli namen ugotoviti stopnjo zadovoljstva mladih s ponudbo dejavnosti za prosti čas in kvaliteto infrastrukture za izvajanje teh dejavnosti. Izhajajoč iz teh podatkov vprašani pojasnjuje, da je ponudba občolskih dejavnosti v JV regiji zelo bogata in raznolika. Pri tem ugotavlja, da je infrastruktura, predvsem rekreacijskih objektov, v nekoliko slabšem stanju zaradi slabega vzdrževanja, vendar zadovoljiva z izvedbo sanacijskih del. Vendar problem ni v slabi ponudbi dejavnosti ali neustreznem vzdrževanju infrastrukture, temveč je problem v zelo nizki stopnji motivacije med mladimi za vključevanje v aktivnosti za kvalitetno preživljanje prostega časa in da mladostniki veliko raje svoj čas preživijo za računalnikom. Zato predstavnik LASa spodbuja osmišljanje dejavnosti, ki bodo mlade motivirale za aktivno participacijo in za dosego tega je potrebno mladim omogočiti koordinatorja, ki jim ne bo ponudil končnega produkta oziroma že izoblikovanega načrta dela, temveč jih bo povabil k skupnemu snovanju le-tega. Ocena segmenta življenjskih pogojev v regiji je s strani vprašanih ovrednotena s 4.

Odnos prebivalstva JV regije do kreativnosti in podjetništva je po mnenju mestnega svetnika domena oziroma stihijska zadeva posameznika, ki se želi s tem ukvarjati. Celotno prebivalstvo pa do tega vidika ne goji posebnega odnosa. Ima ga lahko le toliko, da zaznava možnosti novih delovnih mest. Žal ne moremo govoriti o splošni zavesti/odnosu prebivalstva, ki bi podjetništvo v JV regiji gledalo kot pomemben napredek v prostoru, še posebej če ga primerjamo z MO Domžale, ki pa je zgrajena na osnovi podjetniške dejavnosti. V Novem mestu je podjetništvo sprejeto drugače zaradi obstoja močnih gospodarskih subjektov, ki nudijo številna delovna mesta. Z ustanovitvijo Razvojnega centra se naj bi zagotovilo spodbujanja podjetništva oziroma podjetnikov, vendar dozdeva se da Razvojnemu centru zmanjkuje moči za spodbujanje posameznika, ki se načeloma samoiniciativno odloči za podjetniško dejavnost. Poleg Razvojnega centra se v regiji skuša spodbujati podjetništvo (in kreativnost) tudi z oblikovanjem in izgradnjo obrtniških con. Situacija je zelo podobna glede mednarodne usmerjenosti oziroma o mednarodni usmerjenosti manjših podjetij ali

podjetnikov je, po mnenju vprašanih, zelo težko govoriti. Ključni problem pri tem je (ponovno), da so manjša podjetja prepuščena sama sebi, saj MO Novo mesto nima mednarodnega naboja že od same ustanovitve. Razlog pomanjkljivih mednarodnih tendenc MO Novo mesto je v njenem umanjkanju znanja oziroma kompetentnih ljudi v MO Novo mesto za to področje in to ima za posledico nezmožnost črpanja evropskih sredstev, ki pa bi se lahko namenile spodbujanju manjših – visokotehnoloških podjetij. Mednarodne izkušnje imajo v JV regiji le večji gospodarski subjekti, kot so Krka d.d. in Revoz. Zaključimo lahko, da je mednarodna povezanost oziroma vpetost podjetnikov domena njihove iznajdljivosti in kreativnosti, nikakor pa to ni vzdušje, ki preveva Mo Novo mesto. Stopnja kreativnosti podjetnikov je zaznava v JV regiji kot primer se navajajo številni kreativnih mizarских delavnic, ki so pričeli z podjetniško delavnico s propadom tovarne Novolesa in ti so povezani z evropskim trgom. Gre za nekaj »svetlih izjem«, ki pa so bolj ali manj prepuščeni lastni iznajdljivosti. Epohalna prednost bogate podjetniške dejavnosti v JV regiji je tudi v tem, da določeni podjetniki, s finančnimi donacijami, podpirajo delovanje CPZ in zaposlujejo posameznike, ki so uspešno zaključili kurativni program. Vendar takšen odnos ne velja za vse podjetnike, saj je pri (veliki) večini še vedno prisoten strah oziroma predsodek (nezanesljivost, goljufije) pred posamezniki, ki (so) se soočali s problemi zasvojenosti. Slednji ugotovitvi se pridružuje tudi predstavnik LASa. Prepričan je, da bi podjetniki bili pripravljeni pomagati posamezniku, ki se je soočal s težavami prekomernega igranja na srečo, pri ponovni vključitvi v družbeno okolje, vendar da podjetniki niso o tem problemu sploh osveščeni. Ta segment dosega oceno 3.

JV regija je bila v preteklosti bistveno podhranjena kar se tiče prisotnosti visoke izobrazbe in javnih oziroma zasebnih raziskovalnih organizacij. V zadnjih letih se na visokošolskem področju pojavljajo nove institucije in poleg že obstoječih (predvsem izvajalcev višjih programov) tvorijo zametke raziskovalne dejavnosti. Težko pa je pričakovati v tako kratkem obdobju delovanja teh institucij, da bi podpirale gospodarsko sfero. Obstaja »tradicionalna« povezanost med Šolskim centrom Novo mesto in gospodarskimi subjekti, ki je tudi glavni razlog, da se je ŠC Novo mesto tako pozicioniral v lokalno okolje. Izvor visokošolske dejavnosti v JV regiji izhaja, po prepričanju mestnega svetnika, iz višješolskih študijskih programov. Pred slabima dvema letoma pa je v JV regiji začela delovati državna fakulteta – Fakulteta za informacijske študije, ki za okolje pomeni veliko pridobitev in nakazuje spodbudni odnos države do regionalizacije visokošolske sfere. Po drugi strani pa se zdi vprašanim skrajno nedopustna izjava Ministra za visoko šolstvo, da potrebam Slovenije

zadostujejo obstoječe tri Univerze. Takšen odnos predstavnikov državne oblasti nakazuje na strah izgube/odtoka določenih sredstev, saj se visokošolska dejavnost (javnih fakultet) financira iz državnega proračuna. Kljub negativnemu odnosu predstavnikov državne oblasti do razvoja oziroma ustanovitve Univerze v Novem mestu, vprašani ugotavljajo, da je le-ta nujno potrebna izhajajoč iz vidika potreb gospodarstva in prebivalcev dolenjskega, posavskega in belokranjskega prostora. Naklonjenost ustanovitvi novomeške univerze je moč zaznati s strani MO Novo mesto, ki je namenilo zemljišče za izgradnjo Univerzitetnega kampusa. V kontekstu preventivnih politik je element prisotnosti oziroma spodbujanja želje po (vseživljenjskem) izobraževanju velikega pomena. Zaposleni na CPZ ugotavlja, da je pri večini posameznikov vključenih v njihov »program« moč zaznati željo po izobraževanju, saj določeni nimajo končane niti osnovnošolske izobrazbe. Opozarja pa na zelo nizko osveščenost širše javnosti glede problemov odvisnosti in iz tega izhajajoče negativno sprejemanje in zaničevanje posameznikov s problemi odvisnosti. Predstavnik LASa pa ugotavlja, da je JV regija podhranjena na ravni strokovno usposobljenega kadra za izvajanje tako preventivnih kot kurativnih dejavnosti. Zato posameznike, ki se srečujejo s problemi prekomernega igranja na srečo bodisi usmeri na strokovnjake izven regije, najpogosteje v Ljubljano bodisi zagotovi (individualno) pomoč v domačem okolju tako da naveže stik s strokovnjaki iz drugih regij, ki (po potrebi) prihajajo v JV regijo. Vrzal pomanjkanja strokovnjakov, ki bi izvajali preventivno dejavnost v JV regiji skuša predstavnik LASa zmanjšati tudi sam s predavanji za učence v osnovnih in srednjih šolah, vendar meni da to ni dovolj. Glede na podana mnenja in ocene, segment prisotnosti visokošolske izobrazbe in raziskovalnih organizacij, s strani respondentov dosega vrednost 3.

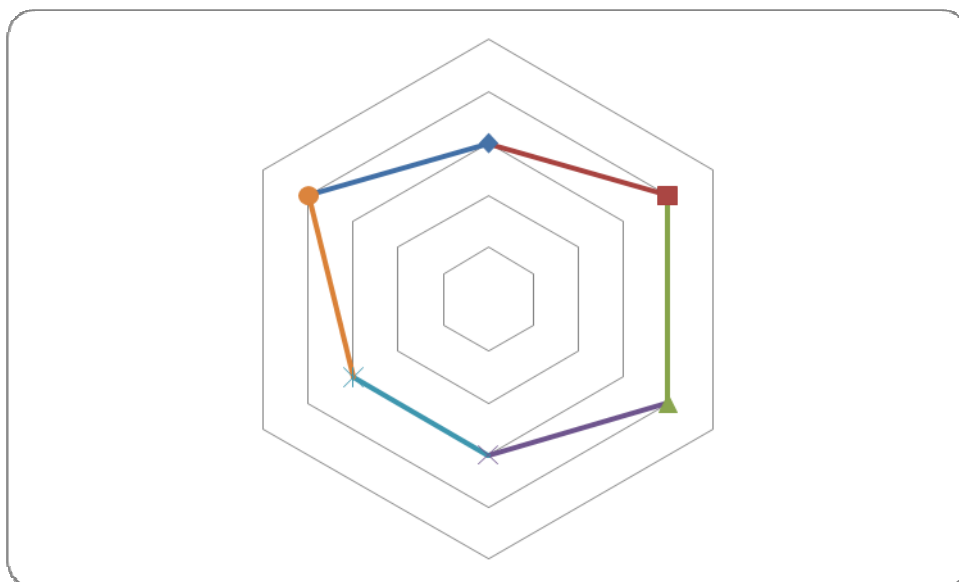
Vežano na strukturo gospodarstva lahko, po mnenju sogovornikov, JV regijo postavimo dokaj visoko, saj je v okolju prisotna raznovrstna struktura podjetništva. Splošno gledano se v regiji formirajo različni grozdi glede na dejavnost večjih oziroma pomembnih gospodarskih subjektov. Tako lahko v regiji zapazimo določen del podjetnikov, ki je vezan na avtomobilsko industrijo (TPV, Revoz, Adria). Prav tako se v kontekstu delovanja srednje šole GRM Novo mesto – center biotehnike in turizma oblikujejo grozdi vezani na živilsko-pridelovalno industrijo. Edini večji gospodarski subjekt, ki ne omogoča vzpostavitve grozda je farmacevtska industrija oziroma tovarna Krka. Vsi večji gospodarski subjekti pa so internacionalno usmerjeni in imajo iz perspektive lokalnega okolja velik, saj del njihovega dohodka ostaja v JV regiji. Problem pri tem pa je ta, da regija ne izrablja dovolj dobro teh dohodkov. Iz zornega kota organizacije (proizvodnega) dela v velikih gospodarskih subjektih,

kot so Krka, Revoz, TPV in Adria pa je delo zelo monotono oziroma rutinsko, še posebej to velja za delo v industrijskih obratih, ki zaposlenemu ne predstavlja ne izziva ne vira zabave ali užitka in možnosti hitrega/dobrega zaslužka, torej vsega tistega kar naj bi mu omogočalo igranje na srečo. Struktura gospodarstva je bila ocenjena s skupno oceno 4.

Na spodnji sliki (Graf 5) lahko vidimo oceno posameznega regijskega dejavnika podano s strani udeležencev prve interaktivne delavnice. Ocena je bila podana po zaključenem pogovoru za posamezen segment in se giblje na lestvici od ena do pet, pri čemer ocena ena odraža najslabše stanje, ocena pet pa najboljše. Idealen mrežni profil JV regije bi se potem takem nahajal na skrajnem zunanjem robu mrežnega diagrama in bi bil krožne oblike.

Slika mrežnega profila, ki razkriva situacijo Dolenjske oziroma JV regije po obliki sodeč bistveno ne odstopa od idealnega oziroma optimalnega diagrama -profila, saj prevzema krožno obliko, vendar pa se obstoječi profil regije ne nahaja na skrajnem zunanjem robu mrežnega diagrama, temveč se v večini segmentov giblje v sredinskih vrednostih. To nakazuje na dejstvo, da so v JV regiji relativno dobro razviti segmenti, ki predstavljajo potenciale oziroma priložnosti za dodatno izboljšanje profila regije in jim je zato potrebno nameniti dodatno pozornost.

Graf 5: Profil JV regije

Vir: Interaktivna delavnica Criprede, izvedena za potrebe CRP

Drugi del prve interaktivne delavnice, ki sestoji iz sklopa osmih vprašanj, je namenjen regijskim procesom in politikam, ki imajo vpliv na možnosti vzpostavitve preventivnih ukrepov za preprečevanje oziroma omejevanje prekomernega igranja iger na srečo med dijaki

srednjih šol. Zato se prvo vprašanje osredotoča na regionalne prednosti in slabosti v kontekstu vzpostavljanja preventivnih ukrepov prekomernega igranja na srečo med dijaki pri čemer udeleženci delavnice prepoznavajo kot prednost regije njeno (geografsko) majhnost, ki omogoča vzpostavljanje pristnejših (ne)formalnih povezav in sodelovanja med različnimi institucijami in/ali posamezniki. Med regijske prednosti uvrščajo tudi strokovno usposobljene posameznike, ki delujejo na področju svetovanja in preventive različnih oblik odvisnosti, vendar sočasno ugotavljajo, da tem posameznikom primanjkuje motiviranosti za (še bolj) intenzivno izvajanje preventivnih dejavnosti. Razlog pa naj bi bila preobremenjenost, nizka zaznavnost pomembnosti njihovega dela s strani širše javnosti in posledično temu tudi slaba prepoznavnost problematike. Udeleženci priznavajo med prednosti dolenjske regije še aktivno delovanje in spodbujanje kakovostnega načina preživljanja prostega časa mladih s strani različnih akterjev v regiji. Edino oviro vidijo v tem, da so določene izvenšolske dejavnosti, ki sodijo v prosti čas mladih, plačljive in zato določenim posameznikom nedostopne. Soglasno pa so ugotovili, da se kot ključna regijska pomanjkljivost kaže v zelo nizki stopnji ozaveščenosti o problemu (prekomernega) igranja na srečo in posledično temu v pomanjkljivem izvajanju preventivnih dejavnosti. Razlog naj bi bil po njihovem mnenju na sistemski ravni delovanja šole. Slednje se soočajo s časovno in prostorsko preobremenjenostjo, obvladovanjem (nenehnih) novitet in administrativnimi pogoji delovanja tako na ravni učiteljev kot ravni vodstva šole. Slednje se reflektira tudi v nekakovostni oziroma za dijake nezanimivi ponudbi obveznih izbirnih vsebin in obšolskih dejavnostih. Skupni rezultat prvega segmenta je ocena dva, kar udeleženci pojasnjujejo z ugotovitvijo, da gre pri delovanju regijskih akterjev za »gašenja požara« pri čemer ni sistemsko zastavljenih rešitev ali zelenih ciljev. Predvsem pa je na oceno stanja vplivalo prostorsko in časovno omejevanje šol glede izvajanja preventivnih ukrepov (različnih oblik) zasvojenosti ter občasno povezovanje z institucijami, ki se strokovno ukvarjajo s problemi odvisnosti.

Glede na identificirano nizko stopnjo ozaveščenosti tako mladih kot tudi širše javnosti glede nevarnosti prekomernega igranja na srečo je situacija na področju zbiranja, procesiranja in širjenja informacij o učinkovitih preventivnih ukrepih splošno gledano, s strani udeležencih, prejela oceno ena. Udeleženci niso zaznali aktivnosti, ne v šolskem okolju kot tudi ne s strani ključnih (vladnih ali nevladnih) organizacij, ki bi spodbudile ali omogočile transparentno zbiranje in širjenje informacij glede učinkovitih preventivnih ukrepov igranja na srečo. Zato ugotavljajo, da ta aktivnost v regiji ne obstaja, ki pa je po mnenju udeležencev ključnega

pomena, saj ob identifikaciji določenega problema regijski akterji, v tem kontekstu predvsem mišljeni predstavniki politične moči, postanejo aktivni.

Tretje vprašanje se je dotikalo ocene delovanja oziroma podpore preventivni politiki s strani regijske oziroma lokalne oblasti. Kljub dejstvu, da ima lokalna oblast jasno načrtano hierarhijo prioritet razvoja regije in delno, s sofinanciranjem, podpira delovanje določenih društev (npr. Društvo novomeških študentov) udeleženci ta segment ocenjujejo z oceno ena. Nizka ocena je rezultat zaznanega »pasivnega« delovanja lokalnih oblasti oziroma nezaznavanje problemov povezanih z igranjem na srečo in posledično temu tudi umanjkanje podpore izvajanja preventivnih dejavnosti. Podpore udeleženci razumejo kot uvrščanje problema igranja na srečo tako v hierarhijo regionalnih prioritet kot tudi kot finančno podporo delujočim društvom in/ali nevladnim organizacijam.

Sodelovanje, s strani udeležencev, prepoznanih ključnih akterjev (šole, strokovnjaki, institucije, predstavniki lokalne oblasti) znotraj regije je bilo ovrednoteno z oceno štiri, saj (geografska) majhnost regije omogoča vzpostavitev tesnejših neformalnih osebnih stikov med posamezniki, ki so zaposleni v različnih institucijah in se jih posamezniki poslužujejo v primeru akutnega reševanja stiske oziroma težav(e) mladostnika. Formalno sodelovanje na ravni institucij pa je po mnenju udeležencev slabše, saj je zaradi formalnih zahtev in določil časovno zamudnejše ter v določenih primerih tudi neproduktivno oziroma neuspešno. Sodelovanje med regijskimi akterji bi lahko bilo še boljše, če bi bile naloge posameznih akterjev jasno opredeljene in transparentno koordinirane s strani (še ne) določenega vodilnega akterja za izvajanje preventivnih politik in strategij igranja iger na srečo. Prav tako bi k uspešnejšemu sodelovanju na ravni institucij pripomoglo poenotenje virov financiranja.

Povezovanje regijskih akterjev z akterji zunaj regije pogojuje dejstvo, da srednje šole, ki so po večini locirane v MO Novo mesto, obiskujejo dijaki iz različno oddaljenih občin JV regije, vendar to sodelovanje ni vezano na vzpostavljanje mehanizmov preventivnih politik glede igranja na srečo temveč se načeloma nanaša na reševanje zdravstvenih težav posameznika. Ovire za plodnejše sodelovanje (med)regijskih mrež, udeleženci interaktivnih delavnic, zaznavajo v birokratizaciji postopkov in v preobremenjenosti in prezasedenosti strokovnjakov izven regije. Slednje dopušča manevrski prostor le individualnim obravnavam s predhodnim izkoriščanjem neformalnih poznanstev. Zaviralni dejavnik med-regijskega povezovanja naj bi bil, po mnenju udeležencev delavnice, tudi različni načini in višine (so)financiranja lokalnih

oblasti »matičnih« projektov in/ali društev in institucij, to pa nenazadnje reflektira v umanjkanju sodelovanja regij na mednarodnih projektih. Splošno gledano je ta segment preje oceno ena.

Segment regijskega razvoja človeških kapacitet in razpoložljivost ter uporaba le-teh v relevantnih razvojnih procesih preventivne politike igranja na srečo je ocenjen zadostno. Kot že nekajkrat izpostavljen problem nizke stopnje ozaveščenosti širše javnosti s problemom igranja na srečo se ta zrcali tudi v pomanjkanju strokovnjakov (terapevti, psihologi, posamezniki z osebnimi izkušnjami prekomernega igranja na srečo) za (izključno) individualno obravnavo posameznika s težavami igranja na srečo. K temu dodajajo še aspekt časovne stiske trenutno delujočih strokovnjakov v regiji, ki pa niso primarno specializirani za preprečevanje/zmanjševanje in svetovanje glede zasvojenosti z igrami na srečo. K nizki oceni segmenta razvoja človeških kapacitet je prisostvovalo tudi dejstvo, da v regiji primanjkuje oziroma sploh ne delujejo znanstveno-raziskovalne institucije, ki bi imele fokus delovanja na področju preventivnih politik različnih vrst zasvojenosti.

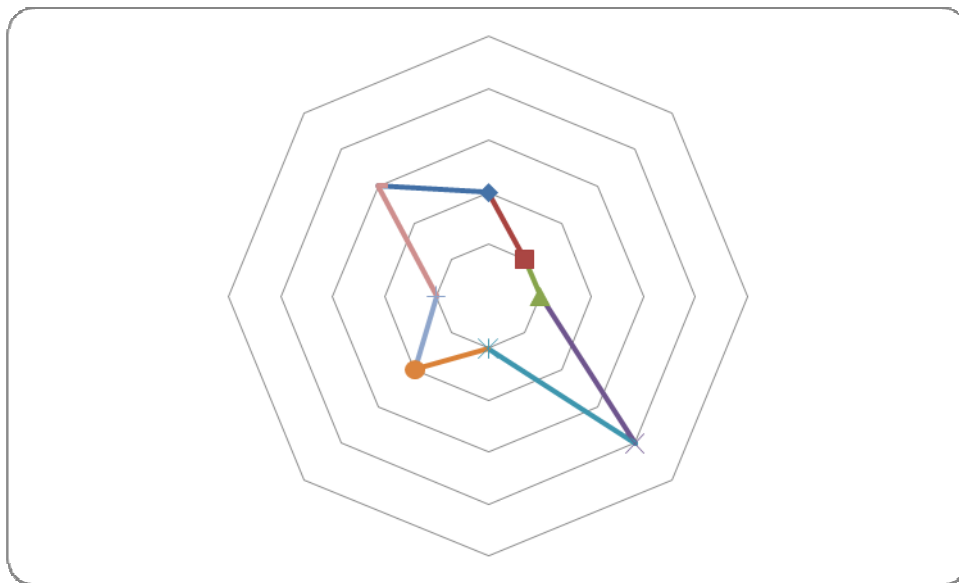
Glede prisotnosti in razvoja regionalne javne politike na področju vzpostavljanja preventivnih ukrepov (prekomernega) igranja na srečo med mladimi so udeleženci ponovno izpostavili problem nezaveščenosti širše javnosti s tem problemom in zato tudi taka politika v regiji ne obstaja, obstaja le individualna angažiranost določenih strokovnjakov pri reševanju problemov povezanih z igranjem na srečo. Poudarjajo, da ni izdelane strategije ali vizije kako k temu problemu pristopiti in kako se z njim soočati v prihodnosti, saj je pozornost regionalnih in lokalnih predstavnikov oblasti trenutno in predvsem usmerjena v reševanje gospodarskih problemov. Splošna ocena za prisotnost in razvoj regijske javne politike je glede na izpostavljeno nezadostna.

O prisotnosti in uporabi orodij za vzpostavljanje preventivnih ukrepov (prekomernega) igranja iger na srečo med mladimi po mnenju udeležencev v regiji obstajajo olajševalni ukrepi, med katere uvrščajo, že prej omenjeno, (ne)formalno sodelovanje posameznikov kot tudi ukrepi vplivanja. Slednji so neposredno nanašajo na olajševalne ukrepe oziroma na zanašanje na interakcijo med udeleženci z namenom spremembe odnosa, predvsem dvigovanja stopnje zavedanja, glede problematike igranja na srečo med mladimi. Med negativna orodja oziroma ukrepe pa uvrščajo finančne omejitve, nizko stopnjo angažiranosti

predstavnikov lokalne oblasti oziroma politike ter nizko stopnjo vplivanja na učence srednjih šol, še posebej na njihovo percepcijo zaznavanja problema prekomernega igranja na srečo.

V spodnji sliki (Graf 6) lahko zaznamo situacijo dolenske regije na področju procesov in politike, ki razkriva neugodno situacijo, saj je veliko posameznih segmentov bilo ocenjenih z oceno nezadostno in so zato ocene zelo blizu središču diagrama. Nakazovanje obstoja regijskega potenciala je moč zaznati le pri dveh segmentih, ki sta bila ocenjena relativno višje, čeprav nobenemu izmed osmih segmentov ni bila podeljena najvišja ocena, ocena pet. Mrežni diagram, ki prevzema dokaj koničasto in v središču skoncentrirano obliko je (popolno) nasprotje zelenega stanja. Mrežna struktura, ki bi odražala zeleno stanje oziroma prisotnost učinkovitih procesov in politik bi potekala po zunanjih robovih mrežnega diagrama.

Graf 6: Mrežni diagram rezultatov za regijske procese in politiko

Vir: Interaktivna delavnica Criprede, izvedena za potrebe CRP

Ocena stanja regije, ki služi kot osnutek razvoja strategije za vzpostavljanje preventivnih ukrepov

PREDNOSTI dosedanjega načina vzpostavljanja in izvajanja preventivnih ukrepov za preprečevanje igranja iger na sreč med mladimi

Majhnost regije in rezultat le-tega vzpostavitev tesnejših (ne)formalnih poznanstev

Prisotnost neformalnih vezi med predstavniki ključnih institucij pri reševanju problemov odvisnosti

Individualna angažiranost pri reševanju problemov

Prisotnost strokovno usposobljenega kadra

Intenzivnejše medobčinsko sodelovanje na osnovi strukture kraja bivanja učencev

SLABOSTI dosedanjega načina vzpostavljanja in izvajanja preventivnih ukrepov za preprečevanje igranja iger na srečo med mladimi

Nizka stopnja ozaveščenosti o problematiki prekomernega igranja iger na srečo v šolah

Neprepoznavanje oz nezaznavanje razširjenosti igranja iger na srečo med učenci

Problemi na sistemski ravni delovanja šole (časovna, prostorska, administrativna preobremenjenost oz stiska)

Slaba ali nezanimiva ponudba občolskih dejavnosti oz preživljanja prostega časa učencev

Nemotiviranost strokovno usposobljenih posameznikov za problematiko prekomernega igranja na srečo

Prisotni strokovnjaki niso usposobljeni za reševanje problemov povezanih z igranjem iger na srečo

Preobremenjenost oz prezasedenost strokovnjakov izven regije

Umanjkanje zbiranja, procesiranja in širjenja informacij med učenci, straši in strokovnjaki glede igranja na srečo in zasvojenosti z igranjem na srečo

Pomanjkanje aktivne angažiranosti lokalnih oblasti pri identifikaciji problema (hierarhična določitev prioritet)

Umanjkanje (so)financiranja preventivnih ukrepov glede igranja na srečo med mladimi

Orodja za zagotavljanje družbene sprejemljivosti se zadovoljivo ne uporabljajo; so pomanjkljiva

Slaba koordinacija aktivnosti oz nalog posameznih akterjev pri vzpostavitvi preventivnih ukrepov

Nizka stopnja vpliva na učence v srednjih šolah (védenje, vrednote, prioritete,...)

PRILOŽNOSTI ki se na tem področju kažejo v prihodnosti

Tesnejše sodelovanje med ključnimi akterji v regiji (država, šola, policija, MO, Svetovalni center Ljubljana, Posvetovalnica za starše, Rdeči križ, psihoterapevti, zdravstveniki,...)

Identifikacija ključnega akterja kot koordinatorja implementacije preventivnih ukrepov igranja iger na srečo med mladimi

Tesnejše sodelovanje med šolo in starši

Delovna mesta v povezavi z izvajanjem preventivnih programov, možnosti za visokokvalificirane zaposlitve

Dodatna finančna sredstva za koordinacijo, implementacijo in evalvacijo preventivnih programov igranja iger na srečo med mladimi

GROŽNJE ki se na tem področju kažejo v prihodnosti

Tveganja povezana z neprepoznavanjem problema igranja na srečo in posledic le-tega med mladimi (šolski uspeh, kriminal med mladimi, osebne stiske, samomori, ...)

Tveganja, povezana s posledicami nekontroliranega prekomernega igranja na srečo v odrasli dobi (finančni bankrot, propad družine, ločitve, dvig kriminalitete, samomori,...)

Prevladovanje reševanja gospodarskih vprašanj/problemov (recesija) nad zagotavljanjem širše ozaveščenosti prebivalcev o nevarnostih prekomernega igranja na srečo med mladimi

Prevladovanje reševanja gospodarskih vprašanj/problemov (recesija) nad zagotavljanja različnih načinov preživljanja prostega časa med mladimi

8. Faza: Posledice in zavzetost

Iz analize prve interaktivne delavnice je bilo mogoče oblikovati seznam predlogov in njihovo oceno, saj nam bodo ti predlogi in ocena njihove morebitne uspešnosti služili kot osnova za oblikovanje strategije. Toda pred tem je potrebno definirati prioritete glede na tri faktorje, ki se jih upošteva pri oblikovanju strategije. Ti faktorji so: (1) verjetnost vpliv: na katere aspekte delovanja politik v regiji bo preventivna politika imela vpliv?; (2) javno politične vrzeli – ali obstajajo na določenem področju javno politične vrzeli, ki trenutno niso upoštevane? In (3) priložnosti – ali obstajajo priložnost pri postavljanju preventivne dejavnosti, ki bi jih bilo mogoče označiti za javno-politične intervencije?

Tako je v Tabeli 3 mogoče razbrati analizo situacije v JV regiji glede na omenjene faktorje, kot jih predvideva CRIPREDE model. Ukrepi, ki so navedeni v Tabeli 3 pod rubriko priložnosti so bili podvrženi preverjanju izvedljivost in na tak način jim je bila podana ocena izvedljivosti. Ocena izvedljivost je bila namreč podana glede na (1) Regionalno pokritje – ali je izvedba dejavnosti možna na ravni regije?; (2) Partnerji – ali je mogoče pridobiti podporo partnerjev za izvedbo aktivnosti?; (3) Zmožnosti – ali bodo imele vključene organizacije

zmožnosti za doseg aktivnosti?; (4) Financiranje – ali so finančni viri za izvedbo aktivnosti dostopni?; (5) Ovire – ali obstajajo v regiji ovire, ki bi lahko omejile možnosti uspeha?

Tabela 3: Tabela priorit

	Tema	Verjetnost vpliva	Javno-politična vrzel	Priložnosti
1	Socio-ekonomski razvoj v regiji	Dvigovanje stopnje izobraženosti prebivalstva Vlaganje v znanje in raziskave Preprečevanje pojava »bega možganov« in migracij Zagotavljanje potrebnega visoko in nizko kvalificiranega kadra	Zanemarjanje pomembnosti vlaganja v znanje in raziskovalno dejavnost Nejasnost vizije razvoja in pozicije regionalnega centra	Nizka stopnja brezposelnosti Potrebe po kvalificiranemu kadru Uspešno delovanje gospodarske sfere
2	Ekonomski in geografski položaj regije	Izboljšane javnega transporta – železniškega prometa in lokalnega mestnega prometa Boljše izkoriščanje geografske pozicije Oživitev tranzitne žile s Hrvaško Izboljšanje povezav z evropskimi središči	Neizkoriščanje geografske pozicije regije Slabe navezave na centre moči	Obstoj javnega mestnega transporta Dobra geografska pozicija regije Pomanjkljiva prisotnost igralniške industrije
3	Privlačnost bivalnih pogojev v regiji	Izboljšanje socialne varnosti starejših občanov in Romov Investiranje v rekreacijsko in kulturno infrastrukturo in dejavnosti	Zanemarjanje problematike Romov	Sprejete urbanistične zasnove Dobro razvejana infrastruktura
4	Kultura in odnos prebivalcev do kreativnosti in podjetništva	Širša osveščenost prebivalcev o pomenu podjetništva in kreativnosti Intenzivnejša mednarodna usmerjenost tako podjetnikov kot tudi lokalne politike Boljša podpora in usmeritev podjetnikov pri njihovi dejavnosti in preboju na mednarodne trge Uspešnejše črpanje EU sredstev	Zanemarjanje pomena mednarodne vpetosti podjetji Pomanjkljivo spodbujanje kreativnosti in podjetništva v regiji Slabo suportiranje manjših podjetnikov Pomanjkljivo znanje glede črpanja EU sredstev	Mednarodna vpetost ključnih (večjih) gospodarskih subjektov Delovanje Razvojnega centra Obstoj kreativnih podjetnikov kot svetlih izjem ali primerov dobrih praks Obstoj obrtnih con Zaposlitvene možnosti
5	Izobraževanje, raziskovanje in svetovanje v regiji	Dvigovanje ravni izobrazbene strukture prebivalstva Razvijanje visokošolske in raziskovalne dejavnosti Ustanovitev Univerze v Novem mestu in izgradnja Univerzitetnega kampusa Sodelovanje različnih akterjev v visokošolski sferi	Zaviranje razvoja visokošolske sfere v regiji s strani države Slaba koordinacija sodelovanja ključnih akterjev na visokošolskem področju Ne dovolj aktivno podpiranje razvoja raziskovalne dejavnosti	Določitev občinskega zemljišča za izgradnjo Univerzitetnega kampusa Delovanje različnih visokošolskih institucij in nevladnih organizacij

		Uspešno odgovarjanje na potrebe gospodarstva		
6	Struktura gospodarstva	Dodatno izboljšanje strukture gospodarstva Poglobitev sodelovanja med gospodarskimi subjekti	Pomanjkljivo izkoriščanje uspešnega delovanja gospodarstva	Obstoj gospodarskih grozdov Delovanje velikih gospodarskih subjektov, ki so internacionalno usmerjeni
7	Stanje v regiji na področju možnosti razvoja preventivnih politik za preprečevanje prekomernega igranja na srečo	Nizka stopnja zavedanja širše javnosti o problemih prekomernega igranja na srečo Nemotiviranost prisotnih strokovnjakov v regiji za aktivnejšo participacijo reševanja problemov igranja na srečo Nezadovoljivo izvajanje preventivnih dejavnosti širšega aspekta Nezadovoljiva ponudba obšolskih dejavnosti Problemi na sistemski ravni delovanja šole Možnost sodelovanja s strokovnjaki in/ali društvi na področju preventive Prisotnost neformalnih komunikacijskih kanalov	Pomanjkanje (so)financiranja programov preventive in/ali obšolskih dejavnosti Pomanjkanje ponudbe atraktivnih in raznolikih obšolskih dejavnosti Pomanjkanje strokovnjakov za izvajanje preventivnih programov igranja na srečo Nezaznavanje prisotnosti problemov igranja na srečo med mladimi Nezaznavanje pomena dosedanjega delovanja izvajalcev preventivnih programov	(so)financiranje obšolskih dejavnosti in dejavnosti namenjenih kakovostnemu preživljanju prostega časa Ozaveščanje mladih o pomenu kakovostnega preživljanja prostega časa (so)financiranje izvajalcev preventivnih programov Vlaganje v izobraževanje strokovnjakov
8	Regionalni procesi zbiranja, procesiranja in širjenja informacij	Zavedanje in prepoznavanje problematike Vzpostavitev sistematičnega zbiranja podatkov o stanju prekomernega igranja na srečo med mladimi v regiji Vzpostavitev intenzivnejšega sodelovanja med izvajalci preventivnih programov in šolami ter starši	Nezaznavanje igranja na srečo kot problema Pomanjkanje verodostojnega akterja/koordinatorja transparentne deseminacije informacij o stanju na področju igranja na srečo Pomanjkanje raziskovalne dejavnosti	Oblikovanje modela sistematičnega zbiranja podatkov o stanju igranja iger na srečo (med mladimi) v regiji Oblikovanje mreže akterjev, ki bi izvajali preventivne dejavnosti in nudili svetovanje Oblikovanje kampanje osveščanja prebivalcev o zasvojenosti igranja na srečo Določitev vodilnega koordinatorja kampanje
9	Vloga javne uprave	Zavedanje in prepoznavanje problematike Financiranje izvajalcev preventivnih in kurativnih dejavnosti Aktivnejša participacija pri načrtovanju in izvajanju preventivnih politik	Neumestitev problematike v hierarhijo (razvojnih) prioritet Nizka stopnja zavzetosti za prepoznavanje in soočanje s problematiko Umanjkanje financiranja izvajalcev preventivne politike	Prepoznavanje pomembnosti problematike in uvrščanje le-te na hierarhijo prioritet Zagotavljanje zanesljivega vira financiranja preventivnih dejavnosti na področju prekomernega igranja na srečo

10	Sodelovanje med udeleženci znotraj regije	<p>Intenzivnejše in učinkovitejše sodelovanje med šolami, izvajalci preventivnih programov, starši in predstavniki lokalne oblasti</p> <p>Določitev nalog in ciljev posameznih akterjev glede izvajanja preventivne politike</p> <p>Vzpostavitev učinkovite koordinacije aktivnosti oziroma nalog akterjev</p> <p>Učvrstitev obstoječe (ne)formalne komunikacije med akterji v regiji</p>	<p>Pomanjkanje učinkovitega (časovno ekonomičnega) formalnega sodelovanja med šolami in zdravstvenimi ter drugimi institucijami</p> <p>Pomanjkanje transparentnega in poenotene financiranje izvajalcev preventivnih programov</p>	Identifikacija verodostojnega izvajalca, ki bi prevzel vodilno in koordinacijsko vlogo pri izvajanju preventivne politike
11	Sodelovanje med regijskimi udeleženci in partnerji zunaj regije	<p>Poglobitev že obstoječega sodelovanja med lokalnimi oblastmi znotraj in zunaj regije</p> <p>Razbremenitev strokovnjakov v in zunaj regije</p> <p>Višja angažiranost in participacija pri mednarodnih projektih</p>	<p>Birokratizacija postopkov sodelovanja med akterji zunaj regije</p> <p>Pomanjkanje sodelovanja na mednarodnih projektih</p> <p>Pomanjkanje financiranja za izven-regijsko sodelovanje</p>	<p>Vzpostavitev virov financiranja</p> <p>Poenostavitev mehanizmov birokratizacije</p> <p>Aktivnejše sodelovanje na mednarodnih projektih</p>
12	Razvoj človeških zmognosti	<p>Višanje strukture izobraženih strokovnjakov na tem področju</p> <p>Dvigovanje stopnje zavedanja o tovrstni problematiki</p>	<p>Nezavedanje in nesoočanje s problematiko prekomernega igranja na srečo</p>	<p>Aktivna participacija pri soočanju in omejevanju problematike igranja na srečo</p> <p>Spodbujanje prisotnosti raziskovalnih institucij s tega področja</p> <p>Izobraževanje strokovnjakov ter širše javnosti glede problema igranja na srečo</p>

Vir: Interaktivna delavnica Criprede, izvedena za potrebe CRP

Testiranje izvedljivosti predlogov

V nadaljevanju so podrobneje razdelane ocene vsakega od predlogov oziroma priložnosti za oblikovanje strategije vzpostavitve ukrepov (prekomernega) igranja na srečo, na način kot to zahteva CRIPREDE model. Na tej točki predstavljamo predlog in številčno oceno možnosti izvedljivosti identificiranih priložnosti v JV regiji. Ocene podanih predlogov se lahko gibljejo na treh intervalih. V kolikor predlog doseže manj kot 10 točk pomeni, identificirane aktivnosti nimajo potenciala za uspeh v danih okoliščinah v JV regiji. Ocena med 10 in 14 točkami opozarja, da so prepoznane aktivnosti zaželene vendar zahtevajo dodatno pozornost in oceno ali opravičujejo tveganje. V primeru, da zaznana priložnost oziroma predlog dosega več kot

15 točk pa nakazuje, da bi aktivnosti morale biti prioriteta v regiji, saj je prisotna visoka stopnja možnosti za izboljšanje znotraj regije.

Prvi predlog glede strateškega planiranja kvalificiranega kadra glede na potrebe regije in za uspešno delovanje gospodarske sfere dosega oceno 16, kar nakazuje da je to pomembna prioriteta in prisotnost visoke stopnje možnosti za izboljšanje znotraj regije. Drugi segment se nanaša na izkoriščanje dobre geografske pozicije regije s spodbujanjem navezovanja na centre moči in dosega oceno 15. Tretji predlog oziroma področje aktivnosti so usmerjene v strateško načrtovanje in realizacijo sprejetih urbanističnih zasnov za dvig socialne varnosti vseh prebivalcev regije in prav tako dosega oceno 15. Naslednji predlog poudarja pomembnost spodbujanja mednarodne vpetosti regije in razvoja kulture prebivalstva do kreativnosti z oceno 17. Peti predlog, ki izhaja iz podatkov prve interaktivne delavnice in dosega, v sklopu vprašanj glede profila regije najnižjo oceno 10 se dotika spodbujanja podhranjenega razvoja visokošolske sfere z ustanovitvijo Univerze v Novem mestu. Šesti sklop, ki se navezuje na učinkovito izkoriščanje gospodarske sfere za nadaljnje razvojne prioritete JV regije je ovrednoten visoko, z oceno 17.

Sedmi predlog se dotika tako vzvodov (so)financiranja izvajalcev preventivnih programov in obšolskih dejavnosti, ki so ključnega pomena pri ozaveščanju mladih o pomenu kakovostnega preživljanja prostega časa kot tudi pomembnosti investirana v izobraževanje strokovnjakov ter ozaveščanja širše javnosti glede problematike igranja na srečo. Sedmi predlog dosega oceno 11. Osmi predlog govori o umankanju transparentne obravnave informacij in izpostavlja nujnosti oblikovanja modela sistematičnega zbiranja in procesiranja podatkov in oblikovanju mreže akterjev za izvajanje preventivnih dejavnosti znotraj katere je potrebno identificirati vodilnega koordinatorja kampanje osveščanja prebivalcev o zasvojenostjo igranja na srečo. Osmi predlog dosega oceno 9 kar kaže na to, da regija za tovrsten ukrep še ni pripravljena. Deveti predlog opozarja na pomanjkanje zmožnosti detektiranja problemov v regiji s strani predstavnikov lokalne oblasti in predvideva prepoznavanje pomembnosti problematike z uvrščanjem le-te na hierarhijo regionalno-razvojnih prioritet ter z zagotavljanjem zanesljivega vira financiranja preventivnih dejavnosti na področju prekomernega igranja na srečo. Deveti predlog dosega oceno 9, kar (ponovno) nakazuje na to, da regija za tovrsten ukrep še ni pripravljena. Naslednji predlog gre v smeri učvrstitve (dosedanjega) sodelovanja udeležencev s pomočjo določitve verodostojnega izvajalca, ki bi prevzel vodilno in koordinacijsko vlogo pri izvajanju preventivne politike in dosega oceno 12.

Ocena nakazuje, da so v regiji prepoznane predlogi zaželene, vendar zahtevajo dodatno pozornost. Enajsti predlog se nanaša na vzpostavitev med-regijskega sodelovanja in za doseg želene aktivnosti predvideva vzpostavitev virov financiranja in poenostavitev mehanizmov birokratizacije ter dosega oceno 9. Dvanajsti predlog, ki dosega najnižjo oceno, oceno 6, se nanaša na vlaganje v razvoj in prisotnost raziskovalnih institucij ter izobraževanje strokovnjakov in širše javnosti glede problema igranja na srečo. Predzadnji predlog o oblikovanju strategije razvoja in implementacije preventivne politike za omejevanje prekomernega igranja na srečo med mladimi, dosega oceno 8. Zadnji predlog, ki se nanaša na izboljšavo obstoječih mehanizmov in spodbujanja mehanizmov za odpravljanje finančnih omejitev in mehanizmov za dvigovanje stopnje angažiranosti predstavnikov lokalne oblasti oziroma politike glede problematike igranja na srečo ter razvoja mehanizmov, ki zvišujejo stopnjo vplivanja na učence srednjih šol dosega oceno 12.

9. Faza: Interaktivne delavnice glede strategije izboljšanja

Dodatna interaktivna delavnica in intervjuji so bili izvedena, da bi pokrili potrebe, ki jih zahteva četrta faza CRIPREDE modela. Gre za delavnice o evalvaciji načrtane strategije z namenom izboljšanja strategije oziroma odpravljanja njenih pomanjkljivosti.

Za potrebe obstoječe študije primera JV regije je bilo potrebno izvesti drugo interaktivno delavnico, ki je združevala dve svetovalni delavki, štiri dijake različnih srednjih šol in strokovnjake s področja preventive, kjer se eden tudi v praksi ukvarja z preventivno dejavnostjo na področju preprečevanja oziroma omejevanje prekomernega igranja na srečo, drugi pa se ukvarja s preprečevanjem oziroma omejevanjem in svetovanjem posameznikom – uporabnikom prepovedanih drog.

Zbrani podatki z interaktivnimi delavnicami in intervjuji v prvi vrsti opozarjajo na neosveščenost oziroma nezaznavanje igranja na srečo med mladimi in širšo javnostjo kot problem JV regije. Tako dijaki kot tudi svetovalne delavke ugotavljajo, da se tovrstni obliki odvisnosti, znotraj šolskega okolja, ni posvečalo nobene pozornosti v smislu organizacije »klasičnih« preventivnih dejavnosti, ki navadno prevzemajo obliko predavanja s strani posameznika z osebnimi izkušnjami glede zasvojenosti ali predavanja s strani nevladne organizacije ali nenazadnje v obliki okroglih miz. Podobno mnenje glede slabe osveščenosti prebivalcev ima tudi predstavnik LASa, ki ugotavlja da v regiji ne obstajajo ne preventivni

programi ne programi pomoči in zato posameznik, ki se sooča s problemom prekomernega igranja na srečo ne ve na koga ali kam naj se obrne po pomoč – svetovanje.

Pri tem svetovalni delavci pojasnjujejo, da pred izvedbo anketnega vprašalnika med srednješolci zaključnih letnikov, s strani FUDŠ, igranje na srečo strokovnim delavcem v šolah to ni predstavljal pereči problem.

Dijaki pa posledice pomanjkljivega ozaveščanja o prekomernem igranju na srečo vidijo v lastni nezmožnosti ločevanja med (ne)škodljivimi oblikami igranja na srečo in jasno definiranim pojmom odvisnosti od iger na srečo oziroma nezmožnostjo detektiranja (začetnih) znakov in posledic odvisnosti od igranja na srečo. Podobno ugotavlja tudi predstavnik LASa, namreč, da so mladi nezmožni prepoznavanja tveganosti »vstopa v svet iger na srečo«, ki pa je posledica slabe samopresoje.

Zaposleni na Centru za preprečevanje in zdravljenje odvisnosti od prepovedanih drog (v nadaljevanju CPZ) se z ugotovitvami o nizki stopnji osveščenosti širše javnosti glede prekomernega igranja na srečo strinja in k temu dodaja, da se s podobnimi problemi srečujejo tudi sami. Pri tem izpostavi, da zaznavajo neosveščenost oziroma nizko stopnjo tolerantnosti, ki občasno meji že na (verbalno) agresivnost do uporabnikov prepovedanih drog (tudi) s strani zdravstvenega osebja.

Zato vsi sodelujoči v interaktivnih skupinah izpostavljajo kot enega ključnih ciljev strategije ozaveščanje širše javnosti o nevarnostih (prekomernega) igranja na srečo. Pri tem nadaljujejo, da je v prvi vrsti potrebno proučiti vzroke oziroma vzroke za pojav prekomernega igranja na srečo med mladimi. Predvidevajo pa, da je ključni vzrok za pojav prekomernega igranja na srečo v želji mladostnikov po hitrem zaslužku z minimalnim trudom/delom oziroma v nerealni percepciji mladostnikov o načinu služenja denarja ter problemu sodobnega starševstva ko starši zadovoljijo popolnoma vse potrebe še preden jih otrok zazna kot potrebo. K temu predstavniki CPZ dodaja, da je potrebno vzeti v obzir tudi odločujoči dejavnik, ki pogosto vodi v različne oblike odvisnosti, to je radovednost, neustrezna družba vrstnikov in občutek dolgočasje. Ta dognanja pa naj bi bila izhodišče za razmislek o pristopih izvajanja preventivnih dejavnosti, ki pa naj bi bile, po mnenju vprašanih, zasnovane po drugačnih – alternativnih – principih glede na trenutno znane preventivne dejavnosti. Slednje naj bi predvsem temeljile na principu ustrahovanja oziroma se v veliki meri poslužujejo represivnih

mehanizmov delovanja in zato med mladimi ne dosegajo zelenih učinkov, kot so npr. spremembe sistema vrednot. Predstavniki kot eno izmed možnih oblik preventive predlagajo medijsko preventivo v smislu predvajanja vzgojno-izobraževalnih vsebin in gostovanje različnih strokovnjakov, posameznikov z osebnimi izkušnjami v (interaktivnih) oddajah. Naslednja oblika preventivne dejavnosti je po mnenju predstavnika LASa tudi izvajanje kontinuiranega (longitudinalnega) monitoringa igranja na srečo med mladimi, kot je to storila FUDŠ. Meni namreč, da takšna oblika prevencije, torej izpolnjevanje anketnega vprašalnika, predstavlja mladostniku pomoč pri samopresoji. Dijaki vključeni v interaktivno delavnico si želijo, da bi preventivne dejavnosti bile kombinacija pripovedi posameznika z osebnimi izkušnjami glede tovrstne odvisnosti, kar pozdravlja tudi predstavnik CPZ, in predavanjem strokovnjaka – raziskovalca – posameznika zaposlenega v igralniški industriji, ki bi mladim podal »objektivne«, na raziskavah temelječe, informacije o nevarnostih prekomernega igranja na srečo. Idejo o organizaciji predavanj iz dveh vidikov – subjektivne in objektivne pripovedi – pozdravlja tudi predstavnik LASa, saj meni da s tem načinom mladim posredujemo informacije oni pa si sami oblikujejo mnenje. Pri izvajanju preventivnih dejavnosti pa predstavnik LASa opozarja še na pomembnost razumevanja specifičnega problema in sočasno na previdnost v smislu nevarnosti prevelike stigmatizacije prekomernega igranja na srečo, kot jo je moč zaznati pri problemih zasvojenosti od prepovedanih drog. Prevelika stigmatizacija bi lahko pri posamezniku oteževala proces priznavanja odvisnosti samemu sebi kot tudi bližnji okolici.

V nadaljevanju vsi udeleženci raziskave prepoznavajo problem umanjkanja vodilnega akterja oziroma koordinatorja preventivne politike na področju igranja na srečo. Kot koordinatorja, ki bi imel povezovalno in organizacijsko nalogo, so udeleženci delavnice prepoznali več (že delujočih) organizacij v JV regiji, skupna pa jim je bila misel, da koordinator naj ne bi bila šola oziroma šolsko okolje, saj bi lahko dijaki to interpretirali kot (še eno) vsiljevanje stališč oziroma moraliziranje s strani šole. Prav tako svetovalni delavci ugotavljajo, da je šolski prostor prevečkrat »zlorabljen« v te namene in če tudi bi prevzel vodilno vlogo pri koordinaciji preventivnih programov se pojavi vprašanje kdo znotraj šole bi dejansko te aktivnosti izvajal. Ugotavljajo namreč, da učitelji niso dovolj strokovno usposobljeni za izvajanje tovrstnih dejavnosti in da se soočajo s problemi preobsežnih učnih načrtov in da so svetovalni delavci (že sedaj) preobremenjeni. Zato so udeleženci delavnice predlagali kot koordinatorja preventivne politike v JV regiji nevladne organizacije oziroma LAS Novo mesto, ki bi se lažje približal mladim s svojim nevsiljivim načinom komuniciranja.

Predstavniki LASa pozdravljajo to idejo in ocenjujejo, da bi lahko LAS prevzel vlogo koordinatorja preventivnih politik v JV regiji vendar brez dodatne finančne pomoči s strani MO Novo mesto in/ali države si kvalitetno izvajanje teh nalog težko zamišlja. Problem finančnih sredstev LASa se pojavi že pri izdaji določene publikacije ali tiskanju plakatov. Pri tem ugotavljajo, da bi bila smotrna tudi kombinacija sodelovanja šole, ki bi predvidela preventivne dejavnosti znotraj nabora obveznih izbirnih vsebin, izvedba le-teh pa bi bila v domeni nevladne organizacije oziroma koordinatorja v sodelovanju s FUDŠ.

Zato so za uspešno implementacijo in kontinuirano izvajanje preventivnih programov potrebna evropska sredstva, saj je iz naslova financiranja problem novomeške občine dvojen. Prvi je ta, da se izogibajo prijavi na evropske projekte, predvsem zaradi (administrativnih) zahtev vodenja programa in pomanjkljivih znanj. Drugi problem pa je v okrnjenem občinskem proračunu, ki ne sofinancira (več) izvajanja preventivnih dejavnosti.

Žal udeleženci interaktivne delavnice niso mogli prepoznati nobenih prednosti v dosedanjem načinu vzpostavljanja in izvajanja preventivnih ukrepov za preprečevanje prekomernega igranja na srečo, saj se ti ukrepi v regiji niso izvajali. Posredna prednosti, ki se kažejo iz dosedanjega načina izvajanja preventivnih dejavnosti pa je po prepričanju svetovalnih delavk majhnost regije, ki omogoča vzpostavitev tesnejših neformalnih vezi in poznanstev. Prav tako se kot prednost zaznava intenzivnejše medobčinsko sodelovanje zaradi pojava »vozačev«, torej dijakov, ki imajo stalno bivališče izven MO Novo mesto, srednješolski izobraževalni program pa obiskujejo v MO Novo mesto.

Po drugi strani pa so navedli številne pomanjkljivosti v JV regiji, ki so prepoznani kot zaviralni dejavniki učinkovite implementacije preventivnih ukrepov (prekomernega) igranja na srečo. V prvi vrsti so vsi udeleženci, izpostavili problem nizke stopnje osveščenosti širše javnosti o problemu prekomernega igranja na srečo med mladimi.

Kot drugo pomanjkljivost so, predvsem pa dijaki, izpostavili problem pomanjkanja intenzivnejšega sodelovanja med šolami na formalni ravni. Dosedanje sodelovanje predvsem poteka na »prijateljski« oziroma neformalni ravni, ki se je izkazala za učinkovito pri reševanju manjših problemov. Podobnega principa (časovno) učinkovitejšega reševanja problemov se poslužujejo tudi na CPZ in LASu. Razlogi za okrnjeno (formalno) sodelovanje med šolami vidijo dijaki v različnosti srednješolskih programov, konkurenčnosti oziroma

tekmovanju glede čim večjega števila vpisanih dijakov in zaznanem (prekomernem) individualizmu tako med mladimi kot v širši družbi. Vzrode za vzpostavitev uspešnega medšolskega sodelovanja vidijo, tako dijaki kot svetovalni delavci, v izvajanjih skupnih projektov za katere pa bi morala priti pobuda s strani Ministrstva za šolstvo in šport. Slednji bi lahko nastopal tudi v vlogi koordinatorja teh medšolskih projektov. Trenutno se v JV regiji izvajajo »projektni tedni«, ki izhajajo iz teme v okviru učnega načrta in spodbuja medpredmetno (interdisciplinarno) povezovanje, vendar njegova izvedba ostaja le na ravni posamezne šole.

Tretja pomanjkljivost, ki se kaže v regiji je nekakovostno preživljanje prostega časa mladih in njihova nizka stopnja motivacije za vključevanje v dejavnosti (npr. prostovoljne dejavnosti), ki sovpadajo z njihovim prostim časom in za katere ne prejmejo nobene materialne – denarne nagrade. K temu dodajajo še, da med mladimi prevladuje splošno prepričanje, da je v regiji skromna ponudba oziroma izbira dejavnosti za kakovostno preživljanje prostega časa. Dijaki in predstavniki CPZ in LASa pa ugotavljajo ravno nasprotno, ponudba je zelo pestra in zato mladi težko izberejo med naborom ponujenih aktivnosti. Težavnost izbora je lahko, po prepričanju predstavnika CPZ, tudi v tem, da starši gojijo prevelike aspiracije do svojih otrok in te se lahko pri mladostnikih odražajo tudi v občutku »prisile uspeh«. Predstavniki LASa pa vzrode slabe participacije mladih v obšolskih dejavnostih prepoznava v nizki stopnji motivacije mladih za kakovostno preživljanje prostega časa, saj jim je ljubše prosti čas preživeti za računalnikom ob igranju različnih spletnih iger ali komuniciranju (z vrstniki) preko različnih socialnih medijev – spletnih klepetalnic. Svetovalni delavci pa glede obšolskih dejavnosti ugotavljajo, da ni prisotne kontinuitete izvajanja skozi celotno šolsko leto in da so te aktivnosti v večini primerov vezane na okolje MO Novo mesto in zato težje dostopne »vozačem« - dijakom/mladostnikom, ki nimajo stalnega bivališča v MO Novo mesto.

Četrta pomanjkljivost je, po prepričanju udeležencev delavnice, podhranjenost regije glede strokovnjakov, ki bi bili usposobljeni za reševanje problemov povezanih z igranjem iger na srečo. Regija potrebuje, po mnenju svetovalnih delavcev, pedopsihiatrično ambulanto z različnimi, strokovno podkovanimi strokovnjaki, ki so usposobljeni za delo z mladimi, saj le-ti načeloma ne potrebujejo ambulantnega pristopa zdravljenja, katerega se poslužujejo določeni strokovnjaki v regiji. Predstavniki LASa pa meni, da regija v tem kontekstu nujno potrebuje javno prepoznanega in priznanega ter strokovno usposobljenega strokovnjaka, ki bo izvajal preventivne in kurativne dejavnosti iger na srečo.

Peta pomanjkljivost je bilo prepoznano, kot že omenjeno, pomanjkljivo (so) financiranje preventivnih ukrepov igranja na srečo med mladimi in pomanjkanje aktivne angažiranosti lokalne oblasti na tem področju.

Kot zadnjo pomanjkljivost JV regije udeleženci navajajo pomanjkljivo zbiranje, procesiranje in širjenje informacij glede nevarnosti prekomernega igranja iger na srečo. Nevarnosti, ki se kažejo v JV regiji, v primeru pomanjkljivega izvajanja preventivnih politik je, po prepričanju predstavnika CPZ, v (vse) večjem številu zasvojenih posameznikov z vedno nižjo starostno dobo, po prepričanju predstavnika LASa pa v postopnem prepoznavanju iger na srečo kot statusa uspeha posameznika in posledično temu družbeno sprejemljivem odnosu do te vrste (potencialne) odvisnosti.

Priložnost, ki se kažejo na področju učinkovite implementacije ukrepov preprečevanja oziroma omejevanja (prekomernega) igranja na srečo je delovanje različnih nevladnih mladinskih organizacij (DNŠ, Mladinski svet, mladinski klubi), ki aktivno vključujejo mlade pri načrtovanju, organizaciji in izvajanju različnih dogodkov. Mladinske organizacije udeleženci prepoznavajo kot potencialnega oziroma pomembnega akterja, v sodelovanju z LASom, pri izvajanju programov preventivnih politik in razvoju regije. Prav tako se priložnosti v regiji kažejo skozi že vzpostavljene neformalne komunikacijske kanale in v primeru sistematičnega pristopa k obravnavani problematiki možnosti novih delovnih mest.

Ukrepi, ki so nujno potrebni za doseg ciljev strategije za vzpostavljanje preventivnih ukrepov (prekomernega) igranja na srečo med mladimi je: (1) strateško načrtovanje preventivnih politik prekomernega igranja na srečo med mladimi, ki naj ne bi temeljile zgolj na »klasičnih« oblikah, temveč bi iskale nove vzvode s katerimi se naj bi skušalo mladega človeka »dotakniti« oziroma ga pripravijo do razmišljanja in izgradnji lastnega vrednostnega sistema do te problematike. (2) Za uspešno izvajanje preventivnih politik je brezpogojno potrebna okrepitev dialoga med osnovnimi in srednjimi šolami, straši, strokovnjaki ter predstavniki lokalnih oblasti, torej med vsemi ključnimi akterji v JV regiji. Vendar to sodelovanje ne sme ostati v regionalnih okvirjih temveč mora prosperirati tudi na nacionalni ravni. (3) Kljub močni motivaciji in pripravljenosti posameznikov/organizaciji za sodelovanje pri snovanju in izvajanju preventivnih politik pa je pri tem ključnega pomena zagotovitev vira financiranja s strani mestnih/e občin/e, gospodarskih subjektov in/ali države. Akcent pa je dan na vlogo lokalne in regionalne oblasti, ki dejansko s snovanjem lokalne politike določajo

nadaljnji razvoj regije in zato bi morale posvetiti večjo pozornost mladinski politiki in v sklopu tega tudi preventivnim politikam.

10. Faza: Dokončanje strategije - Strategija za vzpostavljanje preventivnih ukrepov (prekomernega) igranja na srečo med učenci v regiji

1. del: vizija: ključni cilji; kaj želimo doseči

- dvigovanje stopnje osveščenosti o problematiki prekomernega igranja na srečo med mladimi in širšo javnostjo
- izvajanje alternativnih preventivnih politik (medijska preventiva, monitoring, organizacija koncertov)
- razvoj regije na preventivnih ukrepih igranja iger na srečo med dijaki temelji na trajnem vzdrževanju enakopravnega sodelovanja med vsemi ključnimi deležniki
- regijsko okolje omogoča odlično kakovost bivanja mladim

2. del: ocena stanja (SWOT analiza): prednosti, slabosti, priložnosti, grožnje

PREDNOSTI dosedanjega načina vzpostavljanja in izvajanja preventivnih ukrepov za preprečevanje igranja iger na srečo med mladimi

Majhnost regije omogoča vzpostavitev tesnejših (ne)formalnih poznanstev

Prisotnost neformalnih vezi med predstavniki ključnih institucij pri reševanju problemov odvisnosti

Individualna angažiranost pri reševanju problemov

Intenzivnejše medobčinsko sodelovanje na osnovi strukture kraja bivanja učencev

SLABOSTI dosedanjega načina vzpostavljanja in izvajanja preventivnih ukrepov za preprečevanje igranja iger na srečo med mladimi

Nizka stopnja osveščenosti širše javnosti o problematiki prekomernega igranja iger na srečo v šolah

Umanjkanje zbiranja, procesiranja in širjenja informacij med učenci, straši in strokovnjaki glede igranja na srečo in zasvojenosti z igranjem na srečo

Neprepoznavanje oz nezaznavanje razširjenosti igranja iger na srečo med učenci

Problemi na sistemski ravni delovanja šole (časovna, prostorska, administrativna preobremenjenost oz stiska)

Prisotni strokovnjaki niso usposobljeni za reševanje problemov povezanih z igranjem iger na srečo

Pomanjkanje aktivne angažiranosti lokalnih oblasti pri identifikaciji problema (hierarhična določitev prioritete)

Umanjkanje (so)financiranja preventivnih ukrepov glede igranja na srečo med mladimi

Nizka stopnja vpliva na učence v srednjih šolah (védenje, vrednote, prioritete,...)

PRILOŽNOSTI ki se na tem področju kažejo v prihodnosti

Tesnejše sodelovanje med ključnimi akterji v regiji (država, šola, policija, MO, Svetovalni center Ljubljana, Posvetovalnica za starše, Rdeči križ, psihoterapevti, zdravstveniki,...)

Identifikacija ključnega akterja (LAS Novo mesto) kot koordinatorja implementacije preventivnih ukrepov igranja iger na srečo med mladimi

Delovna mesta v povezavi z izvajanjem preventivnih programov, možnosti za visokokvalificirane zaposlitve

Dodatna finančna sredstva za koordinacijo, implementacijo in evalvacijo preventivnih programov igranja iger na srečo med mladimi

GROŽNJE ki se na tem področju kažejo v prihodnosti

Tveganja povezana z neprepoznavanjem problema igranja na srečo in posledic le-tega med mladimi (šolski uspeh, kriminal med mladimi, osebne stiske, samomori, ...)

Tveganja, povezana s posledicami nekontroliranega prekomernega igranja na srečo v odrasli dobi (finančni bankrot, propad družine, ločitve, dvig kriminalitete, samomori,...)

Večanje števila posameznikov, ki se soočajo s problemi igranja na srečo

Pojav fenomena – družbeno sprejemljivega prekomernega igranja na srečo

3. del: ukrepi: kaj bi (glede na obstoječe prednosti, slabosti, priložnosti in grožnje) morali storiti (na ravni države, regije, občine, lokalnih skupnosti, državljanov ipd.), da bi dosegli cilje iz vizije

- okrepitev vlaganj v preventivne programe igranja iger na srečo tako na državni kot tudi regijski ravni

- korektno in celovito seznanjanje javnosti s tveganji in posledicami prekomernega igranja iger na srečo (širjenje informacij)

- določitev »alternativnih« aktivnosti, ki bi pripomogle k večji občutljivosti oz prepoznavanju problema prekomernega igranja iger na srečo

- identifikacija in sprejetje nosilca oz. koordinatorja preventivnih programov v regiji s strani širše javnosti
- bolj konsistentna in hkrati aktivna vloga lokalne politike in države pri oblikovanju in uresničevanju preventivnih programov
- zagotovitev vira sofinanciranja za izvajanje preventivne politike s strani lokalnih oblasti, države in/ali gospodarske sfere.
- zastopniki posameznih deležnikov (države, občine, lokalnih skupnosti, gospodarstva, stroke...) morajo biti nesporno kredibilne in ugledne osebe

Priloge

Priloga 1: Test izvedljivosti

Priloga 1: Test izvedljivosti

PODROČJE AKTIVNOSTI		<i>Profil regije</i>	
Vprašanje št.	1	Diagnostično vprašanje	<i>Katere so regijske prednosti in slabosti glede socio-ekonomskega razvoja?</i>
Diagnostična ocena		3	

AKTIVNOSTI	Katere aktivnosti je mogoče izvesti za izboljšanje v regiji?	<i>Strateško planiranje kvalificiranega kadra glede na potrebe regije in za uspešno delovanje gospodarske sfere</i>
-------------------	--	---

TOČKE		1		2		3		4	
REGIONANO POKRITJE	Ali so lahko predvidene aktivnosti izvedene na ravni regije?	Aktivnost na regionalni ravni ni možna in je neprimerna		Aktivnost na regionalni ravni je možna ampak ne bo pretirano učinkovita		Aktivnost na regionalni ravni je možna in bi lahko bila učinkovita		Aktivnost je najprimernejša na regionalni ravni in je lahko visoko učinkovita	X
PARTNERJI	Kako enostavno bo pridobiti podporo s strani ustreznih partnerjev za izvedbo aktivnosti v regiji?	Primerne partnerje je težko identificirati in morda trenutno v regiji ne obstajajo		Primerni partnerji v regiji obstajajo vendar je težko vplivati na njihovo delovanje		Primerni partnerji obstajajo v regiji toda lahko traja precej časa da se vključijo v proces	X	Primerni partnerji v regiji obstajajo in bodo verjetno sodelovali pri aktivnostih	
ZMOŽNOSTI	Ali menite, da bodo vključene organizacije imele zmožnosti da izvedejo predvidene aktivnosti?	Ni virov in institucij za izvajanje aktivnosti		Obstajajo ustrezne institucije, vendar bo potreben znaten razvoj da bodo primerne za izvedbo aktivnosti		Ustrezne institucije obstajajo, vendar potrebujejo dodatna sredstva za izvedbo aktivnosti		Ustrezne institucije obstajajo in imajo zmožnosti za izvajanje aktivnosti	X
FINANCIRANJE	Ali so potrebni finančni viri za izvedbo aktivnosti dostopni?	Ni virov za izvedbo teh aktivnosti		Na voljo je nekaj virov, ki pa niso zadostni za financiranje aktivnosti		Viri so na voljo in zadoščajo za koordinacijo	X	Viri so na voljo in so relativno enostavno dostopni	
OVIRE	Poleg omenjenega, kako pomembne so morebitne druge ovire, ki bi lahko omejile možnosti za uspeh?	Obstajajo pomembne ovire, ki lahko ogrozijo uspeh		Ovire obstajajo in bo potrebno nekaj časa za njihovo premostitev	X	Ovire obstajajo, vendar jih je mogoče relativno hitro premostiti		Ni pomembnejših drugih ovir	

Izračunaj skupni rezultat (minimum 5, maksimum 20)	16	15+: število točk nakazuje, da bi te aktivnosti morale biti pomembna prioriteta in da je prisotna visoka stopnja možnosti za izboljšanje znotraj regije.	10-14: število točk nakazuje, da so te aktivnosti zaželeno vendar zahtevajo dodatno pozornost in oceno ali opravičujejo tveganje.	<10: Število točk nakazuje, da te aktivnosti nimajo potenciala za uspeh v danih okoliščinah v določeni regiji. V kolikor gre za kritične aktivnosti je nujna analiza s strani ključnih udeležencev.
--	----	--	---	---

PODROČJE AKTIVNOSTI		<i>Profil regije</i>	
Vprašanje št.	2	Diagnostično vprašanje	<i>Katere so prednosti in slabosti ekonomsko – geografskih značilnosti regije?</i>
Diagnostična ocena		4	

AKTIVNOSTI	Katere aktivnosti je mogoče izvesti za izboljšanje v regiji?	<i>Izkoriščanje dobre geografske pozicije regije z navezovanjem na centre moči</i>
-------------------	--	--

TOČKE		1		2		3		4	
REGIONANO POKRITJE	Ali so lahko predvidene aktivnosti izvedene na ravni regije?	Aktivnost na regionalni ravni ni možna in je neprimerna		Aktivnost na regionalni ravni je možna ampak ne bo pretirano učinkovita		Aktivnost na regionalni ravni je možna in bi lahko bila učinkovita	X	Aktivnost je najprimernejša na regionalni ravni in je lahko visoko učinkovita	
PARTNERJI	Kako enostavno bo pridobiti podporo s strani ustreznih partnerjev za izvedbo aktivnosti v regiji?	Primerne partnerje je težko identificirati in morda trenutno v regiji ne obstajajo		Primerni partnerji v regiji obstajajo vendar je težko vplivati na njihovo delovanje		Primerne partnerje v regiji obstajajo vendar lahko traja precej časa da se vključijo v proces	X	Primerni partnerji v regiji obstajajo in bodo verjetno sodelovali pri aktivnostih	
ZMOŽNOSTI	Ali menite, da bodo vključene organizacije imele zmožnosti da izvedejo predvidene aktivnosti?	Ni virov in institucij za izvajanje aktivnosti		Obstajajo ustrezne institucije, vendar bo potreben znaten razvoj da bodo primerne za izvedbo aktivnosti		Ustrezne institucije obstajajo, vendar potrebujejo dodatna sredstva za izvedbo aktivnosti		Ustrezne institucije obstajajo in imajo zmožnosti za izvajanje aktivnosti	X
FINANCIRANJE	Ali so potrebni finančni viri za izvedbo aktivnosti dostopni?	Ni virov za izvedbo teh aktivnosti		Na voljo je nekaj virov, ki pa niso zadostni za financiranje aktivnosti	X	Viri so na voljo in zadoščajo za koordinacijo		Viri so na voljo in so relativno enostavno dostopni	
OVIRE	Poleg omenjenega, kako pomembne so morebitne druge ovire, ki bi lahko omejile možnosti za uspeh?	Obstajajo pomembne ovire, ki lahko ogrozijo uspeh		Ovire obstajajo in bo potrebno nekaj časa za njihovo premostitev		Ovire obstajajo, vendar jih je mogoče relativno hitro premostiti	X	Ni pomembnejših drugih ovir	

Izračunaj skupni rezultat (minimum 5, maksimum 20)	15	15+: število točk nakazuje, da bi te aktivnosti morale biti pomembna prioriteta in da je prisotna visoka stopnja možnosti za izboljšanje znotraj regije.	10-14: število točk nakazuje, da so te aktivnosti zaželeno vendar zahtevajo dodatno pozornost in oceno ali opravičujejo tveganje.	<10: Število točk nakazuje, da te aktivnosti nimajo potenciala za uspeh v danih okoliščinah v določeni regiji. V kolikor gre za kritične aktivnosti je nujna analiza s strani ključnih udeležencev.
--	----	--	---	---

PODROČJE AKTIVNOSTI		<i>Profil regije</i>	
Vprašanje št.	3	Diagnostično vprašanje	<i>Katere so prednosti in slabosti regije glede življenjskih pogojev?</i>
Diagnostična ocena		4	

AKTIVNOSTI	Katere aktivnosti je mogoče izvesti za izboljšanje v regiji?	<i>Strateško planiranje in realizacija sprejetih urbanističnih zasnov za dvig socialne varnosti vseh prebivalcev regije</i>
-------------------	--	---

TOČKE		1		2		3		4	
REGIONANO POKRITJE	Ali so lahko predvidene aktivnosti izvedene na ravni regije?	Aktivnost na regionalni ravni ni možna in je neprimerna		Aktivnost na regionalni ravni je možna ampak ne bo pretirano učinkovita		Aktivnost na regionalni ravni je možna in bi lahko bila učinkovita		Aktivnost je najprimernejša na regionalni ravni in je lahko visoko učinkovita	X
PARTNERJI	Kako enostavno bo pridobiti podporo s strani ustreznih partnerjev za izvedbo aktivnosti v regiji?	Primerne partnerje je težko identificirati in morda trenutno v regiji ne obstajajo		Primerni partnerji v regiji obstajajo vendar je težko vplivati na njihovo delovanje		Primerne partnerje obstajajo v regiji toda lahko traja precej časa da se vključijo v proces		Primerne partnerje v regiji obstajajo in bodo verjetno sodelovali pri aktivnostih	X
ZMOŽNOSTI	Ali menite, da bodo vključene organizacije imele zmožnosti da izvedejo predvidene aktivnosti?	Ni virov in institucij za izvajanje aktivnosti		Obstajajo ustrezne institucije, vendar bo potreben znaten razvoj da bodo primerne za izvedbo aktivnosti		Ustrezne institucije obstajajo, vendar potrebujejo dodatna sredstva za izvedbo aktivnosti	X	Ustrezne institucije obstajajo in imajo zmožnosti za izvajanje aktivnosti	
FINANCIRANJE	Ali so potrebni finančni viri za izvedbo aktivnosti dostopni?	Ni virov za izvedbo teh aktivnosti		Na voljo je nekaj virov, ki pa niso zadostni za financiranje aktivnosti	X	Viri so na voljo in zadoščajo za koordinacijo		Viri so na voljo in so relativno enostavno dostopni	
OVIRE	Poleg omenjenega, kako pomembne so morebitne druge ovire, ki bi lahko omejile možnosti za uspeh?	Obstajajo pomembne ovire, ki lahko ogrozijo uspeh		Ovire obstajajo in bo potrebno nekaj časa za njihovo premostitev	X	Ovire obstajajo, vendar jih je mogoče relativno hitro premostiti		Ni pomembnejših drugih ovir	

Izračunaj skupni rezultat (minimum 5, maksimum 20)	15	15+: število točk nakazuje, da bi te aktivnosti morale biti pomembna prioriteta in da je prisotna visoka stopnja možnosti za izboljšanje znotraj regije.	10-14: število točk nakazuje, da so te aktivnosti zaželeno vendar zahtevajo dodatno pozornost in oceno ali opravičujejo tveganje.	<10: Število točk nakazuje, da te aktivnosti nimajo potenciala za uspeh v danih okoliščinah v določeni regiji. V kolikor gre za kritične aktivnosti je nujna analiza s strani ključnih udeležencev.
--	----	--	---	---

PODROČJE AKTIVNOSTI		<i>Profil regije</i>	
Vprašanje št.	4	Diagnostično vprašanje	<i>Katere so prednosti in slabosti kulture in odnosa prebivalstva do kreativnosti in podjetništva?</i>
Diagnostična ocena		3	

AKTIVNOSTI	Katere aktivnosti je mogoče izvesti za izboljšanje v regiji?	<i>Spodbujanje večje mednarodne vpetosti in razvoj kulture prebivalstva do kreativnosti</i>
-------------------	--	---

TOČKE		1		2		3		4	
REGIONANO POKRITJE	Ali so lahko predvidene aktivnosti izvedene na ravni regije?	Aktivnost na regionalni ravni ni možna in je neprimerna		Aktivnost na regionalni ravni je možna ampak ne bo pretirano učinkovita		Aktivnost na regionalni ravni je možna in bi lahko bila učinkovita		Aktivnost je najprimernejša na regionalni ravni in je lahko visoko učinkovita	X
PARTNERJI	Kako enostavno bo pridobiti podporo s strani ustreznih partnerjev za izvedbo aktivnosti v regiji?	Primerne partnerje je težko identificirati in morda trenutno v regiji ne obstajajo		Primerni partnerji v regiji obstajajo vendar je težko vplivati na njihovo delovanje		Primerne partnerje obstajajo v regiji toda lahko traja precej časa da se vključijo v proces	X	Primerni partnerji v regiji obstajajo in bodo verjetno sodelovali pri aktivnostih	
ZMOŽNOSTI	Ali menite, da bodo vključene organizacije imele zmožnosti da izvedejo predvidene aktivnosti?	Ni virov in institucij za izvajanje aktivnosti		Obstajajo ustrezne institucije, vendar bo potreben znaten razvoj da bodo primerne za izvedbo aktivnosti		Ustrezne institucije obstajajo, vendar potrebujejo dodatna sredstva za izvedbo aktivnosti		Ustrezne institucije obstajajo in imajo zmožnosti za izvajanje aktivnosti	X
FINANCIRANJE	Ali so potrebni finančni viri za izvedbo aktivnosti dostopni?	Ni virov za izvedbo teh aktivnosti		Na voljo je nekaj virov, ki pa niso zadostni za financiranje aktivnosti		Viri so na voljo in zadoščajo za koordinacijo		Viri so na voljo in so relativno enostavno dostopni	X
OVIRE	Poleg omenjenega, kako pomembne so morebitne druge ovire, ki bi lahko omejile možnosti za uspeh?	Obstajajo pomembne ovire, ki lahko ogrozijo uspeh		Ovire obstajajo in bo potrebno nekaj časa za njihovo premostitev	X	Ovire obstajajo, vendar jih je mogoče relativno hitro premostiti		Ni pomembnejših drugih ovir	

Izračunaj skupni rezultat (minimum 5, maksimum 20)	17	15+: število točk nakazuje, da bi te aktivnosti morale biti pomembna prioriteta in da je prisotna visoka stopnja možnosti za izboljšanje znotraj regije.	10-14: število točk nakazuje, da so te aktivnosti zaželeno vendar zahtevajo dodatno pozornost in oceno ali opravičujejo tveganje.	<10: Število točk nakazuje, da te aktivnosti nimajo potenciala za uspeh v danih okoliščinah v določeni regiji. V kolikor gre za kritične aktivnosti je nujna analiza s strani ključnih udeležencev.
--	----	--	---	---

PODROČJE AKTIVNOSTI		<i>Profil regije</i>	
Vprašanje št.	5	Diagnostično vprašanje	<i>Katere so regionalne prednosti in slabosti v povezavi s prisotnostjo visoke izobrazbe in javnih oziroma privatnih raziskovalnih organizacij?</i>
Diagnostična ocena		3	

AKTIVNOSTI	Katere aktivnosti je mogoče izvesti za izboljšanje v regiji?	<i>Spodbujanje razvoja visokošolske sfere s strateškim načrtovanjem ustanovitve Univerze v Novem mestu</i>
-------------------	--	--

TOČKE		1		2		3		4	
REGIONANO POKRITJE	Ali so lahko predvidene aktivnosti izvedene na ravni regije?	Aktivnost na regionalni ravni ni možna in je neprimerna		Aktivnost na regionalni ravni je možna ampak ne bo pretirano učinkovita	X	Aktivnost na regionalni ravni je možna in bi lahko bila učinkovita		Aktivnost je najprimernejša na regionalni ravni in je lahko visoko učinkovita	
PARTNERJI	Kako enostavno bo pridobiti podporo s strani ustreznih partnerjev za izvedbo aktivnosti v regiji?	Primerne partnerje je težko identificirati in morda trenutno v regiji ne obstajajo		Primerni partnerji v regiji obstajajo vendar je težko vplivati na njihovo delovanje		Primerni partnerji obstajajo v regiji toda lahko traja precej časa da se vključijo v proces	X	Primerni partnerji v regiji obstajajo in bodo verjetno sodelovali pri aktivnostih	
ZMOŽNOSTI	Ali menite, da bodo vključene organizacije imele zmožnosti da izvedejo predvidene aktivnosti?	Ni virov in institucij za izvajanje aktivnosti		Obstajajo ustrezne institucije, vendar bo potreben znaten razvoj da bodo primerne za izvedbo aktivnosti		Ustrezne institucije obstajajo, vendar potrebujejo dodatna sredstva za izvedbo aktivnosti	X	Ustrezne institucije obstajajo in imajo zmožnosti za izvajanje aktivnosti	
FINANCIRANJE	Ali so potrebni finančni viri za izvedbo aktivnosti dostopni?	Ni virov za izvedbo teh aktivnosti	X	Na voljo je nekaj virov, ki pa niso zadostni za financiranje aktivnosti		Viri so na voljo in zadoščajo za koordinacijo		Viri so na voljo in so relativno enostavno dostopni	
OVIRE	Poleg omenjenega, kako pomembne so morebitne druge ovire, ki bi lahko omejile možnosti za uspeh?	Obstajajo pomembne ovire, ki lahko ogrozijo uspeh	X	Ovire obstajajo in bo potrebno nekaj časa za njihovo premostitev		Ovire obstajajo, vendar jih je mogoče relativno hitro premostiti		Ni pomembnejših drugih ovir	

Izračunaj skupni rezultat (minimum 5, maksimum 20)	10	15+: število točk nakazuje, da bi te aktivnosti morale biti pomembna prioriteta in da je prisotna visoka stopnja možnosti za izboljšanje znotraj regije.	10-14: število točk nakazuje, da so te aktivnosti zaželeno vendar zahtevajo dodatno pozornost in oceno ali opravičujejo tveganje.	<10: Število točk nakazuje, da te aktivnosti nimajo potenciala za uspeh v danih okoliščinah v določeni regiji. V kolikor gre za kritične aktivnosti je nujna analiza s strani ključnih udeležencev.
--	----	--	---	---

PODROČJE AKTIVNOSTI		<i>Profil regije</i>	
Vprašanje št.	6	Diagnostično vprašanje	<i>Katere so regionalne prednosti in slabosti vezane na strukturo gospodarstva?</i>
Diagnostična ocena		4	

AKTIVNOSTI	Katere aktivnosti je mogoče izvesti za izboljšanje v regiji?	<i>Učinkovitejše izkoriščanje gospodarske sfere za razvoj regije</i>
-------------------	--	--

TOČKE		1		2		3		4	
REGIONANO POKRITJE	Ali so lahko predvidene aktivnosti izvedene na ravni regije?	Aktivnost na regionalni ravni ni možna in je neprimerna		Aktivnost na regionalni ravni je možna ampak ne bo pretirano učinkovita		Aktivnost na regionalni ravni je možna in bi lahko bila učinkovita		Aktivnost je najprimernejša na regionalni ravni in je lahko visoko učinkovita	X
PARTNERJI	Kako enostavno bo pridobiti podporo s strani ustreznih partnerjev za izvedbo aktivnosti v regiji?	Primerne partnerje je težko identificirati in morda trenutno v regiji ne obstajajo		Primerni partnerji v regiji obstajajo vendar je težko vplivati na njihovo delovanje		Primerni partnerji obstajajo v regiji toda lahko traja precej časa da se vključijo v proces	X	Primerni partnerji v regiji obstajajo in bodo verjetno sodelovali pri aktivnostih	
ZMOŽNOSTI	Ali menite, da bodo vključene organizacije imele zmožnosti da izvedejo predvidene aktivnosti?	Ni virov in institucij za izvajanje aktivnosti		Obstajajo ustrezne institucije, vendar bo potreben znaten razvoj da bodo primerne za izvedbo aktivnosti		Ustrezne institucije obstajajo, vendar potrebujejo dodatna sredstva za izvedbo aktivnosti		Ustrezne institucije obstajajo in imajo zmožnosti za izvajanje aktivnosti	X
FINANCIRANJE	Ali so potrebni finančni viri za izvedbo aktivnosti dostopni?	Ni virov za izvedbo teh aktivnosti		Na voljo je nekaj virov, ki pa niso zadostni za financiranje aktivnosti		Viri so na voljo in zadoščajo za koordinacijo		Viri so na voljo in so relativno enostavno dostopni	X
OVIRE	Poleg omenjenega, kako pomembne so morebitne druge ovire, ki bi lahko omejile možnosti za uspeh?	Obstajajo pomembne ovire, ki lahko ogrozijo uspeh		Ovire obstajajo in bo potrebno nekaj časa za njihovo premostitev	X	Ovire obstajajo, vendar jih je mogoče relativno hitro premostiti		Ni pomembnejših drugih ovir	

Izračunaj skupni rezultat (minimum 5, maksimum 20)	17	15+: število točk nakazuje, da bi te aktivnosti morale biti pomembna prioriteta in da je prisotna visoka stopnja možnosti za izboljšanje znotraj regije.	10-14: število točk nakazuje, da so te aktivnosti zaželeno vendar zahtevajo dodatno pozornost in oceno ali opravičujejo tveganje.	<10: Število točk nakazuje, da te aktivnosti nimajo potenciala za uspeh v danih okoliščinah v določeni regiji. V kolikor gre za kritične aktivnosti je nujna analiza s strani ključnih udeležencev.
--	----	--	---	---

PODROČJE AKTIVNOSTI		<i>Regijski procesi in politika</i>	
Vprašanje št.	7	Diagnostično vprašanje	<i>Katere so regionalne prednosti in slabosti v kontekstu vzpostavljanja preventivnih ukrepov (prekomernega) igranja na srečo med učenci?</i>
Diagnostična ocena		2	

AKTIVNOSTI	Katere aktivnosti je mogoče izvesti za izboljšanje v regiji?	<i>(So)Financiranje izvajalcev preventivnih programov in obšolskih dejavnosti z namenom ozaveščanja mladih o pomenu kakovostnega preživljanja prostega časa in vlaganje v izobraževanje strokovnjakov</i>
-------------------	--	---

TOČKE		1		2		3		4	
REGIONANO POKRITJE	Ali so lahko predvidene aktivnosti izvedene na ravni regije?	Aktivnost na regionalni ravni ni možna in je neprimerna		Aktivnost na regionalni ravni je možna ampak ne bo pretirano učinkovita		Aktivnost na regionalni ravni je možna in bi lahko bila učinkovita	X	Aktivnost je najprimernejša na regionalni ravni in je lahko visoko učinkovita	
PARTNERJI	Kako enostavno bo pridobiti podporo s strani ustreznih partnerjev za izvedbo aktivnosti v regiji?	Primerne partnerje je težko identificirati in morda trenutno v regiji ne obstajajo	X	Primerni partnerji v regiji obstajajo vendar je težko vplivati na njihovo delovanje		Primerni partnerji obstajajo v regiji toda lahko traja precej časa da se vključijo v proces		Primerni partnerji v regiji obstajajo in bodo verjetno sodelovali pri aktivnostih	
ZMOŽNOSTI	Ali menite, da bodo vključene organizacije imele zmožnosti da izvedejo predvidene aktivnosti?	Ni virov in institucij za izvajanje aktivnosti		Obstajajo ustrezne institucije, vendar bo potreben znaten razvoj da bodo primerne za izvedbo aktivnosti		Ustrezne institucije obstajajo, vendar potrebujejo dodatna sredstva za izvedbo aktivnosti	X	Ustrezne institucije obstajajo in imajo zmožnosti za izvajanje aktivnosti	
FINANCIRANJE	Ali so potrebni finančni viri za izvedbo aktivnosti dostopni?	Ni virov za izvedbo teh aktivnosti		Na voljo je nekaj virov, ki pa niso zadostni za financiranje aktivnosti	X	Viri so na voljo in zadoščajo za koordinacijo		Viri so na voljo in so relativno enostavno dostopni	
OVIRE	Poleg omenjenega, kako pomembne so morebitne druge ovire, ki bi lahko omejile možnosti za uspeh?	Obstajajo pomembne ovire, ki lahko ogrozijo uspeh		Ovire obstajajo in bo potrebno nekaj časa za njihovo premostitev	X	Ovire obstajajo, vendar jih je mogoče relativno hitro premostiti		Ni pomembnejših drugih ovir	

Izračunaj skupni rezultat (minimum 5, maksimum 20)	11	15+: število točk nakazuje, da bi te aktivnosti morale biti pomembna prioriteta in da je prisotna visoka stopnja možnosti za izboljšanje znotraj regije.	10-14: število točk nakazuje, da so te aktivnosti zaželeno vendar zahtevajo dodatno pozornost in oceno ali opravičujejo tveganje.	<10: Število točk nakazuje, da te aktivnosti nimajo potenciala za uspeh v danih okoliščinah v določeni regiji. V kolikor gre za kritične aktivnosti je nujna analiza s strani ključnih udeležencev.
--	----	--	---	---

PODROČJE AKTIVNOSTI		<i>Regijski procesi in politika</i>	
Vprašanje št.	8	Diagnostično vprašanje	<i>Katere so regionalne prednosti in slabosti na področju zbiranja, procesiranja in širjenja informacij o učinkovitih preventivnih ukrepih?</i>
Diagnostična ocena		1	

AKTIVNOSTI	Katere aktivnosti je mogoče izvesti za izboljšanje v regiji?	<i>Oblikovanje modela sistematičnega zbiranja podatkov in mreže akterjev z vodilnim koordinatorem za izvajanje preventivnih dejavnosti in oblikovanje</i>
-------------------	--	---

TOČKE		1		2		3		4	
REGIONANO POKRITJE	Ali so lahko predvidene aktivnosti izvedene na ravni regije?	Aktivnost na regionalni ravni ni možna in je neprimerna		Aktivnost na regionalni ravni je možna ampak ne bo pretirano učinkovita		Aktivnost na regionalni ravni je možna in bi lahko bila učinkovita	X	Aktivnost je najprimernejša na regionalni ravni in je lahko visoko učinkovita	
PARTNERJI	Kako enostavno bo pridobiti podporo s strani ustreznih partnerjev za izvedbo aktivnosti v regiji?	Primerne partnerje je težko identificirati in morda trenutno v regiji ne obstajajo	X	Primerni partnerji v regiji obstajajo vendar je težko vplivati na njihovo delovanje		Primerni partnerji obstajajo v regiji toda lahko traja precej časa da se vključijo v proces		Primerni partnerji v regiji obstajajo in bodo verjetno sodelovali pri aktivnostih	
ZMOŽNOSTI	Ali menite, da bodo vključene organizacije imele zmožnosti da izvedejo predvidene aktivnosti?	Ni virov in institucij za izvajanje aktivnosti		Obstajajo ustrezne institucije, vendar bo potreben znaten razvoj da bodo primerne za izvedbo aktivnosti	X	Ustrezne institucije obstajajo, vendar potrebujejo dodatna sredstva za izvedbo aktivnosti		Ustrezne institucije obstajajo in imajo zmožnosti za izvajanje aktivnosti	
FINANCIRANJE	Ali so potrebni finančni viri za izvedbo aktivnosti dostopni?	Ni virov za izvedbo teh aktivnosti	X	Na voljo je nekaj virov, ki pa niso zadostni za financiranje aktivnosti		Viri so na voljo in zadoščajo za koordinacijo		Viri so na voljo in so relativno enostavno dostopni	
OVIRE	Poleg omenjenega, kako pomembne so morebitne druge ovire, ki bi lahko omejile možnosti za uspeh?	Obstajajo pomembne ovire, ki lahko ogrozijo uspeh		Ovire obstajajo in bo potrebno nekaj časa za njihovo premostitev	X	Ovire obstajajo, vendar jih je mogoče relativno hitro premostiti		Ni pomembnejših drugih ovir	

Izračunaj skupni rezultat (minimum 5, maksimum 20)	9	15+: število točk nakazuje, da bi te aktivnosti morale biti pomembna prioriteta in da je prisotna visoka stopnja možnosti za izboljšanje znotraj regije.	10-14: število točk nakazuje, da so te aktivnosti zaželeno vendar zahtevajo dodatno pozornost in oceno ali opravičujejo tveganje.	<10: Število točk nakazuje, da te aktivnosti nimajo potenciala za uspeh v danih okoliščinah v določeni regiji. V kolikor gre za kritične aktivnosti je nujna analiza s strani ključnih udeležencev.
--	---	--	---	---

PODROČJE AKTIVNOSTI		<i>Regijski procesi in politika</i>	
Vprašanje št.	9	Diagnostično vprašanje	<i>Katere so regionalne prednosti in slabosti vezane na lokalne in regijske oblasti?</i>
Diagnostična ocena		1	

AKTIVNOSTI	Katere aktivnosti je mogoče izvesti za izboljšanje v regiji?	<i>Prepoznavanje pomembnosti problematike in uvrščanje le-te na hierarhijo regionalno-razvojnih prioritet ter zagotavljanje zanesljivega vira financiranja preventivnih dejavnosti na področju prekomernega igranja na srečo</i>
-------------------	--	--

TOČKE		1		2		3		4	
REGIONANO POKRITJE	Ali so lahko predvidene aktivnosti izvedene na ravni regije?	Aktivnost na regionalni ravni ni možna in je neprimerna		Aktivnost na regionalni ravni je možna ampak ne bo pretirano učinkovita		Aktivnost na regionalni ravni je možna in bi lahko bila učinkovita	X	Aktivnost je najprimernejša na regionalni ravni in je lahko visoko učinkovita	
PARTNERJI	Kako enostavno bo pridobiti podporo s strani ustreznih partnerjev za izvedbo aktivnosti v regiji?	Primerne partnerje je težko identificirati in morda trenutno v regiji ne obstajajo		Primerni partnerji v regiji obstajajo vendar je težko vplivati na njihovo delovanje	X	Primerne partnerje obstajajo v regiji toda lahko traja precej časa da se vključijo v proces		Primerne partnerje v regiji obstajajo in bodo verjetno sodelovali pri aktivnostih	
ZMOŽNOSTI	Ali menite, da bodo vključene organizacije imele zmožnosti da izvedejo predvidene aktivnosti?	Ni virov in institucij za izvajanje aktivnosti		Obstajajo ustrezne institucije, vendar bo potreben znaten razvoj da bodo primerne za izvedbo aktivnosti	X	Ustrezne institucije obstajajo, vendar potrebujejo dodatna sredstva za izvedbo aktivnosti		Ustrezne institucije obstajajo in imajo zmožnosti za izvajanje aktivnosti	
FINANCIRANJE	Ali so potrebni finančni viri za izvedbo aktivnosti dostopni?	Ni virov za izvedbo teh aktivnosti	X	Na voljo je nekaj virov, ki pa niso zadostni za financiranje aktivnosti		Viri so na voljo in zadoščajo za koordinacijo		Viri so na voljo in so relativno enostavno dostopni	
OVIRE	Poleg omenjenega, kako pomembne so morebitne druge ovire, ki bi lahko omejile možnosti za uspeh?	Obstajajo pomembne ovire, ki lahko ogrozijo uspeh	X	Ovire obstajajo in bo potrebno nekaj časa za njihovo premostitev		Ovire obstajajo, vendar jih je mogoče relativno hitro premostiti		Ni pomembnejših drugih ovir	

Izračunaj skupni rezultat (minimum 5, maksimum 20)	9	15+: število točk nakazuje, da bi te aktivnosti morale biti pomembna prioriteta in da je prisotna visoka stopnja možnosti za izboljšanje znotraj regije.	10-14: število točk nakazuje, da so te aktivnosti zaželeno vendar zahtevajo dodatno pozornost in oceno ali opravičujejo tveganje.	<10: Število točk nakazuje, da te aktivnosti nimajo potenciala za uspeh v danih okoliščinah v določeni regiji. V kolikor gre za kritične aktivnosti je nujna analiza s strani ključnih udeležencev.
--	---	--	---	---

PODROČJE AKTIVNOSTI		<i>Regijski procesi in politika</i>	
Vprašanje št.	10	Diagnostično vprašanje	<i>Katere so regionalne prednosti in slabosti na področju sodelovanja udeležencev znotraj regije?</i>
Diagnostična ocena		4	

AKTIVNOSTI	Katere aktivnosti je mogoče izvesti za izboljšanje v regiji?	<i>Identifikacija verodostojnega izvajalca, ki bi prevzel vodilno in koordinacijsko vlogo pri izvajanju preventivne politike</i>
-------------------	--	--

TOČKE		1		2		3		4	
REGIONANO POKRITJE	Ali so lahko predvidene aktivnosti izvedene na ravni regije?	Aktivnost na regionalni ravni ni možna in je neprimerna		Aktivnost na regionalni ravni je možna ampak ne bo pretirano učinkovita		Aktivnost na regionalni ravni je možna in bi lahko bila učinkovita	X	Aktivnost je najprimernejša na regionalni ravni in je lahko visoko učinkovita	
PARTNERJI	Kako enostavno bo pridobiti podporo s strani ustreznih partnerjev za izvedbo aktivnosti v regiji?	Primerne partnerje je težko identificirati in morda trenutno v regiji ne obstajajo		Primerni partnerji v regiji obstajajo vendar je težko vplivati na njihovo delovanje		Primerne partnerji obstajajo v regiji toda lahko traja precej časa da se vključijo v proces		Primerne partnerji v regiji obstajajo in bodo verjetno sodelovali pri aktivnostih	X
ZMOŽNOSTI	Ali menite, da bodo vključene organizacije imele zmožnosti da izvedejo predvidene aktivnosti?	Ni virov in institucij za izvajanje aktivnosti		Obstajajo ustrezne institucije, vendar bo potreben znaten razvoj da bodo primerne za izvedbo aktivnosti		Ustrezne institucije obstajajo, vendar potrebujejo dodatna sredstva za izvedbo aktivnosti	X	Ustrezne institucije obstajajo in imajo zmožnosti za izvajanje aktivnosti	
FINANCIRANJE	Ali so potrebni finančni viri za izvedbo aktivnosti dostopni?	Ni virov za izvedbo teh aktivnosti		Na voljo je nekaj virov, ki pa niso zadostni za financiranje aktivnosti	X	Viri so na voljo in zadoščajo za koordinacijo		Viri so na voljo in so relativno enostavno dostopni	
OVIRE	Poleg omenjenega, kako pomembne so morebitne druge ovire, ki bi lahko omejile možnosti za uspeh?	Obstajajo pomembne ovire, ki lahko ogrozijo uspeh		Ovire obstajajo in bo potrebno nekaj časa za njihovo premostitev	X	Ovire obstajajo, vendar jih je mogoče relativno hitro premostiti		Ni pomembnejših drugih ovir	

Izračunaj skupni rezultat (minimum 5, maksimum 20)	12	15+: število točk nakazuje, da bi te aktivnosti morale biti pomembna prioriteta in da je prisotna visoka stopnja možnosti za izboljšanje znotraj regije.	10-14: število točk nakazuje, da so te aktivnosti zaželeno vendar zahtevajo dodatno pozornost in oceno ali opravičujejo tveganje.	<10: Število točk nakazuje, da te aktivnosti nimajo potenciala za uspeh v danih okoliščinah v določeni regiji. V kolikor gre za kritične aktivnosti je nujna analiza s strani ključnih udeležencev.
--	----	--	---	---

PODROČJE AKTIVNOSTI		<i>Regijski procesi in politika</i>	
Vprašanje št.	11	Diagnostično vprašanje	<i>Katere so regionalne prednosti in slabosti glede sodelovanja regijskih akterjev s partnerji zunaj regije za vzpostavljanje preventivnih ukrepov (prekomernega) igranja na srečo med učenci?</i>
Diagnostična ocena		1	

AKTIVNOSTI	Katere aktivnosti je mogoče izvesti za izboljšanje v regiji?	<i>Vzpostavitev virov financiranja, poenostavitev mehanizmov birokratizacije in aktivnejše sodelovanje na mednarodnih projektih</i>
-------------------	--	---

TOČKE		1		2		3		4	
REGIONANO POKRITJE	Ali so lahko predvidene aktivnosti izvedene na ravni regije?	Aktivnost na regionalni ravni ni možna in je neprimerna		Aktivnost na regionalni ravni je možna ampak ne bo pretirano učinkovita	X	Aktivnost na regionalni ravni je možna in bi lahko bila učinkovita		Aktivnost je najprimernejša na regionalni ravni in je lahko visoko učinkovita	
PARTNERJI	Kako enostavno bo pridobiti podporo s strani ustreznih partnerjev za izvedbo aktivnosti v regiji?	Primerne partnerje je težko identificirati in morda trenutno v regiji ne obstajajo	X	Primerni partnerji v regiji obstajajo vendar je težko vplivati na njihovo delovanje		Primerni partnerji obstajajo v regiji toda lahko traja precej časa da se vključijo v proces		Primerni partnerji v regiji obstajajo in bodo verjetno sodelovali pri aktivnostih	
ZMOŽNOSTI	Ali menite, da bodo vključene organizacije imele zmožnosti da izvedejo predvidene aktivnosti?	Ni virov in institucij za izvajanje aktivnosti		Obstajajo ustrezne institucije, vendar bo potreben znaten razvoj da bodo primerne za izvedbo aktivnosti	X	Ustrezne institucije obstajajo, vendar potrebujejo dodatna sredstva za izvedbo aktivnosti		Ustrezne institucije obstajajo in imajo zmožnosti za izvajanje aktivnosti	
FINANCIRANJE	Ali so potrebni finančni viri za izvedbo aktivnosti dostopni?	Ni virov za izvedbo teh aktivnosti		Na voljo je nekaj virov, ki pa niso zadostni za financiranje aktivnosti	X	Viri so na voljo in zadoščajo za koordinacijo		Viri so na voljo in so relativno enostavno dostopni	
OVIRE	Poleg omenjenega, kako pomembne so morebitne druge ovire, ki bi lahko omejile možnosti za uspeh?	Obstajajo pomembne ovire, ki lahko ogrozijo uspeh		Ovire obstajajo in bo potrebno nekaj časa za njihovo premostitev	X	Ovire obstajajo, vendar jih je mogoče relativno hitro premostiti		Ni pomembnejših drugih ovir	

Izračunaj skupni rezultat (minimum 5, maksimum 20)	9	15+: število točk nakazuje, da bi te aktivnosti morale biti pomembna prioriteta in da je prisotna visoka stopnja možnosti za izboljšanje znotraj regije.	10-14: število točk nakazuje, da so te aktivnosti zaželeno vendar zahtevajo dodatno pozornost in oceno ali opravičujejo tveganje.	<10: Število točk nakazuje, da te aktivnosti nimajo potenciala za uspeh v danih okoliščinah v določeni regiji. V kolikor gre za kritične aktivnosti je nujna analiza s strani ključnih udeležencev.
--	---	--	---	---

PODROČJE AKTIVNOSTI		<i>Regijski procesi in politika</i>	
Vprašanje št.	12	Diagnostično vprašanje	<i>Katere so regionalne prednosti in slabosti na področju razvoja človeških kapacitet?</i>
Diagnostična ocena		2	

AKTIVNOSTI	Katere aktivnosti je mogoče izvesti za izboljšanje v regiji?	<i>Spodbujanje razvoja in prisotnosti raziskovalnih institucij ter izobraževanje strokovnjakov na področju igranja na srečo</i>
-------------------	--	---

TOČKE		1		2		3		4	
REGIONANO POKRITJE	Ali so lahko predvidene aktivnosti izvedene na ravni regije?	Aktivnost na regionalni ravni ni možna in je neprimerna		Aktivnost na regionalni ravni je možna ampak ne bo pretirano učinkovita	X	Aktivnost na regionalni ravni je možna in bi lahko bila učinkovita		Aktivnost je najprimernejša na regionalni ravni in je lahko visoko učinkovita	
PARTNERJI	Kako enostavno bo pridobiti podporo s strani ustreznih partnerjev za izvedbo aktivnosti v regiji?	Primerne partnerje je težko identificirati in morda trenutno v regiji ne obstajajo	X	Primerni partnerji v regiji obstajajo vendar je težko vplivati na njihovo delovanje		Primerni partnerji obstajajo v regiji toda lahko traja precej časa da se vključijo v proces		Primerni partnerji v regiji obstajajo in bodo verjetno sodelovali pri aktivnostih	
ZMOŽNOSTI	Ali menite, da bodo vključene organizacije imele zmožnosti da izvedejo predvidene aktivnosti?	Ni virov in institucij za izvajanje aktivnosti	X	Obstajajo ustrezne institucije, vendar bo potreben znaten razvoj da bodo primerne za izvedbo aktivnosti		Ustrezne institucije obstajajo, vendar potrebujejo dodatna sredstva za izvedbo aktivnosti		Ustrezne institucije obstajajo in imajo zmožnosti za izvajanje aktivnosti	
FINANCIRANJE	Ali so potrebni finančni viri za izvedbo aktivnosti dostopni?	Ni virov za izvedbo teh aktivnosti	X	Na voljo je nekaj virov, ki pa niso zadostni za financiranje aktivnosti		Viri so na voljo in zadoščajo za koordinacijo		Viri so na voljo in so relativno enostavno dostopni	
OVIRE	Poleg omenjenega, kako pomembne so morebitne druge ovire, ki bi lahko omejile možnosti za uspeh?	Obstajajo pomembne ovire, ki lahko ogrozijo uspeh	X	Ovire obstajajo in bo potrebno nekaj časa za njihovo premostitev		Ovire obstajajo, vendar jih je mogoče relativno hitro premostiti		Ni pomembnejših drugih ovir	

Izračunaj skupni rezultat (minimum 5, maksimum 20)	6	15+: število točk nakazuje, da bi te aktivnosti morale biti pomembna prioriteta in da je prisotna visoka stopnja možnosti za izboljšanje znotraj regije.	10-14: število točk nakazuje, da so te aktivnosti zaželeno vendar zahtevajo dodatno pozornost in oceno ali opravičujejo tveganje.	<10: Število točk nakazuje, da te aktivnosti nimajo potenciala za uspeh v danih okoliščinah v določeni regiji. V kolikor gre za kritične aktivnosti je nujna analiza s strani ključnih udeležencev.
--	---	--	---	---

PODROČJE AKTIVNOSTI		<i>Regijski procesi in politika</i>	
Vprašanje št.	13	Diagnostično vprašanje	<i>Katere so regionalne prednosti in slabosti glede prisotnosti in razvoja njene javne politike na področju vzpostavljanja preventivnih ukrepov (prekomernega) igranja na srečo med učenci, še posebej z vidika gospodarske učinkovitosti in družbene odgovornosti igralniške industrije?</i>
Diagnostična ocena		1	

AKTIVNOSTI	Katere aktivnosti je mogoče izvesti za izboljšanje v regiji?	<i>Zasnovati strategijo preventivnih ukrepov (prekomernega) igranja na srečo</i>
-------------------	--	--

TOČKE		1		2		3		4	
REGIONANO POKRITJE	Ali so lahko predvidene aktivnosti izvedene na ravni regije?	Aktivnost na regionalni ravni ni možna in je neprimerna		Aktivnost na regionalni ravni je možna ampak ne bo pretirano učinkovita		Aktivnost na regionalni ravni je možna in bi lahko bila učinkovita		Aktivnost je najprimernejša na regionalni ravni in je lahko visoko učinkovita	X
PARTNERJI	Kako enostavno bo pridobiti podporo s strani ustreznih partnerjev za izvedbo aktivnosti v regiji?	Primerne partnerje je težko identificirati in morda trenutno v regiji ne obstajajo	X	Primerni partnerji v regiji obstajajo vendar je težko vplivati na njihovo delovanje		Primerni partnerji obstajajo v regiji toda lahko traja precej časa da se vključijo v proces		Primerni partnerji v regiji obstajajo in bodo verjetno sodelovali pri aktivnostih	
ZMOŽNOSTI	Ali menite, da bodo vključene organizacije imele zmožnosti da izvedejo predvidene aktivnosti?	Ni virov in institucij za izvajanje aktivnosti	X	Obstajajo ustrezne institucije, vendar bo potreben znaten razvoj da bodo primerne za izvedbo aktivnosti		Ustrezne institucije obstajajo, vendar potrebujejo dodatna sredstva za izvedbo aktivnosti		Ustrezne institucije obstajajo in imajo zmožnosti za izvajanje aktivnosti	
FINANCIRANJE	Ali so potrebni finančni viri za izvedbo aktivnosti dostopni?	Ni virov za izvedbo teh aktivnosti	X	Na voljo je nekaj virov, ki pa niso zadostni za financiranje aktivnosti		Viri so na voljo in zadoščajo za koordinacijo		Viri so na voljo in so relativno enostavno dostopni	
OVIRE	Poleg omenjenega, kako pomembne so morebitne druge ovire, ki bi lahko omejile možnosti za uspeh?	Obstajajo pomembne ovire, ki lahko ogrozijo uspeh	X	Ovire obstajajo in bo potrebno nekaj časa za njihovo premostitev		Ovire obstajajo, vendar jih je mogoče relativno hitro premostiti		Ni pomembnejših drugih ovir	

Izračunaj skupni rezultat (minimum 5, maksimum 20)	8	15+: število točk nakazuje, da bi te aktivnosti morale biti pomembna prioriteta in da je prisotna visoka stopnja možnosti za izboljšanje znotraj regije.	10-14: število točk nakazuje, da so te aktivnosti zaželeno vendar zahtevajo dodatno pozornost in oceno ali opravičujejo tveganje.	<10: Število točk nakazuje, da te aktivnosti nimajo potenciala za uspeh v danih okoliščinah v določeni regiji. V kolikor gre za kritične aktivnosti je nujna analiza s strani ključnih udeležencev.
--	---	--	---	---

PODROČJE AKTIVNOSTI		<i>Regijski procesi in politika</i>	
Vprašanje št.	14	Diagnostično vprašanje	<i>Katere so regionalne prednosti in slabosti glede prisotnosti in uporabe orodij za vzpostavljanje preventivnih ukrepov (prekomernega) igranja iger na srečo med učenci (dostopnih na regijskih ter višjih ravneh)?</i>
Diagnostična ocena		1	

AKTIVNOSTI	Katere aktivnosti je mogoče izvesti za izboljšanje v regiji?	<i>Uporaba obstoječih orodij, odpravljanje finančnih omejitev in dvigovanje stopnje angažiranosti predstavnikov lokalne oblasti oziroma politike ter razvoj orodij, ki zvišujejo stopnjo vplivanja na učence srednjih šol</i>
-------------------	--	---

TOČKE		1		2		3		4	
REGIONANO POKRITJE	Ali so lahko predvidene aktivnosti izvedene na ravni regije?	Aktivnost na regionalni ravni ni možna in je neprimerna		Aktivnost na regionalni ravni je možna ampak ne bo pretirano učinkovita		Aktivnost na regionalni ravni je možna in bi lahko bila učinkovita		Aktivnost je najprimernejša na regionalni ravni in je lahko visoko učinkovita	X
PARTNERJI	Kako enostavno bo pridobiti podporo s strani ustreznih partnerjev za izvedbo aktivnosti v regiji?	Primerne partnerje je težko identificirati in morda trenutno v regiji ne obstajajo		Primerni partnerji v regiji obstajajo vendar je težko vplivati na njihovo delovanje	X	Primerni partnerji obstajajo v regiji toda lahko traja precej časa da se vključijo v proces		Primerni partnerji v regiji obstajajo in bodo verjetno sodelovali pri aktivnostih	
ZMOŽNOSTI	Ali menite, da bodo vključene organizacije imele zmožnosti da izvedejo predvidene aktivnosti?	Ni virov in institucij za izvajanje aktivnosti		Obstajajo ustrezne institucije, vendar bo potreben znaten razvoj da bodo primerne za izvedbo aktivnosti	X	Ustrezne institucije obstajajo, vendar potrebujejo dodatna sredstva za izvedbo aktivnosti		Ustrezne institucije obstajajo in imajo zmožnosti za izvajanje aktivnosti	
FINANCIRANJE	Ali so potrebni finančni viri za izvedbo aktivnosti dostopni?	Ni virov za izvedbo teh aktivnosti		Na voljo je nekaj virov, ki pa niso zadostni za financiranje aktivnosti	X	Viri so na voljo in zadoščajo za koordinacijo		Viri so na voljo in so relativno enostavno dostopni	
OVIRE	Poleg omenjenega, kako pomembne so morebitne druge ovire, ki bi lahko omejile možnosti za uspeh?	Obstajajo pomembne ovire, ki lahko ogrozijo uspeh		Ovire obstajajo in bo potrebno nekaj časa za njihovo premostitev	X	Ovire obstajajo, vendar jih je mogoče relativno hitro premostiti		Ni pomembnejših drugih ovir	

Izračunaj skupni rezultat (minimum 5, maksimum 20)	12	15+: število točk nakazuje, da bi te aktivnosti morale biti pomembna prioriteta in da je prisotna visoka stopnja možnosti za izboljšanje znotraj regije.	10-14: število točk nakazuje, da so te aktivnosti zaželeno vendar zahtevajo dodatno pozornost in oceno ali opravičujejo tveganje.	<10: Število točk nakazuje, da te aktivnosti nimajo potenciala za uspeh v danih okoliščinah v določeni regiji. V kolikor gre za kritične aktivnosti je nujna analiza s strani ključnih udeležencev.
--	----	--	---	---

8. ZAKLJUČEK: SKLEPI IN PRIPOROČILA

S podpisom Lizbonske pogodbe leta 2009 je izobraževanje postalo sestavni del politične strategije, ki omogoča prehod k na znanju temelječi ekonomiji in družbi ter daje večji poudarek na informacijsko družbo, raziskave, razvoj ter intenzivno vlaganje v ljudi. Pritiski ekonomskih, političnih in socialnih tokov znotraj nadsacionalne skupnosti Evropske unije nalagajo posameznim državam, da se ustrezno prilagodijo postavljenim skupnim smernicam in primerno prispevajo k celostnem razvoju in blaginji unije. Države si v okviru specifičnih zgodovinskih, političnih in ekonomskih razmer prizadevajo, da bi vzpostavile primerne oblike lokalne samouprave ter regije, ki bi kompetentno sodelovale na globalnem, nadsacionalnem trgu. Šolski sistem v vseh obravnavanih primerih, torej Slovenije, Italije, Španije, Nemčije, Nizozemske, Francije, Velike Britanije in Norveške odseva regionalno ureditev držav, ki izkazuje različen prenos pristojnosti s centralne na lokalne oblasti.

Za izbrane države je značilno, da je stopnja regionalizacije šolstva različna, kar omogoča kritično presojo posameznih sistemov. Tako je na primer na Norveškem lokalna samouprava dobro uveljavljena institucija in predstavlja elementaren del lokalne demokracije. Prav tako je tudi samo šolstvo organizirano na podobnem principu. Tudi za Nizozemsko je značilno, da je decentralizirana uprava na splošno obravnavana kot učinkovito in uspešno sredstvo zagotavljanja celovitega razvoja in upoštevanja regionalnih zahtev. Iz tega sledi, da imajo veliko pristojnosti šole same. Obratno pa je v Franciji, kjer ima centralno organizirana državna birokracija v državi močno tradicijo in predstavlja sinonim za dobro urejeno skupnost. Proces decentralizacije je počasen, kar se odraža tudi v šolskem sistemu. Razlogi za to so kompleksni in predvsem močno zakoreninjeni v zavesti ljudi. Spet obratno je v Veliki Britaniji, kjer je izobraževalni sistem močno decentraliziran. Lokalne oblasti imajo pomembno vlogo v izobraževanju vse od druge svetovne vojne naprej. Kljub temu pa je izobraževalni sistem izpostavljen tudi številnim kritikam, ki poudarjajo, da je večja avtonomija šol in večja možnost svobodne izbire staršev pripeljala do poslabšanja položaja učencev. Slednje je srčika kritičnega presojanja vseh decentraliziranih šolskih sistemov. Tenzija med nacionalnimi in regionaliziranimi oblastmi je prisotna v večini držav. V Španiji je na primer izobraževalni sistem močno razpet med centralno oblastjo ter med avtonomnimi regijami, ki sooblikujejo učni načrt. Regionalne skupnosti zaznamuje močna kulturna in jezikovna tradicija, ki spodkopava centralno oblast in spodbuja težnje po večji avtonomnosti. Že spet v Nemčiji je izobraževalni sistem v pristojnosti posameznih dežel, medtem ko ima zvezna vlada le manjšo vlogo in je odgovorna predvsem za poklicno izobraževanje. V

primerjavi z ostalimi evropskimi državami je Italija prav poseben primer. Regionalizacija šolstva je v podvržena prevelikemu ekonomskemu in socialnemu prepadu med severom in jugom, ki močno otežuje sam proces izobraževalnega sistema.

Primerjava posameznih držav omogoča vpogled v uspešnost določenih reform, ki so lokalnim ravnam podelile več moči in obratno. V vseh primerih se je izkazalo, da mora biti med vsemi ravnmi oblasti vzpostavljen primeren dialog, ki omogoča fleksibilnost in večjo prilagodljivost na dejansko stanje potreb po izobraževalnih vsebinah, posameznikovih željah ter strateškimi smernicami za razvoj države. Lokalne ravni so se izkazale za bolj uspešne v prepoznavanju lokalnih specifik, ki z vključitvijo v učni sistem doprinesejo k boljši učinkovitosti. Prav tako morajo imeti šole določeno avtonomijo, če hočejo uspešno implementirati svoje cilje.

Decentralizacija v izobraževanju mora predstavljati uravnoteženost med standardizacijo ter raznolikostjo v šolski vsebini in učnih načrtih. Decentralizacija šolstva je lahko uspešna le, če je sam proces regionalizacije speljan učinkovito.

Na podlagi primerjave posameznih evropskih držav je mogoče sklepati, da regionalizacija šolstva ob pravilno zastavljenih ciljeh ter učinkoviti realizaciji teh ciljev, prinaša mnogo prednosti, omogoča večji regionalni ter posledično tudi nacionalni razvoj.

Pravno-institucionalni okviri regionalizacije vzgoje in izobraževanja v Sloveniji izhajajo iz kratkega pregleda decentraliziranih šolskih sistemov, ki jih označuje visoka stopnja odgovornosti in pristojnosti na nižjih teritorialnih ravneh (bodisi lokalni, pokrajinski, na ravni šol ipd), in pa centraliziranih šolskih sistemov, kjer so sprejemanje odločitev, nadzor in menedžerske funkcije dane v roke ministrstvu odgovornemu za šolstvo. Pregled pokaže, da imajo predvsem federativne države prenesene pristojnosti na področju šolstva na nižje nivoje, medtem ko je to pri unitarnih državah redkeje. Poleg tega lahko tudi znotraj centraliziranih sistemov zasledimo poteze decentralizacije. Nadalje ugotavljamo, da znotraj treh tipov decentralizacije, tj. devolucije, delegacije in dekoncentracije, v kontekstu regionalizacije šolskega sistema, slednji procesi ne igrajo bistvene vloge. Pravni okvir podaja opis stanja *ad legem lata* na področju opravljanja nalog in pristojnosti na področju vzgoje in izobraževanja v Sloveniji (na nivoju občin in na nivoju države), z analizo kriterijev kot so: načrtovanje izobraževalnega sistema, odločanje o učnih programih, skrb za učno in neučno okolje, vrednotenje ter skrb za kakovost, financiranje izobraževanja, vprašanje pristojnosti za posamezne ukrepe zagotavljanja enakega dostopa do šolanja in ustanoviteljstvo šol ter določanje izvajalcev. Zaslediti je veliko razpršenost pristojnosti in relativno veliko število akterjev, s poudarjeno vlogo državnih organov. Pregled *statusa quo* pristojnosti in nalog, ki so

izvajane bodisi na občinskem nivoju ali pa na nivoju države in pa pregled smernic in določb do sedaj pripravljenih predlogov s področja pokrajinske zakonodaje sta bili izhodišči za predlog nove prerazdelitev nalog in pristojnosti na področju šolstva med občine, pokrajine in državo ter izpostavitve pravnih določb, ki so potrebne sprememb.

Poseganje v sistem nacionalnega izobraževanja v smislu njegove drobitve na manjše enote je v majhnih državah relativno nesmiseln, še posebno v primerih, ko vzpostavlja nove institucije, katere se napajajo iz proračunskih sredstev. Sočasno pa je vsakršna reorganizacija na področju organiziranja izobraževalne politike nujno konservativna (torej naj bo izvedena s potrebno stopnjo pripadnosti tradiciji v smislu organiziranja) saj lahko prenačljene spremembe na tem področju povzročajo nepopravljive posledice v smislu znižanja kvalitete znanja. Tipičen tovrsten primer je bolonjska reforma, ki v imenu poenotenja standardov znanja v Evropski uniji pelje ne toliko do enotenja znanja temveč nižja kriterije in sistematično razvrednoti pridobljene izobrazbene nazive saj omogoča sistematično nižanje kriterijev za pridobitev določenih nazivov. Tovrstna ravnanja dolgoročno povzročajo obstoj vrste diplomantov, magistrantov, doktorandov, ki v splošni razgledanosti in poznavanju določenega področja znanosti ne dosegajo niti drugega letnika predhodnih izobraževalnih programov. Podobne učinke ima lahko tudi neselektivno reformiranje v smislu dekoncentracije pristojnosti na področju primarnega in sekundarnega izobraževanja, s čimer lahko prihaja do sistematičnega razpada sistema nacionalnega znanja in ima negativne učinke za razvoj kritične družbene strukture, ki bi jo bilo mogoče primerjati z zelenim ciljem to je vzpostavitvijo družbe znanja. Namesto tega lahko razpad izobraževalnega sistema povzroči pojav družbe neznanja, ki pa po drugi strani ustreza polit-ekonomski eliti, ki se z nevednostjo množice zavaruje pred neprijetnimi vprašanji in komentarji.

Študiji primera, ki sta bili opravljene v okviru Ciljnega raziskovalnega programa z naslovom "Regionalizacija in slovenski izobraževalni sistem – družbeni in upravni vidiki", na enak način obravnavata dve različni slovenski regiji: Goriško in Dolenjsko. V obeh regijah je bil kot metodološko orodje za pridobitev vpogleda na področje regionalizacije v šolstvu uporabljen model CRIPREDE, ki je bil ustrezno predstavljen v zgornjih vrsticah.

Od obeh regij je tako predvideval opredelitev problema, ki ga študija primera obravnava. Kot izhodišče so nam v tem primeru služili rezultati ankete opravljene s strani Novogoriške FUDŠ, ki je v februarju in marcu 2010 pripravila prvo raziskavo (na vzorcu 1113 respondentov) o preživljanju prostega časa in navadah igranja na srečo med mladimi.

Rezultati, ki so bili preračunani za vsako od izbranih regij kažejo zaskrbljujočo sliko navad igranja na srečo, ki se v svoji resnosti pokažejo šele ob primerjanju rezultatov iz primerljive raziskave, opravljene na vzorcu odrasle populacije iz leta 2008, ki jo je opravila ista skupina raziskovalcev pod okriljem prej omenjene FUDŠ. Tako kažejo rezultati, da znatno večje število mladih (v primerjavi z odraslo populacijo) posega po različnih tipih igranja na srečo, večji pa je tudi odstotek oseb, ki imajo kakršnekoli težave z igrami na srečo. Rezultati raziskav namreč kažejo, da je med Slovensko odraslo populacijo 7.81% takih, ki s svojim igranjem na srečo tvegajo probleme, na Dolenjskem je takih 11.55%, na Goriškem pa 13.6%. Problematičnih igralcev na srečo je med Slovensko odraslo populacijo 1.45%, med Dolenjskimi dijaki 4.09%, med Goriškimi dijaki pa 4.41%. Odstotki tistih, ki se nahajajo v skupini, ki kaže največje težave z igranjem na srečo, patološkost pri svoji navadi, pa se gibljejo med 0.46% (Slovenska odrasla populacija) do 2.57% Goriški dijaki do kar 3.73% (dijaki v Dolenjski regiji). Ugotovljeno je bilo še, da so v manjšini tisti, ki so že bili udeleženi v kakršnemkoli preventivnem izobraževanju o tematiki igranja na srečo in težav povezanih s prekomernim igranjem na srečo, hkrati pa je bilo ugotovljeno, da večina (75.9% Goriška in 67.8% Dolenjska regija) mladih ocenjuje, da je tovrstno izobraževanje potrebno. Ugotovljeno je bilo še, da so v manjšini tisti, ki so že bili udeleženi v kakršnemkoli preventivnem izobraževanju o tematiki igranja na srečo in težav povezanih s prekomernim igranjem na srečo, hkrati pa je bilo mogoče zaznati, da večina (75.9% Goriška in 67.8% Dolenjska regija) mladih ocenjuje tovrstno izobraževanje kot potrebno.

Na podlagi predstavljenih rezultatov so bili, v vsaki izmed regij, opredeljeni ključni akterji s pomočjo katerih smo ugotavljali možnosti za razvoj in uspešno implementacijo preventivnih politik, oziroma tako imenovanega neformalnega izobraževanja o nevarnostih prekomernega igranja na srečo med mladostniki. Po našem mnenju pa se ključna podobnost med regijama kaže v izraženi potrebi po instituciji, ki bi nase prevzela odgovornost koordinacije preventivnih programov, nobena od obstoječih v Novi Gorici pa tega ni pripravljena storiti, medtem ko obstaja na Dolenjskem institucija, kjer so tovrstno odgovornost in zavezo pripravljene prevzeti nase - ob primernem financiranju s strani bodisi lokalne bodisi državne skupnosti.

Ključne razlike med regijama je sicer mogoče opaziti na dveh nivojih: prvi je pristnost igralniške industrije v Novi Gorici, ki po mnenju respondentov v raziskavi lahko deluje kot dvorezen meč – kot vir težav in kot subjekt, ki vpliva na zavedanje o obstoju problematike. Druga ključna razlika med regijama pa je v obstoju Ambulante za bolezni odvisnosti v Novi Gorici, ki je med drugim specializirana za izvajanje terapij oziroma zdravljenje odvisnosti od

iger na srečo, hkrati pa je aktivna tudi pri preventivni dejavnosti. Slednja je bila v Novi Gorici v preteklosti tudi že organizirana. Ena ključnih razlik, ki se kaže med regijama, pa je v financiranju izvenšolskega neformanega izobraževanja - preventivnih dejavnosti na področju problematike prekomernega igranja na srečo. Ob povedanem pa se nam pojavlja vprašanje, ki je z vidika regionalizacije v šolstvu se posebej relevantno. Gre namreč za dejstvo, da se pokrajine, pri oblikovanju deleža izobraževalnih dejavnosti že danes kažejo kot relativno samostojne. Dober primer je delujoče financiranje in izvajanje preventivnih izobraževalnih programov o prekomernem igranju na srečo na Goriškem v preteklih letih. Kar pa je lahko zaskrbljujoče v tem kontekstu pa je dejstvo, da lahko ob določeni samostojnosti pokrajin pri odločanju o prioriternih področjih izobraževanja prihaja do nehotenega zanemarjanja sicer perečih področij. Primer slednjega je ne-poznavanje problematike igranja na srečo med mladimi na Dolenjskem, ki se, glede na zgoraj predstavljene rezultate, kaže kot kritično področje tudi na Dolenjskem, vendar pa ga niti lokalne oblasti, niti ostali akterji ne priznavajo kot relevantnega in kot takega posledično tudi ne obravnavajo.

Povedano pa se lahko izkaže kot zaskrbljujoče predvsem z vidika razpršenosti financiranja in dejavnosti – vsaka regija bo namreč podpirala področje relevantno za njene potrebe, kot že omenjeno, ob tem pa morda nehote zanemarjala katero drugo, ravno tako relevantno področje. S tega vidika ostaja ključna vloga države, kot koordinatorja in usmerjevalca dejavnosti, ki mora vzpostaviti mehanizme, za nadzorovanje omenjene avtonomnosti regij pri oblikovanju lastnega izobraževalnega programa.

Skratka, iz študij primera izhaja, da do komunikacije med deležniki na regijskem in tudi na izven-regijskem nivoju že prihaja tako na Goriškem kot tudi na Dolenjskem. Tako lahko trdimo, da obstajajo zametki tako imenovanih razvojnih koalicij med deležniki, ki bi lahko vitalno pripomogli k oblikovanju in izvajanju preventivnih programov, težava s trenutno ureditvijo pa se nahaja predvsem na upravno-administrativni ravni regionalizacije oziroma pokrajinske delitve države. Ob določenih mejah posameznih regij bi bilo, za formirajoče se razvojne koalicije, veliko lažje svoje delovanje fokusirati znotraj upravno-administrativno določenih meja. S tem bi bilo olajšano tudi komuniciranje s predstavniki regionalnih oblasti, kar pa bi vplivajo na lažje in boljše in hkrati bolj kakovostno delovanje omenjenih koalicij.

BIBLIOGRAFIJA

1. Apple, Michael W. (1992): Šola, učitelj in oblast. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.
2. Astiz Fernanda M. , Alexander W. Wiseman, David P. Baker (2002): Slouching towards Decentralization: Consequences of Globalization for Curricular Control in National Education Systems. *Comparative Education Review*. 46(1): 66-88.
3. Battersby, M.W.; Thomas, L.J.; Tolchard, B.; Esterman, A. (2002): The South Oaks Gambling Screen: A Review with Reference to Australian Use. *Journal of Gambling Studies*. Let. 18, št. 3, str. 257-271.
4. Besednjak, T. (2009): Zaposleni v igralnistvu: zivljenje in delo sredi igre. Vega. Ljubljana.
5. Bezenšek, Jana (1999): Državljska kultura: priročnik za učitelje družboslovja v srednjih poklicnih šolah. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
6. Brezovnik, B. Trpin, G. Oplotnik, Ž. J. Železnik, M. (2009) Analiza predlaganega prenosa nalog v pristojnost pokrajin in predloga financiranja pokrajin. Dostopno na: http://www.svlr.gov.si/si/delovna_podrocja/podrocje_lokalne_samouprave/pokrajine/ 20.5.2010.
7. CRIPREDE, (2007): Developing Competitive Knowledge-based Regional Economies in Europe. The 6th Framework Programme of the European Commission.
8. CRIPREDE, (2007b): Adaptive model for Creating an RTD Investment Policy for Refions in Emerging and Developed Economies; Part 1: Guidance for Process Facilitators. The 6th Framework Programme of the European Commission.
9. CRIPREDE, (2007c): Adaptive model for Creating an RTD Investment Policy for Refions in Emerging and Developed Economies; Part 2: Audit Tool. The 6th Framework Programme of the European Commission.
10. CRIPREDE, (2007d): Adaptive model for Creating an RTD Investment Policy for Refions in Emerging and Developed Economies; Part 3: Strategy Development Tool. The 6th Framework Programme of the European Commission.
11. Čurin Janžeković, Alenka. (2010): Šolska avtonomija v luči globalizacije. Dosegljivo na internetu.

12. Dale, Roger in Susan L. Robertson (2002): The Varying Effects of Regional Organizations as Subjects of Globalization of Education. *Comparative Education Review* 46 (1): 10-36.
13. Derevensky, J.L. & Gupta, R. (1996, May): Risk-taking and gambling behavior among adolescents: An empirical examination. Paper presented to the Annual Meeting of the National Conference on Compulsive Gambling. Chicago, IL.
14. Derevensky, J.L. & Gupta, R. (1999): Youth gambling problems: A new issue for school psychologists. *Nova Scotia Psychologist*, 12 (11), 8–11.
15. Derevensky, J.L.; Gupta, R. (2004): Adolescents with gambling problems: A synopsis of our current knowledge, *The Electronic Journal of Gambling Issues*, available at: <http://www.snsus.org/pdf/ejgi-issue10.pdf>, 18. 7. 2008.
16. Devjak, Tatjana. (2008): Vrtec in lokalna skupnost. Profesionalno usposabljanje strokovnih delavcev za izvajanje posebnih pedagoških načel koncepta Reggio Emiliana na področju predšolske vzgoje (2007-2013). MŠŠ in Evropski socialni sklad. Dosegljivo na: <http://reggioemilia.pef.uni-lj.si/reggio/images/dokumenti/gradiva/devjak-m2.pdf>.
17. Flere, S. (2000): Sociološka metodologija : temelji družboslovnega raziskovanja. Maribor: Pedagoška fakulteta.
18. Florestal, Katleen et Cooper, Robb (1997): Decentralization of education: Legal issues. Washington D.C.: World Bank.
19. Gerdner, A.; Svensson, K. (2003): Predictors of gambling problems among male adolescents, *International Journal of Social Welfare*, vol. 12, nr. 3, p.182-192
20. Grdešić, Ivan (1995): Političko odlučivanje. Zagreb: Alinea.
21. Gupta, R.; Derevensky, J.L. (1998): Adolescent gambling behavior: A prevalence study and examination of the correlates associated with problem gambling. *Journal of Gambling Studies*, 14, 19–345.
22. Hansen, Mark E. (2006): Strategies of Educational Decentralization: Key Questions and Core Issue. V: *Educational Decentralization* (ur: Bjork, Christopher). Netherlands: Springer.
23. Information brochure. Local government in Norway. http://www.forumpartnerships.zsi.at/attach/NO_04_B_MLGRD_LocalGovernment.pdf f 28.5.2010.
24. Jacobs, D.F. (2000): Juvenile gambling in North America: An analysis of long-term trends and future prospects. *Journal of Gambling Studies*, 16 (2/3), 119–152

25. Karslen, Gustav E (2000): Decentralized centralism: framework for a better understanding of governance in the field of education. *Education policy* 15 (5): 525-538.
26. Lavtar, Roman (2002) 'Establishment of region and participation of citizens. V: Decentralisation and regionalisation- the Slovenian experience in an international perspective. Setnikar Cankar in Šević (ur.). London: Greenwich University Press, Ljubljana: Faculty of Administration.
27. Lavtar, Roman. (2004): Zbornik dokumenti in študije o pokrajinah v Sloveniji 2000-2004. Ljubljana: MNZ RS.
28. Library of Congress – Federal Research Division (2008): Dostopno na: <http://lcweb2.loc.gov/frd/cs/profiles/Germany.pdf> 20.5.2010.
29. Lipužič, Boris (1997): Evropska šola med državo in civilno družbo: Upravljanje šolskih sistemov. Nova Gorica: Educa.
30. Local authority competences in Europe (2008): <http://www.svlr.gov.si/fileadmin/svlr.gov.si/pageuploads/lok-sam05/pokrajine/pokrman-2008/Local-authority-competences-Europe.pdf> 20.5.2010.
31. Logaj, Vinko in Anita Trnačević (2008): Slovenske šole v regionaliziranem okolju. *Sodobna pedagogika*. 4: 102-121.
32. Makarovič, M.; Rončević, B; Besednjak, T. (2010): Preživljanje prostega časa in igranje na srečo med srednješolci, Fakulteta za uporabne družbene študije, Nova Gorica.
33. Makarovič, M.; Rončević, B; Macur, M.; Besednjak, T. (2008): Prevalenca igranja na srečo 2008, Fakulteta za uporabne družbene študije, Nova Gorica.
34. Modeli regionalizacije in decentralizacije Slovenije (2009): http://www.svlr.gov.si/si/delovna_podrocja/podrocje_lokalne_samouprave/pokrajine/ 20.5.2010.
35. Modeli regionalizacije in decentralizacije Slovenije: študija. Dosegljivo na: http://www.svlr.gov.si/si/delovna_podrocja/podrocje_lokalne_samouprave/pokrajine/.
36. Modic, Dolores et Blažič, Marjan. (2007): Legal framework (and other measures) of education in connection with poverty issues in Slovenia. The 10th international conference "Educational research and school practice" Beograd : Institut za pedagoška istraživanja, 2007.
37. National Research Council (NRC) (1999): *Pathological Gambling: A Critical Review*. Washington, DC: National Academy Press.

38. Odredba o določitvi okoliša Šolske uprave Koper, UL RS št. 100/2000.
39. Peček, Mojca. (1999): Novi trendi v sistemih upravljanja šolstva- decentralizacija, letnik 50, št. 3, str. 26-38.
40. Pinterič, Uroš (2010): (Non)-Legal Requirements for Trust in Slovenian Higher Education. V: Samier, E. A. (ur.), Schmidt, M. (ur.): Trust and betrayal in educational administration and leadership. New York; London: Routledge: str. 184-215.
41. Polesel John. (2006): Reform and Reaction: Creating New Education and Training Structures in Italy. *Comparative Education* 42 (4): 549-562.
42. Predlog Zakona o pokrajinah: delovni osnutek. Dosegljivo na:
http://www.svlr.gov.si/fileadmin/svlr.gov.si/pageuploads/LOKALNA_SAMOUPRAVA/POKRAJINE/Delovni_osnutek_ZPok.pdf.
43. Predlog zakona o prenosu nalog v pristojnost pokrajin 2008. www.svlr.gov.si 20.5.2010.
44. Predlog Zakona o ustanovitvi pokrajin. Dostopno na:
http://www.svlr.gov.si/fileadmin/svlr.gov.si/pageuploads/LOKALNA_SAMOUPRAVA/POKRAJINE/Delovni_osnutek_ZUPok.pdf.
45. Resman, Metod. (1999): Utemeljevanje, organizacija in naloge regionalnega šolstva. *Sodobna pedagogika*, letn. 50, št. 3, str. 8-25.
46. Setnikar Cankar, Stanka. (2000):. The Slovenian approach to regionalisation and decentralisation: some open questions. V: *Decentralisation and regionalisation- the Slovenian experience in an international perspective*. Setnikar Cankar in Šević (ur.). London: Greenwich University Press, Ljubljana: Faculty of Administration.
47. Shaffer, H.J. & Hall, M.N. (1996): Estimating the prevalence of adolescent gambling disorders: A quantitative synthesis and guide toward standard gambling nomenclature. *Journal of Gambling Studies*, 12, 193–214.
48. Trpin et al. (2007): Predlog temeljnih nalog pokrajin in nadaljnje aktivnosti. Dosegljivo na spletu.
49. Učiteljski tovariš.(1924): Ločitev šolske uprave od politične ali - samouprava šolstva. *Učiteljski tovariš*, št. 8, letnik LXIV.
50. van Langen Annemaries in Hetty Dekkers (2001): Decentralisation and Combating Educational Exclusion. *Comparative Education*. 37(3): 367-384.
51. Vlaj, Stane (2005). The local self-government in Slovenia in the light of centralisation or decentralisation.<http://pdc.ceu.hu/archive/00002344/01/IFIMES-Dr.Vlaj-ENG.pdf> 25.5.2010.

52. Welsh et McGinn. (1999): Decentralization of education: why, when, what and how? Paris: Unesco.
53. Wickwire, E.; Whelan, J.; Meyers, A.; Murray, D. (2007): Environmental Correlates of Gambling Behavior in Urban Adolescents, *Journal of Abnormal Child Psychology*, vol. 35, n. 2, p. 179-190.
54. Winkler, Donald R. (2005): Decentralization in Education. *EQ Review*, Vol. 3, No.4. Dosegljivo na: http://pdf.usaid.gov/pdf_docs/pnadf052.pdf.
55. Winkler, Donald R. (2010): Decentralization and Education - Definition, Measurement, Rationale, Implementation, School Finance, Effects of Decentralization. Dosegljivo na: <http://education.stateuniversity.com/pages/1903/Decentralization-Education.html>.
56. Winkler, Donald R. et Yeo, Boon-Ling. (2007): Identifying the Impact of Education Decentralization on the Quality of Education. Dosegljivo na: http://www.equip123.net/docs/e2-DecentQuality_WP.pdf.
57. Zakon o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja (uradno prečiščeno besedilo) (ZOFVI-UPB5), UL RS št. 16/2007.
58. Zakon o osnovni šoli (ZOs-UPB 3). UL RS, št. 81/2006.
59. Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja (ZOFVI-H) UL RS št. 58/2009, št. 64/2009, št. 65/2009.
60. Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o osnovni šoli (Zosn-F), UL RS št. 102/2007.
61. Zakon o vrtcih (ZVrt-UPB 2). UL RS št. 100/2005 in spremembe UL RS št. 25/2008, 36/2010.
62. Zaman et Pinterič (2009): Izobraževanje in politika – politično določanje vrednosti znanja. V: Šola kot stičišče partnerjev (ur: Franc Cankar). Ljubljana : Zavod RS za šolstvo.
63. Zaman, A., Pinterič, U.(2009): Izobraževanje in politika - politično določanje vrednosti znanja. V: Cankar, F., Deutch, T.: Šola kot stičišče partnerjev : sodelovanje šole, družine in lokalnega okolja pri vzgoji in izobraževanju otrok. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo: str. 43-62.
64. Zver et al. (2008): Vocational education and training in Slovenia. Luxemburg: Office for Official Publications of the European Communities.